

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra filozofie a patrologie

Václav Fojtík

Ježíšovy zázraky ve vybraných Výkladech
na Janovo evangelium od sv. Augustina

Diplomová práce

Vedoucí práce:

doc. ThDr. Václav Ventura, Th.D.

OLOMOUC 2009

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jsem přitom jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 23.3.2009

Děkuji panu doc. Václavu Venturovi za odborné vedení práce a poskytnutí cenných rad a podnětů, především při volbě pramenů a uspořádání práce. Rovněž je na místě poděkovat všem těm, kdo mi nějakou, třeba jen maličkou službou pomohli při vzniku této diplomové práce. Z těchto mnohých jmenuji a děkuji výslovně mamince Janě, která mi ochotně pomáhala v přepisování rukopisných překladů. Dále patří dík korektorům latinského a českého textu: panu Mgr. Zdeňku Drštkovi, panu Mgr. Karlu Staňkovi a panu Mgr. Liboru Rösnerovi. Nechci zapomenout ani na neviditelné pomocníky, zvláště pak na dobré anděly a nebeské přímluvce, Pannu Marii, svatého apoštola Jana, svatého Augustina, svatého Efréma a svatého Václava.

Obsah

ÚVOD	4
1 AURELIUS AUGUSTINUS.....	6
1.1 ŽIVOT.....	6
1.2 DÍLO	9
2 VÝKLADY NA JANOVO EVANGELIUM.....	12
2.1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA	14
2.1.1 <i>Datování a kompozice díla</i>	14
2.1.2 <i>Název „tractatus“</i>	15
2.2 LETMÝ POHLED NA JANOVO EVANGELIUM.....	16
2.2.1 <i>Dějiny textu a autorství</i>	16
2.2.2 <i>Augustin o Janovi a jeho evangeliu</i>	18
2.3 HERMENEUTIKA, INTERPRETACE BIBLICKÉHO TEXTU	20
2.3.1 <i>Přístup k výkladu textu obecně</i>	20
2.3.2 <i>Jak vykládat text</i>	21
2.3.2.1 <i>Literní výklad</i>	21
2.3.2.2 <i>Alegorický výklad</i>	22
2.3.3 <i>Interpretace Janova evangelia dle Augustina</i>	23
2.3.3.1 <i>Význam a výklad čísla</i>	26
2.4 AUGUSTIN A JEHO KÁZÁNÍ	29
2.4.1 <i>Augustin – kazatel</i>	29
2.4.2 <i>Augustin – rétor</i>	31
2.4.3 <i>Kázání – četba</i>	32
3 VÝKLADY NA JANOVO EVANGELIUM –POHLED NA ZÁZRAKY	33
3.1 ZÁZRAKY OBECNĚ	33
3.1.1 <i>Definice zázraku</i>	33
3.1.2 <i>Zázraky ve Starém zákoně</i>	34
3.1.3 <i>Ježíšovy zázraky</i>	34
3.1.3.1 <i>Synoptická výpověď</i>	36

3.1.3.2	Výpověď u Jana.....	37
3.2	AUGUSTINŮV POHLED NA JEŽÍŠOVY ZÁZRAKY VE VYBRANÝCH TRAKTÁTECH.....	39
3.2.1	<i>Zázraky – exkurz do De Civitate Dei</i>	39
3.2.2	<i>Pohled na Ježíšovy zázraky ve vybraných Výkladech na Janovo evangelium</i>	41
3.2.2.1	Co je to zázrak.....	41
3.2.2.2	Rozdělení zázraků.....	42
3.2.2.3	Zázraky mají svou vlastní řeč.....	42
3.2.2.4	Ustavičností se vytratil úžas.....	43
3.2.2.5	Pravý pohled na zázrak.....	44
3.2.2.6	Pohled dovnitř.....	45
3.2.2.7	Zdůraznění víry.....	46
3.2.2.8	Nepochopení a pohoršení zázraku.....	47
3.2.2.9	Vysvětlení zázraku.....	49
3.2.2.10	Větší skutky budete konat.....	50
3.2.2.11	Zázraky ukazují na nové uspořádání.....	51
3.2.2.12	Vše skrze Slovo.....	52
3.3	AKTUALIZACE TEXTU: DUCHOVNÍ DOVĚTEK.....	54
3.3.1	<i>Slovo umění</i>	55
3.3.2	<i>Slovo o Slově</i>	56
3.3.2.1	Slovo přijímat.....	57
3.3.2.2	Slovo předávat.....	57
3.3.3	<i>Slovo o události</i>	58
3.3.4	<i>Slovo o budoucím</i>	59
3.3.5	<i>Vnitřní slovo</i>	60
3.3.6	<i>Slovo o Marii</i>	61
	ZÁVĚR	63
	PRAMENY	65
	LITERATURA	67
	SEZNAM ZKRATEK	70

ÚVOD

Augustinovy Výklady¹ na Janovo evangelium zmiňuje česká literatura, pokud je nám známo, jen velmi vzácně. Zhodnocení tohoto Augustinova díla co do tématu milosti a ospravedlnění můžeme objevit v publikaci *Milost a vůle u Augustina* od autorky Lenky Karfíkové², dále najdeme něco málo o Augustinově pojetí krásna u Karla Svobody v pojednání *Estetika svatého Augustina a její zdroje*³, u Josefa Nováka v *Patristické čítance*⁴, kde je přeložen první traktát tohoto díla, a také v *Denní modlitbě církve*, kde nacházíme přeložené části některých traktátů.

Rozsah tohoto Augustinova díla, tj. sto dvacet čtyři traktátů, nám neumožňovalo věnovat se dílu v jeho celistvosti, proto před námi ležel nesnadný úkol, vybrat si téma, které by bylo možné zpracovat podrobněji. Po úvaze jsme se rozhodli pro téma zázraků, jimiž se chceme zabývat ve vybraných devíti traktátech.

Cíl, který jsme si kladli při tvorbě této diplomové práce, byl seznámit s významným Augustinovým dílem, které doposud nebylo v celku přeloženo do českého jazyka, a zároveň přiblížit čtenáři Učitele milosti v jeho pohledu na zázračné Boží skutky.

Prvním krokem k dosažení vytyčeného cíle bylo shromáždění pramenů a literatury, které by nám Výklady na Janovo evangelium blíže představily. Zde nám nejlépe posloužil úvod k anglickému překladu tohoto díla od Johna W. Rettinga *Tractates on the Gospel of John* a rovněž podrobná publikace M. F. Berrouarda *Introduction aux homélies de saint Augustin sur l'évangile de saint Jean*.

---

¹ Používáme v české oblasti vžitý název „výklady“, přestože by bylo možné slovo *tractatus* přeložit i termínem „komentáře“, popř. „homilie“ nebo jednoduše počestit jako „traktáty“ – k této poslední možnosti se v průběhu naší práce občas uchylujeme.

² Srov. KARFÍKOVÁ, L., *Milost a vůle u Augustina*, s. 132-135.

³ Srov. SVOBODA, K., *Estetika svatého Augustina a její zdroje*, s. 148-151.

⁴ Srov. NOVÁK, J., *Patristická čítanka*, s. 96-105.

Nejnáročnější částí práce bylo provedení překladu již výše zmíněných devíti traktátů, jež se zabývají tématem Ježíšových zázraků. Při překladech jsme se blíže seznamovali s obsahem a charakterem tohoto základního pramene. Následovala textová analýza Augustinových komentářů k Ježíšovým zázrakům v Janově evangeliu. Poté jsme provedli systematizaci a určitou syntézu těchto Augustinových myšlenek. Vše jsme pod vedením Učitele církve uzavřeli meditací nad významem „slova“, které lidstvo doprovází jako znamenitý výrazový prostředek a které má podle sv. Augustina doplnit naši tělesnou sytost duchovním smyslem.⁵

Samotnou práci rozdělujeme do tří částí: v první nahlédneme v krátkosti na život a dílo Aurelia Augustina; v druhé se nejprve věnujeme charakteristice díla *In Iohannis Evangelium tractatus CXXIV* a poté obecně interpretaci biblického textu, zejména v Augustinově exegetickém a homiletickém díle; v poslední části nastíníme téma zázraků, jak na ně pohlíží Písmo svaté a sám Augustin, když interpretuje Janovo evangelium.

K diplomové práci jako nutná součást přináleží překladová příloha vybraných traktátů, devíti Augustinových výkladů na evangelium podle Jana, jež se zabývají tématem Ježíšových zázraků.

---

⁵ Srov. *Tr.* 25, 10.

1 AURELIUS AUGUSTINUS

V tomto oddíle si klademe za cíl seznámit čtenáře v krátkosti s životem a dílem Aurelia Augustina, muže, který svým myšlením podstatně ovlivnil budoucí generace západoevropské civilizace. Naším cílem zde není podrobná studie, ale spíše jen zopakování toho, co již bylo mnohokrát řečeno a napsáno.

1.1 ŽIVOT

O životě Aurelia Augustina se nejvíce dozvídáme z těchto pramenů: Prvním zdrojem jsou *Dialogi*, které měl při svém pobytu v Cassiciaku a jež byly sestaveny mezi listopadem roku 386 a březnem následujícího roku. Ty poskytují v prolozích (*De beata vita* 1-5; *Contra academicos* 2, 3-6; *De ordine* 1, 2, 5) první důležité zprávy o jeho životě. Dále jsou to jeho *Confessiones*, započaté v dubnu roku 397 a dokončené kolem roku 400. Ne bezvýznamné je rovněž dílo *Retractationes*, pocházející z posledních let Augustinova života. Jde o Augustinovu revizi vlastních spisů. Tato revize je důležitá pro poznání duchovních a náboženských motivů, jimiž byl tento muž inspirován. *Sermones* 355 a 356, které byly předneseny v prosinci 425 a krátce po slavnosti Zjevení Páně následujícího roku, doplňují to, o čem *Confessiones* mlčí, totiž Augustinův návrat do Afriky a počátek jeho episkopátu. Nesmíme opomenout ani *Vita Sancti Augustini* od Possidia, sepsané v letech 431-439.⁶

Průběh Augustinova života je celkem dobře známý i širší křesťanské veřejnosti. Biografie tohoto velikána teologie byla podrobně zpracována především v díle Petera Browna⁷, Henriho Marroua⁸, cenné informace

---

⁶ Srov. QUAESTEN, J., *Patrology*, s. 343-345.

⁷ Srov. BROWN, P., *Augustine of Hippo: A Biography*.

⁸ Srov. MARROU, H., *Saint Augustine et l'Augustinisme*; v českém překladu vyšlo pod názvem *Svatý Augustin*.

obsahuje též encyklopedické dílo Allana Fitzgeralda⁹, v české literatuře pak např. dílo Milana Machovce¹⁰. Nám už proto zbývá jen několik věcí zopakovat.

Augustin se narodil 13. listopadu roku 354 v severoafrické Thagaste, v malém městě numidské provincie, dnes zvaném Souk Ahras v Alžíru, jako syn člena městské rady a malého statkáře. Od své matky Moniky, která na něj měla bezesporu veliký vliv, byl poučen o křesťanství, ovšem křest přijal až v dospělosti. Studoval v Thagaste, Madauře a v Kartágu. Po vystudování začal vyučovat gramatiku a rétoriku.¹¹ Z jeho spisů dobře víme o tom, že po dobu asi devíti let upadl k náboženské skupině manichejců. Později proti ní vystupoval jazykem i perem. O svém obrácení krásně vypráví v díle *Confessiones*, kde nám dává nahlédnout do vlastního nitra i do osobního života. Co bychom neměli opomenout zmínit, je skutečnost, že vrcholu svého obrácení došel na základě četby Písma, ač ne pouze díky ní. Tajemný hlas mu napověděl: *Tolle, lege. (Vezmi a čti.)*¹² Augustin tedy vzal knihu Písma, četl, uslyšel Boží hlas, porozuměl a podle tohoto hlasu poté jednal. Později bude schopen, především ve své službě kazatele toto Slovo zpřístupnit a s pomocí Boží předat druhým.

Augustin vstoupil do katechumenátu pod vedením milánského biskupa Ambrože a roku 387 spolu s přítelem Alypiem a synem Adeodatem přijal křest. Když roku 391 zavítal do města Hippo, aby našel místo k založení kláštera, přijal kněžské svěcení, ač nerad. Poté dostal od biskupa povolení založit klášter. Roku 395 či 396 přijal biskupské svěcení a ujal se úřadu – nejprve jako hipponský pomocný biskup, od roku 397 pak převzal biskupský stolec. V úřadě biskupa se prokazoval ohromnou horlivostí: ve službě slova, při péči o chudé a sirotky, v organizaci mužských i ženských klášterů,

---

⁹ Srov. FITZGERALD, A. a CAVADINI, J., *Augustine Through the Ages, An Encyclopedia*.

¹⁰ Srov. MACHOVEC, M., *Svatý Augustin*.

¹¹ Srov. QUAESTEN – *Patrology*, s. 345 – 346.

¹² AUGUSTINUS, A., *Confessiones* 8, 12; CCL 27.

dlouhými a početnými cestami, v obraně víry a v literární činnosti. V Hippo rovněž umírá, píše se 28. srpen roku 430. Vandalové právě napadají město. Jeho poslední prací byla *Epistula 228*, diktovaná patrně na smrtelném loži, jejímž tématem byla odpovědnost jeho kněží tváří v tvář barbarské invazi.¹³

Augustinův život může být jistě inspirativní i pro dnešního člověka, třebaže v Krista nevěřícího. Na tomto světcí žijícím před více než patnácti sty lety vidíme, jak se projevila Boží milost. Kdo jednal zle, začal jednat správně, kdo byl ve tmě, vystoupil na světlo. Kdo se totiž setká se Světlem, které přišlo na svět a osvětluje každého člověka,¹⁴ nevydrží dlouho v jeskyni, chce se dostat k jasům denního světla. Augustin zasažen tímto světlem shůry, Boží milostí, pospíchá k Bohu, jenž jej stvořil a nezapomenul na něj, i když on na Boha zapomněl.¹⁵ Téma milosti pak ve svých spisech bude skloňovat ve všech pádech, zejména při sporech s pelagiány. Spolu s apoštolem Pavlem tedy můžeme jaksí zástupně za Augustina pronést: „Ale Boží milostí jsem to, co jsem, a jeho milost, kterou mi udělil, nezůstala ležet ladem. Ano, pracoval jsem do únavy daleko více než všichni ostatní. Vlastně ne já, nýbrž Boží milost se mnou.“¹⁶

---

¹³ Srov. QUAESTEN, J., *Patrology*, s. 348 – 350.

¹⁴ Srov. Jan 1,9.

¹⁵ Srov. AUGUSTINUS, A., *Vyznání* 13, 1, s. 466.

¹⁶ 1 Kor 15,10.

1.2 DÍLO

Procházíme-li celé Augustinovo literární dílo, podivujeme se jak rozsahu jeho tvorby, tak i tematickému zaměření a hloubce myšlenek. Augustin nesleduje pouze jednu oblast, ale věnuje se spisům filozofickým, teologickým, apologetickým, estetickým i morálním, stejně tak sepisuje mnohastránkové komentáře k Písmu svatému a vede rozsáhlou korespondenci. Široké zaměření ukazuje na jeho genialitu, na hluboký a všestranný rozhled antického člověka.

Sám Augustin se zasloužil o to, že o jeho spisech máme lepší informace než o dílech kteréhokoli jiného Církevního otce. Tři roky před smrtí, tedy v roce 427, sepisuje své *Retractationes* – kritickou revizi vlastního spisovatelského díla od svého obrácení. Postupuje v ní chronologicky.¹⁷ Uvádí zde, že napsal celkem 93 děl ve 232 knihách. Celé své dílo rozdělil na knihy (*libri*), dopisy (*epistolae*) a pojednání (*tractatus*).¹⁸

Díla, kterých je autorem, i ta, které jsou mu připisována, obsahuje v 16 svazcích Migneho edice *Patrologia latina* (32-47).

Jeho knihy (*libri*) bychom mohli rozdělit podle předmětu, jímž se v nich zabývá, na autobiografické (Vyznání, *Confessiones* a Zpětná ohlédnutí, *Retractationes*), filozofické (z mnohých jmenujme např. dvě knihy Samomluv, *Soliloquia*), apologetické (především O Boží obci, *De civitate Dei*), dogmatické (např. O Trojici, *De Trinitate*), morální a pastorální (O dobru manželského života, *De Bono Coniugali*, O křesťanském boji, *De agone christiano*), spisy mnišské (Řehole pro Boží služebníky, *Regula ad servos Dei*), exegetické (např. O křesťanské nauce, *De doctrina christiana*, Výklad knihy Genesis slovo od slova, *De genesi ad litteram*, O shodě evangelistů, *De consensu evangelistarum*), polemické (např. Proti manichejci Faustovi,

---

¹⁷ Srov. KRAFT, H., *Slovník starokřesťanské literatury*, s. 40.

¹⁸ Srov. *Retractationes* 1 a epilóg tohoto díla; CCL 57.

Contra Faustum Manichaeum, O křtu, *De baptismo*, O přirozenosti a milosti, *De natura et gratia*, aj.).

K jeho dílu dále přináležejí pojednání (tractatus): (Kázání, *Sermones* – dochovalo se jich kolem pětiset, Výklady na Janovo evangelium, *In Iohannis Evangelium tractatus*, Vysvětlivky k Žalmům, *Ennarationes in Psalmos*) a dopisy, *epistolae* v počtu okolo dvouset dvaceti. Zachovala se i jeho poezie. Několik jeho děl je pochybných a některé jsou jasné padělky, Augustinovi pouze připisované.¹⁹

Ještě věnujme krátkou pozornost jeho dílům, která se zabývají Písmem svatým, tj. především tedy dílům exegetickým a homiletickým.

Augustin teoreticky pojednal o výkladu Písma ve čtyřech knihách díla *De doctrina christiana*. Nejobtížnějšími místy Písma se zabývá ve dvou dílech o sedmi knihách – Otázky k Heptateuchu, *Questiones in Heptateuchum* a Slovní obraty a rčení, *Locutiones*. Protiřčení evangelistů se snaží vyřešit spisem *De consensu evangelistarum*. K celému Písmu se vztahuje sbírka sto padesáti Kázání o Písmech, *Sermones de scripturis*. Jako samostatný oddíl jeho exegetických děl bychom mohli označit výklad jednotlivých knih nebo kapitol Písma. Knihou Genesis se zabývá ve svých *Vyznáních* a ve dvanácti knihách díla *De Genesi ad litteram*, Žalmy v rozsáhlém *Ennarationes in Psalmos*, horským kázáním ve dvou knihách O kázání Páně na hoře, *De sermone Domini in monte*, Janovým evangeliem v *In Iohannis evangelium tractatus*. Mimoto komentuje rovněž 1. Janův list. Dále se zabýval např. Pavlovými listy *Římanům* a *Galatánům*.

Můžeme pozorovat, že hipponský biskup prožil velice plodný život. Zanechal nám odkaz, který provází nadále všechny generace. O jeho vlivu na utváření myšlení se můžeme dočíst např. v díle *Saint Augustine et*

---

¹⁹ Srov. QUAESTEN, J., *Patrology*, s. 356 – 403.

l'Augustinisme od Henriho Marroua, jež bylo přeloženo také do českého jazyka.

S Augustinovou smrtí tedy jeho dílo rozhodně nezaniklo, naopak stalo se předmětem zájmu mnoha badatelů a zároveň příčinou nesčetných sporů a omylů. Domníváme se, že dnešnímu čtenáři může tento autor svými spisy mnohé předat, ať už by se jednalo o jeho dílo filozofické, morální či exegetické. Rozsah jeho spisů co do obsahové stránky je tak široký, že zajisté nenajdeme člověka, který by v Augustinově myšlení nenašel nějakou vzácnou perlu.

2 VÝKLADY NA JANOVO EVANGELIUM

V předchozím oddíle jsme sledovali život a dílo svatého Augustina, také jsme se blíže seznámili s jeho dílem homiletickým a exegetickým. Nyní přistupujeme k části, která sleduje jedno z Augustinových děl, dle našeho soudu velice významné, zejména po stránce exegetické, homiletické a v neposlední řadě i teologické.

In Iohannis Evangelium tractatus CXXIV nám nabízí dostatek látky, o níž by bylo třeba pojednat, v této práci se však omezujeme pouze na základní informace o díle, které nám mají poskytnout k tomuto dílu úvod. Pohovoříme o tom, co je nezbytné, uvedeme literaturu, a zbytek bude již na čtenáři, aby dále pokračoval už sám. Naším cílem je podat srozumitelný přehled.

Na úvod dejme slovo panu M. F. Berrouardovi, jenž se tímto Augustinovým dílem zabývá už řadu let:

„*Výklady na Janovo evangelium* jsou kázání, která dnes můžeme opakovaně číst díky práci anonymních tachygrafů, kteří zapisovali slova, jež byla kázána.²⁰ Ten text, který dnes máme před očima, je oním, který pronášel Augustin – ne však, aby se četl, ale aby byl poslouchán, aby mu bylo rozuměno, aby oživil víru.“²¹

Při citování nezapomeňme ani na pana Johna Rettinga, který přeložil toto dílo do angličtiny a který v úvodu píše:

„Janovo evangelium je hlubokým teologickým učením o Kristově božství; Augustinovy *In Iohannis Evangelium Tractatus CXIV* jsou poté prodlouženým pastýřským prozkoumáním oné hloubky. V nich se Augustin, světově proslulý biskup z Hippo Regius, pokorný pastýř duší, snaží nahlédnout do hlubin Janovy

---

²⁰ S jistotou to můžeme dle Berrouarda říci o prvních šestnácti traktátech, k nimž bez větších obtíží můžeme připočítat traktáty jdoucí v řadě za sebou až k číslu 54; ve svém úvodu k *Výkladům na Janovo evangelium* se poté zabývá otázkou, zda traktáty 55-124 byly skutečně předneseny. Srov. BERROUARD, M. F., *Introduction aux homélies de saint Augustin sur l'évangile de saint Jean*, s. 9, pozn. 1.

²¹ BERROUARD, M. F., *Introduction aux homélies de saint Augustin sur l'évangile de saint Jean*, s. 149.

teologie a vystoupit k výšinám Janova osvětlení, aby coby pastýř mohl odhalit svým ovcím – nakolik Bůh dopřeje – význam Janova evangelia.“²²

Sami bychom čtenáře rádi upozornili především na tyto výklady jako na komentář k evangeliu, jež sepsal apoštol Jan, abychom věřili, že Ježíš je Mesiáš, Syn Boží, a tak s vírou abychom měli život v jeho jménu.²³ Tyto výklady pak představují řečnický působivý, teologicky vyčištěný a jasně srozumitelný text, který čtenáře pobízí k úvaze nad velikým tajemstvím Boha, jenž se ponížil, stal se člověkem a přebýval mezi lidmi, konaje mnohá znamení a divy; a který byl ukřižován, ale třetího dne vstal z mrtvých.

---

²² Srov. AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 1, viz úvod k dílu, s. 3.

²³ Srov. Jan 20,31.

2.1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA

V této kapitole si představíme Výklady na Janovo evangelium s ohledem na jejich vznik a kompozici. Probereme také důvody pro jejich pojmenování.

2.1.1 Datování a kompozice díla

Výklady na Janovo evangelium obsahují 124 kázání, která byla jistě pronesena nebo diktována v době mezi léty 408 až 420.²⁴ Existují obtíže s přesnou datací díla; těmito obtížemi se ovšem v naší diplomové práci dopodrobna zabývat nebudeme. S jistotou můžeme konstatovat, že se nejedná zcela o jednotné dílo, které by bylo složeno či proneseno před náboženskou obcí den po dni a vytvořeno kompozičně naprosto pravidelně.

Nám postačí, když celé dílo, tedy 124 traktátů, rozdělíme tím nejjednodušším způsobem do dvou skupin: skupinu prvních 54 traktátů a skupinu zbylých 70 traktátů, které se liší jak v délce, tak v charakteru.²⁵ První skupina nečiní badatelům větší problémy, co se týče kompozice, zato ohledně druhé skupiny se vedou diskuze, zda byly jednotlivé traktáty pronášeny před náboženskou obcí, nebo zda byly diktovány.²⁶ Uspořádání první skupiny je narušeno řadou deseti kázání na epištolu sv. Jana, *In epistolam Ioannis*. Podle Augustina byla tato kázání vložena mezi 12. a 13. traktát z důvodu právě probíhající doby velikonoční.²⁷ Je poměrně jasné, že tato první skupina 64 kázání byla skutečně pronesena Augustinem před náboženskou obcí

---

²⁴ Srov. FITZGERALD, A. a CAVADINI, J., *Augustine Through the Ages, An Encyclopedia*, s. 474.

²⁵ Srov. AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 1, viz úvod k dílu, s. 24. Délku jednotlivých traktátů lze porovnat v tabulce, kterou uspořádal ve své publikaci M. F. Berrouard na základě počtu stran jednotlivých traktátů ve vydání CCL. Srov. BERROUARD, M. F., *Introduction aux homélies de saint Augustin sur l'évangile de saint Jean*, s. 192.

²⁶ Srov. FITZGERALD, A. a CAVADINI, J., *Augustine Through the Ages, An Encyclopedia*, s. 474.

²⁷ Srov. *Výklad k 1. listu sv. 1* (Šestá patristická čítanka, s. 7).

v Hippo Regius.²⁸ V těchto bodech badatelé souhlasí, avšak datování této skupiny a datování té druhé skupiny včetně jejího charakteru, jsou pochybné.²⁹

Výklady na Janovo evangelium lze jistě číst s velikým užitekem i bez ohledu na jejich časové vymezení. Avšak pro náročnějšího čtenáře a přísného vědce, který má v úmyslu sledovat taktéž vývoj Augustinovy teologie v průběhu času, doporučujeme seznámit se blíže s problematikou datování.³⁰

2.1.2 Název „tractatus“

Název „traktát“ (latinsky *tractatus*) vyjadřoval v latinských křesťanských spisech technické označení pro specifický typ promluvy, která v sobě spojuje exegezi Písma, kázání, duchovní komentář a teologickou reflexi a která byla určena k tomu, aby byla pronesena biskupem před náboženskou obcí. V nejpřísnějším smyslu je to druh promluvy správně nazývané jako homilie.³¹

Je téměř jisté, že tento termín *tractatus* pochází od samotného Aurelia Augustina. *Tractatus* pro něj označuje zároveň kázání.³² Název *tractatus* se objevuje ve významu jako ústní sdělení a stojí v kontrastu vůči *liber*.³³ V naší práci překládáme latinské *tractatus* jako „výklad“. Navazujeme tak na pojmenování, které již před námi zvolil např. Josef Novák při svém překladu v *Patristické čítance* a které je užíváno i v *Denní modlitbě církve*.

---

²⁸ Výjimku pouze dle Berrouarda tvoří traktáty 20-22. Srov. BERROUARD, M. F., *Introduction aux homélies de saint Augustin sur l'évangile de saint Jean*, s. 100-102.

²⁹ Srov. AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 1, viz úvod k dílu, s. 24.

³⁰ Viz např. v úvodu k dílu AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 1, s. 24 – 31; nebo BERROUARD, M. F., *Introduction aux homélies de saint Augustin sur l'évangile de saint Jean*.

³¹ Srov. AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 1, viz úvod, s. 31.

³² Srov. BERROUARD, M. F., *Introduction aux homélies de saint Augustin sur l'évangile de saint Jean*, s. 19-20.

³³ Srov. *De doctrina christiana* 4, 18, 37; *Retractationes* 1, 1. Srov. Také FITZGERALD, A. a CAVADINI, J., *Augustine Through the Ages, An Encyclopedia*, s. 474.

2.2 LETMÝ POHLED NA JANOVO EVANGELIUM

V naší práci nemůžeme samozřejmě opomenout výchozí či první text, který byl Augustinem komentován, tj. Janovo evangelium. Proto se v následující kapitole věnujeme právě čtvrtému evangeliu, které tento Učitel církve interpretuje.

2.2.1 Dějiny textu a autorství

Čtvrté evangelium, běžně nazývané jako Evangelium podle Jana, nebylo po značnou část 2. století známé. Je pozoruhodné, že nejstarší dochované komentáře na Jana pocházejí z pera gnostických křesťanů, kteří byli později označeni za heretiky. K uvedení tohoto evangelia ve známost významně přispěl zejména lyonský biskup Ireneus, když začal okolo roku 180 psát proti gnostikům, aby osvětlil pravověrnost tohoto evangelia. Ireneus ztotožňuje Jana s milovaným učedníkem, který spočinul na Ježíšově hrudi při poslední večeři.³⁴ „Potom Jan, učedník Páně, který také spočinul na jeho prsou, také sám uveřejnil evangelium, když dlel v Efesu v Asii.“³⁵ V dalších stoletích provedli na Východě důkladný komentář na Jana Origenes a Jan Zlatoústý, na Západě pak právě Augustin.³⁶ Za autora čtvrtého evangelia byl od třetího křesťanského století až do začátku 19. století prakticky jednomyslně považován apoštol Jan, jeden ze Dvanácti, syn Zebedeův, bratr Jakuba Staršího.³⁷ Tak i Augustin spolu s celou soudobou církví uznával za autora čtvrtého evangelia apoštola Jana a bez větších potíží mu též připisoval původ tří Listů i knihy Zjevení, nesoucí jeho jméno.³⁸ Rovněž, podle kánonu Písma, který vložil roku 397 do díla *De doctrina christiana*, zmiňuje mezi knihami Nového zákona Evangelium

---

³⁴ Srov. BROWN, R. E., *An Introduction to the Gospel of John*, s. 26.

³⁵ IRENEUS, *Adversus haereses* 3,1,1; PG 7, 174.

³⁶ Srov. BROWN, R. E., *An Introduction to the Gospel of John*, s. 26.

³⁷ Srov. TICHÝ, L., *Úvod do Nového zákona*, s. 109.

³⁸ Srov. BERROUARD, M. F., *Introduction aux homélies de saint Augustin sur l'évangile de saint Jean*, s. 39.

podle Jana, tři Janovy listy a knihu Janova Zjevení.³⁹ Podle Augustina je tedy Jan autorem čtvrtého evangelia, jak už dříve napsal Origenes, učedníkem, který spočinul při poslední večeři na Pánově hrudi a zeptal se na jméno zrádce;⁴⁰ na Kalvárii přijal pod ochranu Marii;⁴¹ společně s Petrem běžel o velikonočním ránu ke hrobu, aby ověřil slova Marie Magdalény;⁴² byl přítomen zázračnému rybolovu po Ježíšově zmrtvýchvstání, kdy se Pán o jeho budoucnosti před Petrem vyslovil tajemnými slovy, na jejichž základě se myslelo, že onen učedník nezemře.⁴³

Ostré rozdíly mezi synoptiky a Janem již od 2. století zapříčiňovaly, že něco z Jana bylo odmítáno. Středověké teology a mystiky přitahovala nevšední inspirace tohoto evangelisty, jenž je znám jako „Božský Jan“ (*ho theologos*) a jeho dílo pak podle Klementa Alexandrijského⁴⁴ jako „duchovní evangelium“.⁴⁵

Koncem 18. a během 19. století byla položena otázka ohledně odlišností v evangeliích, čímž se k evangeliu podle Jana začalo přistupovat mnohem skeptičtěji. 20. století se zřeklo myšlenky, že by celé čtvrté evangelium napsal Jan, syn Zebedeův, a rozpoznalo se, že toto evangelium, jak nyní existuje, je dosti vzdálené teologickému ovzduší doby Ježíšova učedníka.⁴⁶ Od té doby vznikají různé teorie sepsání a doba vzniku je kladena až do 2. století.

Do naší kompetence nepřísluší vyjadřovat se k autorství čtvrtého evangelia, ale uznali jsme za vhodné psát v duchu předpokladů Augustinových, podle kterého byl apoštol Jan autorem evangelia, tří Listů a knihy Zjevení. Pokud na některém z míst naší práce zmíníme Jana apoštola jako autora

---

³⁹ Srov. AUGUSTINUS, A., *Křesťanská vzdělanost* 2, 8, 13, s. 86.

⁴⁰ Srov. Jan 13,23-26; srov. *Tr.* 61, 4.

⁴¹ Srov. Jan 19,26-27; srov. *Tr.* 8, 9; 119, 2-3.

⁴² Srov. Jan 20,2-10; srov. *Tr.* 120, 6-9; 121,1.

⁴³ Srov. Jan 21,7 a 20-23; srov. *Tr.* 124, 2-3.

⁴⁴ Srov. EUSEBIUS PAMPHILI, *Církevní dějiny* 6, 14, 7, s. 112.

⁴⁵ Srov. BROWN, R. E., *Introduction to the Gospel of John*, s. 27.

⁴⁶ Srov. BROWN, R. E., *Introduction to the Gospel of John*, s. 27-28.

čtvrtého evangelia, Listů či knihy Zjevení, stojí za naším tvrzením alespoň zběžné porozumění problému autorství, od něhož však v naší práci od tohoto okamžiku odhlížíme.

2.2.2 Augustin o Janovi a jeho evangeliu

V Augustinových traktátech se toho dozvídáme mnoho o apoštolu Janovi, který, jak Augustin připomíná, *discumbebat super pectus Domini, et de pectore Domini bibebat quod propinaret nobis*.⁴⁷ Při výkladu perikopy o uzdravení syna královského úředníka se Augustin odvolává na Jana, který, jak říká: *Lépe totiž než já viděl pravdu ten, kdo ji pil z hrudi Páně. Je to totiž sám evangelista Jan, kdo mezi všemi učedníky spočíval na hrudi Páně a kterého Pán, ačkoli byl vázán láskou ke všem, přesto nad ostatní miloval. Tedy on by se měl mýlit, a já správně usuzovat? A tak, jestli tomu správně rozumím, rád uslyším, co on řekl, abych si zasloužil vnímat to, co on vnímal*.⁴⁸ Evangelista mluví, Augustin pouze interpretuje, anebo ještě lépe řečeno: Duch svatý mluví a Jan i Augustin interpretují.

Evangelista Jan byl pro Augustina orlem vznášejícím se výšinami oblohy až ke slunci,⁴⁹ vysokou horou přinášející lidem pokoj,⁵⁰ byl lampou, podobně jako ostatní apoštolové,⁵¹ která poskytuje druhým světlo, aby mohli vidět. Světlem však je Kristus.⁵² Při výkladu perikopy o proměnění vody ve víno se při promluvě obrací na apoštola Jana těmito slovy: *Ó, evangelisto, nejvěrnější*

---

⁴⁷ (Jan) spočíval na Pánově hrudi; a co z jeho prsou pil, to dal pít i nám. *Tr.* 1, 7; srov. také např. 16, 1 a 20, 1; *In epistolam Ioannis* 1, 8; 5, 1; srov. Jan 13,23.25 a 21,20.

⁴⁸ *Tr.* 16, 2.

⁴⁹ Srov. *Tr.* 15, 1; 36, 1 a 5; 40.1; viz také *Praefatio incerti auctoris* (tj. úvod k Výkladům na Janovo evangelium od neznámého autora, srov. pozn. 56).

⁵⁰ Srov. *Tr.* 1, 2-6.

⁵¹ Srov. *Tr.* 49, 8, kde Augustin připodobňuje Krista dni a apoštoly hodinám, které následují den, nikoli naopak.

⁵² Srov. *Tr.* 2, 3; 23, 3 a 54, 4.

*a nejpravdivější, ty mi sděluješ, že [...].*⁵³ Stejně i v mnoha dalších traktátech Augustin nezapomene vzpomenout na autora díla, které komentuje.⁵⁴

Při výkladu perikopy o zázračném rybolovu po vzkříšení Páně Augustin nazývá toto evangelium jako „veliké Janovo evangelium“.⁵⁵

Připojme ještě spolu s oním neznámým autorem, jenž pořídil předmluvu k našemu dílu, srovnání Jana s ostatními evangelisty:

„Ostatní pak evangelisté, kteří o Kristově časném narození a jeho časných skutcích, které jako člověk učinil, dostatečně promlouvali, málo vypravovali o božství, jako zvířata kráčející po souši, která po zemi kráčí s Pánem; tento pak nevyprávěl dopodrobna o jeho skutcích časných, ale vznešeně přemítal o božství, s Pánem létal k nebi.“⁵⁶

Augustin tedy evangelistu Jana, jak jsme představili výše, s celou soudobou církví považoval za autora Evangelia, knihy Zjevení i tří Listů. Zároveň *miláčka Páně* ve svých spisech často připomíná, zejména pak, což je pochopitelné, v těchto Výkladech.

---

⁵³ *Tr.* 8, 6.

⁵⁴ Srov. např. *Tr.* 8, 6; 16, 2; 17, 8 apod.

⁵⁵ Srov. *Tr.* 122, 6.

⁵⁶ K Augustinovu dílu *In Iohannis evangelium tractatus CXXIV* je v kritické edici *CCL* připojena také předmluva, zde nadepsaná jako *Praefatio incerti auctoris*, která však nebyla součástí všech kodexů. Srov. SANCTI AURELII AUGUSTINI, *In Iohannis evangelium tractatus CXXIV (CCL 36)*, s. 13-14.

2.3 HERMENEUTIKA, INTERPRETACE BIBLICKÉHO

TEXTU

Poté, co jsme hovořili o autorovi Výkladů na Janovo evangelium a o díle samotném, upínáme nyní svou pozornost na obtíže, jež vznikají při každém zpřítomňování textu, tj. při jeho interpretaci. V následující kapitole pojednáme o způsobu interpretace textu. Nejprve budeme sledovat obecné přístupy k textu, zvláště biblickému, a později se zaměříme na Augustinův způsob výkladu Písma svatého.

2.3.1 Přístup k výkladu textu obecně

Jak vykládat text? Jak jej učinit srozumitelným? Co zamýšlel autor sdělit? To jsou otázky, které si klade hermeneutika.

Hermeneutika je podle Jeana Grondina v první řadě *teorie interpretace*; interpretace pak znamená činit srozumitelným. Interpretovat tedy znamená činit srozumitelným nebo překládat cizí smysl do smyslu srozumitelného.⁵⁷

Duch svatý jako *auctor principalis* Písma svatého svou činnost jistě neomezuje pouze na Boží slovo, kde by se uzamknul, ale, je nutné říci, že stejně působí i v těch, kdo přijali tohoto Duchu, a v těch, kdo jsou s to interpretovat, co Bůh říká. „Spolu s růstem života v Duchu totiž roste ve čtenáři také chápání skutečností, o nichž biblický text mluví.“⁵⁸

Písmo svaté má svá temná místa a jejich interpretace může působit potíže. Jak se s těmito obtížemi vypořádat? Na tuto otázku chceme nyní hledat odpověď. Vždyť svět počátku 21. století je opravdu vzdálen od doby sepsání čtvrtého evangelia a stejně tak od počátku pátého století, kdy toto evangelium interpretoval Augustin. Při interpretaci se vracíme v čase a přitom zůstáváme

---

⁵⁷ Srov. GRONDIN, J., *Úvod do hermeneutiky*, s. 34.

⁵⁸ PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE, *Výklad Bible v církvi*, s. 66.

oběma nohama v současnosti. „Jde o to překlenout vzdálenost mezi dobou autorů a prvních adresátů biblických textů a naší současnou dobou tak, aby se správně aktualizovalo poselství textů pro posilu života víry křesťanů.“⁵⁹

2.3.2 Jak vykládat text

Henri de Lubac ve své monografii o středověké exegezi tvrdí: „V zásadě všude v antické tradici lze rozeznávat pouze dva smysly Písma: první, který spočívá na dějinách neboli literě, a druhý, který je vesměs nazývaný duchovní, alegorický nebo mystický smysl.“⁶⁰ Jeroným napíše: „Litera označuje jednu věc, mystická řeč druhou.“⁶¹ „Duch neexistuje bez litery a litera zase postrádá ducha. Každý z obou smyslů je obsažen v tom druhém – jako do sebe zapadající ozubená kolečka [...]. Oba smysly jsou spojeny skrze skutečnost jediné inspirace.“⁶²

Augustin ve svém výkladu perikopy o zázračném nasycení pěti tisíců říká: *Zkrátka a dobře nic není beze smyslu, vše má význam, ale žádá si to někoho, kdo rozumí.*⁶³ Interpretace Písma svatého zasluhuje, abychom biblický text nečetli pouze slovo od slova, ale rovněž hledali význam, který zůstává často skrytý jakoby mezi řádky. Správné porozumění textu od nás vyžaduje, abychom do četby i interpretace pozvali samotného původce textu, prvotního Autora.

2.3.2.1 Literní výklad

Literní výklad sleduje smysl, jenž vyplývá ze záměru pisatele. „Literní smysl Písma je smysl, který byl přímo vyjádřen inspirovanými lidskými autory. Protože je tento smysl plodem inspirace, je také záměrem Boha, který

---

⁵⁹ PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE, *Výklad Bible v církvi*, s. 65.

⁶⁰ LUBAC, H. de, *Medieval exegesi: the four senses of Scripture*, vol. 2, s. 25.

⁶¹ HIERONYMUS, S. E., *Epistula* 18, 12; *PL* 22, 365. „Aliud littera, aliud mysticus sermo significat.“

⁶² LUBAC, H. de, *Medieval exegesi: the four senses of Scripture*, vol. 2, s. 26.

⁶³ *Tr.* 24, 6.

je hlavním autorem.⁶⁴ Nesmíme jej zaměňovat s doslovným, literalistickým smyslem, jenž by odhlížel od dobových literárních konvencí.

Známý mnemotechnický verš⁶⁵ Augustina z Dácie říká: *Littera gesta docet*, tj., litera nás učí, co se stalo. Toto je první biblický smysl: „první význam“ je v textu; první vysvětlení v komentátorovi; „první porozumění“ ve čtenáři.⁶⁶

2.3.2.2 Alegorický výklad

Alegorickým výkladem se budeme zabývat více zeširoka, neboť Augustin, jak dobře víme, byl mistrem takového typu výkladu.

Počátky alegorického výkladu bývají obvykle spatřovány ve stoické filosofii, kdy nastaly obtíže s interpretací mýtické řeči, kterou nebylo možné dál pojímat v doslovném smyslu.⁶⁷

„Sloveso ἀλληγορεῖν znamená doslovně vypovídat něco jiného (ἄλλοσ), a sice vypovídat veřejně (lze zaslechnout slovo ἀγορά). Za smyslem určeným pro agoru existuje něco jiného, hlubšího, jež na agoru, výklad na veřejnosti, působí zprvu cize. Praxe alegorizujícího výkladu mýtů spočívala tedy ve vyhledávání něčeho hlubšího za šokujícím smyslem doslovným.“⁶⁸

Výraz ἀλληγορία pochází z rétoriky a byl užíván jedním gramatikem, Pseudo-Herakleitem (1. stol. po Kr.). Ten definoval alegorii jako rétorický tropos, jenž umožňuje něco říkat a současně naznačovat něco jiného. Než se alegorie stala technikou výkladu, byla jednoduše formou řeči, a to rétorickou – vždyť řečnictví mělo přece co činit se zprostředkováním smyslu. Tak v bádání zdomácněl rozdíl mezi *alegorií* jako původní řečnickou figurou, jež odkazuje

---

⁶⁴ PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE, *Výklad Bible v církvi*, s. 67.

⁶⁵ Celý tento verš zní: „Littera gesta docet, quid credas allegoria, moralis quid agas, quo tendas anagogia.“ (Literní smysl učí, co se událo; alegorický, co máš věřit, morální, co máš činit, a anagogický, k čemu spěješ.) Srov. GRONDIN, J., *Úvod do hermeneutiky*, s. 50.

⁶⁶ Srov. LUBAC, H. de, *Medieval exegesi: the four senses of Scripture*, vol. 2, s. 41.

⁶⁷ Srov. GRONDIN, J., *Úvod do hermeneutiky*, s. 40.

⁶⁸ GRONDIN, J., *Úvod do hermeneutiky*, s. 41.

k vyššímu než doslovnému, a *alegorezi*, která označuje explicitní proces výkladu, zpětné převádění litery na intenci smyslu, jenž se chce sdělit.⁶⁹

Prvním, kdo hovořil o alegorii v Písmu, nebyl nikdo menší než apoštol Pavel v listě Galat'anům.⁷⁰ Tam vypracovává „typologickou“ interpretaci příběhu o dvou Abrahámových synech. To v sobě, říká Pavel, „tají ještě něco jiného“ (*ἀλληγορούμενα*). Starý zákon se stává alegorií Nového zákona. Nový zákon zjevoval Ducha, z něhož je třeba rozumět literě zákona Starého.⁷¹

Augustin velmi často poukazuje na něco skrytého, na alegorii, která vysvětluje z litery. Při výkladu perikopy o proměnění vody ve víno říká: *V samotném skutku se kromě zázraku ukrývá ještě něco tajemného a tajného.*⁷² Ano, za nebo vedle literárního smyslu stojí vždy ještě smysl duchovní, za nebo vedle historické události stojí vždy ještě duchovní smysl toho, co se stalo.

2.3.3 Interpretace Janova evangelia dle Augustina

Nyní se dostáváme k pohledu na interpretaci biblického textu, jak ji používal sám Augustin. Exegetické spisy, které zaujímají v Augustinově díle obsáhlou část, nám jistě dovolují hovořit přímo o „augustinovské“ exegezi.

Augustinův způsob exegeze Nového zákona je popsán v díle *De consensu evangelistarum*, jako způsob exegeze Starého zákona pak v díle *Questiones in Heptateuchum* a *Locutiones*. V těchto dílech osvětluje obtíže, které vznikají při interpretaci biblického textu.⁷³

Autor hned v úvodu svého spisu *De doctrina christiana*, jistě v návaznosti na způsob antického řečnictví, uvádí: *Každý výklad Písma spočívá ve dvou věcech, ve způsobu, jak vyhledávat to, co je třeba objasnit,*

---

⁶⁹ Srov. GRONDIN, J., *Úvod do hermeneutiky*, s. 42.

⁷⁰ Srov. Gal 4, 21-24.

⁷¹ Srov. GRONDIN, J., *Úvod do hermeneutiky*, s. 47.

⁷² Tr. 8, 3.

⁷³ Srov. SIMONETTI, M., *Lettera e/o allegoria*, s. 351.

a ve způsobu, jak toto objasnění vyjádřit.⁷⁴ Zde se také vypořádává s problémem temných míst Písma svatého.⁷⁵ Augustinův sklon pro duchovní výklad nám umožňuje porozumět, proč byl tolik přitahován Janovým evangeliem, které vybízelo interprety k vyhledávání skrytého významu pod literami textu.⁷⁶ Augustinův prvořadý přístup k exegezi, zcela jistě pro Janovo evangelium, byl alegorický, nebo snad lépe symbolický či duchovní.⁷⁷ Ale literárnímu smyslu se nikterak nevyhýbá, nicméně: samotný duchovní smysl může posluchači posloužit často mnohem lépe. Písmo je pro něj nevyčerpatelným zdrojem inspirace a přináší s sebou mnoho smyslů a porozumění. To můžeme vidět např. v jeho výpovědi: *A tak přijměte, nejmilejší, bez předsudku to, co zde vnímám, jestli snad vy vnímáte něco lepšího. Všichni totiž máme jednoho učitele a jsme v jedné škole spoluučedníků. Proto já smýšlím takto, a vizte, zda to je, či není pravda, anebo se mé smýšlení pravdě přibližuje.*⁷⁸

Pozorujeme, že Augustin si nesnaží osobovat jedinou možnou odpověď, vždyť interpretace textu může být různá a významů může být více – podle toho, jak jim kdo rozumí: *O čtyřech dnech lze toho zajisté říci mnoho, jako se tomu má s temnými místy Písma, která pro odlišnost těch, kdo jim rozumějí, vyjevují mnohé smysly. Řekněme i my, co se nám zdá, že označuje ten, kdo byl po čtyři dny mrtvý.*⁷⁹ Při těchto duchovních interpretacích často v textu objevujeme slovesa *significare* či *commendare*, která jakoby nás upozorňovala na blížící se duchovní smysl.

Augustin si uvědomuje, jaký rozdíl zeje mezi tím, co by chtěl předat a tím, co předává. To zná každý umělec, každý kazatel – je to ono narážení na naše lidské limity. V *De chatechizandis rudibus* Augustin odpovídá

---

⁷⁴ AUGUSTINUS, A., *Křesťanská vzdělanost* 1, 1, 1, s. 47.

⁷⁵ Srov. také např. *Tr.* 24, 6.

⁷⁶ Srov. SIMONETTI, M., *Lettera e/o allegoria*, s. 352.

⁷⁷ AUGUSTINE, A., *Tractates on the gospel of John*, vol. 1, s. 10.

⁷⁸ *Tr.* 16, 3; srov. také 17, 6; 25, 18.

⁷⁹ *Tr.* 49, 12.

na dotaz jáhnu Deogracioni, kde píše: *Ani mne můj výklad téměř nikdy neuspokojuje; toužím totiž po lepším, a často ho v duchu i slyším, dříve než ho začnu rozvíjet nahlas slovy: a když se mi nedaří vyjádřit to, co v duchu cítím, pak se trápím, že můj jazyk nemohl stačit mému srdci. Neboť chci, aby posluchač pochopil všechno tak, jak to chápu já; a cítím, že nemluvím tak, abych toho dosáhl. Je to především proto, že takové pochopení proniká myslí jako rychlý záblesk, mluva však je pomalá, zdlouhavá a úplně odlišná, zatímco se řeč rozvíjí, porozumění se už skrylo v tajemných hlubinách.*⁸⁰

Na místě je také zmínit, jak Augustin pohlížel na vztah Starého zákona k Novému. Asi nejznámější formulaci, kterou po něm budou ještě mnozí opakovat, že „*ve Starém zákoně je utajený Nový zákon a v Novém zákoně se odhaluje Starý zákon,*“ nacházíme v jeho katechetickém díle *De catechizandibus rudibus*.⁸¹ Touto formulací se poukazuje na vzájemné propojení obou Zákonů, že totiž nelze jeden či druhý vyloučit z celku inspirovaného Písma. Dokument Papežské biblické komise *Židovský národ a jeho svatá Písma v křesťanské Bibli* vzpomíná v předmluvě právě Augustina:

„V teologii Církevních otců byla otázka vnitřní jednoty jediné Bible církve, skládající se ze Starého a Nového zákona, ústředním tématem. Že to určitě nebyl jen problém teoretický, lze téměř hmatatelně vnímat na duchovní cestě jednoho z největších křesťanských učitelů, sv. Augustina z Hippo. V roce 373 prožil devatenáctiletý Augustin první hlubokou zkušenost obrácení. Četba jedné Ciceronovy knihy – ztraceného díla *Hortensius* – v něm způsobila hlubokou proměnu [...]. Přešel od Cicerona k Bibli a zažil strašné zklamání: v obtížných právních ustanoveních Starého zákona, v jeho spletitých a někdy i krutých příbězích nedokázal poznat moudrost, k níž chtěl dospět. Ve svém hledání narazil na manichejce, kteří opovrhovali Starým zákonem. Ke křesťanství katolické církve se Augustin mohl obrátit až tehdy, když prostřednictvím sv. Ambrože poznal takovou interpretaci Starého zákona, která zprůhlednila vztah Bible Izraele ke Kristu, a tak v ní ukázala světlo hledané Moudrosti.“⁸²

---

⁸⁰ SVATÝ AUGUSTIN, O náboženském vyučování katechumenů 2, 3 (in *Katechetické spisy*, s. 13).

⁸¹ SVATÝ AUGUSTIN, O náboženském vyučování katechumenů 4, 8 (in *Katechetické spisy*, s. 18).

⁸² PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE, *Židovský národ a jeho svatá Písma v křesťanské Bibli*, viz předmluva s. 7.

V devátém traktátu, kde Augustin hovoří o zázraku proměnění vody ve víno, používá tuto metaforu: Starý zákon nazývá vodou, která chutná, jen dokud se neokusí víno, tj. poznání Krista v Písmech: *Když tedy proměnil vodu ve víno, ukázal nám, že také staré Písmo pochází od něj; vždyť na jeho příkaz byly naplněny džbány. Od Pána je tedy i ono Písmo; ale nemá žádnou chuť, není-li tam Kristus poznán.*⁸³

Pokud hovoříme o Augustinovi jako o mistru alegorického výkladu, nemůžeme pominout některé příklady této duchovní interpretace:

Můžeme objevit například pět sloupořadí jako pět knih Mojžíšových;⁸⁴ církev jako loďku;⁸⁵ obraz vody coby židů a sloupořadí coby Zákona;⁸⁶ židy, jenž se podobají Galilejcům, kteří nepřijali do svého kraje Ježíše, křesťané jsou však podobni Samaritánům, kteří v něj uvěřili;⁸⁷ dvanáct apoštolů jako dvanáct hodin a Ježíš je jako den.⁸⁸

2.3.3.1 Význam a výklad čísla

Specifický smysl pak mají u Augustina čísla. Sledujeme, že autor v jejich interpretaci nachází až jakousi rozkoš. Ona nám mohou dát nahlédnout do dosud skrytého významu. Písmo svaté jimi rozhodně nešetří. A samo Písmo také uvádí, že Bůh vše uspořádal podle míry, počtu a váhy.⁸⁹ *Proto nesmíme podceňovat číslo, jehož veliká závažnost vysvítá pozornému čtenáři z mnoha míst svatých Písem.*⁹⁰ Neznalost čísel poté způsobuje, že mnoha věcem, jež jsou v Písmu řečeny přeneseně a v mystickém smyslu, nerozumíme.⁹¹

---

⁸³ Tr. 9, 5; srov. také 17, 6; 25, 12; 122, 8.

⁸⁴ Srov. Tr. 24, 5.

⁸⁵ Srov. Tr. 25, 5.

⁸⁶ Srov. Tr. 17, 2.

⁸⁷ Srov. Tr. 16, 3.

⁸⁸ Srov. Tr. 49, 8.

⁸⁹ Srov. Mdr 11,21.

⁹⁰ AUGUSTINUS, A., *O Boží obci* 11, 30 (v čes. překl. odd. 1), s. 590.

⁹¹ Srov. *Křesťanská vzdělanost* 2, 16, 25, s. 99.

Jen v krátkosti můžeme zmínit některá čísla, o nichž se Augustin v těchto našich traktátech zmiňuje. Z mnoha uvedme jen některá:

Číslo dvě: *Tímto číslem se označuje něco dobrého, nejvíce se jím pak představuje láska dvojího zaměření.*⁹² To Augustin dokládá i na různých místech v Písmu, kde se hovoří o dvojce.⁹³ Označuje rovněž obřízku a neobřezanost, židy a pohany.⁹⁴

Význam čísla pět objasňuje takto: *Pětice je číslo, které náleží k Zákonu. Je to právě pět knih Mojžišových, právě pět sloupořadí, kde se shromažďovali nemocní, právě pět chlebů, které zasytily pět tisíc lidí.*⁹⁵

Číslo čtyřicet: *Posvátné číslo čtyřicet nám jakoby představovalo dokonalost. [...] A božská Písma to často dosvědčují. Tímto číslem byl posvěcen půst [...]. Už i Mojžiš se postil čtyřicet dní a Eliáš taktéž a sám náš Pán a Spasitel Ježíš Kristus toto číslo postu naplnil.*⁹⁶ Dále čteme, že je ale jisté, že číslem čtyřicet se označuje jakoby dokonalost v dobrých skutcích.⁹⁷

Číslo sto padesát tři, o kterém Augustin uvažuje při výkladu zázračného rybolovu po zmrtvýchvstání Páně, představuje toto číslo jako tzv. triangulační, tj. takové, které vzniká součtem číselné řady od 1 do 17. Číslo sedmnáct poté označuje připojení Ducha svatého (7) k Zákonu (10). *A toto číslo také obsahuje třikrát číslo padesát, a navíc ještě tři kvůli tajemství Trojice; a padesátka je sedminásobkem sedmi a pomocí jedné je doplněna; neboť sedmkrát sedm činí čtyřicet devět. Jedna je pak připojena, aby se tím označilo, že je jeden, který je skrze sedmičku označen kvůli sedmerému dílu; a víme, že Duch svatý, jehož*

---

⁹² Tr. 17, 6.

⁹³ Srov. Mt 22,37-40; Lk 21,2-4; Lk 10,35 a Jan 4,40.

⁹⁴ Srov. Tr. 9, 17.

⁹⁵ Tr. 25, 6; srov. také 17, 2.

⁹⁶ Tr. 17, 4.

⁹⁷ Tr. 17, 6.

*měli učedníci přikázáno očekávat podle příslibu, byl seslán padesátý den po nanebevstoupení Páně.*⁹⁸

Na závěr této kapitoly ještě uvedme, že způsob exegeze, který Augustin použil pro Janovo evangelium, lze označit za symbolický, jak už jsme zmínili výše.

Symbolická exegeze je poté metodologií, jež umožňuje interpretaci znamení. V Janově evangeliu, dokonce více než ve zbytku Písma, literární a historické skutečnosti Kristova života představují duchovní skutečnosti. Každá určitá historická událost je symbolem nitra, skrytým, skutečnějším dějem; každá určitá historická událost odhaluje univerzalitu vztahující se ke vnitřnímu duchovnímu životu lidské duše. Proto *factum audivimus, mysterium requiramus.*⁹⁹

---

⁹⁸ Tr. 122, 8.

⁹⁹ Tr. 50, 6. „Uslyšeli jsme, co se stalo, vyhledejme skrytý smysl.“ Srov. AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 1, s. 12.

2.4 AUGUSTIN A JEHO KÁZÁNÍ

Výklad biblického textu byl u Augustina jako u většiny Církevních otců často spojen přímo z kazatelskou činností, proto bychom rádi poukázali na Augustina jakožto na kazatele a řečníka. Jsme přesvědčeni, že forma i styl kázání, jak je uplatňoval hipponský biskup při přednesu, mohou v mnohém oslovit i současné kazatele.

2.4.1 Augustin – kazatel

Mnohé o Augustinově přístupu ke kázání a k výkladu Písma svatého se dozvídáme v jeho díle *De doctrina christiana*, které začal sepisovat brzy po svém nástupu na biskupský stolec roku 396 a jež roku 426 zřejmě nebylo dosud dokončeno.¹⁰⁰ Často bývá ve starých tiscích i ve středověkých rukopisech nadepisováno titulem *De arte praedicandi*,¹⁰¹ a koneckonců právem.¹⁰² Tento spisek vyšel též v krásném českém překladu Jany Nechutové.

„Na Augustinových kázáních (homiliích) bylo prokázáno, že jejich stavba odpovídá struktuře, jakou předpisovali pozdně římské učitelé rétoriky pro rétorický výtvar.“¹⁰³ Při četbě těchto traktátů můžeme sledovat opravdu vytríbený styl řeči. Určitě nás zaujme množství otázek, které Augustin pokládá posluchačům, obrazy, které slovy vykresluje, časté připomínání biblického textu a jeho opakování, odvolávání se na Boží pomoc, ohled na posluchače apod.

Když Augustin pronáší řeč, vícekrát se odvolává na to, o čem již hovořil, co již jeho posluchači znají. *Vždyť vám nemusí být vše připomínáno jako*

---

¹⁰⁰ Srov. AUGUSTINUS, A., *Křesťanská vzdělanost*, viz úvod k tomuto dílu, s. 27-28.

¹⁰¹ *O umění kazatelském*.

¹⁰² Srov. AUGUSTINUS, A., *Křesťanská vzdělanost*, viz úvod k tomuto dílu, s. 11.

¹⁰³ NECHUTOVÁ, J., *Středověká latina*, s. 71.

začátečníkům a nepoučeným.¹⁰⁴ Rovněž se často spolu s posluchači dovolává Boží pomoci a ještě častěji vybízí k pozornosti. *Nakolik Pán dopřeje a jak budu moci, a když vy budete dávat pozor a modlitbou napomůžete naši slabosti, pohovořím o hloubce tajemství tohoto skutku a tohoto znamení. Cokoli pak neobsáhnu, doplní ve vás on sám, s jehož pomocí činím, co mohu.*¹⁰⁵ Jen má Slovo zaznít v našich nitrech! V díle *De doctrina christiana* doporučuje tomu, kdo pronáší řeč, aby nezapomínal na modlitbu: *Proto se (řečník) modlí sám za sebe i za ty, které hodlá oslovit, a je tak nejprve modlitebníkem a teprve na druhém místě mluvčím.*¹⁰⁶ Augustin cituje a cituje Písmo svaté, nejen text, který právě vykládá, ale doplňuje jej o další a další biblické citace. Jeden text ozřejmuje jiným. On potvrzuje, že nic v Písmu není napsáno zbytečně, ani čárka, vše má nějaký význam.

Augustin někdy pro nedostatek času odkládá řeč na další den, aby své posluchače příliš nezatěžoval.¹⁰⁷ Uvědomme si, že některá z jeho kázání, která máme možnost číst, jsou značně rozsáhlá, a tak je nabíledni, že únava při takové délce promluvy se mohla celkem snadno dostavit.

Za pozornost stojí i množství otázek, které klade, když se snaží vést dialog s posluchači. Tak např. při výkladu perikopy o proměnění vody ve víno: *Ptám se vás, věřící křesťané: Byla tam Ježíšova matka? Odpovězte: Byla. Odkud to víte? Odpovězte: Říká to evangelium. Co odpověděl Ježíš matce? Odpovězte: „Co mi chceš, ženo? Ještě nepřišla má hodina.“ A odkud to víte? Odpovězte: Říká to evangelium.*¹⁰⁸ V uvedené ukázce můžeme také sledovat, jakým způsobem Augustin pokládá otázky a podává odpovědi. Jednou položí otázku, na niž si sám odpoví, nebo hledá odpověď v Písmu,¹⁰⁹ jindy otázku

---

¹⁰⁴ *Tr.* 17, 4; srov. také 9, 1-2; 17, 2; 25, 1; 122, 1, apod.

¹⁰⁵ *Tr.* 17, 1; srov. také 9, 1 a 3; 17, 4; 122, 9, apod.

¹⁰⁶ AUGUSTINUS, A., *Křesťanská vzdělanost* 4, 15, 32, s. 193.

¹⁰⁷ Srov. např. *Tr.* 8, 13; 122, 9.

¹⁰⁸ *Tr.* 8, 7; srov. také podobné kladení otázek v 8, 6; 25, 15.

¹⁰⁹ Srov. např. *Tr.* 9, 4; 9, 16; 25, 5; 49, 5 a 6, apod.

pokládá samo Písmo, a on na ni odpovídá, anebo si Písmo odpovídá jiným veršem.¹¹⁰

Augustin nezapomíná ani na morální rozměr kázání, proto občas své posluchače napomene: *Jak mnozí jsou mezi tímto lidem, které svírá tíha návyků! Snad mě slyší někteří, jimž je řečeno: „Neopíjejte se vínem, vede to jen k výstřednostem;“ říkají: Nemůžeme! Snad mě slyší někteří nečistí, poskvrnění nevázanostmi a nemravnostmi, jimž je řečeno: Nečiňte to, abyste nezahynuli; a odpovídají: Nemůžeme se vzdát svého návyku. Ó, Pane, tyto opět probud'. „Já jsem,“ praví, „vzkříšení a život.“ Proto vzkříšení, neboť život.*¹¹¹

2.4.2 Augustin – rétor

Augustin byl seznámen s různými řečnickými styly, které sám používal a které popsal ke konci života v *De doctrina christiana*.¹¹² Studoval rétoriku a také ji vyučoval ve světských školách, o čemž se můžeme dočíst v jeho *Confessiones*. Přijímal tři Ciceronovy zásady, že řečník musí mluvit tak, aby poučoval (*probare*), bavil (*delectare*) a dojímal (*flectere*).¹¹³

Jeho pohled na tuto disciplínu, tj. na řečnictví, se v průběhu života měnil a vyvíjel. Když to bylo nutné, Augustin neváhal užít neologismy nebo nepravidelnou gramatiku, ovšem neodmítal ani klasické figury řeči. Po pravdě ukazoval, že Písmo i dřívější Otcové využívali takových figur stejně tak vhodně, jako velcí latinští řečníci. Augustin tak ve své osobě dokázal spojit dohromady hlubokou a dogmatickou přesnost učitele, lyrické bohatství básníka, kypící mystiku a evangelijní jednoduchost pastýře, který si přál stát se pro všechny vším.¹¹⁴

---

¹¹⁰ Srov. např. *Tr.* 17, 8; 25, 15 a 16, apod.

¹¹¹ *Tr.* 49, 14.

¹¹² Srov. QUAESTEN, J., *Patrology*, vol 4, s. 351.

¹¹³ Srov. AUGUSTINUS A., *Křesťanská vzdělanost* 4, 12, 27, s. 189-190.

¹¹⁴ Srov. AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 1, viz úvod, s. 7; a také QUAESTEN, J., *Patrology*, vol. 4, s. 351-352.

Rozhodně můžeme jasně říci, že Augustinovy Výklady na Janovo evangelium jsou nádherným příkladem vytríbeného řečnického stylu.

2.4.3 Kázání – četba

Tractatus in Iohannis Evangelium jsou kázání.¹¹⁵ Tuto skutečnost, nakolik se zdá samozřejmá, zdůrazňuje Berrouard ve svém úvodu k tomuto dílu a vybízí nás, abychom při četbě tuto základní skutečnost neopomíjeli. Naprosto souhlasíme. Číst s užitkem budeme jen tehdy, když budeme sledovat tento Augustinův záměr – zvěstovat evangelium, hlásat Boží slovo, prospět hipponské místní církvi. Proto bychom také rádi nejprve doporučili, aby před každou četbou těchto traktátů došlo rovněž k četbě perikopy, jež má být komentována. Myslíme-li si, že už komentované biblické texty dokonale známe, uvědomme si, že Augustinův výklad evangelia nelze srovnávat se samotným evangeliem, inspirovanou knihou Písma svatého. Interpretace vždy stojí v pozadí za autorem. Navíc hipponská obec věřících také nejprve slyšela Boží slovo a Augustinův výklad poslouchala až poté.

Na několika stranách jsme se snažili v této kapitole představit Augustina jako kazatele, který prošel rétorskou školou a sám i rétorice učil, a který v sobě dokázal spojit postavu řečníka i kazatele, což dle našeho soudu není samozřejmostí. Jistě by nebylo na škodu se od něj něčemu přiučit, jak co do obsahu kázání, tak i do jeho formy. Tato výzva pak může být směřována zvláště všem kazatelům a vykladatelům Písma.

---

¹¹⁵ BERROUARD, M. F., *Introduction aux homélies de saint Augustin sur l'évangile de saint Jean*, s. 9.

3 VÝKLADY NA JANOVO EVANGELIUM –

POHLED NA ZÁZRKY

Tento oddíl diplomové práce, který je hlavním předmětem našeho zájmu, na nás klade požadavek zhodnocení Augustinova pohledu na zázraky v jeho Výkladech na Janovo evangelium, přičemž svou pozornost zaměřujeme pouze na devět traktátů, které vypovídají o Ježíšových zázracích u Jana (Jan 2,1-4; 2,1-11; 4,43-53; 5,1-18; 6,1-14; 6,15-44; 9; 11,1-54; 20,30n - 21,1-11). Nesmíme však zapomenout, že počet zázraků, o nichž zde Augustin hovoří, je pouze zlomkem těch, o nichž se třeba jen náznakem zmínil apoštol Jan,¹¹⁶ a těch, které Ježíš z Nazareta během svého života vykonal.

3.1 ZÁZRKY OBECNĚ

Dříve než se začneme zabývat vysledovaným pojetím Augustinova přístupu k Ježíšovým zázrakům, je vhodné, abychom svou pozornost zaměřili na zázraky z obecného hlediska, zvláště pak na zázraky, jak o nich hovoří Písmo svaté.

3.1.1 Definice zázraku

Obecně přijímaná definice zázraku mezi monoteisty zní, že „zázrak je skutek, který se vymyká přírodním zákonům, a proto musí při něm Bůh zasáhnout mimořádným způsobem“¹¹⁷. U Tomáše Akvinského se setkáváme s touto definicí: „Zázrakem se náležitě nazývá to, co se děje mimo řád celé stvořené přirozenosti, kterým se udržuje veškerý charakter stvoření.“¹¹⁸

---

¹¹⁶ Viz pozn. 116.

¹¹⁷ Srov. ADÁMEK, J., *Zázraky v evangeliích*, s. 1.

¹¹⁸ „Miraculum proprie dicitur quod fit praeter ordinem totius naturae creatae, sub quo ordine continetur omnis virtus creaturae.“ TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Summa Theologica*, 1,114,4.c (tom. 1, p. 849).

3.1.2 Zázraky ve Starém zákoně

Starý zákon nám v zázracích ukazuje Boží zjevení a účinná znamení jeho spásy, jak naznačují použité výrazy: *znamení* (hebr. *otot*, řec. *semeia*) a *symbolické divy* (hebr. *moftim*, řec. *terata*). Jsou to výrazy širší než *zázrak*, a tím ukazují, že zázrak je jen jedním ze znamení a symbolů, jakými jsou všechny náboženské podivuhodné činy a události.¹¹⁹

Z mnoha zázraků, o nichž čteme ve Starém zákoně, připomeňme např. mimořádné vyvedení Izraelitů z Egypta, které bylo doprovázeno mnohými mocnými činy a které si vyvolený národ bude v budoucnu stále a stále připomínat;¹²⁰ dále události spojené s cestou do zaslíbené země a jejím obsazováním, jako byly např. nasycení manou na poušti, poskytnutí vody ze skály či boj s Amalečany.¹²¹ Vzpomeňme na proroky, kteří dosvědčovali Boží slovo skrze zázraky.¹²² Často také čteme o zázračných vysvobozeních z rukou nepřátel,¹²³ několikrát se setkáme s mimořádným početím dítěte¹²⁴ a samozřejmě se dočteme též o tělesných uzdraveních.¹²⁵ Všechny tyto zázraky mají společné to, že manifestují Boží moc a že Bůh je používá pro potvrzení svého slova. Ten, který vše stvořil, má rovněž vše ve své moci.

3.1.3 Ježíšovy zázraky

Ježíš svými zázraky ukazuje, že Mesiášovo království, ohlašované proroky, se v jeho osobě stává skutečností. On prohlašuje: „Jestliže však vyháním zlé duchy s pomocí Ducha Božího, pak už k vám přišlo Boží království.“¹²⁶ Váže pozornost na svou osobu a mnozí ho pro tyto skutky

---

¹¹⁹ LEÓN-DUFOUR, X., *Slovník biblické teologie*, s. 602.

¹²⁰ Srov. Ex 3–15.

¹²¹ Srov. Ex 16 a 17.

¹²² Srov. např. Iz 37,36n a 38,7n; 1 Král 17. kap; 2 Král 1,9-16 a 4,8-5,19.

¹²³ Srov. např. Soud 7; 1 Sam 7 a 17; Žl 135; 2 Mak 10.

¹²⁴ Srov. např. Gen 15-21; Soud 13; 1 Sam 1; 2 Král 4.

¹²⁵ Srov. např. Num 21. kap; 2 Král 5; Tob 3,16-17.

¹²⁶ Mt 12,28.

následují.¹²⁷ Ježíš činí zázraky nehledě na to, zda je sobota, den odpočinku. „Vždyť sobota je pro člověka, a ne člověk pro sobotu. Proto je Syn člověka pánem i nad sobotou.“¹²⁸ Židé se nad tímto budou pohoršovat a začnou Ježíše pronásledovat, aby se jej zmocnili.¹²⁹

Jeho zázraky jsou znameními, jež nám umožňují pozorovat zaměřenou budoucnost, jak se uskuteční při dovršení světa. Jsou také proroctvím o novém řádu.¹³⁰ Když Ježíš uzdravuje, uzdravuje celého člověka, nikoli pouze tělo: „Proč se na mě horšíte, že jsem v sobotu uzdravil celého člověka?“¹³¹ Zázraky budí pohoršení a vlnu odporu.

S ohledem na skutečnost zázraku jako na historickou skutečnost a jeho pozdější zprávu, kterou dnes máme zaznamenánu písemně, musíme konstatovat, že se jedná o dvě různé skutečnosti.¹³² Když Augustin komentuje perikopu o zázračném nasycení, podotýká: *Stalo se to proto, aby oni viděli, a napsáno to bylo, abychom my slyšeli.*¹³³ Něco jiného je skutek sám, holá historická skutečnost, a něco jiného je zpráva o něm, která je zaznamenána proto, aby člověk uvěřil, neboť víra je z hlásání, hlásání se pak děje slovem o Kristu.¹³⁴

Katechismus při zmínce o Ježíšových zázracích uvádí:

„Ježíš doprovází svá slova mnoha mocnými činy, divy a znameními,¹³⁵ které ukazují, že v něm je už království přítomno. Dosvědčují, že Ježíš je ohlašovaný Mesiáš. Znamení, která Ježíš koná, svědčí o tom, že ho poslal Otec. Tato znamení vyzývají lidi, aby v něj uvěřili. Těm, kteří se k němu obracejí s vírou, uděluje to, oč prosí. A tak zázraky posilují víru v toho, který koná dílo svého Otce: dosvědčují, že on je Boží Syn. Mohou však být důvodem k pohoršení. Nesměřují k ukojení zvědavosti nebo touhy po něčem kouzelném. Navzdory

---

¹²⁷ Srov. LEÓN-DUFOUR, X., *Slovník biblické teologie*, s. 603.

¹²⁸ Mk 2,27-28.

¹²⁹ Srov. Jan 5,17.

¹³⁰ ADÁMEK, J., *Zázraky v evangeliích*, s. 8.

¹³¹ Jan 7,23.

¹³² Srov. MÁNEK, J., *Když Pilát spravoval Judsko : Kapitoly z dobového pozadí Nového zákona*, s. 10.

¹³³ Tr. 24, 6.

¹³⁴ Srov. Řím 10,17.

¹³⁵ Sk 2,22.

jeho tak zřejmým zázrakům někteří Ježíše odmítají, ba dokonce ho obviňují, že to dělá pomocí zlých duchů.¹³⁶

Každý zázrak, o němž se mluví v evangeliích, vypovídá v jistém smyslu o tom, kdo jej učinil – o Ježíši Kristu.¹³⁷ Ten, skrze něhož je všechno stvořeno a který se pro nás a pro naši spásu stal člověkem, dosvědčuje své povolání od Otce slovy i činy. Jeho moc poté působí v těch, které si vyvolil, aby dál šířili radostnou zvěst. Proto posílá před sebou dvaasedmdesát učedníků do všech měst a míst a vybízí je: „Uzdravujte tamější nemocné a říkejte jim: 'Přiblížilo se k vám Boží království!'“¹³⁸ A ti, kdo uvěří, budou provázeni znameními, dokonce budou činit ještě větší skutky než Ježíš z Nazareta.¹³⁹

3.1.3.1 *Synoptická výpověď*

Pročítáme-li synoptická evangelia, pozorujeme, že „zázraky jsou počátkem toho, co znamenají; jsou jakýmsi závdavkem spásy, kterou přináší Mesiáš a která bude dovršena v eschatologickém království. V souladu s tím je synoptikové nazývají mocnými skutky δυναμεις (dynameis),¹⁴⁰ kterými Ježíš, veden lidským soucitem¹⁴¹ a ještě více vědomím, že je ohlášeným služebníkem,¹⁴² skutečně zahání na ústup nemoc a smrt, jimiž se projevuje nepřátelství přírody vůči člověku a celé porušení řádu ve světě v důsledku hříchu“¹⁴³.

Setkáváme se s uzdravováním nemocných a posedlých, a to i v sobotu, což se stává předmětem sporu mezi Ježíšem a hlavně farizeji. Dále můžeme být při četbě svědky vzkříšení mrtvých, zázračného nasycení hladových apod. V synoptickém podání se vždy požaduje víra u toho, kdo má být uzdraven,

---

¹³⁶ *Katechismus katolické církve*, čl. 547-548, s. 147.

¹³⁷ Srov. ADÁMEK, J., *Zázraky v evangeliích*, s. 9.

¹³⁸ Lk 10,11.

¹³⁹ Srov. Mk 16,17-18 a Jan 14,12.

¹⁴⁰ Srov. Mt 11,20-23; 13,54.58; 14,2.

¹⁴¹ Srov. Lk 7,13; Mt 20,34; Mk 1,41.

¹⁴² Srov. Mt 8,17.

¹⁴³ LEÓN-DUFOUR, X., *Slovník biblické teologie*, s. 604.

alespoň zástupně. Ježíš občas zakazuje těm, které uzdravil, o svém uzdravení mluvit, patrně z toho důvodu, aby jeho zázračné činy nebyly pochopeny špatně. Vyvstává otázka, jakou mocí činí Ježíš zázraky. Někteří dokonce tvrdí, že je posedlý zlým duchem.

Evangelista Matouš staví na rozdíl od Marka do středu svého zájmu uzdravující setkání s Ježíšem, a ne vlastní zázrak.¹⁴⁴ Kristovy zázraky (zvláště u Marka) ukazují, že Kristus přišel zničit ďáblovu panování nad světem.¹⁴⁵ Třetí ze synoptiků, evangelista Lukáš, zdůrazňuje, že Ježíš je spasitelem, zachráncem a osvoboditelem „všech“, ale že lidé musejí nemocné přinést, aby ti mohli být uzdraveni, přičemž se předpokládá jak víra těch, kdo je přinášejí, tak i víra uzdravených nemocných.¹⁴⁶ Zázraky tak dosvědčují, že povstal veliký prorok a Bůh se ujal svého lidu.¹⁴⁷

3.1.3.2 Výpověď u Jana

Už zběžné srovnání Janova evangelia s předcházejícími třemi evangelií poukazuje na jeho odlišný charakter. V první řadě jsou to obsahové rozdíly, průběh Ježíšovy veřejné činnosti, a na rozdíl od synoptiků jsou zde líčeny velké Ježíšovy zázraky: chromý osmatřicet let, slepý od narození, Lazar čtyři dny v hrobě.¹⁴⁸

Chceme-li se dopídit důvodu, proč Ježíš činil zázraky, podívejme se na první evangelistův závěr, kde píše: „Abyste věřili, že Ježíš je Mesiáš, Syn Boží, a s vírou měli život v jeho jménu.“¹⁴⁹ Opomeneme-li samotné Ježíšovo zmrtvýchvstání – jako ten vůbec největší zázrak – a zázračný rybolov (21,1-14) po Ježíšově zmrtvýchvstání, dostáváme se k počtu sedmi zázraků, či lépe znamení, jež evangelista zaznamenal. Jsou to proměnění

---

¹⁴⁴ Srov. LIMBECK, M., *Evangelium sv. Matouše*, s. 114.

¹⁴⁵ Srov. ADÁMEK, J., *Zázraky v evangeliích*, s. 7.

¹⁴⁶ Srov. MÜLLER, P. G., *Evangelium sv. Lukáše*, s. 56.

¹⁴⁷ Srov. Lk 7,16.

¹⁴⁸ Srov. TICHÝ, L., *Úvod do Nového zákona*, s. 116.

¹⁴⁹ Jan 20,31.

vody ve víno v Káně Galilejské (2,1-11); uzdravení syna královského úředníka v Káně Galilejské (4,46-54); uzdravení nemocného u rybníka v Jeruzalémě (5,1-15); zázračné nasycení lidí v Galileji (6,1-15); kráčení po Galilejském moři (6,16-21); uzdravení slepého v Jeruzalémě (9); vzkříšení Lazara v Betánii (11). Tímto jsme zdaleka nevyjmenovali všechny zázraky, o nichž se v evangeliu píše. Zůstává velký počet těch, o nichž se mluví, řečeno s nadsázkou, jen tak mimochodem.¹⁵⁰ „Ježíš vykonal před svými učedníky ještě mnoho jiných zázraků, ale o těch v této knize není řeč. Tyto však jsem zaznamenal, abyste věřili, že Ježíš je Mesiáš, Syn Boží, a s vírou abyste měli život v jeho jménu.“¹⁵¹

V Janově evangeliu se zázraky nazývají σημεῖα (sémeia), tedy znamení. Jsou to znamení pro Krista a jeho spásné dílo. Proto v těchto velikých zázracích zvláště jasně vyniká jejich christologická funkce.¹⁵²

V této kapitole jsme se pokusili v krátkosti shrnout biblický pohled na zázraky. Docházíme k závěru, že mimořádné působení Boha Stvořitele se vine dějinami světa od jeho počátku. Původce veškerenstva tak nenechává svět napospas pouze zákonům, které vepsal do stvoření, ale sám do dějin vstupuje činy, které se vymykají přirozenému běhu univerza. Vrcholem mimořádnosti je poté vtělení Božího Syna, jenž vstupuje do dějin v lidství. Svým životem, smrtí a zmrtvýchvstáním pak přináší světu vykoupení a člověku spásu.

---

¹⁵⁰ Např. Jan 2,23; 3,2; 6,2; 7,31; 11,47; 12,37; 20,30.

¹⁵¹ Jan 20,30-31.

¹⁵² Srov. ADÁMEK, J., *Zázraky v evangeliích*, s. 9.

3.2 AUGUSTINŮV POHLED NA JEŽÍŠOVY ZÁZRAKY VE VYBRANÝCH TRAKTÁTECH

Klademe si před sebe složitý úkol, jehož cílem není a ani nemůže být zmapování celé problematiky Augustinova pojetí zázraků. Při četbě vybraných traktátů však přece jen docházíme k hodnotným úvahám, které problematiku Augustinova pohledu na zázraky mohou lépe osvětlit.

3.2.1 Zázraky – exkurz do *De Civitate Dei*

Než přistoupíme k samotné analýze pojetí zázraku ve vybraných traktátech, dovolíme si ještě kratičkou vsuvku – Augustinův pohled na zázraky v jeho díle *De Civitate Dei*, kde se tomuto tématu nemálo věnuje. Učitel církve zde (především v 21. a 22. kapitole) rozebírá problematiku zázraků u pohanů, ve Starém zákoně a následně se dostává až k Ježíšovým zázrakům a zázrakům, které se staly na přímluvu mučedníků. O Ježíšových zázracích říká: *On, aby se představil jako Bůh, vykonal mnoho zázraků; některé z nich, pokud mohly postačit k jeho zvěstování, obsahuje v Písmu evangelium. První zázrak byl, že se tak zázračně narodil; a poslední, že se svým tělem, vzkříšeným z mrtvých, vstoupil do nebe.*¹⁵³ A na jiném místě píše: *Vždyť se dějí v jeho jméně zázraky ještě nyní, buďto skrze svátosti nebo pro modlitby či ostatky jeho svatých; ale nejsou ozářeny takovým jasem, že by se rozhlásily tak slavně jako ty prvé.*¹⁵⁴ Tyto úvahy z *De Civitate Dei* nám mohou trochu napomoci při mapování jeho pojetí zázraků; některé z myšlenek se objevují také v našich traktátech. Zde zaznívá ono srovnání zázraků, prvních, které mají punc ojedinělosti, s těmi druhými, které se dějí jaksi všedně, tj. s ustavičností jim vlastní: *Ať si tedy nevěřící nedělají zatemnění ze své znalosti přírody, jako by se na žádné věci*

---

¹⁵³ AUGUSTINUS, A., *O Boží obci*, 18, 46 (odd. 2, s. 352).

¹⁵⁴ AUGUSTINUS, A., *O Boží obci*, 22, 8 (odd. 2, s. 617-618).

*nemohlo Božím zásahem uskutečnit nic jiného, než co na její přirozenosti svou lidskou zkušeností shledali! Ostatně ani to, co je v přírodě známo všem, není méně divuplné, a při troše pozornosti by to budilo úžas u všech, kdyby se lidé dovedli podivuhodným věcem podívat, i když nejsou vzácné.*¹⁵⁵

V tomto díle se rovněž Augustin zamýšlí nad významem pojmů, jež označují mimořádné skutky, jako jsou zázraky, znamení apod.: *Tedy zrovna jako pro Boha nebylo nemožno stvořit podstaty, které chtěl, tak ani nyní mu není nemožno změnit jakkoli ty podstaty, které stvořil. Z toho roste také hotový les těch divů, kterým se říká znamení, zázraky, nadpřirozená zjevení a úkazy; kdybych je chtěl sbírat a vypočítávat, nebralo by toto dílo žádného konce. Říká se, že úkazy souvisí se slovem ukazovati, jelikož něco naznačují a tedy ukazují; zjevení pak se slovem zjeviti, znamení se slovem znamenati, tj. předem ukazovati, a zázraky, protože ukazují, co je za zrakem, tj., předpovídají budoucnost. [...] Leč ty věci, které se dějí zdánlivě proti přírodě a o kterých se mluví jako o protipřirozených [...] a které se jmenují divy, zázraky, znamení a zjevení, mají pro nás znamenat či předznamenávat a předpovídat to, co Bůh podle své předpovědi učiní s lidským tělem, aniž mu v tom zabrání jaká překážka, aniž mu bude předpisovat nějaký zákon přírody.*¹⁵⁶ Proto se zázraky nedějí proti přírodě, nýbrž proti našemu poznání přírody.¹⁵⁷

Tento kratičký exkurz můžeme zakončit Augustinovým vyjádřením o důvodu činění takových zázraků, které vydávají svědectví: *Čemu jinému tyto zázraky vydávaly svědectví, čemu jinému než té víře, podle které Kristus vstal tělesně z mrtvých a s tělem vstoupil na nebe?*¹⁵⁸

---

¹⁵⁵ Stejná myšlenka také např. v *Tr.* 9, 1.

¹⁵⁶ AUGUSTINUS, A., *O Boží obci*, 21, 8 (odd. 2, s. 550-551).

¹⁵⁷ Srov. AUGUSTINUS, A., *O Boží obci*, 21, 8 (odd. 2, s. 548).

¹⁵⁸ AUGUSTINUS, A., *O Boží obci*, 22, 9 (odd. 2, s. 634-635).

3.2.2 Pohled na Ježíšovy zázraky ve vybraných Výkladech na Janovo evangelium

V této podkapitole chceme čtenáři poskytnout krátký komentář k devíti přeloženým Výkladům na Janovo evangelium, co se týče pojetí zázraku. Při překladu a následném rozboru textu jsme se blíže seznámili s některými skutečnostmi, o nichž lze tvrdit, že je Augustin – ať už opakovaně anebo jednorázově – používá, když interpretuje Ježíšovy zázračné činy.

3.2.2.1 Co je to zázrak

První tvrzení vůbec, které Augustin uvádí při výkladu zázračného nasycení, první věta, kterou v tomto traktátu pronáší, zní: *Zázraky, které učinil Pán Ježíš Kristus, jsou jistě božská díla; a z toho, co lze vidět, vybízejí lidskou mysl k poznání Boha.*¹⁵⁹

Při výkladu perikopy o uzdravení syna královského úředníka se Augustin vyjadřuje o původu slova zázrak. *Zázrak (prodigium) má totiž jméno od ohlášení (porrodictium), protože předem (porro) něco říká (dicat), předem něco označuje a budoucího představuje.*¹⁶⁰ Toto místo je jediné, kde se objevuje pojem „zázrak“ jako „prodigium“. Jinak Augustin běžně používá pojmu „miraculum“.

Pokud uvažujeme o zázraku jako o mimořádném činu, který pochází od Boha, což je jakási klasická definice zázraku, takové kritérium nacházíme i u Augustina: *(Bůh) si podle svého milosrdenství vyhradil některá díla, která by činil v příhodný čas mimo obvyklý běh a řád přírody.*¹⁶¹

Zázraky jsou mimo řádný běh přírody jen pro člověka, nikoli pro Boha. Bůh tyto mimořádné skutky zařazuje do běhu dějin. *A tak je třeba věřit, že*

---

¹⁵⁹ Tr. 24, 1.

¹⁶⁰ Tr. 16, 3; srov. také *O Boží obci*, 21, 8 (odd. 2, s. 550-551).

¹⁶¹ Tr. 24, 1.

z jiného důvodu jim neuchystal nouzi, která je přinutila jít lovit ryby, než že chtěl ukázat zázrak.¹⁶² Vše podléhá jasnému Božímu plánu. Bůh tvoří a vstupuje do dějin.

3.2.2.2 Rozdělení zázraků

Můžeme vypořádat, že Augustin při výkladu perikopy o události zázraku v Káně Galilejské rozděluje tyto mimořádné skutky na dvojí: *První zázraky učinil skrze své Slovo, Bůh u sebe, pozdější zázraky učinil skrze samo své vtělené Slovo, a kvůli nám se stalo člověkem.*¹⁶³ Ty druhé nás udivují, nad těmi žaseme, ale už nás neohromují zázraky všední. Tyto ovšem Augustin přehlédnout nemůže, staví je dokonce nad ony jednorázové. V traktátech se s tímto tvrzením setkáme vícekrát.¹⁶⁴ *Mrtvý vstal, lidé se divili; tolik lidí se každý den rodí, a nikdo se nediví. Kdybychom uvažovali prozíravěji, větším zázrakem je, že existuje ten, který neexistoval, než když znovu ožije ten, který již existoval.*¹⁶⁵ A na jiném místě zase: *Když vidíme tolik skutků skrze Boha Ježíše, proč se divíme, že byla voda proměněna ve víno skrze člověka Ježíše?*¹⁶⁶

3.2.2.3 Zázraky mají svou vlastní řeč

Zázraky podávají svědectví samy o sobě. Augustin říká: *Zeptejme se zázraků samých, co nám o Kristu říkají; vždyť mají, pokud se jim rozumí, svůj vlastní jazyk.*¹⁶⁷ Bůh nemluví pouze slovy, ale také činy, slovy i činy. A to Augustin dokládá i dále: *Je zjevné, že Kristovy skutky jsou druhy řečí.*¹⁶⁸ Věrně to koresponduje s nám dobře známým textem církevního dokumentu Druhého vatikánského koncilu *Dei Verbum*, kde stojí, že „Boží zjevování se uskutečňuje

---

¹⁶² Tr. 122, 4.

¹⁶³ Tr. 8, 1.

¹⁶⁴ Viz také Tr. 8, 3; 24, 1; 49, 1.

¹⁶⁵ Tr. 8, 1.

¹⁶⁶ Tr. 8, 3.

¹⁶⁷ Tr. 24, 2.

¹⁶⁸ Tr. 25, 5; srov. také 25, 2.

činy i slovy, které navzájem vnitřně souvisí.¹⁶⁹ U Boha je zřejmá souvztažnost mezi jeho slovy a skutky. Bůh řekne, a stane se.¹⁷⁰

Augustin ukazuje na zázrak, který se historicky stal, to je na literární smysl, ale u toho nezůstává, hledá a představuje smysl duchovní. *Jistě, praví, hloubka takového tajemství se může vyložit a projednat tak či onak,*¹⁷¹ načež nabízí vlastní duchovní výklad. A na jiném místě: *Stalo se to podivuhodně, neboť se stala veliká věc; i prospěšně, neboť se stala duchovně. Kdo to tehdy viděli, byli udiveni; my se však nedivíme, když o tom slyšíme. Stalo se to proto, aby oni viděli, a napsáno to bylo, abychom my slyšeli. Co v jejich případě hodnotily oči, to v našem případě víra.*¹⁷² Oči jakoby zde odkazovaly na historicitu (literu), víra pak na duchovní smysl (alegorii).

Skutky nadpřirozené povahy také mají vzdělávat ve víře, a proto se Augustin uchyluje k osvětlení jejich skrytého významu: *Ale protože to vše, co učinil Pán Ježíš, neprospívá pouze k vyburcování našich srdcí skrze zázraky, ale také k budování nauky víry, je třeba, abychom zkoumali, co všechny ty věci znamenají, tj. co označují.*¹⁷³ Za literami se skrývá ještě duchovní smysl.

3.2.2.4 Ustavičností se vytratil úžas

Za povšimnutí stojí také Augustinovo tvrzení z osmého traktátu: *assiduitate amisit admirationem* – ustavičností se vytratil úžas. Lidstvo bylo vždy lačné senzace a pozorné k tomu, co má nádech výjimečnosti a nevšednosti. Tato touha po něčem novém visela už na stromu poznání v Ráji. Nevšední zázraky nás zaujmou, ovšem ty, které se dějí jakoby v koloběhu přírody, už nikoli. Augustin to představuje velice působivě: *On sám totiž, který toto během celého roku činí na vinicích, učinil stejně i víno toho dne na svatbě*

---

¹⁶⁹ DOKUMENTY II. Vatikánského koncilu, *Dei Verbum*, čl. 2.

¹⁷⁰ Srov. Gen 1.

¹⁷¹ Tr. 44, 2.

¹⁷² Tr. 24, 6.

¹⁷³ Tr. 9, 1.

[...]. Jako ostatně to, co služebníci vlili do džbánů, bylo přetvořeno činem Páně ve víno, tak i to, co vylévají mraky, přetváří se stejně ve víno činem téhož Pána. Tomu se však nedivíme, protože se to děje každým rokem.¹⁷⁴ A na jiném místě hovoří o tom, že více je tvořit to, co neexistovalo, než křísit to, co již bylo: *Proto, pokud bylo skrze něj všechno stvořeno, co je divného na tom, byl-li skrze něj vzkříšen jeden, když se denně skrze něj rodí takové množství (lidí)?*¹⁷⁵ A ještě na jiném místě: *Je to totiž sám Bůh, kdo pro veškeré tvorstvo činí denně zázraky, které lidem zevšedněly – nikoli pro snadnost (s jakou jsou činěny), ale pro ustavičnost; avšak ty vzácné, jež byly učiněny tímž Pánem, tj. Slovem kvůli nám vtěleným, přivodily lidem větší úžas ne proto, že byly větší, než jsou ty, které se dějí denně ve stvoření, ale že tyto, které se denně dějí, jako by probíhaly přirozeným během; tamty se ovšem jeví lidským očím coby ukázka účinku moci jakoby bezprostřední.*¹⁷⁶

Proto lze se svatým Augustinem potvrdit: *A vidíme ty (stvořené a všední) věci a, pokud je v nás jeho Duch, tak nás těší, aby byl původce chválen.*¹⁷⁷

3.2.2.5 Pravý pohled na zázrak

Augustin nehodlá ze zázraků, jež učinil Ježíš v těle, dělat něco tak senzačního, že by se u toho mělo zůstat déle, než je zapotřebí. Ano, zázraky jsou úžasné jevy, ale jsou to především znamení, která mají vést člověka k víře. *Uzdravením nemocného učinil veliké znamení duši, která uvěřila a jejíž hříchy přišel odpustit a k níž se sám ponížil, když uzdravoval nemocné.*¹⁷⁸ Augustin klade důraz na vtělení Slova, a jakoby nám něco napovídalo, že toto je i přístupová cesta k pochopení zázraků. Pokud má nějaký zázrak opravdu prvenství, pak je to jistě vtělení. Skutečnost inkarnace, zvláště některé z veršů Janova prologu, Augustin zopakuje v těchto traktátech nesčetněkrát.

---

¹⁷⁴ Tr. 8, 1.

¹⁷⁵ Tr. 49, 1.

¹⁷⁶ Tr. 9, 1.

¹⁷⁷ Tr. 8, 1.

¹⁷⁸ Tr. 17, 1.

Při výkladu perikopy o uzdravení chromého říká: *Nemusí být divné, že byl Bohem učiněn zázrak, avšak bylo by divné, kdyby jej učinil člověk. Spíše se musíme radovat než se divit, že se náš Pán a Spasitel Ježíš Kristus stal člověkem, než že Bůh mezi lidmi činil božské skutky. Pro naši spásu je totiž důležitější to, kým se stal kvůli lidem, než to, co mezi lidmi učinil; a důležitější je, že uzdravil nepravosti duší, než že uzdravil nemoci smrtelných těl.*¹⁷⁹

3.2.2.6 *Pohled dovnitř*

Augustin zdůrazňuje pohled dovnitř. Tuto introspekci známe z jeho díla *Confesiones*, známe ji rovněž z jeho teologie a především spirituality. *To, čemu se divíme navenek, má také něco uvnitř.*¹⁸⁰ Máme jít k jádru věci, odloupnout plevu ječného zrna, která se pryč odstraňuje jen stěží.¹⁸¹ Nemáme hledět pouze na tělesné skutky, třebas i úžasné zázraky, nemáme zůstat na povrchu. *Nenechme se utěšit pouze povrchem (zázraku), ale prozkoumejme také hloubku.*¹⁸² Pozastavujeme se nad nedůležitými skutečnostmi, tj. nad zajímavými detaily, a přehlízíme podstatné: *Divíš se, jak (Lazar) vyšel s ovázanýma nohama, ale nedivíš se, že vstal po čtyřech dnech?*¹⁸³ Tak Augustin vybízí posluchače ke stopování hlavní příčiny, aby si všimli toho, co je podstatné. Dokresluje to nádherně tento obraz: *Ale jako nám nestačí, kdybychom někde zahlédli krásná písmena, pochválit ruku pisatele, který je učinil stejnoměrná, rovná i vkusná, pokud bychom zároveň nečetli, co nám skrze ně ukázal; tak i ten, kdo se dívá na skutek, je potěšen krásou díla, aby žasl nad umělcem.*¹⁸⁴

Ve 25. traktátu Augustin sáhodlouze hovoří o nitru, o tom, že musíme přistoupit k Ježíši, aby nás občerstvil chlebem pro věčnost, vodou, po jejímž

---

¹⁷⁹ Tr. 17, 1.

¹⁸⁰ Tr. 24, 2.

¹⁸¹ Srov. Tr. 24, 5.

¹⁸² Tr. 24, 2.

¹⁸³ Tr. 49, 24.

¹⁸⁴ Tr. 24, 2.

požití se už nebude žíznit. V takovém přístupu brání člověku pýcha, pokora jej naopak přivádí ke zdroji života. *Pyšný pohrdá nitrem, pokorný touží po nitru. Pokud nás vyžene pýcha, pokorou se navracíme.*¹⁸⁵ A dále: *Pohleď, co to znamená „vstoupit v nitro“, pohleď, co to znamená „utíkat se do jeho ochrany“, pohleď, co to znamená „spěchat pod rány otce“: vždyť šlehá každého, koho přijímá za syna. [...] Ne venku mimo tebe, (Bože), ale uvnitř u tebe, tam je pramen života.*¹⁸⁶

3.2.2.7 Zdůraznění víry

O důležitosti víry v případě posouzení zázraku se Augustin vyjadřuje následovně: *Co v jejich případě hodnotily oči, to v našem případě víra. Vždyť vnímáme duchem to, co nejsme očima schopni; a vynikáme nad nimi (těmi, kdo viděli zázraky), protože o nás je řečeno: „Blahoslavení, kdo neviděli, a uvěřili.“*¹⁸⁷ A jinde říká: *Víra se liší od skutků, jak říká apoštol: „Člověk je ospravedlňován skrze víru, bez skutků předepsaných Zákonem.“*¹⁸⁸

Při výkladu perikopy o vzkříšení Lazara uvažuje o víře učedníků, která byla dosud postavena na zázracích: *Jistě zde musíme připomenout, že víra jeho učedníků, kteří v něj již uvěřili, byla až dosud postavena na zázracích; ne aby ta, která nebyla, začala existovat, ale aby ta, která již začala existovat, rostla; i když užil takového slova, jako by teprve začínali věřit. Nepravil totiž: „Jsem rád kvůli vám,“ aby se vaše víra zvětšovala nebo upevňovala; ale pravil: „abyste uvěřili.“ Tomu se musí rozumět: abyste více a pevněji uvěřili.*¹⁸⁹

A v témže výkladu o Lazarově smrti prohlašuje, že nebyla smrtí vedoucí k smrti, ale spíše k zázraku, pro který by lidé uvěřili v Krista a vyhnuli se právě

---

¹⁸⁵ Tr. 25, 15.

¹⁸⁶ Tr. 25, 17.

¹⁸⁷ Tr. 24, 6. Srov. také 16, 4; 24, 6, kde Augustin podobně hovoří o smyslovém vnímání zázraků u židů a učedníků a o víře křesťanů, kteří uvěřili, protože slyšeli.

¹⁸⁸ Tr. 25, 12; srov. Řím 3,28.

¹⁸⁹ Tr. 49, 11.

smrti.¹⁹⁰ Když v Káně Galilejské proměnil vodu ve víno, uvěřili v něj pouze jeho učedníci, nikdo z Galilejců. V Samařsku v něj ovšem uvěřili mnozí kvůli svědectví ženy.¹⁹¹ Augustin si všímá, že královský úředník, jehož syn byl nemocen, dosud neměl víru, když prosil o zázrak. Po zázraku však uvěřil on i všichni v jeho domě. Zázrak nastal, i když scházela víra.¹⁹²

Augustin rovněž srovnává víru židů a Samaritánů na příkladu Ježíšova pobytu v Káně Galilejské, kde proměnil vodu ve víno a kde také následně uzdravil syna královského úředníka, a představuje víru Samaritánů, která započala jen na základě Ježíšova slova: *Samaritáni neočekávali žádné znamení, uvěřili pouze jeho slovu; avšak jeho spoluobčané zasluhovali slyšet: „Jestliže nevidíte znamení a zázraky, neuvěříte;“ a přestože se tam stal takový zázrak, nikdo neuvěřil, leč on sám a jeho dům. Mnozí Samaritáni uvěřili pro samotnou jeho řeč; pro ten zázrak uvěřil jen samotný dům, kde se stal.*¹⁹³

Augustin hovoří o židech a křesťanech – kolik zázraků viděli židé a kolik my? Proto *židé byli či jsou podobni Galilejcům; my jsme podobni těm Samaritánům. Evangelium jsme vyslechli, s evangeliem jsme souhlasili, skrze evangelium jsme uvěřili v Krista; žádná znamení jsme neviděli, žádná jsme nepožadovali.*¹⁹⁴ Dále Augustin upozorňuje, že jako Galilejci neuvěřili v Krista, tak podobně ani Tomáš, jeden z apoštolů, nevěřil, že Ježíš vstal z mrtvých.¹⁹⁵

3.2.2.8 Nepochopení a pohoršení zázraku

Ovšem zázraky mohou také být nepochopeny a mohou se stát i předmětem pohoršení, dokonce i příčinou strachu: „Necháme-li ho tak, všichni v něho uvěří, a pak přijdou Římané a vezmou nám (svaté) místo

---

¹⁹⁰ Srov. Tr. 49, 6.

¹⁹¹ Srov. Tr. 16, 3.

¹⁹² Srov. Tr. 16, 3.

¹⁹³ Tr. 16, 3.

¹⁹⁴ Tr. 16, 3.

¹⁹⁵ Srov. Tr. 16, 4.

i národ.“¹⁹⁶ Zázrak v sobotu působil židům pohoršení. Augustin to vykládá alegoricky: duchovní sobota znamená nemít hřích, služební práce znamená být otrokem hříchu.¹⁹⁷ Sobotní den je židům přikázán jako znamení o něm, který dokonce sedmého dne, kdy byla dovršena veškerá jeho práce, odpočíval v hrobě.¹⁹⁸ O sobotě se vyjadřuje i při výkladu perikopy o uzdravení člověka osmatřicet let nemocného, kde říká: *Před očima židů byla učiněna tělesná práce: ne tělesné uzdravení, ale tělesná práce; což se nezdálo tak důležité jako uzdravení.*¹⁹⁹ Pozornost není obrácena na milost, nýbrž na zákon. Augustin prohlašuje, že nepochopení lidu bylo v Zákoně.²⁰⁰ Také to, že Ježíš učinil zázrak v sobotu, něco označuje. Augustin to dává do souvislosti s výrokem: „Můj Otec je až dosud činný, i já jsem činný.“²⁰¹ To ukazuje na božství Ježíše Krista; skrze své Slovo Bůh tvořil svět, skrze své Slovo svět řídí.²⁰²

Když uzdravený slepý oznámí židům, že jej uzdravil Ježíš, Augustin podotýká: *On zvěstoval a oni zuřili.*²⁰³ A jinde: *On toto učinil a židé byli pohoršeni.*²⁰⁴ Židé odporovali pravdě, nepochopili, že před nimi stojí Mesiáš, měli o něm jiné představy, byli pohoršeni tím, jak o sobě Ježíš mluvil. Přesto si Augustin všímá, že ještě horší než židé jsou ariáni, když říká: *Hle, židé rozumí tomu, čemu nerozumí ariáni. Ariáni totiž tvrdí, že Syn je nerovný Otci, a proto byla tato hereze od církve zavržena. Hle, dokonce sami slepí, sami vrahové Krista přece jen rozuměli slovům Krista.*²⁰⁵

Sledujeme, že Ježíš těmito zázraky pobouřil proti sobě židy, kteří v něm nepoznali slíbeného Mesiáše: *Přišel jeden Kristus k židovskému lidu, a činěním velikých věcí, vyučováním prospěšného, rozvířil hříšníky, svojí přítomností*

---

¹⁹⁶ Jan 11,48.

¹⁹⁷ Srov. Tr. 44, 9.

¹⁹⁸ Srov. Tr. 17, 15.

¹⁹⁹ Tr. 17, 13.

²⁰⁰ Srov. Tr. 24, 5.

²⁰¹ Jan 5,17.

²⁰² Srov. Tr. 17, 15.

²⁰³ Tr. 17, 12.

²⁰⁴ Tr. 17, 10.

²⁰⁵ Tr. 17, 16.

rozvířil vodu a popudil k svému umučení; Ale rozvířil ji v skrytosti. „Protože kdyby věděli, nikdy by Pána slávy neukřižovali.“²⁰⁶ A na jiném místě: Viděli Pána Ježíše, že chodil po zemi a činil divy, slepým dával prohlédnout, hluchým otevíral uši, němým rozvazoval řeč, dotýkal se údů chromých, chodil po moři, přikazoval větru i vlnám, probouzel mrtvé; viděli, že činí taková znamení, a sotva málokterí z nich uvěřili.²⁰⁷

3.2.2.9 Vysvětlení zázraku

Když Ježíš činil zázraky, činil je kvůli našemu obnovení. Těmito skutky nám poté něco naznačuje, v samotném skutku se kromě zázraku ukrývá ještě něco tajemného a tajného.²⁰⁸ Zázrak totiž není bez významu, ukrývá v sobě poselství: Zkrátka a dobře, nic není beze smyslu, vše má význam, ale žádá si to někoho, kdo rozumí. A dále: Stalo se to proto, aby oni viděli, a napsáno to bylo, abychom my slyšeli.²⁰⁹ Obojí má význam, jak skutky, tak i slova, obojí jsou, jak ukazuje Augustin, k úžasu a podivení: skutky proto, že se staly; slova proto, že jsou znameními.²¹⁰

Zajímavý Augustinův postřeh nacházíme při výkladu perikopy o zázračném nasycení: Po tajemství zázraku přednáší řeč, aby, je-li to možné, byli nasyceni sytí a aby těm, jimž břicha nasytil chleby, nasytil i řečí jejich mysl; ale jen pokud porozumějí. A pokud nerozumějí, ať se posbírá to, čemu nerozumí, aby nic nepřišlo nazmar.²¹¹ Po skutku přichází slovo, vysvětlení, aby to, co se stalo, nebylo mylně pochopeno, čin potřebuje svou interpretaci: A tak, bratři, [...] neřekneme nic o tom, jaké tajemství v sobě ukrývají nádoby, co voda proměněná ve víno, co správce svatby, ženich, Ježíšova matka i sama

---

²⁰⁶ Tr. 17, 3.

²⁰⁷ Tr. 16, 3.

²⁰⁸ Tr. 8, 3.

²⁰⁹ Tr. 24, 6.

²¹⁰ Tr. 44, 1.

²¹¹ Tr. 25, 10.

svatba?²¹² Sledujeme také, jak Augustin vykresluje Ježíše, který dbá o tělesné i duchovní. Tělo a duch, pokrm a myšlenka. Židé si stále žádali znamení, příliš hleděli na tělesné: *Tamten (Mojžíš) přislíboval plné břicho na zemi, ale pokrmem, který pomíjí; tento (Ježíš) pak přislíboval „pokrm, který nepomíjí, ale který zůstává k věčnému životu“.*²¹³

Ježíš své zázraky činil podle božství, protože je to sám Bůh, kdo pro veškeré tvorstvo denně činí zázraky:²¹⁴ *Avšak zázrak, který hodlal učinit, hodlal učinit podle božství, nikoli podle slabosti; podle toho, že byl Bůh, nikoli podle toho, že se narodil slabý. „Ale slabost Boží je silnější než lidé.“ Proto matka požadovala zázrak; a on, ač nepoznal lidské lůno, byl připraven způsobit božské skutky, jakoby říkal: To, co ve mne působí zázrak, tys nezrodila, mé božství tys nezrodila.*²¹⁵ V tomto výkladu také pojednává o lidské slabosti, kterou přijal, a o moci božství: *Ten totiž, kdo hladověl, poněvadž byl člověkem, nasytil pět chleby tolik tisíců, poněvadž byl Bohem; kdo spal, poněvadž byl člověkem, přikázal větru a vlnám, poněvadž byl Bohem.*²¹⁶

3.2.2.10 Větší skutky budete konat

Ve výkladu perikopy o slepém od narození cituje Augustin verš z Janova evangelia, kdy Ježíš říká apoštolům: *„Větší skutky budete konat;“ ale ať se tělo a krev nevyvyšuje; ať slyší, jak říká: „Beze mne nemůžete dělat nic.“*²¹⁷ Tímto reaguje na mocné skutky apoštolů, jež byly opravdu v něčem větší. Vždyť Ježíš nikoho neuzdravil svým dopadajícím stínem, zato Petr ano.²¹⁸ O něco dále pak pokládá otázku, kterou upozorňuje na závislost všech zázraků na Ježíši, na Slovu, kterým Bůh Otec činil a činí, a to i těch, které se zdají být

---

²¹² Tr. 8, 13.

²¹³ Tr. 25, 12.

²¹⁴ Srov. Tr. 9, 1.

²¹⁵ Tr. 8, 9.

²¹⁶ Tr. 8, 12.

²¹⁷ Tr. 44, 5; a také Jan 14,12 a 15,5.

²¹⁸ Srov. Sk 5,15.

větší, než činil Ježíš z Nazareta: *Nebo jak by takové věci učinili učedníci, pokud by v nich Pán nepřebýval?*²¹⁹

3.2.2.11 Zázraky ukazují na nové uspořádání

Zaujala nás mimo jiné také myšlenka posledních věcí, skonání času. V traktátech se tato myšlenka objeví vícekrát, proto ji připojujeme i my. Zázračnými činy Ježíš ohlašuje nové věci, jak to bude po opuštění tělesnosti, případně jak to bude s obnoveným tělem po vzkříšení mrtvých: *Totíž pravé tělesné zdraví, které se od Pána očekává, bude na konci při vzkříšení mrtvých: tehdy to, co bude žít, nezemře; tehdy to, co bude uzdraveno, ne onemocní; tehdy to, co bude nasyceno, nebude hladovět ani žíznit; tehdy to, co bude obnoveno, nezestárne.*²²⁰

Při výkladu perikopy o zázračném rybolovu po zmrtvýchvstání Páně Augustin říká, že Pán při rybolovu představil tajemství církve, jaké to bude nakonec při vzkříšení mrtvých. Tento zázrak dává do souvislosti s textem páté kapitoly Lukášova evangelia, tj. s jiným zázračným rybolovem, jímž byla představována církev tohoto věku, zde jde naopak o církev na konci věku: *Tam nám Kristus označil povolané, zde vzkříšené. Tam síť nebyla vhozena na pravou stranu, aby neoznačovala pouze dobré, ani na levou stranu, aby (neoznačovala) jen zlé; ale neurčitě.*²²¹ Mluví také o noci, kdy nebude moci nikdo pracovat. Augustin ji staví do protikladu ke dni, kterým je Kristus, on je totiž světlo světa.²²²

Jsme živeni znameními, která nám dává Pán. Zázraky slouží jako předobraz toho, co nastane. *Znameními jsme živeni, abychom, když vydržíme, mohli dojít až k samotným událostem. Jsme tedy dělníci a až dosud pracujeme na vinici; až skončí den, až skončí dílo, bude vydána odměna. Ale který dělník*

---

²¹⁹ Tr. 44, 13.

²²⁰ Tr. 17, 1.

²²¹ Tr. 122, 7.

²²² Srov. Tr. 44, 5-6.

vydrží do přijetí odměny, nebude-li během své práce živen? Nedáváš také ty svému dělníkovi odměnu; což mu zároveň neposkytuješ i to, co mu při práci dodá síly? Samozřejmě že živiš toho, komu dáváš odměnu. Právě tak Pán i nás, když pracujeme, živí těmito znameními Písma.²²³

Boží Syn tedy již přišel, avšak nepřinesl do světa ještě ten soud, kterým bude soudit na konci věků živé i mrtvé. S ohledem na něj totiž řekl: „Já neposuzuji nikoho;“ protože nejprve přišel, „ne aby svět soudil, ale aby svět byl skrze něho spasen.“²²⁴

3.2.2.12 Vše skrze Slovo

Zmínka o vtělení Slova a o jeho spoluúčasti při stvoření a udržování veškerenstva v chodu a řádu prostupuje přímo či nepřímou všechny přeložené traktáty. Můžeme pozorovat, že Augustin se opakovaně vrací k veršům Janova prologu a klade na ně důraz.²²⁵ V *De civitate Dei* o prvních pěti verších Janova prologu píše: *O začátku tohoto evangelia, nazvaného „podle sepsání Jana“, říkával jeden platonik (jak jsem slýchal od svatého starce Simpliciana, pozdějšího biskupa církve milánské), že by se měl sepsati zlatými písmeny a vystaviti ve všech církvích na nejvýznamnějších místech.*²²⁶ Můžeme říci, že těchto několik veršů je pro Augustina opravdu jakýmsi základem, na němž staví i své úvahy o jednotlivých zázracích. *Cožpak Bůh i skrze své Slovo, to jest jediného svého Syna, našeho Pána Ježíše Krista, neučinil všechny tyto věci?*²²⁷ Všechno totiž povstalo skrze Slovo, Slovem je vše obnoveno, skrze Slovo se vše děje. Bůh vše činí svým Slovem. Sledujeme tady dvojí rozměr: Bůh skrze Slovo činí a obnovuje: *Proto odkud tehdy učinil, odtud obnovil; slovem učinil, slovem obnovil.*²²⁸ A na jiném místě: *Otec učinil světlo; řekl ovšem, budiž*

---

²²³ Tr. 17, 5.

²²⁴ Tr. 44, 17.

²²⁵ Srov. např. Tr. 8, 2; 16, 7; 17, 15; 25, 11 a 16; 44, 2; 49, 18 apod.

²²⁶ AUGUSTINUS, A., *O Boží obci* 10, 29 (v čes. překl. odd. 1), s. 528.

²²⁷ Tr. 8, 2.

²²⁸ Tr. 9, 11.

*světlo; pokud řekl, činil Slovem; jeho Slovem jsem byl já, já jím jsem; skrze mne je učiněn svět v oněch dílech, skrze mne je řízen svět v těchto dílech.*²²⁹

Na vtělení Slova tedy Augustin klade, jak už jsme řekli, důraz a akcent: *Pro naši spásu je totiž důležitější to, kým se stal kvůli lidem, než to, co mezi lidmi učinil; a důležitější je, že uzdravil nepravosti duší, než že uzdravil nemoci smrtelných těl.*²³⁰ *Bůh přijal tělo, Bůh se stal člověkem; ty, člověče, poznej, že jsi člověk.*²³¹

Ukončujeme další kapitolu, která měla čtenáři zprostředkovat Augustinův pohled na Ježíšovy zázraky, tedy vlastní a hlavní téma naší diplomové práce. Snažili jsme se o častou citaci přeložených devíti traktátů – jednak aby text potvrzoval, že lze hovořit o Augustinově pojetí zázraků, a jednak abychom příliš nepřibarvovali tento Augustinův pohled tím, že bychom komentovali komentář, čímž by mohlo dojít ke značnému zkreslení.

---

²²⁹ Tr. 17, 15.

²³⁰ Tr. 17, 1.

²³¹ Tr. 25, 16.

3.3 AKTUALIZACE TEXTU: DUCHOVNÍ DOVĚTEK

V poslední části naší diplomové práce se chceme podívat na Augustinovy Výklady na Janovo evangelium nově, udělat jakési *relectio*, pokusit se text aktualizovat. Co nám mohou říci Výklady na Janovo evangelium dnes, a co konkrétně Augustinův pohled na zázraky? Čím nás může Augustin oslovit, povzbudit, poučit? Už při prvním, krátkém seznámení s textem jsme svědky toho, kolika oblastí se Augustin ve svých výkladech dotýká. Tyto komentáře na Jana nám nabízejí opravdu množství látky k prostudování na poli biblickém, teologickém, spirituálním, řečnickém či literárním.

Dovětek k této práci je na místě ze dvou důvodů. Prvním důvodem je odkaz na dovětek či závěr evangelisty Jana, který ve čtvrtém evangeliu nacházíme hned dvakrát.²³² Druhým důvodem je pak to, že slovo by nemělo zůstat bez interpretace. Po tělesném nasycení Ježíš také pronáší duchovní řeč, jak na to upozorňuje i Augustin: *Po tajemství zázraku přednáší řeč, aby, je-li to možné, byli nasyceni sytí a aby těm, jimž břicha nasytil chleby, nasytil i řeči jejich mysl.*²³³ Vědecké vypisování fakt někdy působí suchopárným dojmem, potřebuje se zazelenat v mysli, potřebuje naše rozjímání, přežvýkání, zvnitřnění, potřebuje naše návraty.

Aktualizaci textu, či lépe duchovní dovětek, vede společná myšlenka – společné „slovo“, které je nejužívanějším a nejvýznamnějším znakem a v němž spočívá obrovská moc. To předkládáme k uvážení zejména v dnešní době komunikace po síti celého světa na jedné straně a rostoucí osamocení člověka a hladu po slově na straně druhé.

Co znamená slovo vyřčené a slovo zapsané? Jaký je mezi nimi rozdíl? Augustin se v díle *De doctrina christiana* zamýšlí nad významem slova jako

---

²³² Jan 20,30-31 a 21,25.

²³³ Tr. 25, 10.

smluveného znaku, který je lidem nejvlastnější a nejužívanější, praví: *Ale ježto slova pomíjejí, jakmile rozkmitají vzduch, a netrvají déle, než jak dlouho znějí, byly pro slova nalezeny písemné znaky, a tak se mluvená slova neukazují očím sama o sobě, nýbrž svými znaky.*²³⁴ Slova je tedy možné i zaznamenat, aby jejich účinek přetrval. Tímto způsobem se můžeme k zapsaným slovům opakovaně vracet a ony nám dále zprostředkovávají smysl, který zamýšlel autor sdělit. Z textu k nám promlouvají a nás formují. Jistě není lhostejno, jaká a koho slova posloucháme, kterou knihu nebo časopis pročítáme. Člověk slovy nezůstává nedotčen. V této poslední kapitole jsou proto čtenáři předložena slova, která se mají ještě dotknout jeho mysli či srdce. Poslední kapitola vzniká na základě rozjímání nad přeloženými devíti traktáty.

3.3.1 Slovo umění

V tomto krátkém dovětku dáváme prostor „slovu“. Básník Josef Javora, jehož zřejmě většina čtenářů nebude podle jména a patrně ani podle díla znát, nazval jednu ze svých básní „Potěš nás slovo“.²³⁵ Odvažujeme se ji citovat, neboť věda, umění i duchovní život mají svůj společný základ v Bohu, společný prostředek v člověku, a svůj společný cíl, jímž je Pravda. Navzájem se doplňují a jedna z druhé čerpá. Jim vlastním projevem je velice často právě „slovo“.

---

²³⁴ AUGUSTINUS, A., *Křesťanská vzdělanost* 2, 4, 5, s. 80.

²³⁵ JAVORA, J., *Výběr z hroznů*, s. 87.

Josef Javora: Potěš nás slovo (Ze sbírky Výběr z hroznů)

Potěš nás slovo

Propasti nám odhal

Výšiny nesmírného tajemného blaha

V umění tvář svou

Jak dítě odhaluješ

Milostí přicházíš

A milostí se vracíš

Jen touha zůstává

Jak obyčejná slza

Abychom nezpyšněli

Nadějí setkání

Ještě před vyslovením

... Potěš nás slovo

Jelikož komentovat básně považujeme za barbarství – vždyť ony mají svou vlastní řeč – necháváme tedy na čtenáři samotném, aby báseň vstřebal, anebo ji jednoduše odsoudil k zapomenutí. My postupujeme k další podkapitole.

3.3.2 Slovo o Slově

Slovo lze pojímat ze dvou hlavních pozic. Z pozice mluvčího a z pozice posluchače. Na obě tyto se nyní zaměříme.

3.3.2.1 Slovo přijímat

Nebudte pohrdači slova, aby se vaše duše nestala cestou, na níž rozsetá zrna nevzejdou: „A přiletěli nebeští ptáci,“ praví, „a sezobali je.“ Sbírejte a ukryjte je do svých srdcí.²³⁶

Touto výzvou se Augustin při výkladu perikopy o uzdravení nemocného u rybníka v Jeruzalémě obrací na posluchače, potažmo na nás, na čtenáře. Uchovejme v srdci slova, která pocházejí od Boha, která jsou „duch a jsou život“. Dobře víme, jak se člověk nechává unášet vírem nejrůznějších slov a obrazů, a v důsledku toho ihned ztrácí bdělost srdce, vnímavost pro pravé Slovo. Nicméně hlad a žízeň po Božím slově není utišen. Stále a opakovaně se k četbě vracíme a Písmo se nezprotiví, bylo, je a bude stále aktuální. Vede nás ke sdílení a rozlámání. Zde se přímo nabízí použití této věty: *Boží slovo je hlásáno a sepsáno proto, aby bylo lékem a přinášelo spásu, aby zachraňovalo.²³⁷*

3.3.2.2 Slovo předávat

Nakolik Pán dopřeje a jak budu moci, a když vy budete dávat pozor a modlitbou napomůžete naší slabosti, pohovořím o hloubce tajemství tohoto skutku a tohoto znamení. Cokoli pak neobsáhnu, doplní ve vás on sám, s jehož pomocí činím, co mohu.²³⁸

Augustin pro nás může být vzorem kazatele. Jeho kázání byla jistě úchvatná, i dnes, po tolika letech na nás působí strhujícím dojmem. Nezapomíná na slabost posluchače, natož na svou vlastní, a proto se opakovaně při kázáních dovolává Boží pomoci, což je *zvláště a nanejvýš nutné.²³⁹* Bůh je tím, kdo je autorem Písma svatého, i tím, kdo dává posluchači porozumění a kazateli schopnost správně a prospěšně vyložit text Písma.

---

²³⁶ Tr. 17, 6.

²³⁷ Výklad k 1. listu sv. Jana 5, 2 (Šestá patristická čítanka, s. 44).

²³⁸ Tr. 17, 1.

²³⁹ AUGUSTINUS, A., *Křesťanská vzdělanost* 3, 37, 56, s. 170.

3.3.3 Slovo o události

*Zeptejme se zázraků samých, co nám o Kristu říkají; vždyť mají, pokud se jim rozumí, svůj vlastní jazyk.*²⁴⁰

To, co se přihodilo, má svůj význam také pro nás, třebaže jsme nebyli bezprostředně zapojeni do děje, třebaže jsme „tam a tehdy“ nebyli, třebaže o události pouze čteme či slyšíme.

Michal Altrichter píše ve své *Příručce spirituální teologie* o tom, že je třeba číst dějiny duchovně, mít „hygienu pohledu“, číst je ve spojení s Pneumatem, a ne zbrkle, ledabyly, šablonovitě či povrchně.²⁴¹ Nic se neděje náhodou, nežijeme pod osudem, jenž by nešel odvrátit. Dějiny přecházejí v přítomnost, která se zase otevírá budoucnosti.

Mimořádné události, zázraky, se podle Augustina dějí stále, malé i velké. Jak jsme se už o tom zmínili výše, Augustin ukazuje, že to, co se děje všedně a opakovaně, se dá považovat za větší zázrak než to, co se stalo jen jedenkrát. Lidé však touží po nevšedním, po senzačním, hledají a hledají, ovšem na nesprávném místě. Proto se zde hodí uvést ono Chestertonovo: „Svět nikdy nezajde na nedostatek divů. Svět zajde na nedostatek údivu.“²⁴² Augustin to řekl dříve. Co se divíte, že se tenkrát stala ta a ta událost, jakkoli mimořádná a zázračná, vždyť každý den se dějí větší věci, jen mít otevřené oči a porozumění. Pokud si více všímáme toho, co je senzační, a zapomínáme na věci řádné, ztrácíme obraz Boha, který vše udržuje v nádherné harmonii, do níž je člověk vsazen a již zachovává, koná-li to, co je ve shodě s Boží moudrostí, která stojí na počátku stvoření a která všechno spravuje.²⁴³ Tuto harmonii působivě představuje 104. žalm. Lidé si ovšem více všímají senzace, poněvadž je vzácná, a ne toho, co je větší, protože se to děje všedně. Proto

---

²⁴⁰ Tr. 24, 2.

²⁴¹ Srov. ALTRICHTER, M., *Příručka spirituální teologie*, s. 44-48.

²⁴² *Moudrost a vtip G. K. Chestertona*, s. 22.

²⁴³ Srov. Přís 7,22 a Mdr 8,1.

větším zázrakem je vláda nad celým světem než nasycení pěti tisíců lidí pěti chleby.²⁴⁴

3.3.4 Slovo o budoucím

*Jsme totiž dělníci a až dosud pracujeme na vinici; až skončí den, až skončí dílo, bude vydána odměna.*²⁴⁵

Během tohoto našeho pobytu ve světě nás Bůh vyživuje znameními Písma, abychom vydrželi námahu dne. Po noci světa přijde k nám a my k němu, k tomu, který je světlem světa. Cestou k němu, cestou do této vlasti je pak náš bližní. Význam bliženecké lásky Augustin komentuje následovně: *Když miluješ bližního a máš péči o svého bližního, jsi na cestě. Na jaké cestě, ne-li k Pánu Bohu, k tomu, kterého musíme milovat celým srdcem, celou duší a celou myslí?*²⁴⁶ Dotýkáme se zde onoho dvojího zaměření lásky: vůči Bohu a vůči člověku, o němž Augustin pojednává častěji,²⁴⁷ a které opakovaně připomínají nejen Nový zákon, ale i Starý.²⁴⁸ „Neboť kdo nemiluje svého bratra, kterého vidí, nemůže milovat Boha, kterého nevidí.“²⁴⁹ Jedno bez druhého není myslitelné. Z dvacáté páté kapitoly Matoušova evangelia pak víme, že při posledním soudu právě projevená či neprojevená láska oddělí spravedlivé od nespravedlivých. Augustin při výkladu perikopy o zázračném rybolovu po zmrtvýchvstání Páně poukazuje na počet ryb, které jsou vyčísleny. Je jich sto padesát tři, což označuje vyvolené; kdežto zázračný rybolov, o němž je řeč v páté kapitole Lukášova evangelia, nemá počet ryb přesně vyčíslen, což má označovat povolání. A tak je množství povolaných, ale málo vyvolených, jelikož schází činná láska.

---

²⁴⁴ Tr. 24, 1.

²⁴⁵ Tr. 17, 5.

²⁴⁶ Tr. 17, 9.

²⁴⁷ Srov. např. v Augustinových dílech *De doctrina christiana* 1, 26, 27; *In epistolam Ioannis* 5, 7; *Enchiridion ad Laurentium sive de fide, spe et caritate* 121.

²⁴⁸ Srov. např. Lev 19,1-37; Dt 6,4-13; Mt 22,37-40; Řím 13,8; 1 Jan 4,20-21; Jak 2,15-18.

²⁴⁹ 1 Jan 4,20.

3.3.5 Vnitřní slovo

„*Neboť u tebe je pramen života,“ ne u nás. Proto musíme vstoupit, abychom žili, ne jakoby nám stačilo, že zanikneme, jakoby nám stačilo sytit se z vlastního, abychom usychali; ale abychom přiložili ústa k samému prameni, kde vody neubývá.*²⁵⁰

Přijít k Ježíši, naslouchat jeho slovu, a podle toho slova jednat. Z četby víme, že Augustin skloňuje „nitro“ ve všech pádech. V zástupu je obtížné vidět Krista, zástup se totiž vyznačuje křikem, setkání s Kristem si žádá ústraní.²⁵¹ Dnešní hluk valící se z médií, z obchodů, z reklam nás dokonale zahluší, způsobí, že budeme hluší pro Slovo. Vytratí se bdělost srdce, naše zaměření na Boha je odstředěno. Naopak tiché spočinutí někde o samotě, ať už v přírodě nebo v kostele, v tiché modlitbě nebo s pomalou a rozjímavou četbou Písma svatého či Otců, taková chvíle se stává studnou na poušti, po takové chvíli začíná rašit zeleň bdělosti.

Jak důležité je ústraní, samota a poušť! V ústraní jsme schopni sebe nahlížet v pravdě, tj. v pokoře. Stačí přijít k Ježíši, k tomu, který je tichý a pokorného srdce. Augustin se vyjadřuje takto: *Aby byl uzdraven důvod všech nemocí, to jest pýcha, Boží syn sestoupil a ponížil se. Proč se vyvyšuješ, člověče? Bůh se kvůli tobě ponížil. [...] Kdo ke mně přichází, stává se pokorným.*²⁵² Boží pokora tímto způsobem léčí lidskou pýchu. Bůh se vtělil, ponížil se, přijal lidství, trpěl. A tento lék, který lidstvo přijalo, je nad pomyšlení.²⁵³ Kdo by se tedy chtěl stavět na roveň Bohu, tj., byl by pyšným, upadl by stejně jako ten, kdo se z anděla stal d'áblem.²⁵⁴

---

²⁵⁰ Tr. 25, 17.

²⁵¹ Srov. Tr. 17, 11.

²⁵² Tr. 25, 16.

²⁵³ Srov. SVATÝ AUGUSTIN, O křesťanském boji 11, 12 (in *Katechetické spisy*, s. 160).

²⁵⁴ Srov. Tr. 17, 16.

3.3.6 Slovo o Marii

*Bůh a Pán nebe a země přišel totiž skrze ženu matku. Podle toho, že je jak Pán světa, Pán nebe i země, tak i Pán Marie; podle toho, jak je stvořitel nebe i země, je také stvořitel Marie; avšak [...] je syn Marie.*²⁵⁵

Rádi bychom ještě před samotným závěrem, jak bývá dobrým zvykem, vzpomenu na nebeskou Matku, kterou apoštol Jan nazývá prostě „Ježíšova matka“ a kterou bezesporu hipponský biskup velice uctíval a často se o ní ve svém díle zmiňuje, někdy opravdu krásnými pojmenováními. Při výkladu perikopy o proměnění vody ve víno v Káně Galilejské rozebírá evangelistova slova: „Byla tam Ježíšova matka;“ a „řekla mu jeho matka;“ a Ježíšova slova: „Co mi chceš, ženo?“ Konfrontuje se zde s heretiky a matematiky²⁵⁶ a rozvíjí nádhernou mariologii: *Náš Pán Ježíš Kristus byl Bůh i člověk; podle toho, že neměl matku, byl Bůh; podle toho, že ji měl, byl člověk. Proto ona byla matkou tělesnou, matkou lidství, matkou slabosti, kterou vzal na sebe kvůli nám.*²⁵⁷

Maria ukazuje na Ježíše, její pohled je zaměřený na Krista, na jejího syna a našeho Pána, jak v jesličkách, tak i pod křížem. Náš pohled se obrací stejným směrem.

A tak současná orientace mariologie už není zaměřená na Mariiny výsady, ale snaží se pochopit úlohu Panny Marie v ekonomii vtělení, zjevení, spásy, k čemuž církev jako v jistém smyslu prodloužené vtělení patří.²⁵⁸ Proto když se hovoří o Marii, vždy se především hovoří o Ježíši, jenž je jediným prostředníkem mezi Bohem a lidmi.²⁵⁹ Ona však je naší pomocnicí, přímlovkyní, ona je tou vznešenou nádobou, z níž se na svět vylila spása. Je to *ono lůno Panny Marie, kde povstala hlava církve, (to) bylo jeho komnatou,*

---

²⁵⁵ Tr. 8, 9.

²⁵⁶ *Mathematici* označují astrology, tedy především ty, kdo tvrdí, že sám Kristus byl podřízen osudu.

²⁵⁷ Tr. 8, 9.

²⁵⁸ Srov. POSPÍŠIL, C. V., *Maria – mateřská tvář Boha*, s. 31.

²⁵⁹ Srov. 1 Tim 2,5.

odtud vyšel právě jako ženich ze své komnaty, jak Písmo předpovědělo: „Vychází jako ženich ze své komnaty, jásá jako rek, když se do běhu dává.“²⁶⁰

Závěrem této kapitoly jen doplníme, že svatý Augustin nám jako odkaz zanechal množství slov, jež jsou vložena do jeho spisů. Nacházíme v nich obsahovou rozmanitost a tematickou širokost. Četba těchto spisů pak vede stále nové čtenáře k objevům slova, které jim zaznívá v uších, a kterým, je-li jimi zvnitřněno, dále oslovují ty, s nimiž se setkávají.

---

²⁶⁰ Tr. 8, 4; srov. také 16, 7.

ZÁVĚR

Co lze říci závěrem? Co jiného než spolu s druhým závěrem Janova evangelia: „Je však ještě mnoho jiných věcí, které Ježíš vykonal. Kdyby měla být vypsána každá zvlášť, myslím, že by celý svět neobsáhl knihy o tom napsané.“²⁶¹ Zůstává tedy ještě mnoho dalšího, co by bylo záhodno napsat, ale jsme přesvědčeni, že dále pokračovat není nezbytné. Ukončujeme naši diplomovou práci a máme radost z vykonaného díla. Při její tvorbě byla jakýmsi hnacím motorem snaha co nejvíce samotným tématem, obstaráváním materiálů, překladem, rozvažováním a sepisováním vyzískat. A mnohé jsme opravdu vyzískali: Blíže jsme se seznámili s osobností svatého Augustina a s jeho dílem, prohloubili jsme znalosti v latinském jazyce, hlouběji jsme rovněž promysleli význam Ježíšových zázraků, jež jsou zvlášť ve čtvrtém evangeliu zaznamenány velmi čtivým, ba až strhujícím způsobem. Byl nám rovněž představen způsob skládání starokřesťanské homilie a názorný příklad, jak lze interpretovat biblický text. Nejvíce nás pak při četbě a analýze textu oslovila bystrost Augustinova myšlení, zvlášť jeho schopnost osvětlovat jedno místo Písma svatého jiným, a tak přesvědčovat posluchače i čtenáře, že „všechno, co je v Písmu napsáno, je vdechnuto Bohem a hodí se k poučování, k usvědčování a k výchově ve spravedlnosti.“²⁶² Rovněž jsme byli pohnuti „střízlivým“ pohledem na Ježíšovy zázraky, jimž autor přikládá důležitost, ale přesto je staví až do stínu zázraků všedních, jako jsou růst rostlin, každoroční úroda či narození člověka.

Dokážeme si představit, že by tato diplomová práce mohla být ještě dále rozpracována. Jistě by stálo za námahu zmapovat Augustinovo pojetí zázraku v celém jeho díle a nezabývat se přitom pouze Ježíšovými zázraky, nýbrž i zázraky, které se dějí na přímluvu mučedníků, světců, apod. Také se zde

---

²⁶¹ Jan 21,25.

²⁶² 2 Tim 3,16.

otevřít prostor pro podrobnější studium a překlad nádherného spisu Výklady na Janovo evangelium.

Život, dílo a Augustinův vliv na budoucí generace tedy nabízejí širokou škálu nevyřešených otázek. Lze se do jejich vyložení pouštět jen pozvolna, neboť je to práce na mnohá léta a desetiletí. Proto – pamětlivi slov vedoucího naší diplomové práce, doc. Václava Ventury, který se jednou vyslovil, že s Augustinem nebudeme nikdy zcela hotovi – můžeme povzbudit samotného čtenáře k další práci v ovocném sadě, jež je plný chutných plodů myšlení světce, který se zamiloval do Krásy staré a přece tak nové, do Krásy odvěké.²⁶³

S vědomím, že se dílo přiblížilo svému uzavření a svázání, chceme je zakončit tím nejlepším možným způsobem, tj. modlitbou. A nemůžeme jinak než modlitbou světce, nad jehož dílem jsme se na těchto stránkách zamýšleli:

„Pane Bože, poněvadž jsi nám vše udělil, uděl nám též pokoj: pokoj odpočinku, pokoj soboty, pokoj, který nemá večera! Neboť celý tento překrásný řád velmi dobrých věcí pomine, až splní svůj úkol, poněvadž v nich bylo učiněno jitro a večer.“²⁶⁴ (Amen.)

---

²⁶³ Srov. AUGUSTINUS, A., *Vyznání* 10, 27, s. 341.

²⁶⁴ AUGUSTINUS, A., *Vyznání* 13, 35, s. 521.

PRAMENY

1) Díla Autora:

- SANCTI AURELII AUGUSTINI. *In Iohannis evangelium tractatus CXXIV*. Turnhout: Brepols, 1990. CCL 36.
- SAINT AUGUSTINE. *Tractates on the Gospel of John*. [Z lat. orig. do anglického jazyka přeložil John W. Retting] (Fathers of the Church), Vols. 78,79,88,90,92, Washington: The Catholic University of America Press, 1988-1995. ISBN 0-8132-00(78-4,79-2,88-1,90-3,92-X).
- AUGUSTINUS, AURELIUS. *Commento al Vangelo di San Giovanni*. <www.augustinus.it/italiano/commento_vsg/index2.htm> [9.3.2009]
- AUGUSTINUS, AURELIUS. *Křesťanská vzdělanost*. [Z lat. orig. přel. Jana Nechutová] 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004. ISBN 80-7021-740-5.
- AUGUSTINUS, AURELIUS. *O Boží obci*. [Z lat. orig. *DE CIVITATE DEI* přel. Julie Nováková] 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1950.
- NOVÁK, JOSEF. *Patristická čítanka*. 1. vyd. Praha: Česká katolická Charita, 1983.
- NOVÁK, JOSEF. *Patristická čítanka šestá*. 1. vyd. Praha: Česká katolická Charita, 1989.
- SVATÝ AUGUSTIN, *Katechetické spisy*. [Z lat. orig. přel. Marie Kyrlová, Pavel Mareš, Richard Mašek, Ondřej Koupil] 1.vyd. Praha: Krystal, 2005. ISBN 80-85929-78-3.
- AUGUSTINUS, AURELIUS. *Vyznání*. [Z lat. orig. *CONFESIONES* přel. Mikuláš Levý, upravil Method Kaláb] 5.vyd. Praha: Kalich, 2006. ISBN 80-7017-027-1.

2) Bible, tradice a církevní dokumenty:

BIBLE: SZ citován dle *Lekcionář* 1-6/2. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1976-1981. Žalmy dle: *Denní modlitba církve I-III*. Praha: Česká liturgická komise, 1988. NZ dle *Nový zákon*. 3. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7195-073-4.

Dokumenty II. vatikánského koncilu. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995.

ISBN 80-7113-089-3.

Katechismus katolické církve. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995.

ISBN 80-7113-132-6.

MIGNE, JEAN PAUL. *Patrologia cursus completus, Series Latina*. Paris, 1878-90.

PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE. *Židovský národ a jeho svatá Písma v křesťanské Bibli*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. ISBN 80-7192-900-X.

PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE. *Výklad Bible v církvi*. Praha: Zvon, 1996. ISBN 80-7113-156-3.

TOMÁŠ AKVINSKÝ. *Summa theologica*. Ad emendationes editiones impressa. Roma, 1886.

LITERATURA

1) Monografie

- ADÁMEK, JAROLÍM. *Zázraky v evangeliích*. Skriptum Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci (K dohledání v knihovně Arcibiskupského kněžského semináře v Olomouci pod sign. B 9835.).
- ALTRICHTER, MICHAL. *Příručka spirituální teologie*. 1. vyd. Olomouc: nakladatelství Centra Aletti, 2007. ISBN 978-80-86715-00-1.
- BERROUARD, MARIE-FRANÇOIS. *Introduction aux homélies de saint Augustin sur l'évangile de saint Jean*. 1. ed. Paris: Institut d'études augustiniennes, 2004. ISBN 2-85121-196-X.
- BROWN, PETER. *Augustine of Hippo : A Biography*. New York: Dorset Press, 1986. ISBN 0-880-2909-86.
- BROWN, RAYMOND EDWARD. *An Introduction to the Gospel of John*. New York: Doubleday, 2003. ISBN 0385507224.
- EUSEBIUS PAMPHILI. *Církevní dějiny*. [Z lat. orig. *ECCLESIASTICA HISTORIA* přel. Josef Novák.] 1. vyd. Praha: Česká katolická Charita, 1988.
- JAVORA, JOSEF. *Výběr z hroznů*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2006. ISBN 80-7266-248-1.
- KARFÍKOVÁ, LENKA. *Milost a vůle podle Augustina*. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2006. ISBN 80-7298-172-2.
- LIMBECK, MEINHARD. *Evangelium sv. Matouše*. [Z něm. orig. *LUKAS-EVANGELIUM* přel. Jaroslav Vokoun.] Malý stuttgartský komentář, Nový zákon 1, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. ISBN 80-7192-146-7.
- MACHOVEC, MILAN. *Svatý Augustin*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1967.

- MÁNEK, JINDŘICH. *Když Pilát spravoval Judsko : Kapitoly z dobového pozadí Nového zákona*. 1. vyd. Praha: Blahoslav, 1980.
- MARROU, HENRI. *Svatý Augustin*. [Z franc. orig. *SAINT AUGUSTINE ET L'AUGUSTINISME*, vydaného v nakl. Seuil v Paříži v r. 1955 přel. A. Ž.] 1. vyd. Řím: Křesťanská akademie, 1979.
- Moudrost a vtip G. K. Chestertona*. [Z díla vybral a přeložil Alexander Tomský.] Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7195-032-7.
- MÜLER, PAUL-GERHARD. *Evangelium sv. Lukáše*. [Z něm. orig. *MATTHÄUS-EVANGELIUM* přel. Pavla Bezručová.] Malý stuttgartský komentář, Nový zákon 3, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. ISBN 80-7192-261-7.
- NECHUTOVÁ, JANA. *Sředověká latina*. Praha: Koniasch Latin Press, 2002. ISBN 80-85917-82-3.
- POSPÍŠIL, CTIRAD VÁCLAV. *Maria – mateřská tvář Boha*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. ISBN 80-7192-949-2.
- SIMONETTI, MANLIO. *Lettera e/o allegoria : un contributo alla storia dell'esegesi patristica*. Ed. 1^a. Roma: Institutum Patristicum Augustinianum, 1985. ISBN 88-7961-080-5.
- SVOBODA, KAREL. *Estetika svatého Augustina a její zdroje*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0090-0.
- TICHÝ, LADISLAV. *Úvod do Nového zákona*. Svitavy: Trinitas, 2003. ISBN 80-86036-79-0.

2) Slovníky

BAHNÍK, VÁCLAV a kol. *Slovník antické kultury*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1974.

FITZGERALD, ALLAN a CAVADINI, JOHN. *Augustine Through the Ages : An Encyclopedia*, 1. vyd. Cambridge: Wm. B. Eerdmans Publishing, 1999. ISBN 0-8028-3843-X.

LÖWE, GERHARD a STOLL, HEINRICH WILHELM. *ABC Antiky*. [Z něm. orig. *DIE ANTIKE IN STICHWORTEN* vydaného nakl. Koehler-Amelang v Lipsku r. 1969, přel. Dalibor Plichta.] 1. vyd. Praha: Orbis, 1974.

KRAFT, HEINRICH. *Slovník starokřesťanské literatury*. [Z něm. orig. *KIRCHENVÄTERLEXIKON* vyd. v Mnichově nakl. Kösel-Verlag přel. Jiří Kaplan.] 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. ISBN 80-7192-5160.

LEÓN-DUFOUR, XAVIER. *Slovník biblické teologie*. 5. vyd. Řím: Křesťanská akademie, 1981.

QUAESTEN, JOHANNES a BERARDINO, ANGELO. *Patrology : Golden Age of Latin Patristic Literature: from the Council of Nicea to the Council of Chalcedon*. vol. 4., 9. ed. Roma: Augustinian Patristic Institute, 1999. ISBN 0-8706-114-10.

SEZNAM ZKRATEK

angl.	anglicky	něm.	německy
apod.	a podobně	pozn.	poznámka
atd.	a tak dál	přel.	přeložil/a
č.	číslo	r.	rok
ed.	editor	s.	strana
franc.	francouzsky	srov.	srovnej
kap.	kapitola	tj.	to jest
lat.	latinsky	Tr.	Tractatus
n.	následující	vol.	volume (díl)
např.	například	vyd.	Vydání

Pozn.: Zkratky biblických knih jsou uváděny podle obvyklého úzu, vyjma pět knih Mojžíšových, které uvádíme pod zkratkami Gen, Ex, Lev, Num, Dt. Názvy Augustinových děl přejímáme ze *Slovníku starokřesťanské literatury* od Heinricha Krafta.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra filozofie a patrologie

Václav Fojtík

Překlad vybraných Výkladů na Janovo
evangelium od sv. Augustina

Příloha diplomové práce

OLOMOUC 2009

Obsah

ÚVOD	2
KRITIKA TEXTU	3
TRACTATUS VIII.	4
TRACTATUS IX.	12
TRACTATUS XVI.	21
TRACTATUS XVII.	26
TRACTATUS XXIV.	35
TRACTATUS XXV.	39
TRACTATUS XLIV.	50
TRACTATUS XLIX.	57
TRACTATUS CXXII.	69

ÚVOD

Předkládáme čtenáři tuto přílohu diplomové práce, která sestává z devíti vybraných Výkladů na Janovo evangelium od svatého Augustina. Ty hovoří o Ježíšových zázracích, jak je zaznamenal apoštol Jan a jak je následně okomentoval hipponský biskup. Představují řečnický působivý, teologicky vytříbený a jasně srozumitelný text, který, dnes již jen čtenáře, pobízí k úvaze nad velkým tajemstvím Boha, který se ponížil, stal se člověkem a přebýval mezi lidmi, konaje mnohá znamení a divy; a který byl ukřižován, ale třetího dne vstal z mrtvých.

Přejeme čtenáři příjemně strávené chvíle se starobylými komentáři Písma svatého, které na počátku pátého století přednesl či diktoval hipponský biskup Aurelius Augustinus.

KRITIKA TEXTU

Text užívaný pro tento překlad traktátů pochází z latinské řady spisů *Corpus Christianorum, Series Latina (CCL)*, svazek 36. Překlad koresponduje s touto kritickou edicí v samotném textu a záhlaví, v němž se uvádí rozsah perikopy. Neopisujeme uváděná a předpokládaná data přednesu či sepsání jednotlivých traktátů. Nepřejímáme rovněž kritický aparát se všemi poznámkami. Jako pomocných cizojazyčných překladů jsme použili anglického překladu od Johna W. Rettinga¹, který vyšel v ediční řadě THE FATHERS OF THE CHURCH, vol. 78, 79, 88, 90, 92, a italského překladu Emilia Gandolfa, přístupného na internetové stránce www.augustinus.it².

Poznámky k textu, které uvádíme pod čarou, nejčastěji odkazují na biblické verše, jež autor cituje. V těchto poznámkách také objasňujeme některá složitější místa textu, je-li toho třeba. Z velké části jsou přejímány z pomocného anglického překladu Johna W. Rettinga. Citace Písma svatého, jak Starého zákona, tak Nového zákona, jsme převzali z Bognerova překladu, jenž se běžně používá při liturgických čteních a který již zdomácněl u katolických věřících. Ten bylo někdy nezbytné, abychom docílili větší věrnosti s původním textem, nepatrně upravit.

Při překladu jsme se snažili, aby byl českému čtenáři co nejpřesněji zprostředkován význam textu, jenž před více než patnácti sty lety vložil hipponský biskup do slov, když komentoval Janovo evangelium.

---

¹ AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*. vol. 1-5, The Catholic University of America: Washington, 1988 – 1995.

² Pro snadnější dohledání: www.augustinus.it/italiano/commento_vsg/index2.htm.

TRACTATUS VIII.

Od toho místa v evangeliu: *Třetí den byla svatba v galilejské Káně; až k tomuto: Co mi chceš, ženo? Ještě nepřišla má hodina.* (Kap. II, 1-4.)

1. Zázrak našeho Pána Ježíše Krista, kterým učinil z vody víno, není podivuhodný pro ty, kteří poznali, že to učinil Bůh. On sám totiž, který toto během celého roku činí na vinicích, učinil stejně i víno toho dne na svatbě v šesti džbánech, jež přikázal naplnit vodou.³ Jako ostatně to, co služebníci vлили do džbánů, bylo přetvořeno činem Páně ve víno, tak i to, co vylévají mraky, přetváří se stejně ve víno činem téhož Pána. Tomu se však nedivíme, protože se to děje každým rokem; ustavičností se vytratil úžas.⁴ A přece si to zasluhuje hlubšího zamyšlení než to, co se stalo s vodou ve džbánech. Kdo se totiž (najde), kdo uvažuje nad Božími díly, jimiž je řízen a spravován celý tento svět, a přitom nežasne a není přesvědčen zázraky? Kdyby měl uvážít sílu jediného zrnka jakéhokoli semene, je to jakási veliká věc, hrůza uvažovat. Ale poněvadž lidé, když se zaměřili na něco jiného, přestali uvažovat nad dílem Božím, v němž by vzdávali každodenně chválu Stvořiteli, Bůh si vyhradil některá neobyčejná (díla), která by činil, aby si tímto způsobem spící lid úžasnými událostmi povzbudil k své úctě. Mrtvý vstal, lidé se divili; tolik lidí se každý den rodí, a nikdo se nediví. Kdybychom uvažovali prozíravěji, větším zázrakem je, že existuje ten, který neexistoval, než když znovu ožije ten, který již existoval. Přece stejný Bůh, Otec našeho Pána Ježíše Krista, toto vše činí a vládne tomu, co stvořil skrze své Slovo. První zázraky učinil skrze své Slovo, Bůh u sebe, pozdější zázraky učinil skrze samo své vtělené Slovo, a kvůli nám se stalo člověkem. Jako žasneme nad tím, co se stalo skrze člověka Ježíše, užasneme i nad tím, co se stalo skrze Boha Ježíše. Skrze Boha Ježíše povstaly nebe i země, moře a všechny nebeské ozdoby, bohatství země, plodnost moře; toto vše, k čemu se oči obracejí, nastalo skrze Boha Ježíše. A my ty věci vidíme, a je-li v nás jeho Duch, tak se nám líbí, aby byl chválen Původce, ne abychom obrácení od Původce se odvrátili k dílům a tvář jaksí natočili k těm, které učinil, přičemž bychom se otočili zády k tomu, který je učinil.

2. A tyto věci jistě vidíme a jsou před (našima) očima; co pak ty, jež nevidíme, jako jsou Andělé, Mocnosti, Síly, Panstva a veškeré nebeské obyvatelstvo tohoto stvoření, které před našima očima není? I když se také andělé často lidem ukázali, když to bylo zapotřebí. Cožpak Bůh i skrze své Slovo, to jest jediného svého Syna, našeho Pána Ježíše Krista, neučinil všechny tyto věci? Co pak sama lidská duše, kterou není vidět a která se skrze svá díla

---

³ Srov. Jan 2,6-11.

⁴ „Latinské spojení *assiduitate amisit admirationem* představuje jak Augustinovu rétorickou schopnost s její aforistickou výstižností, aliterací a asonancí, tak také nese nápadnou podobnost s úryvkem v Ciceronově *De Natura Deorum* 2, 96, kde se vyskytuje podobná myšlenka, podobná slova a podobná aliterace.“ AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 1, s. 179, pozn. 1.

projevuje v těle, poskytuje veliký úžas těm, kdo správně uvažují – od koho je učiněna, ne-li od Boha? A skrze koho byla učiněna, ne-li skrze Božího Syna? Ještě nemluvím o duši člověka. Jak vládne duše nějakého zvířete svému velikému tělu! Zapojí veškeré smysly, oči k vidění, uši ke slyšení, nos ke vnímání vůně, ústa k úsudku, aby rozeznala chutě, a samy údy pak k výkonu svého zaměření. Copak tyto věci činí tělo, a ne duše, která je obyvatelka těla? Vždyť ji přece ani očima není vidět, ale z těch věcí, jež působí, přivádí k úžasu. Obrat' nyní své uvažování k duši lidské, kterou Bůh obdařil intelektem, aby poznávala svého Stvořitele, aby rozeznávala a rozlišovala mezi dobrem a zlem, tj. mezi tím, co je spravedlivé a nespravedlivé; kolik věcí činí skrze tělo! Dávejte pozor na celý stvořený svět, uspořádaný v samu lidskou obec⁵; na ty, kteří ji spravují, kteří mají rozdělenou vládu, na zřízení měst, zákony, obyčeje, umění? Toto vše se skrze duši zastává a tyto síly duše nelze vidět. Když se odejme tělu, leží zde mrtvola; když se však k tělu připojí, jakoby nejprve pozřela hnilobu. Porušitelné je totiž každé tělo a podléhá hnilobě, není-li chráněno nějakým kořením duše. Ale toto je společné i zvířecí duši; řekl jsem, že jsou podivuhodnější ty věci, které se vztahují k mysli a intelektu; kde dokonce člověk, jenž byl učiněn k obrazu svého Stvořitele, se podle tohoto obrazu obnovuje.⁶ Co to bude za sílu duše, až také toto tělo vezme na sebe neporušitelnost a tato smrtelnost vezme na sebe nesmrtelnost?⁷ Jestli tolik zmůže skrze porušitelné tělo, co zmůže skrze tělo duchovní po vzkříšení z mrtvých? Tato duše je přece, jak jsem řekl, obdivuhodné přirozenosti a podstaty, je neviditelnou a inteligibilní skutečností, a tato byla přece učiněna skrze Ježíše Boha, jelikož on sám je Slovem Božím. *Všechno povstalo skrze ně a bez něho nepovstalo nic, co jest.*⁸

3. Když tedy vidíme tolik skutků skrze Boha Ježíše, proč se divíme, že byla voda proměněna ve víno skrze člověka Ježíše? On se totiž ani tak nestal člověkem, že by přišel o to, jak byl Bohem; člověk se k němu připojil, Bůh se neztratil. Proto ten, kdo vše učinil, (učinil) také toto. Proto se nedivme, že to učinil Bůh; ale najděme zalíbení v tom, že to učinil mezi námi a že to učinil kvůli našemu obnovení. Něco nám totiž také v těchto skutečích vyznačuje. Myslím, že na svatbu nepřišel bez důvodu. V samotném skutku se kromě zázraku ukrývá ještě něco tajemného a tajného.⁹ Tlučme, aby otevřel a napojil nás vínem neviditelným, neboť i my jsme byli vodou, ale učinil nás vínem, učinil nás moudrými; a tak my, kteří jsme byli dříve nemoudří, okoušíme víru v něj. A snad to souvisí se samotnou moudrostí, s úctou k Bohu, s chválou jeho výsosti a s láskou jeho nejmocnějšího milosrdenství, abychom poznali to, co se stalo v tomto zázraku.

4. Pozvaný Pán přišel na svatbu. Co je podivného na tom, že přišel na svatbu do onoho domu ten, kdo na tento svět přišel na svatbu? Kdyby totiž nepřišel na svatbu, neměl by zde nevěstu. A co to znamená, jak pravil apoštol:

---

⁵ *Humana republica.*

⁶ Srov. Kol 3,10.

⁷ Srov. 1 Kor 15,53-54.

⁸ Jan 1,3.

⁹ *Mysterii et sacramenti.*

*Zasnoubil jsem vás jedinému muži a musím vás představit Kristu jako čistou pannu? Co to znamená, že se obává, aby nebylo porušeno panenství nevěsty Kristovy kvůli ďáblově lsti? Bojím se však, praví, aby se vaše smýšlení nepokazilo od upřímné a svaté oddanosti vůči Kristu. Vždyť tak i had svedl Evu svou lstivostí.¹⁰ Proto zde má nevěstu, kterou vykoupil svou krví a které dal jako záruku Ducha svatého.¹¹ Vytrhl ji z vlastnictví ďábla, zemřel kvůli jejím hříchům, vstal kvůli jejímu ospravedlnění.¹² Kdo nabídne tolik svoji nevěstě? Lidé ať nabízejí jakékoli ozdoby země: zlato, stříbro, drahé kameny, koně, zboží na prodej, pozemky, statky; zda ale nabídne někdo svou krev? Pokud by totiž dal svou krev nevěstě, nevezme si ji za manželku. Avšak umírající Pán dal pro ni bez obav svou krev, aby, až vstane, měl tu, s níž se spojil již v lůně panny. Slovo totiž bylo ženichem a lidské tělo nevěstou; a obojí dohromady jeden Boží Syn a tentýž syn člověka; ono lůno Panny Marie, kde povstala hlava církve, bylo jeho komnatou, odtud vyšel právě jako ženich ze své komnaty, jak Písmo předpovědělo: *Vychází jako ženich ze své komnaty, jásá jako rek, když se do běhu dává;*¹³ vychází z komnaty jako ženich a pozvaný přišel na svatbu.*

5. Vypadá to jako tajemství, že ženich nepoznává matku, z níž vyšel, a říká jí: *Co mi chceš, ženo? Ještě nepřišla má hodina.* Co to znamená? Přišel tedy na svatbu, aby učil pohrdat matkami? Ten, k němuž přišel na svatbu, si zajisté bral manželku proto, aby zplodil syny; a od těch, které si přál zplodit, zajisté žádal, aby byl ctěn. Měl snad proto přijít na svatbu, aby zneuctil matku, když kvůli tomu, aby měla syny, jimž Bůh přikázal vracet úctu otcům, se slaví samotné svatby a berou se manželky? Bez pochyby, bratři, je tu něco skryto. Jedná se o tu věc, abychom se střežili těch, na které apoštol upozornil, jak jsme se už dříve zmínili, když říká: *Bojím se však, aby se vaše smýšlení nepokazilo od upřímné a svaté oddanosti vůči Kristu. Vždyť tak i had svedl Evu svou lstivostí,* (když apoštol upozornil na ty), kteří znevažují evangelium a říkají, že se Ježíš nenarodil z Marie Panny;¹⁴ tímto argumentem se snaží potvrdovat svůj omyl, když říkají: Jak mohla být jeho matkou ta, které řekl: *Co mi chceš, ženo?* Proto se jim musí odpovědět a vysvětlit, proč to Pán řekl, aby se těmto bloudícím nezdálo, že našli něco proti zdravé víře, odkud by čistota panenské nevěsty byla porušena, tj. odkud by víra církve byla poskvrněna. A tak, bratři, porušena je víra právě těch, kteří dávají přednost lži před pravdou, je porušena. Vždyť tito, kterým se zdá, že ctí Krista tehdy, když popírají, že měl tělo, nic jiného o něm neprohlašují, než že byl lhář. Proto ti, kdo rozšiřují mezi lidmi lež, co od nich zahání, když ne pravdu? Vpouštějí ďábla, zavírají Kristu; vpouštějí cizoložníka,

---

¹⁰ 2 Kor 11,2-3.

¹¹ 2 Kor 1,22.

¹² Srov. Řím 4,25.

¹³ Srov. Žl 18,6.

¹⁴ Augustin mluví o doketismu, který zastával názor, že Kristus neměl skutečné lidské tělo a že jeho matkou nebyla Marie. Srov. AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 1, s. 183, pozn. 11.

zavírají ženichovi! Tím se rozumí družby¹⁵, či spíše hadovi kuplíři. A tak oni tímto způsobem hovoří, aby zavládl had, Kristu bylo zavřeno. Jak vládne had? Když vládne lež. Když vládne klam, vládne had; když vládne pravda, vládne Kristus. On totiž řekl: *Já jsem pravda*;¹⁶ o něm však řekl: *A nedrží se pravdy, protože v něm pravda není*.¹⁷ Tak je však pravda Kristus, abys v Kristu přijal celou pravdu: pravé Slovo, Boha rovného Otci, pravou duši, pravé tělo, pravého člověka, pravého Boha, pravé narození, pravé utrpení, pravou smrt, pravé vzkříšení. Pokud řekneš, že něco z toho je klamné, nastupuje hniloba, z uštknutí hada se rodí červi lhářů, a nic nezůstane neporušeno.

6. Co tedy znamená to, (někdo) řekne, co Pán praví: *Co mi chceš, ženo?* Snad nám v tom, co následuje, Pán ukazuje, proč toto řekl: *Ještě*, praví, *nepřišla má hodina*. Tak totiž pravil: *Co mi chceš, ženo? Ještě nepřišla má hodina*. A proč bylo toto řečeno, musí být prozkoumáno. Proto se nejprve odtud postavme na odpor bludařům. Co říká starý had, který je odpradávná štvác a rozněcovatel jedů? Co říká? Ježíš neměl za matku ženu. Jak to dokážeš? Protože to řekl a dále praví: *Co mi chceš, ženo?* Kdo to vyprávěl, abychom uvěřili, že to řekl? Kdo to vyprávěl? Samozřejmě že evangelista Jan. A právě evangelista Jan řekl: *Byla tam Ježíšova matka*. Přece vyprávěl takto: *Další den¹⁸ byla svatba v galilejské Káně a byla tam Ježíšova matka. Na tu svatbu byl pozván také Ježíš a jeho učedníci*. Uvádíme dvě myšlenky, které pronesl evangelista. Evangelista řekl: *Byla tam Ježíšova matka*; co by Ježíš řekl své matce, řekl sám evangelista. A pohleďte, bratři, jak řekl, že Ježíš odpověděl své matce, když nejprve řekl: *Řekla mu jeho matka*, to abyste proti jazyku hada mohli uchránit panenství srdce. Ve stejném evangeliu stejný evangelista říká a sděluje: *Byla tam Ježíšova matka*; a: *řekla mu jeho matka*. Kdo to sděluje? Tým evangelista Jan. A co Ježíš odpověděl matce? *Co mi chceš, ženo?* Kdo to měl říci? Právě samotný evangelista Jan. Ó, evangelisto, nejvěrnější a nejpravdivější, ty mi sděluješ, že Ježíš řekl: *Co mi chceš, ženo?* Proč jsi mu tam připsal i matku, kterou nezná? Vždyť ty jsi řekl, že *tam byla Ježíšova matka*, a že *mu řekla jeho matka*; proč jsi raději neřekl: *Byla tam Maria*; a: *Řekla mu Maria?* Ty vyprávíš o obojím, i: *Řekla mu jeho matka*; i: *Ježíš jí odpověděl: Co mi chceš, ženo?* Proč to, ne-li že obojí je pravda? Ale oni chtěli věřit evangelistovi, jak on vypráví o Ježíšovi, který řekl matce: *Co mi chceš, ženo?* A nechtějí věřit evangelistovi, jak praví: *Byla tam Ježíšova matka*; a: *řekla mu jeho matka*. Kdo je pak ten, kdo odporuje hadovi a drží se pravdy, jehož panenství srdce neporušila lstivost ďábla? Kdo obojí pravdě věří: že tam byla Ježíšova matka i že Ježíš odpověděl matce. Ale pokud ještě nerozumí, kterak Ježíš řekl: *Co mi chceš, ženo?* ať prozatím věří tomu, co řekl a tomu, co matce odpověděl. Nejprve ať je zbožnost ve věřícím

---

¹⁵ „Latinské slovo *paranymph* je přejaté z řeckého, které se objevuje pouze v období pozdní latiny. *Paranymphus* vykonával služby pro ženicha, podobné těm, které vykonávala klasická družka *pronuba* pro nevěstu; ale nezdá se, že praxe mít služebnictvo pro úpravu, je původní u Římanů.“ AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 1, s. 184, pozn. 12.

¹⁶ Jan 14,6.

¹⁷ Jan 8,44.

¹⁸ *Altera die*; z kontextu evangelijní perikopy vysvítá, že to bylo „třetí den“, jak i mnohé překlady vyjadřují.

a dostaví se i plod do porozumění.

7. Ptám se vás, věřící křesťané: Byla tam Ježíšova matka? Odpovězte: Byla. Odkud to víte? Odpovězte: Říká to evangelium. Co odpověděl Ježíš matce? Odpovězte: *Co mi chceš, ženo? Ještě nepřišla má hodina.* A odkud to víte? Odpovězte: Říká to evangelium. Nikdo ať vám nenaruší tuto víru, chcete-li zachovat čistotu panenství pro ženicha. Avšak pokud se (někdo) z vás zeptá, proč by to odpovídal matce, ať promluví ten, kdo rozumí; kdo však ještě nerozumí, jen ať co nejpevněji věří, že takto odpověděl, a že Ježíš takto odpověděl matce. A touto oddaností si dokonce zaslouží porozumět, proč takto odpověděl, pokud v modlitbě zaklepe a beze sporů přistoupí ke dveřím pravdy. Jen ať se má na pozoru, aby si nemyslel, že ví, anebo se styděl, že neví, proč tak odpověděl, a bude nucen věřit, že evangelista, který pravil: *Byla tam Ježíšova matka*, lhal anebo že sám Kristus pro naše viny trpěl zdánlivou smrtí a že ukázal zdánlivé jizvy pro naše ospravedlnění; a že řekl nepravdivě: *Když vytrváte v mém slovu, budete opravdu mými učedníky. Poznáte pravdu, a pravda vás osvobodí.*¹⁹ Pokud je totiž zdánlivá matka, zdánlivé tělo, zdánlivá smrt, zdánlivé jizvy v utrpení, zdánlivé rány vzkříšení; pravda neosvobodí ty, kdo v něj věří, ale spíše nepravda. Ba dokonce nepravda ustupuje pravdě, a ať jsou sjednoceni všichni, kdo se chtějí jevit jako pravdiví, neboť se pokoušejí dokázat zdánlivost Krista; a nechtějí, aby jim bylo řečeno: Nevěříme vám, protože lžete; když říkají o samé pravdě, že je lží. A když jim dále řekneme: Odkud jste se dozvěděli, že Kristus řekl: *Co mi chceš, ženo?* odpovídají, že uvěřili evangeliu. Proč nevěří evangeliu, které říká: *Byla tam Ježíšova matka; a: řekla mu jeho matka?* Anebo pokud zde evangelium lže, jak se má věřit tomu, že Ježíš řekl: *Co mi chceš, ženo?* Proč tito ubozí raději pevně neuvěří, že to Pán odpověděl matce, a ne (nějaké) cizince; a poctivě nehledají, proč takto odpověděl? Je totiž značný rozdíl mezi tím, kdo říká: Chci vědět, proč toto Kristus odpověděl matce, a tím, kdo říká: Vím, že to Kristus matce neodpověděl. Jedna věc je chtít poznat, co je zavřené, jiná věc nechtít věřit tomu, co je otevřené. Někdo říká: Chci vědět, proč Kristus tak odpověděl matce, čímž chce sobě otevřít evangelium, jemuž věří, avšak někdo říká: Vím, že toto Kristus matce neodpověděl, a usvědčuje ze lži samotné evangelium, v němž uvěřil, že tak Kristus odpověděl.

8. Proto již prosím, bratři, zeptejme se těch odmítaných a těch, kteří se ve své zaslepenosti stále mýlí, neuzdraví-li se pokorou, proč náš Pán takto odpověděl matce. On se jedinečně narodil z Otce bez matky, z matky bez otce; bez matky je Bohem, bez otce člověkem; bez matky před věky, bez otce na konci věků. To, co odpověděl, odpověděl matce, protože: *Tam byla Ježíšova matka, a: řekla mu jeho matka.* To vše říká evangelium. Odkud jsme poznali, že *tam byla Ježíšova matka*, odtud jsme poznali, že jí řekl: *Co mi chceš, ženo? Ještě nepřišla má hodina.* Uvěřme tomu všemu, a co jsme ještě nepoznali, snažme se vyhledat. A nejprve pohleďte, že snad právě jako manichejci, kteří našli příležitost

---

¹⁹ Jan 8,31-32.

pro svou zradu, neboť Pán řekl: *Co mi chceš, ženo?* tak naleznou matematici²⁰ příležitost ke svému úkladu, jelikož řekl: *Ještě nepřišla má hodina*. Pokud to podle matematiků řekl, způsobili jsme spálením jejich spisů svatokrádež. Pokud jsme však správně učinili, bylo to jako za časů apoštolů;²¹ podle nich Pán neřekl: *Ještě nepřišla má hodina*. Žvanilové a svedení svůdcové říkají totiž: Vidíš, že Kristus byl pod osudem, když praví: *Ještě nepřišla má hodina*. Nejprve je tedy třeba odpovědět heretikům, anebo matematikům? Oba totiž od onoho hada pochází, když chtějí narušit panenství srdce církve, které má v neporušené víře. Nejprve prosím, odpovězme těm, na něž jsme se zaměřili a jimž jsme již z velké části odpověděli. Ale aby se nedomnívali, že nemáme co říci o těch slovech, která Pán odpověděl matce, více vás proti nim poučujeme; i když myslím, že k jejich vyvrácení postačí to, co již bylo řečeno.

9. Proč tedy pravil syn matce: *Co mi chceš, ženo? Ještě nepřišla má hodina*. Náš Pán Ježíš Kristus byl Bůh i člověk; podle toho, že neměl matku, byl Bůh; podle toho, že ji měl, byl člověk. Proto ona byla matkou tělesnou, matkou lidství, matkou slabosti, kterou vzal na sebe kvůli nám. Avšak zázrak, který hodlal učinit, hodlal učinit podle božství, nikoli podle slabosti; podle toho, že byl Bůh, nikoli podle toho, že se narodil slabý. *Ale slabost Boží je silnější než lidé.*²² Proto matka požadovala zázrak; a on, ač nepoznal lidské lůno, byl připraven způsobit božské skutky, jakoby říkal: To, co ve mne působí zázrak, tys nezrodila, mé božství tys nezrodila; ale že jsi zrodila moji slabost, poznám tě tehdy, až samotná slabost bude viset na kříži. To znamená: *Ještě nepřišla má hodina*. Tehdy ji totiž poznal ten, kdo ji určitě vždy znal. A dříve, než se z ní zrodil, znal ve svém předurčení svou matku; a sám Bůh dříve než ji stvořil, z níž sám jako člověk byl stvořen, znal matku; ale v té hodině ji v tajemství nepoznává; a v té hodině, která ještě nepřišla, ji v tajemství opět poznává. Tehdy totiž poznala, když ten, kterého zrodila, umíral. Neumíral totiž ten, kvůli komu povstala Marie, ale umíral ten, jenž povstal z Marie; neumíralo věčné božství, ale umírala slabost těla. Proto takto odpověděl, aby ve víře věřících odlišil, kdo a od které přišel. Bůh a Pán nebe a země přišel totiž skrze ženu matku. Podle toho, že je jak Pán světa, Pán nebe

i země, tak i Pán Marie; podle toho, jak je stvořitel nebe i země, je také stvořitel Marie; avšak podle toho, jak bylo řečeno: *Narozený z ženy, podrobený Zákonu,*²³ je syn Marie. On je Pán Marie, on je syn Marie, on je stvořitel Marie, on je utvořený z Marie. Nediv se, že je syn i Pán; jako je totiž nazván synem Mariiným, tak i Davidovým; a proto je syn Davidův, neboť je syn Mariin. Slyš apoštola, který přímo říká: *Ten pochází jako člověk z rodu Davidova.*²⁴ Slyš, že on byl také Pán Davida; a sám David o něm říká: *Hospodin řekl mému Pánu:*

---

²⁰ Augustin rozlišoval hvězdáře jako vědecké pozorovatele hvězd, *mathematici* od hvězdopraců, *genethliaci*. Srov. AUGUSTINUS, A., *De doctrina christiana*, 2, 21, 32; „Sestavují horoskopy podle data narození, lidově se jim nyní říká ‘matematici’“. Také viz AUGUSTINUS, A., *Křesťanská vzdělanost*, s. 106, pozn. 123 v českém překladu Jany Nechutové.

²¹ Sk 19,19.

²² 1 Kor 1,25.

²³ Gal 4,4.

²⁴ Řím 1,3.

„*Sed' po mé pravici.*“²⁵ A sám Ježíš toto předkládá židům a tímto je usvědčuje.²⁶ Jak to, že je Davidův syn i pán; syn Davidův je podle těla, pán Davidův podle božství: tak syn Mariin je podle těla a pán Mariin podle vznešenosti. A tak tedy nebyla matkou jeho božství, a zázrak, který žádala, mohl nastat skrze božství, odpověděl jí: *Co mi chceš, ženo?* Ale aby sis nemyslila, že tě zapřu jako matku: *Ještě nepřišla má hodina:* tam tě totiž poznám, až začne viset na kříži slabost, již jsi matkou. Vyzkoušejme, zda je to pravda. Když Pán trpěl, jak o tom mluví stejný evangelista, který znal matku Páně a který nás informuje o matce Páně na této svatbě, ten vypráví: *U kříže, praví, stála Ježíšova matka, a Ježíš řekl své matce: „Ženo, to je tvůj syn.“ A učedníkovi: „To je tvá matka.“*²⁷ Svěřuje matku učedníkovi; svěří matku dříve než zemře, a před smrtí matky bude vzkříšen; člověk svěří člověka člověku. Toto zrodila Marie. Ona hodina, o níž tehdy řekl: *Ještě nepřišla má hodina, již přišla.*

10. Domnívám se, bratři, že heretikům bylo odpovězeno; odpovíme matematikům. A jak se oni snaží dosvědčit, že Ježíš byl podléhal osudu? Neboť říkají, že on pravil: *Ještě nepřišla má hodina.* Proto mu věříme; a pokud by řekl: Nemám hodinu, vyřešil by to s matematiky; ale hle, oni praví: „On řekl: *Ještě nepřišla má hodina.*“ Pokud by tedy řekl: Nemám hodinu, vyřešil by to s matematiky, nemohli by lživě vinit; když však nyní říká: *Ještě nepřišla má hodina,* co můžeme říci proti jeho vlastním slovům? Je podivné, že matematici věřící Kristovým slovům se snaží přesvědčit křesťany, že Kristus žil pod hodinou osudu. Proto ať uvěří Kristu, když říká: *Mám moc život dát a mám moc ho zase přijmout. Nikdo mi ho nemůže vzít, ale já ho dávám sám od sebe.*²⁸ Což tato moc podléhá osudu? Ať nám ukážou člověka, který má moc, aby ještě chvíli žil, když umře – neukážou ani jednoho. Proto ať uvěří Bohu, když říká: *Mám moc život dát a mám moc ho zase přijmout; a ať hledají, proč je řečeno: Ještě nepřišla má hodina.* A dále ať už pod osud nestaví Původce nebe, Stvořitele i Uspořadatele hvězd. Protože kdyby byl osud ve hvězdách, Původce hvězd by nemohl být podroben hvězdám. Uvaž ještě, že nejen sám Kristus nebyl podroben tomu, co nazýváš osudem; ale ani ty nebo já, ani tamten či někdo z lidí.

11. Přesto svedení svádějí a předkládají lidem klamy; připravují se k lovu lidí, a to na ulicích. Vždyť ti, kdo se připravují k lovu šelem, činí tak buď v lesích anebo v pustině; jak nešťastně lehkomyšní jsou lidé, jejichž ulovení se na fóru připravuje! Přijímají peníze, když se lidé lidem prodávají; dávají tomuto peníze, aby se sami zaprodali pošetilostem. Vstupují totiž k matematikovi, aby si koupili pány, takové, které se matematikovi zalíbí jim dát; buď Saturna, nebo Jova nebo Merkura, či nějakého jiného s bezbožným jménem. Vešel svobodný, aby za utracené peníze vyšel otrok. Ba určitě by nevešel, pokud by byl svobodný; ale vstoupil tam, kde ho pán Omyl a paní Žádostivost přitáhla. Proto i Pravda říká: *Každý kdo páchá hřích, je otrokem hříchu.*²⁹

---

²⁵ Žl 109,1.

²⁶ Srov. Mt 22,45.

²⁷ Jan 19,25-27.

²⁸ Jan 10,18.

²⁹ Jan 8,34.

12. Proč tedy pravil: *Ještě nepřišla má hodina?* Protože mnohem více měl v moci, kdy umře, avšak ještě neshledal, že je příhodná doba, aby byla užita ona moc. Jako my, bratři, například, takto říkáme: Nastává již správná hodina, v níž bychom vyšli slavit svátosti? Pokud bychom vyšli dříve, než je třeba, nebyli bychom zvrácení a zpozdilí? Protože to tedy nečiníme, pomíneme-li příhodnou dobu, proto jednáním, když tak o tom hovoříme, uvažujeme o osudu? Co tedy znamená: *Ještě nepřišla má hodina?* Když vím, že je třeba trpět a mé utrpení bude užitečné, dosud ta hodina nepřišla; tehdy budu trpět dobrovolně; abys obojí zachoval, i: *Ještě nepřišla má hodina;* i: *Mám moc život dát a mám moc ho zase přijmout.* Proto přišel ten, kdo měl v moci, kdy umře; a jistě by bylo nesprávné, pokud by umřel dříve, než po vyvolení a poučení učedníků; pokud by byl člověkem, který by neměl v moci svou hodinu, mohl by umřít dříve, než by vyvolil učedníky; a pokud by snad umřel dříve než jeho vyvolení a vyučení učedníci, bylo by mu to naděleno, neučinil by to sám. A tak vskutku ten, kdo přišel, měl v rukou, kdy přijde, kdy se navrátí, kam až dojde ten, jemuž otevřeli peklo, nejen umírajícímu, ale i vzkříšenému, aby nám ukázal naději nesmrtelnosti své církve, ukázal na hlavě to, co musí ještě údy očekávat. Kdo vstal v hlavě, ať vstane také v ostatních údech. Proto ještě nepřišla hodina, ještě nebyla příhodná doba. Učedníci museli být povoláni, nebeské království muselo být zvěstováno, mocné činy musely být vykonány, božství Páně muselo být představeno v zázracích, lidství Páně muselo být představeno v jeho soucitu se smrtelností. Ten totiž, kdo hladověl, poněvadž byl člověkem, nasýtil pěti chleby tolik tisíců, poněvadž byl Bohem; kdo spal, poněvadž byl člověkem, přikázal větrům a vlnám, poněvadž byl Bohem. Toto vše muselo být nejprve představeno, aby evangelisté psali to, co existuje a aby to bylo hlásáno církvi. A když toho učinil tolik, kolik usoudil, že postačí, přišla hodina nikoliv podle nutnosti, ale podle vůle, ne něčím podmíněná, ale z moci.

13. A tak, bratři, když jsme těm i těm odpověděli, neřekneme nic o tom, jaké tajemství v sobě ukrývají nádoby, co voda proměněná ve víno, co správce svatby, ženich, Ježíšova matka i sama svatba? Vše musí být řečeno, ale vy nesmíte být zatíženi. Chtěl jsem tedy již včera ve jménu Krista tak učinit, když jsem jako obvykle dlužil vaší lásce kázání, ale nebylo mi to umožněno pro nějaké nutné záležitosti. A tak, pokud se líbí vaší svatosti, to, co se týká tajemství tohoto skutku, odložme to na zítřek a nezatěžujme už vaši i naši slabost. Jsou snad dnes asi mnozí, kteří se sešli kvůli slavnosti, ne kvůli poslechu kázání. Ti, kdo přijdou zítra, ať přijdou poslouchat; abychom ani neokrádali horlivé, ani nepřetěžovali znechucené.

TRACTATUS IX.

Na stejné evangelijní čtení. Co je tajemného na zázraku, který se stal na svatbě v Káně Galilejské. (Kap. II, 1-11.)

1. Ať je zde Pán, náš Bůh, aby nám dal odpovědět na to, co jsme přislíbili. Včerejšího dne jsme totiž, jestli si vaše svatost vzpomene, když nám nedostatek času bránil dokončit kázání, které jsme započali, odložili na dnešní den, aby ty věci, které v události evangelijního čtení byly předloženy tajemně v tajemstvích³⁰, s jeho pomocí byly zpřístupněny. A tak již déle není třeba otálet v tom, co se představuje v Božím zázraku. Je to totiž sám Bůh, kdo pro veškeré tvorstvo činí denně zázraky, které lidem zevšedněly – nikoli pro snadnost (s jakou jsou činěny), ale pro ustavičnost; avšak ty vzácné, jež byly učiněny tímž Pánem, to jest Slovem kvůli nám vtěleným, přivodily lidem větší úžas ne proto, že byly větší, než jsou ty, které se dějí denně ve stvoření,³¹ ale že tyto, které se denně dějí, jako by probíhaly přirozeným během; tamty se ovšem jeví lidským očím coby ukázka účinku moci jakoby bezprostřední. Řekli jsme, jak si pamatujete, že byl vzkříšen jeden mrtvý a lidé užasli, a když se denně rodí ti, kteří neexistovali, tu se nikdo nediví. Tak kdo se nediví vodě proměněné ve víno, třebaže to Bůh každý rok působí na vinicích? Ale protože to vše, co učinil Pán Ježíš, neprospívá pouze k vyburcování našich srdcí skrze zázraky, ale také k budování nauky víry, je třeba, abychom zkoumali, co všechny ty věci znamenají, tj. co označují. A tak jsme významy všech těch věcí, jak si vzpomínáte, odložili až na dnešek.

2. Tím, že pozvaný Pán přišel na svatbu, chtěl kromě skrytého významu potvrdit, že sám učinil svatbu. Byli tam totiž přítomni ti, o nichž hovořil apoštol, kteří nedovolovali se ženit³² a říkali, že svatby jsou zlem a že je učinil ďábel,³³ ačkoli týž Pán v evangeliu říká, když je dotazován, zda je dovoleno člověku propustit svou manželku z jakéhokoli důvodu, že vyjma důvodu cizoložství to dovoleno není. V té odpovědi, pokud si vzpomínáte, řekl toto: *Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj.*³⁴ A kdo byli dobře vzděláni v katolické víře, vědí, že Bůh učinil svatbu, a jako spojení je od Boha, tak rozdělení je od ďábla. Ale z důvodu cizoložství je možno propustit manželku, jelikož sama nejdříve nechtěla být manželkou, která nezachovala věrnost v jednotě s mužem. Ani ty, které Bohu zaslíbily panenství, třebaže v církvi chovají vysoký stupeň cti a svatosti, nejsou

---

³⁰ *Mystice in sacramentis.*

³¹ Srov. Tr. 8, 1.

³² Srov. 1 Tim 4,3.

³³ „Augustin má pravděpodobně na mysli manichejce, jenž pohlížejí na lidské tělo jako na vězení, které zadržuje onen paprsek světla, kterým je duše, čímž zamezuje její spojení s Bohem, jenž je světlem. A tak odmítají svatbu, protože její záměr, plození dětí napomáhá ďáblu, jenž je temnota a zlo, zadržující duše v tělech [...]“. AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 1, s. 195, pozn. 5.

³⁴ Srov. Mt 19,3-6.

bez svatby; vždyť také ony směřují s celou církví ke svatbě, na níž je ženichem Kristus. A proto tedy pozvaný Pán přišel na svatbu, aby byla upevněna manželská čistota a ukázala se svátost³⁵ svatby; protože i ženich z té svatby představoval osobu Páně, jemuž bylo řečeno: *Ty jsi uchoval dobré víno až do této chvíle.* Dobré víno totiž Pán uchoval až do této chvíle, a to je jeho evangelium.

3. Začněme však již odhalovat sama skrytá tajemství, nakolik On dopřeje, v jehož jméně jsme vám to přislíbili. Za starých časů bylo proroctví, a žádné časy se bez proroctví neobešly; ale ono proroctví, kdy v něm Kristus nebyl poznán, byla vodou. Ve vodě totiž bylo jakýmsi způsobem skryto i víno. Apoštol říká o tom, co můžeme rozpoznat v této vodě: *Až do dneška, praví, kdykoli se předčítá Mojžíš, leží rouška na jejich srdci; a není jim odhaleno, že přestává v Kristu. Ale až se obrátíš, praví, k Pánu, rouška bude odstraněna.*³⁶ Rouška mluví o skrytém proroctví, že nemůže být rozpoznáno. Rouška je sejmuta, když jsi přešel k Pánu; tak je sejmuta hloupost, když jsi přešel k Pánu, a co bylo vodou, stává se ti vínem. Čti všechny prorocké knihy – bez poznání Krista, co najdeš tak hloupého a pošetilého? Poznej tam Krista, a nejen porozumíš tomu, co čteš, ale dokonce se opojíš, když od těla přejdeš k mysli, jako když zapomeneš na věci minulé a ženeš se k tomu, co je před tebou.³⁷

4. Proto proroctví od dávných časů, odkdy dál a dál plyne řád rození lidského rodu, o Kristu nemlčelo, ale bylo tam skryto; dosud totiž bylo vodou. Odkud zjistíme, že proroctví o něm nescházelo v žádném z předchozích časů až po věk, kdy Pán přišel? Z vlastních slov Páně. Když totiž vstal z mrtvých, našel učedníky, jak pochybovali o tom, kterého následovali. Viděli ho totiž mrtvého a nedoufali, že by měl vstát z mrtvých, a celá jejich naděje vyhasla. Čím si ten pochválený lotr zasloužil, že toho dne bude v ráji? Protože tehdy přibitý na kříži vyznal Krista, když o něm učedníci pochybovali. A tak je našel zaskočené a jako by si vyčítali, že nedoufali, že v něm je vykoupení. Trápili se přece pro toho, kdo byl bez viny zabit, neboť věděli, že byl nevinný. A toto sami po vzkříšení řekli, když některé z nich našel na cestě smutné: „*Ty jsi snad jediný, kdo se zdržuje v Jeruzalémě a neví, co se tam tyto dny stalo! Zeptal se jich: „A co se stalo?“ Odpověděli mu: „Jak Ježíše z Nazareta, který byl prorok, mocný činem i slovem před Bohem a přede vším lidem, naši velekněží a přední mužové odsoudili k smrti a ukřižovali. My však jsme doufali, že on je ten, který má vysvobodit Izraele. A k tomu všemu je to dnes třetí den, co se to stalo.*“ A tak když jeden z těch dvou, které našel na cestě, putující do blízké vesnice, mluvil o těchto a jiných věcech, sám odpověděl a řekl: „*Jak jste nechápaví a váhaví uvěřit tomu všemu, co mluvili proroci! Což to všechno nemusel Mesiáš vytrpět, a tak vejít do své slávy?*“ *Potom začal od Mojžíše, přes všechny proroky a vykládal jim, co se ve všech (částech) Písma na něj vztahuje.*³⁸ A také na jiném místě, když dokonce chtěl, aby se ho ruce učedníků dotknuly, aby (učedníci) uvěřili, že vstal v těle:

---

³⁵ Výraz *Sacramentum* zde má - spíše než význam „svátost“ - pro Augustina svůj obvyklý význam, tj. „tajemství“, jež poukazuje na nějakou skrytou pravdu o Kristu a jeho církvi. Srov. AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 1, s. 196, pozn. 8.

³⁶ 2 Kor 3,14-16.

³⁷ Srov. Fil 3,13.

³⁸ Lk 24,18-27.

„*To je smysl mých slov,*“ praví, „*kteřá jsem k vám mluvil, když jsem ještě byl s vámi: že se musí naplnit všechno, co je o mně psáno v Mojžíšově Zákoně, v Prorocích i v Žalmech.*“ Tehdy jim otevřel mysl, aby rozuměli Písmu. Řekl jim: „*Tak je psáno: Kristus bude trpět a třetího dne vstane z mrtvých a v jeho jménu bude hlásáno pokání, aby všem národům, počínajíc od Jeruzaléma, byly odpuštěny hříchy.*“³⁹

5. Když tato (slova) z evangelia, která jsou jistě zjevná, byla pochopena, všechna tajemství, jež se v tomto zázraku Páně ukrývají, budou odhalena. Pohleďte, co pravil: že bylo třeba, aby se v Kristu naplnilo to, co o něm bylo napsáno. Kde to bylo napsáno? *V Zákoně, praví, v Prorocích i v Žalmech.* Nevynechal nic ze starých Písem. To byla voda; a proto byli Pánem nazváni nechápavými, neboť jim dosud chutnala⁴⁰ voda, ne víno. Ale jak učinil z vody víno? Když jim otevřel rozum a vyložil jim Písma, počínaje od Mojžíše přes všechny proroky. A poté již v opojení říkali: *Což nám nehořelo srdce, když k nám na cestě mluvil a odhaloval smysl Písma?*⁴¹ Poznali totiž Krista v těch knihách, ve kterých ho předtím neznali. Proto náš Pán Ježíš Kristus proměnil vodu ve víno, a co bylo bez chuti, chutná, co bylo bez opojení, opojuje. Kdyby totiž přikázal vylít z nich vodu, čímž by sám nalil víno ze skrytých hlubin stvoření, odkud učinil i chléb, když nasýtil tolik tisíců – pět chlebů by totiž nenasytilo pět tisíc lidí ani (nepostačilo) na plných dvanáct košů,⁴² ale všemohoucnost Boží byla coby zdroj chlebů - tak mohl také po vylití vody nalít víno; to kdyby učinil, zdá se, že stará Písma zavrhl. Když tedy proměnil vodu ve víno, ukázal nám, že také staré Písmo pochází od něj; vždyť na jeho příkaz byly naplněny džbány. Od Pána je tedy i ono Písmo; ale nemá žádnou chuť, není-li tam Kristus poznán.

6. Avšak dejte pozor na to, co sám pravil: *Co je o mně psáno v Zákoně, v Prorocích i v Žalmech.* My však víme o Zákonu, od jakých časů podává zprávu, že je to od počátku světa: *Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi.*⁴³ A tak od té doby až po tento čas, který nyní prožíváme, tento je šestý věk, jak jste často slyšeli a víte. První věk se počítá od Adama po Noema; druhý od Noema po Abraháma; a jak evangelista Matouš dle pořadí sleduje a rozlišuje, třetí od Abraháma až po Davida; čtvrtý od Davida až k přesídlení do Babylonu; pátý od přesídlení do Babylonu až po Jana Křtitele;⁴⁴ šestý poté až do konce světa. Také proto Bůh učinil šestého dne člověka ke svému obrazu;⁴⁵ neboť tímto šestým věkem je zjeveno skrze evangelium přetvoření naší mysli podle obrazu toho, který nás stvořil;⁴⁶ a voda je proměněna ve víno, abychom mohli ochutnat Krista zjeveného v Zákoně a Prorocích. Proto *tam stálo šest džbánů,* které přikázal naplnit vodou. Proto těch šest džbánů označuje šest věků, kterým

---

³⁹ Lk 24,44-47.

⁴⁰ *Sapiebat* od *sapere*, slovo zahrnující v sobě dva významy: rozumět a chutnat.

⁴¹ Lk 24,32.

⁴² Srov. Mt 14,17-21.

⁴³ Gen 1,1.

⁴⁴ Srov. Mt 1,17.

⁴⁵ Srov. Gen 1,27.

⁴⁶ Srov. Kol 3,10.

nescházelo proroctví. Tedy těch šest časů, jako předmětů oddělených a rozlišených, by jako prázdné nádoby byly, pokud by nebyly naplněny Kristem. Nač jsem řekl, že by časy plynuly nadarmo, pokud by v nich nebyl hlásán Pán Ježíš? Proroctví jsou naplněna, džbány jsou plné; ale aby se voda proměnila ve víno, ať je Kristus poznáván v celém proroctví.

7. Co to tedy znamená: *Byly na dvě až tři vědra?*⁴⁷ Tento výrok nám obzvláště představuje tajemství. Uvádí totiž jakási vědra (metretae) jako se mluví o nějaké míře, jako by řekl nádoby, džbány⁴⁸ či něco toho druhu. Označení míry je „metreta“, a od této míry přijala název tato míra. Míru totiž Řekové nazývají μέτρον; odtud jsou odvozeny „metretae“. *Byly na dvě až tři vědra.* Co řekneme, bratři? Pokud by (evangelista) řekl pouze tři, nebude se náš duch ubírat jinam než k tajemství Trojice. Ale snad ani nemusíme odtud hned odvracet rozum, neboť řekl *dvě až tři*; neboť jmenováním Otce a Syna, musí být vzápětí poznán také Duch svatý. Duch svatý totiž není pouze Otce či Duch pouze Syna, ale Duch Otce a Syna. Je totiž psáno: *Jestliže někdo miluje svět, není v něm Otcova láska.*⁴⁹ A taky je psáno: *Kdo totiž nemá Kristova ducha, ten není jeho.*⁵⁰ Ale Duch Otce i Syna je týž. A tak pojmenováním Otce a Syna je poznán i Duch svatý, neboť je Duchem Otce a Syna. Avšak když je pojmenován Otec i Syn, jakoby byla jmenována dvě vědra; ale když je tam poznán Duch svatý, tři vědra. Proto nebylo řečeno, že jedny jsou na dvě vědra, druhé na tři, ale právě že šest džbánů *bylo na dvě až tři vědra.* Jako by řekl: A když říkám dvě, chci s těmito poznat také Ducha Otce i Syna; a když říkám tři, sám prohlašuji zřejměji samu Trojici.

8. Proto kdokoli jmenuje Otce i Syna, sluší se, aby chápal zřejměji vzájemnou lásku Otce i Syna, kterou je Duch svatý. Snad tedy odmítnutá Písma; (ale tím nechci říci, že nemohu dnes učit nebo že nemůže být něco nalezeno), ale přece snad prozkoumaná Písma ukazují, že Duch svatý je láska. A nemyslete si, že láska nemá cenu. Avšak jakou má cenu, když všechny věci, které nejsou bez ceny, se nazývají drahými? Jestliže tedy ty věci, co nejsou bez ceny, jsou drahé, co je dražší než samotná láska?⁵¹ A tak je láska představena apoštolem, když říká: *A teď vám chci ukázat ještě mnohem vzácnější cestu. Kdybych mluvil jazyky lidskými i andělskými, ale neměl lásku, jsem jako znějící kov a cimbál zvučící. Kdybych měl dar prorokovat, rozuměl všem tajemstvím, ovládal všechno, co se může vědět, a víru měl v nejvyšší míře, takže bych hory přenášel, ale neměl lásku, nejsem nic. A kdybych rozdal všechno, co mám, a (pro druhého) do ohně skočil, ale neměl lásku, nic mi to neprospěje.*⁵² Jaká je tedy láska, která, pokud chybí, ostatní je marné; jestliže je přítomna, vše je správné? Přesto apoštol Pavel, když

---

⁴⁷ „Tento text a Augustinova interpretace pojmu *metreta* si žádá vysvětlení. Obecný pojem pro míru je *mensura* v latině a v řečtině μέτρον. *Metreta* ve svém základním významu znamená zvláštní dutou míru, pocházející z obecného řeckého pojmu μέτρον; odtud označuje zvláštní obsah tekutiny, okolo 4,5 litru. Ale *metreta* také poukazuje na nádobu, která pojme tento obsah, a tak text může být přeložen: *Každá obsahovala dva až tři sudy.* (Samozřejmě hliněné, ne dřevěné.)“ Srov. AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 1, s. 200, pozn. 22.

⁴⁸ *Urnas, amphoras.*

⁴⁹ 1 Jan 2,15.

⁵⁰ Řím 8,9.

⁵¹ Jedná se o slovní hříčku slov *carus* – *caritas*.

⁵² 1 Kor 12,31; 13,1-3.

nejbohatěji a nejhojněji vychvaluje lásku, neřekl o ní méně než to, co pravil stručně apoštol Jan, jehož je toto evangelium. A tak ani neváhal říci: *Bůh je láska.*⁵³ A je také psáno: *Protože Boží láska je nám vylita do srdce skrze Ducha svatého, který nám byl dán.*⁵⁴ Kdo by tedy jmenoval Otce i Syna, a nerozuměl tu lásce Otce i Syna? Když ji začne vlastnit, bude vlastnit Ducha svatého; pokud ji vlastnit nebude, bude bez Ducha svatého. A jako tvé tělo, je-li bez ducha, což je tvá duše, je mrtvé, tak tvá duše, pokud je bez Ducha svatého, tj. bez lásky, bude pokládána za mrtvou. Proto *byly džbány na dvě míry*, neboť v proroctví všech časů se hlásá o Otci i Synu; ale je tam i Duch svatý; proto bylo také připojeno: *Až tři. Já a Otec*, praví, *jedno jsme*; ale ať je vzdálena (myšlenka), že by tu scházel Duch svatý, když slyšíme: *Já a Otec jedno jsme.*⁵⁵ Nicméně, protože pojmenoval Otce i Syna, *byly džbány na dvě vědra*; ale slyš: *Až tři. Jděte, křtěte národy ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.*⁵⁶ Proto tam, kde jsou řečeny „dvě“, není (Trojice) vyjádřena, ale je pochopena; tam, kde jsou řečeny „až tři“, je Trojice také vyjádřena.

9. Ale je také jiné chápání, které nesmí být opomenuto, a o něm budu mluvit; ať si každý vybere, co se mu líbí; my neopouštíme to, co je předloženo. Je to totiž stůl Páně a nesluší se, aby služebník odepřel hostům, zvláště tak hladovým, jak je z vaší žádostivosti vidno. Proroctví, které je od starých časů pronášeno, se týká spásy všech národů. Ale Mojžíš byl poslán pouze k izraelskému lidu a skrze něj byl pouze tomuto jedinému lidu dán Zákon, i sami proroci byli z toho lidu a samo rozdělení časů bylo podle tohoto lidu rozlišeno; odtud se i o džbánech říká, že (byly určeny) k *očišťování u židů*; ale přesto je zjevné, že to proroctví bylo zvěstováno také ostatním národům; neboť právě Kristus byl skryt v tom, v němž jsou požehnány všechny národy, jak bylo přislíbeno Abrahámovi, když mu řekl Hospodin: *V tvém potomstvu budou požehnány všechny národy.*⁵⁷ Avšak to nebylo pochopeno, protože ještě nebyla voda proměněna ve víno. Proto bylo proroctví dáno všem národům. Aby to mohlo lépe vyniknout, rozvažujme v daném čase o jednotlivých časech jako o jednotlivých džbánech.

10. Na samém začátku byli Adam a Eva rodiči všech národů, nejen židů; a cokoli bylo představováno v Adamovi o Kristu, týkalo se dozajista všech národů, jejichž spása je v Kristu. Proto co jen mohu říci o vodě prvního džbánu, než že apoštol mluvil o Adamovi a Evě? Opravdu nikdo ať mi neříká, že jsem tomu špatně porozuměl, když to porozumění, které pronáším, není mé, nýbrž apoštola. A tak, jak veliké tajemství o Kristu obsahuje toto jedno (tvrzení), které apoštol připomíná, když říká: *A ze dvou se stane jen jeden člověk. Toto tajemství je veliké.*⁵⁸ A aby někdo nerozuměl velikosti tohoto tajemství, že spočívá na jednotlivcích, kteří jsou ženatí, praví: *Mám na mysli vztah Krista a církve. Čím je veliké toto tajemství: A ze dvou se stane jen jeden člověk?* Když hovořilo

---

⁵³ 1 Jan 4,16.

⁵⁴ Řím 5,5.

⁵⁵ Jan 10,30.

⁵⁶ Mt 28,19.

⁵⁷ Gen 22,18.

⁵⁸ Ef 5,31 a 32.

Písmo Geneze o Adamovi a Evě, tu přišlo i na tato slova: *Proto muž opustí otce i matku a přidrží se své ženy a budou jeden člověk.*⁵⁹ Jestliže Kristus přilnul k církvi proto, aby byli dva v jednom těle, jakým způsobem opustil Otce? Jakým způsobem matku? Opustil Otce, neboť když byl v přirozenosti Boží, neuvažoval, jak se učinit rovným Bohu, ale sám sebe se zřekl a vzal na sebe přirozenost služebníka.⁶⁰ To totiž znamená, že opustil Otce, ne, že zanechal a vzdálil se od Otce; ale že se zjevil lidu ne v té přirozenosti, v níž byl roven Otcí. Jak opustil matku? Když opustil synagogu židů, z níž byl podle těla zrozen a když přilnul k církvi, kterou ze všech národů shromáždil. Proto také v prvním džbánu bylo proroctví o Kristu; ale když to, o čem hovořím, nebylo hlášáno mezi lidmi, bylo až dosud vodou, dosud ještě nebylo proměněno ve víno. A protože nás Pán osvětil skrze apoštola, aby nám ukázal, co můžeme v té jedné větě hledat: *A ze dvou se stane jen jeden člověk. Toto tajemství je veliké, již je nám dovoleno hledat tam i Krista a ze všech džbánů pít víno.* Spí Adam, aby povstala Eva; umírá Kristus, aby povstala církev. Eva povstala ve spánku z boku Adamova,⁶¹ zesnulému Kristu kopí proklálo bok,⁶² aby vyprýštily svátosti, jimiž má být utvářena církev. Komu není zjevné, že tehdy v těch skutečích jsou představeny nastávající věci, když poté sám apoštol říká, že Adam je protějškem toho, který měl přijít? *Který je, praví, protějškem toho, který měl přijít?*⁶³ Vše se předem představovalo tajemně. Bůh totiž dobře mohl odejmout bdícímu kost i utvořit ženu. A snad kvůli tomu, aby nebolel bok, když byla kost vyňata, bylo potřeba, aby usnul? Kdo je ten, jenž tak spí, že ho ani odejmuté kosti neprobudily? Protože je odebral Bůh, proto člověk nic necítil? Proto mohl odebrat i bdícímu bez bolesti, kdo mohl spícímu. Ale bez pochyb byl naplněn první džbán; proroctví těch časů pamatovala i na časy budoucí, které mají nastat.

11. Kristus byl také představen v Noemovi a v oné arše světa. Proč totiž byla všechna zvířata uzavřena v arše,⁶⁴ než aby byly označeny všechny národy? Bohu totiž nescházela (schopnost) znovu stvořit veškerý živočišný rod. Když totiž nic nebylo, cožpak neřekl: *At' vydá země,*⁶⁵ a země vydala? Proto odkud tehdy učinil, odtud obnovil; slovem učinil, slovem obnovil; leda, protože předával tajemství a naplňoval druhý džbán se sděleným proroctvím, že skrze dřevo má být osvobozena tvářnost světa, poněvadž na dřevě byl přibit život světa?

12. Také ve třetím džbánu bylo samému Abrahámovi řečeno, co jsem již připomněl: *V tvém potomstvu budou požehnány všechny národy.*⁶⁶ A kdo by neviděl, čí podobu měl jeho jediný, který sám sobě nesl dřevo k oběti a on sám má být obětován? Totiž Pán nesl svůj kříž,⁶⁷ jak hovoří evangelium. To by mělo

---

⁵⁹ Gen 2,24.

⁶⁰ Srov. Fil 2,6-7.

⁶¹ Srov. Gen 2,21.

⁶² Srov. Jan 19,34.

⁶³ Řím 5,14.

⁶⁴ Srov. Gen 7,7-9.

⁶⁵ Gen 1,24.

⁶⁶ Gen 22,18.

⁶⁷ Srov. Jan 19,17.

stačit připomenout o třetím džbánu.

13. Proč mám poté o Davidovi říkat, že se jeho proctví týkalo všech národů; když jsme právě vyslechli žalm – a je těžké, aby byl citován žalm, kde toto nezazní? Ale jistě, jak jsem řekl, právě jsme zazpívali: *Povstaň, Bože, suď zemi, poněvadž ty po právu jsi pánem všech národů.*⁶⁸ A proto donatisté vystupují na svatbě jako ten člověk, který neměl svatební šat, byl pozván a přišel, ale byl odvrhnut z počtu povolaných, neboť neměl šat ke slávě ženicha; kdo totiž hledá svou slávu, ne Kristovu, nemá svatební šat; jejich hlasy ovšem nechtějí souznít s tím, kdo byl přítelem ženicha a pravil: *To je ten, který křtí.*⁶⁹ Ani tomu, kdo neměl svatební šat, bylo plným právem se spíláním vyčteno to, čím nebyl: *Příteli, jak jsi sem přišel?*⁷⁰ Jak on oněměl, tak i tito. Co totiž prospěje hřmot úst hluchému srdci? Vždyť uvnitř u sebe samých poznali, že nemají co říci. Uvnitř oněměli, navenek jsou hluční. Slyší to, chtějí nechtěje, dokonce mezi sebou zpívají: *Povstaň, Bože, suď zemi, poněvadž ty po právu jsi pánem všech národů;* a tím, že nejsou spojeni se všemi národy, co jiného poznávají, než že jsou vydědění?

14. Jak jsem tedy říkal, bratři, že všech národů se týká proctví, (chci totiž ukázat jiný význam toho, co bylo řečeno: *Byly určeny na dvě až tři vědra*), všech národů, pravím, se týká proctví; právě jsme připomenuli, že to bylo ukázáno na Adamovi, *kteřý je protějškem toho, který měl přijít.* A kdo by nevěděl, že z něj povstaly všechny národy a že čtyřmi písmeny se v jeho jménu skrze řecká jména označují čtyři světové strany? Jestliže jsou totiž řecky nazývány východ, západ, sever, jih, jak je na mnoha místech připomíná Svaté písmo, v jejichž počátečních (písmenech) slov čteš „Adam“; čtyři zmíněné světové strany se totiž nazývají ἀνατολή, δυσις, ἄρκτος, μεσημβρία. Pokud bys napsal tato čtyři jména jakoby čtyři verše, jeden po druhém, Adam je čten v jejich počátečních (písmenech). Toto bylo představeno u Noema kvůli arše, v níž byla všechna zvířata, která označovala všechny národy; toto u Abraháma, jemuž bylo jasněji řečeno: *V tvém potomstvu budou požehnány všechny národy;* toto u Davida, z jehož žalmů, když jiné opomenou, uvedu jen ten, který jsme právě zpívali: *Povstaň, Bože, suď zemi, poněvadž ty po právu jsi pánem všech národů.* Kterému Bohu je řečeno: *Povstaň, než tomu, který usnul? Povstaň Bože, suď zemi.* Jakoby se řeklo: *Usnul jsi, od země souzen; povstaň, Bože, abys soudil zemi.* A čeho se týká ono proctví: *poněvadž ty po právu jsi pánem všech národů?*

15. Jistě již v pátém věku, jakoby v pátém džbánu, viděl Daniel z hory vytesaný kámen bez (zásahu) rukou, že zlomil všechnu vládu země a že ten kámen rostl, až se stal velikou horou, tak aby naplnil veškerou tvárnost země. Co je jasnější, bratři moji? Kámen vytesaný z hory;⁷¹ je to ten kámen, který stavitelé zavrhl, ale stal se kamenem nárožním.⁷² Ze které hory je vytesaný, ne-li z království Židů, odkud byl zrozen náš Pán Ježíš Kristus podle těla? A je

---

⁶⁸ Žl 81,8.

⁶⁹ Jan 1,33; viz také Tr. 6, 23.

⁷⁰ Mt 22,11-13.

⁷¹ Srov. Dan 2,34-35 a Tr. 4, 4.

⁷² Srov. Žl 117,22.

vytesán bez (zásahu) rukou, bez lidské práce, neboť bez manželského objetí z panny povstal. Ona hora, odkud byl vytesán, nenaplnila veškerou tvárnost země; království Židů totiž neobsáhlo všechny národy. Ale vidíme, že právě království Kristovo opanovalo celý svět.

16. Šestý věk se již týká Jana Křtitele, nad něhož nepovstal nikdo větší z těch, kteří se narodili z ženy, o němž bylo řečeno: *Víc než prorok.*⁷³ Jak i on sám ukázal, že Kristus byl poslán všem národům? Když k němu židé přišli, aby se nechali pokřtít, aby se chlubili ve jménu Abraháma, říká: *Zmijí plemeno, kdo vám ukázal, jak uniknout trestu, který už hrozí? Přinášejte tedy ovoce hodné obrácení;*⁷⁴ tj., buďte pokorní; hovořil totiž k pyšným. Odkud tedy byli pyšní? Z tělesného rodu, ne z plodu napodobení otce Abraháma. Co jim řekl? *Nemyslete si, že můžete říkat: „Naším otcem je Abrahám; neboť vám říkám: Bůh může oživit tyhle kameny a Abrahámovi z nich udělat děti.* Když nazývá všechny národy kameny, není to pro pevnost jako kámen, o němž je řečeno, že ho stavitelé zavrhlí, ale pro otupělost a tvrdost poštilosti, neboť se stali podobnými těm, kterým se klaněli; klaněli se totiž modlám bez smyslů, stejně jak (oni byli) bez smyslů. Proč bez smyslů? Protože se v žalmu říká: *Jim jsou podobni ti, kdo je zhotovují, každý, kdo v ně doufá.*⁷⁵ Proto když se lidé začali klanět Bohu, co slyší? *Tak budete syny svého nebeského Otce, neboť on dává vycházet svému slunci pro zlé i pro dobré a sesílá déšť spravedlivým i nespravedlivým.*⁷⁶ A jestliže se člověk stává podobný tomu, komu se klaní; co to znamená: *Bůh může oživit tyhle kameny a Abrahámovi z nich udělat děti?* Sami sebe se zeptejme, a vidíme, že se to stalo. My totiž pocházíme z národů; z národů bychom však nepocházeli, kdyby Bůh nedal z kamení povstat synům Abrahámovým. Stali jsme se syny Abrahámovými napodobováním víry, ne zrozením skrze tělo. Jako totiž oni byli vydědění vyloučením z rodu⁷⁷, tak jsme my přisvojeni napodobováním. Proto, bratři, také toto proroctví šestého džbánu se týká všech národů; a proto o všech bylo řečeno, že *byly určeny na dvě až tři vědra.*

17. Jak ale dokážeme, že všechny národy se týkají dvou či tří věder? Nějakým záměrem totiž bylo, aby o těch, o kterých řekl dvě, o těch aby řekl i tři, aby se mohlo vyložit tajemství. Která jsou ona dvě vědra? Obřízka a neobřezanost. Tyto dva druhy lidí připomíná Písmo, a žádný lidský rod neopomijí, když říká: *Obřízka a neobřezanost;*⁷⁸ V těchto dvou označeních máš všechny národy; jsou to dvě vědra. Kristus se stal kamenem náročným,⁷⁹ aby v sobě samém přinesl pokoj těmto dvěma stěnám, které se sbíhají z různých směrů. Ukažme také tři vědra v těchto všech národech. Noemovi synové byli tři, skrze něž byl obnoven lidský rod.⁸⁰ Proto Pán pravil: *Nebeské království je jako*

---

⁷³ Mt 11,9.

⁷⁴ Mt 3,7-9.

⁷⁵ Žl 113,8.

⁷⁶ Mt 5,45.

⁷⁷ *Degenerando exheredati.*

⁷⁸ Kol 3,11.

⁷⁹ Srov. Ef 2,14-20.

⁸⁰ Srov. Gen 5,31.

*kvas, který vzala žena a zadělala ho do tři měr mouky, až se všechno prokvasilo.*⁸¹ Co je to za ženu, ne-li tělo Páně? Co je těsto, ne-li evangelium? Co to znamená tři míry, ne-li všechny národy kvůli třem synům Noema? Proto *šest džbánů bylo určeno na dvě až tři vědra*, šest je časných věků, zahrnujících proroctví, které se týká všech národů, ať už ve dvou lidských rodech, tj. v židech a Řecích, jak často apoštol připomíná,⁸² nebo ve třech pro tři Noemovy syny, které označují. Bylo totiž představeno, že proroctví se dotýká všech národů. Právě v něm, se dosáhne toho, co se nazývá míra (metreta), jak říká apoštol: *Přijali jsme míru dosahující až k vám.* Národům totiž, když zvěstuje evangelium, sděluje tímto: *Míru dosahující až k vám.*⁸³

---

⁸¹ Lk 13,21.

⁸² Srov. např. Řím 2,9; 1 Kor 1,24, apod.

⁸³ 2 Kor 10,13.

TRACTATUS XVI.

Od toho místa v evangeliu: *Po dvou dnech odešel Ježíš odtamtud do Galileje; až k tomuto: A uvěřil on i všichni v jeho domě.* (Kap. IV, 43-53.)

1. Dnešní čtení evangelia, které je nám předloženo k rozboru, navazuje na čtení včerejší. Významy v něm jistě nejsou obtížné k prozkoumání, ale jsou vhodné ke kázání, vhodné k obdivu a chvále. Proto, než abychom je s obtížemi vysvětlovali, raději s doporučením připomeňme toto evangelijní místo. Ježíš totiž po dvou dnech působení v Samařsku *odešel do Galileje*, kde vyrostl. Avšak následně evangelista praví: *Sám Ježíš totiž dosvědčil, že prorok ve své vlasti není ve vážnosti.* Ježíš neodešel po dvou dnech ze Samařska kvůli tomu, že nebyl v Samařsku ve vážnosti; jeho vlastní totiž nebylo Samařsko, ale Galilea. Jestliže tedy odsud tak rychle odešel a přišel do Galileje, kde vyrostl, jak dosvědčuje, *že prorok ve své vlasti není ve vážnosti?* Spíše se zdá, že by mohl dosvědčit, že prorok ve své vlasti není ve vážnosti, kdyby nepokračoval v cestě do Galileje a zůstal v Samařsku.

2. Ať tedy vaše láska zaměří svou pozornost na nám svěřené nemalé tajemství, s pomocí Pána, který mi dává, co mám promlouvat. Položené otázky jste porozuměli, hledejte její řešení. Zopakujme ale téma, abychom se dobrali k požadovanému řešení. Zajímá nás, proč evangelista řekl: *Sám Ježíš totiž dosvědčil, že prorok ve své vlasti není ve vážnosti.* Tímto zasažení, vraťme se k dřívějším slovům, abychom zjistili, proč to chtěl evangelista říci; a nacházíme jeho dřívější slova, která nám vypravují o tom, že po dvou dnech odešel ze Samařska do Galileje. Kvůli tomuto jsi pak řekl, ó, evangelisto, že Ježíš vydal svědectví, že prorok ve své vlasti není ve vážnosti, když po dvou dnech opustil Samařsko a pospíchal přijít do Galileje? Ba, vskutku se mi zdá, že tomu správně rozumím, že kdyby Ježíš ve své vlasti nebyl ve vážnosti, nespíchal by tak s opuštěním Samařska. Ale nemýlím-li se – a tím spíše je to pravda a nemýlím se, neboť lépe než já evangelista uviděl, co říci, lépe totiž než já viděl pravdu ten, kdo ji pil z hrudi Páně. Je to totiž sám evangelista Jan, kdo mezi všemi učedníky spočíval na hrudi Páně a kterého Pán, ačkoli byl vázán láskou ke všem, přesto nad ostatní miloval.⁸⁴ Tedy on by se měl mýlit a já správně usuzovat? A tak, jestli tomu správně rozumím, rád uslyším, co on řekl, abych si zasloužil vnímat to, co on vnímal.

3. A tak přijměte, nejmilejší, bez předsudku to, co zde vnímám, jestli snad vy vnímáte něco lepšího. Všichni totiž máme jednoho učitele a jsme v jedné škole spoluúčedníků. Proto já smýšlím takto, a vizte, zda to je, či není pravda,

---

⁸⁴ Srov. Jan 13,23.25 a 21,20. „Z života apoštola Jana Augustin nejčastěji připomíná událost poslední večeře a nejvíce ji zdůrazňuje kvůli její hodnotě znamenání a významu. Např. *Tr.* 1, 5; 18, 1; 20, 1; *In epistolam Ioannis tractatus* 1, 8; 5, 1; *De consensu evangelistarum* 1, 4, 7; 4, 10, 19-20.“ Srov. BERROUARD, M. F., *Introduction aux homélies de saint Augustin sur l'évangile de saint Jean*, s. 40 a pozn. 16.

anebo se mé smýšlení pravdě přibližuje. V Samařsku působil dva dny a Samaritáni v něj uvěřili; tolik dní působil v Galileji, ale Galilejci v něj neuvěřili. Vraťte se či připomeňte si v paměti čtení a kázání včerejšího dne. Přišel do Samařska, kde ho nejprve zvěstovala ona žena, s níž hovořil u Jakubovy studny o velkých tajemstvích; když ho Samaritáni viděli a slyšeli, uvěřili v něj kvůli slovu ženy a ještě pevněji uvěřili kvůli slovu jeho, a uvěřili mnozí; tak je psáno. Tam po dvou dnech (počet těchto dní se vykládá mysticky jako počet dvou přikázání – v těch dvou přikázáních spočívá celý Zákon i Proroci,⁸⁵ jak si vzpomínáte, že jsme o tom včera vykládali), pokračoval do Galileje, až přišel do města Kány Galilejské, kde učinil z vody víno. Tam pak, když proměnil vodu ve víno, jak píše sám Jan, v něj jeho učedníci uvěřili,⁸⁶ přitom byl dům plný zástupů hostů. Stal se tak veliký zázrak, ale kromě jeho učedníků v něj nikdo neuvěřil. Nyní se do tohoto galilejského města navrátil. *A hle, jeden královský úředník, jehož syn byl nemocen, přišel k němu a začal ho prosit, aby šel do toho města či domu, a uzdravil mu syna – už totiž skoro umíral. Kdo prosil, nevěřil? Co čekáš, že ode mne uslyšíš? Ptej se Pána, co o něm soudil. Když byl totiž požádán, takto odpověděl: Jestliže neuvidíte znamení a zázraky, nevěříte.* Vytýkal to člověku ve víře vlažnému či chladnému či zcela nevěřícímu, ale toužícímu pokusit se na uzdravení svého syna odhalit, jaké (povahy) byl Kristus, kým on byl a kolik toho dokáže. Vyslechli jsme totiž slova toho, kdo prosil, ale neviděli jsme nedůvěřující srdce; ale ten, kdo slyšel slova a viděl i do srdce, to vyjádřil. A posléze i sám evangelista ukázal svým vypravováním a svědectvím, že ten, kdo žádal Pána, aby přišel do jeho domu a uzdravil jeho syna, dosud neuvěřil. A neboť poté, co mu bylo oznámeno, že jeho syn je zdravý, a když shledal, že hodina jeho uzdravení je totožná s tou, kdy Pán řekl: *Jdi, tvůj syn je živ*; je řečeno, a *uvěřil, on i všichni v jeho domě. Jestli proto uvěřil on i všichni v jeho domě, neboť mu ohlásil, že jeho syn je zdravý a neboť porovnal hodinu zvěstování s hodinou předpovědi, když ho prosil, ještě nevěřil. Samaritáni neočekávali žádné znamení, uvěřili pouze jeho slovu; avšak jeho spoluobčané zasluhovali slyšet: Jestliže neuvidíte znamení a zázraky, nevěříte*; a přestože se tam stal takový zázrak, nikdo neuvěřil, leč on sám a jeho dům. Mnozí Samaritáni uvěřili pro samotnou jeho řeč; pro ten zázrak uvěřil jen samotný dům, kde se stal. Co tedy, bratři, co nám Pán představuje? Tehdy byla vlastí Páně Galilea Judská, jelikož tam vyrostl; ovšem nyní, protože ta událost něco představuje – ne tedy bez důvodu byl význam slova zázraky, kdyby něco nepředstavovaly: zázrak (prodigium) má totiž jméno od ohlášení (porrodictium),⁸⁷ protože předem (porro) něco říká (dicat), předem něco označuje a budoucího představuje – neboť to vše něco představovalo, to vše něco předpovídalo. Připusťme nyní, že vlastí našeho Pána Ježíše Krista podle těla (neměl totiž vlast na zemi, leč podle těla, které přijal na zemi); připusťme tedy, že vlastí Páně byl židovský národ. Hle, ve své

---

⁸⁵ Srov. Mt 22,37-40.

⁸⁶ Srov. Jan 2,1-11.

⁸⁷ „Etymologii tohoto slova lze najít v *De Civitate Dei* 21, 8 (CCL 48.773) a u Pavla Diakona *Homilia CXC* (PL 95,1439), kde komentuje týž verš; Isidor Sevilský uvádí stejnou etymologii v *Etymologicarum Libri* 11,3,3.“ Srov. AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 2, s. 103, pozn. 4.

vlasti není ve vážnosti. Pozoruj zástup židů právě nyní, pozoruj ten národ roztroušený po celé zemi a vytržený ze svých kořenů; pozoruj polámané větve, ořezané, roztroušené, suché; a na ty polámané bylo třeba naroubovat planou olivu;⁸⁸ pohleď na zástup židů, co právě říká? Ten, koho ctíte a komu se klaníte, byl náš bratr. A my odpovíme: *Prorok ve své vlasti není ve vážnosti*. Konečně viděli Pána Ježíše, že chodil po zemi a činil divy, slepým dával prohlédnout, hluchým otevíral uši, němým rozvazoval řeč, dotýkal se údů chromých, chodil po moři, přikazoval větru i vlnám, probouzel mrtvé; viděli, že činí taková znamení, a sotva málokterí z nich uvěřili. Lidu Božímu říkám: Tak mnozí jsme uvěřili; jaká znamení jsme viděli? Proto, co se tehdy stalo, je předzvěstí toho, co se děje nyní. Židé byli či jsou podobni Galilejcům; my jsme podobni těm Samaritánům. Evangelium jsme vyslechli, s evangeliem jsme souhlasili, skrze evangelium jsme uvěřili v Krista; žádná znamení jsme neviděli, žádná jsme nepožadovali.

4. Tak třeba Tomáš, ač byl jeden z dvanácti vyvolených a svatých, přál si vložit prsty na místo ran, i když byl Izraelita, totiž z lidu Páně. A Pán mu to jako tomuto královskému úředníku dovolil. Jednomu řekl: *Jestliže neuvidíte znamení a zázraky, neuvěříte*; druhému pak řekl: *Protože jsi uviděl, uvěřil jsi*. Po Samaritánech, kteří uvěřili jeho řeči, mezi nimiž neučinil žádný zázrak, které, jistý jejich pevnou vírou, brzy opustil, poněvadž je neopouštěla přítomnost božství, přišel ke Galilejcům. Proto když Pán říkal Tomášovi: *Pojď, vlož svou ruku; a nebuď nevěřící, ale věřící*, a když on poté, co se dotknul místa rány, zvolal: *Pán můj a Bůh můj*, vytyká mu a říká: *Protože jsi uviděl, uvěřil jsi*. Proč, ne-li *protože prorok ve své vlasti není ve vážnosti*? A jelikož byl tento prorok u cizinců ve vážnosti, co následuje? *Blahoslavení, kdo neviděli a uvěřili*.⁸⁹ Byli jsme předpovězeni; a co Pán dříve chválil, to i v nás ráčil naplnit. Kdo ho ukřižovali, viděli ho, osahali ho, ale tak nepočtení uvěřili; my jsme neviděli, nedotýkali jsme se, (ale) slyšeli a uvěřili. Ať v nás uskuteční, ať v nás dokoná blahoslavenství, které přislíbil; a zde, protože jsme dostali přednost před jeho vlastní, budeme v budoucím věku naroubování na místo polámaných větví.

5. Tak on již dříve ukazoval, že větve ulomí a narouboje planou olivu, když byl dojat vírou setníka, jenž mu řekl: „*Nezasloužím si, abys vešel do mého domu. Ale řekni jen slovo, a můj služebník bude uzdraven. Vždyť i já jsem člověk podržovaný, ale mám pod sebou vojáky; řeknu jednomu: 'jdi,' a jde, a jinému: 'přijď,' a přijde, a svému služebníkovi: 'udělej to,' a udělá to.*“ *Když to Ježíš uslyšel, podivil se a řekl těm, kdo ho doprovázeli: „Amen, pravím vám: Takovou víru jsem v Izraeli nenašel.“ Proč nenašel takovou víru v Izraeli? Protože prorok ve své vlasti není ve vážnosti*. Copak Pán nemohl říci také setníkovi, co řekl tomuto královskému úředníku: *Jdi, tvůj syn je živ*? Sledujte rozdíl: tento královský úředník chtěl, aby Pán vstoupil do jeho domu; tamten setník říkal, že není hoden. Tamtomu říkal: *Přijdu a uzdravím ho*; tomuto je řečeno: *Jdi, tvůj syn je živ*. Tamtomu přislíboval přítomnost; tohoto uzdravoval slovem. A přece si tento vynucoval jeho přítomnost; tamten říkal, že není hoden jeho přítomnosti. Zde se otálí s vyvýšením; a tam se přistupuje s ponížeností. Jakoby tomuto řekl:

---

⁸⁸ Srov. Řím 11,17.

⁸⁹ Srov. Jan 20,25-29.

Jdi, tvůj syn je živ, nedělej mi těžkosti. Jestliže neuvidíte znamení a zázraky, neuvěříte; chceš moji přítomnost ve svém domě, mohu přikázat i slovem; nevěříš ze znamení; setník cizinec uvěřil, že to mohu učinit slovem, a než jsem to učinil, uvěřil; vy, jestliže neuvidíte znamení a zázraky, neuvěříte. Proto je-li tomu tak, pyšné větve ať jsou polámány, pokorná planá oliva ať je naroubována; a třebaže jsou tamti odřezáni a tito přijati, kořen zůstane. Kde zůstává kořen? V patriarších. A zajisté vlastní Krista je izraelský národ, neboť z něj vzešel podle těla; ale kořen tohoto stromu jsou svatí patriarchové, Abrahám, Izák a Jakub. A kde jsou tito? V odpočínutí u Boha, ve veliké úctě: tak jako v Abrahámově klíně bylo pomoženo⁹⁰ onomu žebrákovi, který byl po tělesné smrti vyzdvižen a v Abrahámově klíně jej zdáli viděl pyšný boháč.⁹¹ A tak zůstává kořen, kořen je chválen; ale pyšné větve jsou hodny useknutí a uschnutí; avšak pokorná planá oliva zaujala jejich místo.

6. Slyš tedy, jak jsou původní větve odsekuty, jak je planá oliva naroubována, stejně jako setník, kterého jsem považoval za hodného připomenutí pro srovnání s tímto královským úředníkem. *Amen, říká, pravím vám: Takovou víru jsem v izraelském národě nenašel u nikoho. Ale říkám vám: Mnoho jich (přijde) od východu i od západu.* Jak dalece je na zemi rozšířena planá oliva! Tento svět byl nehostinným lesem; ale kvůli pokoře, kvůli onomu *nezasloužím si, abys vešel do mého domu, mnoho jich přijde od východu i od západu.* A co myslíš, co se s nimi stane, když přijdou? Pokud by tedy přišli, již jsou vymýceni z lesa; kam budou naroubováni, aby neusychali? *A zaujmou místo u stolu, praví, s Abrahámem, Izákem a Jakubem.* Na jaké hostině? Nechceš je snad zvat nikoli k věčnému životu, ale k mnohému pití? *A zaujmou místo u stolu s Abrahámem, Izákem a Jakubem.* Kde? Říká: *V nebeském království.* A co bude s těmi, kteří pocházejí z rodu Abraháмова? Co se stane s větvemi, jimiž byl strom plný? Co, ne-li že budou odsekány, aby tito byli naroubováni? Pohleď, že jsou odsekány: *Ale synové království půjdou do temnot venku.*⁹²

7. Ať je tedy u nás prorok ve vážnosti, když není ve vážnosti ve své vlasti. Nebyl ve vážnosti ve své vlasti, z níž vzešel; ať je ve vážnosti ve vlasti, která vzešla (od něho). Z ní tedy pochází původce všeho, z ní pochází podle přirozenosti služebníka. Vždyť samo město, z něhož pochází, sám Sión, sám židovský národ, sám Jeruzalém on sám založil, když byl coby Slovo Boží u Otce: *Všechno totiž povstalo skrze ně a bez něho nepovstalo nic, co jest.* Proto o tom člověku, o němž jsme dnes slyšeli, o jediném prostředníku mezi Bohem a lidmi, o člověku Kristu Ježíši⁹³ i žalm předpovídal slovy: *Člověk nazve Sión svou matkou.* Nějaký člověk, prostředník mezi Bohem a lidmi nazve Sión matkou. Proč nazve Sión matkou? Protože odtud přijal tělo, odtud skrze Pannu Marii, z jejíhož lůna byla vzata přirozenost služebníka, v níž se ráčil zjevit s nesmírnou

---

⁹⁰ „BERROUARD, M. F., *Homélie I-XVI*, s. 828-829, vidí adjektivum *adiutus* jako etymologický odkaz ke jménu Lazarus, řecké formě hebrejského Eleazer, která v hebrejštině vyjadřuje ‚Hospodin pomohl‘. Odkazuje na *Quaestiones Evangeliorum* 2, 38,1; *En in Ps* 69, 7 a Jeronýmovo *Liber de Nominibus Hebraicis*.“ Srov. AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 2, s. 106, pozn. 11.

⁹¹ Srov. Lk 16,22.23.

⁹² Srov. Mt 8,5-12.

⁹³ Srov. 1 Tim 2,5.

pokorou. Člověk nazývá Sión matkou, a tento člověk, jenž nazývá Sión matkou, stal se v ní, *v ní se stal člověkem*. Vždyť Bohem byl dříve než ona, ale v ní se stal člověkem.⁹⁴ Který člověk *se v něm narodil, pevný základ mu dal sám Svrchovaný*,⁹⁵ nikoli nejponiženější. *Stal se v něm nejponiženějším člověkem; neboť Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi; sám Svrchovaný mu dal pevný základ; neboť na počátku bylo Slovo a to Slovo bylo u Boha a to Slovo bylo Bůh. Všechno povstalo skrze ně.*⁹⁶ Neboť vskutku založil tuto vlast, zde ať je ve vážnosti. Odmítla ho vlast, v níž byl zrozen; ať ho přijme vlast, kterou obrodil.

---

⁹⁴ Stejná myšlenka také ve *Výkladu k prvnímu listu sv. Jana 2, 5*. „Ano, je starší než matka. Všechno totiž povstalo skrze něho.“ (Podle překladu Josefa Nováka *Šestá patristická čítanka*, s. 23.)

⁹⁵ Žl 86,5.

⁹⁶ Jan 1,1.3.14.

TRACTATUS XVII.

Od toho místa, kde se píše: *Potom byly židovské svátky a Ježíš se odebral vzhůru do Jeruzaléma; až k tomuto: Židé se ho snažili zabít: nejen, že rušil sobotu, ale také, že nazýval Boha svým otcem a stavěl se tak Bohu naroveň.* (Kap. V, 1-18.)

1. Nemusí být divné, že byl Bohem učiněn zázrak, avšak bylo by divné, kdyby jej učinil člověk. Spíše se musíme radovat než se divit, že se náš Pán a Spasitel Ježíš Kristus stal člověkem, než že Bůh mezi lidmi činil božské skutky. Pro naši spásu je totiž důležitější to, kým se stal kvůli lidem, než to, co mezi lidmi učinil; a důležitější je, že uzdravil nepravosti duší, než že uzdravil nemoci smrtelných těl. Jelikož sama duše nepoznávala toho, kým měla být uzdravována, třebaže měla oči v těle, kterými viděla věci tělesné, dosud neměla zdravé oči v srdci, kterými by poznávala skrytého Boha; učinil to, co mělo schopnost vidět, aby se uzdravilo to, co nemělo schopnost vidět. Vstoupil na místo, kde leželo veliké množství nemocných, slepých, chromých a sešlých; a poněvadž byl lékařem duší i těl, který přišel uzdravit všechny duše těch, kdo v něj věří, vybral z těch nemocných jednoho, jehož uzdravil, aby tím naznačil jednotu. Činil-li toto a my o něm uvažujeme pouze prostým srdcem, lidskými schopnostmi a důvtipem, neučinil něco velikého vzhledem k moci a jen málo učinil vzhledem k dobrotivosti. Tolik jich tam polehávalo a pouze jeden byl uzdraven, ač mohl jedním slovem všechny pozvednout. Co tedy musíme pochopit, než že ona moc a ona dobrotivost usiluje více o to, aby duše pochopily z jeho činů věčnou spásu, než jak těla nabudou časného zdraví? Totiž pravé tělesné zdraví, které se od Pána očekává, bude na konci při vzkříšení mrtvých: tehdy to, co bude žít, nezemře; tehdy to, co bude uzdraveno, neonemocní; tehdy to, co bude nasyceno, nebude hladovět ani žíznit; tehdy to, co bude obnoveno, nezestárne. Nyní ovšem těmito činy našeho Pána a Spasitele Ježíše Krista byly otevřeny oči slepých, které smrtí pak byly zavřeny a svázány údy chromých, které byly smrtí uvolněny; a cokoli bylo uzdraveno v zemřelých údech načas, nakonec podlehl; avšak duše, která uvěřila, přestoupila k věčnému životu. Proto uzdravením tohoto nemocného učinil veliké znamení duši, která uvěřila a jejíž hříchy přišel odpustit a k níž se sám ponížil, když uzdravoval nemocné. Nakolik Pán dopřeje a jak budu moci, a když vy budete dávat pozor a modlitbou napomůžete naší slabosti, pohovořím o hloubce tajemství tohoto skutku a tohoto znamení. Cokoli pak neobsáhnu, doplní ve vás on sám, s jehož pomocí činím, co mohu.

2. Pokud jde o ten rybník, který byl obklopen pěti sloupořadími, v nichž lehávalo veliké množství nemocných, připomínám, že jsme o tom mluvili častěji;⁹⁷ a tak mnozí z vás spolu se mnou spíše pochopí, co jsem o té věci řekl,

---

⁹⁷ „Srov. např. Tr. 12, 9 a *Enarationes in Psalmos* 132, 6. BERROUARD, M. F., *Homélie XVII-XXXIII*, s. 717, uvádí seznam dalších řečí, týkajících se této pasáže, které neobsahují ta dvě zde uvedená místa.“ AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 2, s. 109, pozn. 2.

jestliže ji znají. Věru nebude vůbec od věci přece jen to známé zopakovat, aby i ti, kdo neporozuměli, byli poučeni a ti, kdo porozuměli, upevněni. A tak tyto známé věci stačí stručně zmínit a nezůstávat u nich dlouho. Případá mi, že onen rybník a ona voda označovaly židy. Zjevení Janovo nám jasně ukazuje, že lidé jsou označováni jménem vod, kde, když mu byly ukázány mnohé vody a on se zeptal, co to znamená, přijal odpověď, že to je lid.⁹⁸ Tedy ta voda, tj. ten lid, byl uzavřen pěti knihami Mojžíšovými, jakoby pěti sloupořadími. Avšak ty knihy jen poukazovaly na nemocné, ale neuzdravovaly. Zákon totiž hříšníky spoutával, ale neosvobozoval. Proto ty, které litera bez milosti činila viníky, osvobozovala po vyznání milost. Vždyť to říká apoštol: *Kdyby totiž byl dán nějaký takový zákon, který by byl schopen dávat život, pak by ovšem veškeré ospravedlnění pocházelo ze zákona.* Proč byl tedy dán Zákon? A následně říká: *Ale Písmo prohlásilo, že všichni jsou hříšníci, aby se vírou v Ježíše Krista dostalo zaslíbení těm, kdo věří.*⁹⁹ Co je zřejmější? Cožpak nám tato slova nevysvětlila pět sloupořadí i množství nemocných? Pět sloupořadí je Zákon. Proč pět sloupořadí neuzdravovalo nemocné? Protože *kdyby byl dán nějaký takový zákon, který by byl schopen dávat život, pak by ovšem ospravedlnění pocházelo skutečně ze Zákona.* Proč tedy ta (sloupořadí) svírala ty, které neuzdravovala? Protože *Písmo prohlásilo, že všichni jsou hříšníci, aby se vírou v Ježíše Krista dostalo zaslíbení těm, kdo věří.*

3. Co se tedy stalo, že v oné rozvířené vodě byli uzdravováni ti, kdo nemohli být uzdraveni mezi sloupořadími? Hned totiž bylo vidět vodu rozvířenou, ale kým byla rozvířena, to vidět nebylo. Uvěř, že se to dalo andělskou mocí,¹⁰⁰ nikoli však bez nějakého významného tajemství. Když poté byla voda rozvířena, jeden, který mohl, se do ní vrhl a sám byl uzdraven; kdokoli by se tam vrhl po něm, činil by to nadarmo. Co se tímto tedy chce říci, než že přišel jeden Kristus k židovskému lidu, a činěním velikých věcí, vyučováním prospěšného, rozvířil hříšníky, svou přítomností rozvířil vodu a popudil k svému umučení? Ale rozvířil ji ve skrytosti. *Protože kdyby věděli, nikdy by Pána slávy neukřižovali.*¹⁰¹ Proto sestoupit do rozvířené vody znamená pokorně věřit v umučení Páně. Byl tam uzdraven jeden, označující jednotu; kdokoli poté přišel, nebyl uzdraven, protože kdokoli je mimo jednotu, nebude moci být uzdraven.

4. Pohleďme tedy, co chtěl označit tím jedním, jemuž z tolika nemocných dopřál uzdravení, přičemž chránil tajemství jednoty, jak jsem o tom dříve mluvil. V jeho věku nalezl číslo jakoby onemocnění: *Byl nemocný osmatřicet let.* Toto číslo se vztahuje spíše k onemocnění, než ke zdraví - o tom se musí pojednat

---

⁹⁸ Srov. Zj 17, 15. Voda v Písmu svatém označuje různé skutečnosti; viz *In Epistolam Ioannis tractatus* 6, 11. „[...]Někde značí Ducha, někde křest, někde značí lidi, někde moudrost.“ (Podle překladu Josefa Nováka, *Šestá patristická čítanka*, s. 59).

⁹⁹ Gal 3,21-22.

¹⁰⁰ Některé kodexy Janova evangelia mají připojen také 4. verš 5. kapitoly, který vypravuje, jak anděl sestupoval a rozvířoval vodu v rybníku. „Jedná se zřejmě o pozdější dodatek, který obsahuje lidové vysvětlení pohybu vody (srov. Jan 5, 7). Do textu Janova evangelia byl zařazen nejdříve asi ve 3. stol. Z Otců jej znal Tertulián. Dnes se nepočítá k posvátnému textu.“ TICHÝ, L., *Úvod do Nového zákona*, s. 118. Srov. také *Sermones* 125, 3 (PL 38, 690), kde se Augustin zmiňuje o andělovi, jenž sestupuje do vody.

¹⁰¹ 1 Kor 2,8.

podrobněji. Chci, abyste zpozorněli; Pán napomůže, abych způsobně promluvil a vy dostatečně naslouchali. Posvátné číslo čtyřicet nám jakoby představovalo dokonalost. Soudím, že je to vaší lásce známo. A božská Písma to často dosvědčují. Tímto číslem byl posvěcen půst, to dobře víte. Už i Mojžíš se postil čtyřicet dní a Eliáš taktéž¹⁰² a sám náš Pán a Spasitel Ježíš Kristus toto číslo postu naplnil.¹⁰³ Skrze Mojžíše je označován Zákon, skrze Eliáše jsou označováni Proroci, skrze Pána se označuje Evangelium. Proto na oné hoře, kde se ukázal učedníkům v jasné tváři a šatech, se zjevili tři. Zjevil se totiž uprostřed mezi Mojžíšem a Eliášem,¹⁰⁴ jakoby Evangelium mělo být dosvědčeno Zákonem i Proroky.¹⁰⁵ Ať tedy v Zákonu nebo v Prorocích či v Evangeliu, v postu se nám představuje číslo čtyřicet. Avšak veliký a všeobecný půst, který je dokonalým postem, znamená: zřikání se všech nepravostí i nedovolených světských rozkoší: *abychom se odřekli bezbožného života i světských žádostí a žili v tomto nynějším věku rozvážně, spravedlivě a zbožně.* Jakou odměnu k tomuto postu apoštol dodal? Následně říká: *a přitom očekávali v blažené naději slavný příchod našeho blaženého Boha a Spasitele Krista Ježíše.*¹⁰⁶ Proto v tomto světě slavíme jakoby čtyřicetidenní odříkání, když dobře žijeme, když se zdržujeme nepravostí a nedovolených světských rozkoší. Ale že tato zdrženlivost nebude bez odměny, očekáváme *v blažené naději slavný příchod našeho velikého Boha a Spasitele Krista Ježíše.*¹⁰⁷ V oné naději, až bude naděje skutečností, přijmeme odměnu – svůj denár. Sama mzda totiž podle evangelia byla dána dělníkům pracujícím na vinici,¹⁰⁸ jak věřím, že si vzpomínáte; vždyť vám nemusí být vše připomínáno jako začátečníkům a nepoučeným. Proto denár, který přijal jméno od čísla deset,¹⁰⁹ je vyplacen; a spojením se čtyřiceti se stane padesáti; odtud slavíme s lopotou Čtyřicetidenní před Velikonocemi; s pravou radostí, coby přijatou odměnou, Padesátidenní po Velikonocích. Kvůli této spásné námaze dobrého díla, která směřuje k číslu čtyřicet, je připojen denár odpočinku a štěstí, aby se stal padesátkou.

5. Toto také sám Pán Ježíš naznačil jasněji, když po vzkříšení přebýval na zemi čtyřicet dní se svými učedníky;¹¹⁰ a když pak čtyřicátý den vstoupil na nebe a po uplynutí deseti dnů poslal odměnu Ducha svatého.¹¹¹ Tyto (události) byly předznamenány a tato znamení předešla samotným událostem. Znameními jsme živeni, abychom, když vydržíme, mohli dojít až k samotným událostem. Jsme totiž dělníci a až dosud pracujeme na vinici; až skončí den, až skončí dílo,

¹⁰² Srov. Ex 34,28; 1 Kr 19,8. „O významu čísel 10, 40 a 50 v Augustinových spisech viz BERROUARD, M. F., *Homélie XVII-XXXIII*, 719-722.“ AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 2, s. 111, pozn. 8.

¹⁰³ Srov. Mt 4,2; Lk 4,2.

¹⁰⁴ Srov. Mt 17,1-3; Mk 9,1-3; Lk 9,28-30.

¹⁰⁵ Srov. Řím 3,21.

¹⁰⁶ Tit 2,12-13.

¹⁰⁷ Augustin zaměňuje čtení Tit 2,13; nejprve *illam beatam spem et manifestationem gloriae beati Dei*, ale poté *beatam illam spem et revelationem gloriae magni Dei*.

¹⁰⁸ Srov. Mt 20,9-10.

¹⁰⁹ „To je *z deni*, podílná číslovka, 'po desíti', ne přímo z *decem*, 'desíti'.“ AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 2, s. 112, pozn. 15.

¹¹⁰ Srov. Sk 1,3.

¹¹¹ Srov. Sk 2,1-4.

bude vydána odměna. Ale který dělník vydrží do přijetí odměny, nebude-li během své práce živen? Nedáváš také ty svému dělníkovi odměnu; což mu zároveň neposkytuješ i to, co mu při práci dodá síly? Samozřejmě že živíš toho, komu dáváš odměnu. Právě tak Pán i nás, když pracujeme, živí těmito znameními Písma. A tak, jestliže je od nás odňata tato radost z poznáních tajemství, slábneme v práci, a nebude nikoho, kdo dospěje k odměně.

6. Jak je tedy číslem čtyřicet zdokonalena práce? Snad proto, že Zákon byl dán v deseti přikázáních a hlásán byl po celém světě, jak je celý svět znám se čtyřmi částmi, východem a západem, jihem a severem, čímž je desítka zčtyřnásobena a stává se čtyřiceti. Anebo je Zákon naplněn pro evangelium, které má čtyři knihy, protože v evangeliu je řečeno: *Nepřišel jsem Zákon zrušit, ale naplnit.*¹¹² Buď pro ten či onen důvod nebo nějaký jiný pravděpodobnější, který nám uniká, ale neuniká učenějším; jisté je ale, že číslem čtyřicet se označuje jakoby dokonalost v dobrých skutcích; a tyto dobré skutky jsou nejvíce cvičeny v odříkání se nedovolených světských žádostí, tj. všeobecným postem. Slyš také apoštola, jak praví: *Naplněním Zákona je láska.*¹¹³ Láska, odkud se bere? Skrže Boží milost, skrže Ducha svatého. Neměli bychom ji totiž ze sebe, kdybychom si ji prokazovali. Ona je Boží dar, a to veliký dar: *Protože Boží láska, praví, je vylita do našich srdcí skrže Ducha svatého, který nám byl dán.*¹¹⁴ Láska tedy naplňuje Zákon, a zcela správně je řečeno: *Naplněním Zákona je láska.* Hledejme tuto lásku, nakolik ji Bůh poskytuje. Vzpomeňte si, co jsem pronesl: chci vysvětlit číslo třicet osm let toho nemocného, proč to číslo třicet osm patří spíše k nemoci než ke zdraví. Nuže, jak jsem říkal, láska naplňuje Zákon. K naplnění Zákona ve všech skutcích se hodí číslo čtyřicet; avšak v lásce se nám představují dvě přikázání. Pochopte, prosím, a mějte na paměti, co říkám; nebuďte pohrdači slova, aby se vaše duše nestala cestou, na níž rozsetá zrna nevzejdou: *A přiletěli nebeští ptáci, praví, a sezobali je.*¹¹⁵ Sbírejte a ukryjte je do svých srdcí. Od Pána jsou uložena dvě přikázání lásky: *Miluj Pána, svého Boha, celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí; a Miluj svého bližního jako sám sebe. Na těch dvou přikázáních spočívá celý Zákon i Proroci.*¹¹⁶ Správně také ona vdova vložila všechno své jmění, dvě drobné (mince) jako dary pro Boha;¹¹⁷ správně také hostinský přijal dvě mince,¹¹⁸ aby ten nemocný, který byl poraněn od lupičů,¹¹⁹ se mohl uzdravit; správně i Ježíš strávil dva dny u Samařanů, aby je v lásce upevnil.¹²⁰ A tak se tímto číslem dva označuje něco dobrého, nejvíce se jím pak představuje láska dvojího zaměření. Jestliže má tedy číslo čtyřicet

---

¹¹² Mt 5,17.

¹¹³ Řím 13,10.

¹¹⁴ Řím 5,5.

¹¹⁵ Mk 4,4.

¹¹⁶ Mt 22,37-40.

¹¹⁷ Srov. Lk 21,2-4.

¹¹⁸ „Augustin užívá latinské slovo *nummus*, které samotné obvykle neoznačuje minci o přesné hodnotě, ačkoli může být užito zejména v kombinaci s jinými slovy, aby označovalo *sesterce* nebo *denarius*. Jak řečtina, tak i Vulgata užívají *denarius* jako minci, kterou v tomto příběhu u Lukáše platí Samaritán.“ AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 2, s. 114, pozn. 24.

¹¹⁹ Srov. Lk 10,35.

¹²⁰ Srov. Jan 4,40 a Tr. 15,33 a 16,3.

dokonalost Zákona a Zákon není naplněn, není-li ve dvojici přikázání lásky, proč se divíš, že byl nemocný ten, komu ke čtyřicíti chyběly dva (roky)?

7. Proto již pohleďme, jakým tajemstvím je tento nemocný vyléčen od Pána. Přišel totiž sám Pán, učitel lásky, plný lásky, a *provádí rychle*, jak to o něm bylo předpovězeno, *na zemi své slovo*,¹²¹ a tak ukázal, jak na dvou přikázáních lásky spočívá Zákon i Proroci. Proto na ně Mojžíš spoléhal se svou čtyřicítkou, Eliáš se svou a toto číslo také Pán ohlašoval svým svědectvím. Tento nemocný byl léčen přítomným Pánem; co mu však nejprve říká? *Chceš být zdrav?* On odpověděl, že není člověka, který by ho do rybníku snesl. Ano, člověk mu byl zapotřebí ke zdraví, ale takový člověk, jenž je zároveň Bohem. *Je totiž jediný Bůh a jediný prostředník mezi Bohem a lidmi, člověk Kristus Ježíš*.¹²² Proto přišel člověk, jehož bylo zapotřebí; proč se otálí se zdravím? *Vstaň*, praví, *vezmi své lehátko a chod*. Trojí řekl: *Vstaň, vezmi své lehátko a chod*. Ale ono *vstaň* nebyl příkaz díla, nýbrž dílo uzdravení. Zdravému pak přikázal dvojí: *vezmi své lehátko a chod*. Ptám se vás, proč nepostačilo ono *chod*? Či proč nepostačilo ono *vstaň*? Když ten uzdravený člověk vstal, již totiž nezůstával na místě. Cožpak nevstal proto, aby odešel? A tak mám dojem, že tomu, koho tam našel, jak leží a postrádá dvě věci, dvě věci přikázal; a tak dvojím příkazem doplnil dvojí nedostatek.

8. Jak tedy nalezneme v těchto dvou přikázáních Páně ona dvě přikázání označující lásku? *Vezmi*, praví, *své lehátko a chod*. Uvažujte se mnou, bratři, která jsou ona dvě přikázání. Vždyť musí být dobře známá, aby přicházela na mysl, nejen když je připomínáme, ale aby nikdy nebyla vymazána z vašich srdcí. Vždy a všude mějte na mysli, že máte milovat Boha i bližního: *Boha celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí; a bližního jako sám sebe*.¹²³ Na to je třeba stále myslet, o tom rozjímat, toto zachovávat, toto činit, toto naplňovat. Láska Boží je první v řádu přikázání; avšak láska bližního je první v řádu uskutečnění. A proto ten, kdo ti ve dvou přikázáních tuto lásku přikázal, nesvěřil ti nejprve bližního a poté Boha; ale nejprve Boha, poté bližního. Ty však, jelikož Boha dosud nevidíš, když miluješ bližního, zaslouhuješ si ho uvidět; když miluješ bližního, očisťuješ si zrak k vidění Boha, jak také Jan jasně říká: *Pokud nemiluješ bratra, kterého vidíš, jak můžeš milovat Boha, kterého nevidíš?*¹²⁴ Hle, je ti řečeno: miluj Boha. Kdybys mi řekl: Ukaž mi, koho mám milovat; co odpovím, ne-li to, co říká sám Jan: *Boha nikdo nikdy neviděl?*¹²⁵ Ale abys se nedomníval, že Boha je pro tebe naprosto nemožné vidět, praví: *Bůh je láska; kdo zůstává v lásce, zůstává v Bohu*.¹²⁶ Proto miluj bližního a u sebe uvažuj, odkud pochází láska k bližnímu; tam poté, nakolik budeš moci, uvidíš Boha. Začni proto milovat bližního. *Lámej svůj chléb hladovému, popřej pohostinství bloudícím ubožákům; když vidíš nahého, obleč ho, neodmítej pomoc svému bližnímu*. Čeho pak

---

¹²¹ Srov. Iz 10,23 a 28,22; Řím 9,28.

¹²² 1 Tim 2,5.

¹²³ Mt 22,37-39.

¹²⁴ 1 Jan 4,20.

¹²⁵ Jan 1,18.

¹²⁶ 1 Jan 4,16.

dosáhneš, budeš-li to činit? *Tehdy vyrazí tvé světlo jak zora.*¹²⁷ Tvým světlem je tvůj Bůh, je ti *zorous*, neboť po noci světa přijde k tobě; on přece nevychází, ani nezapadá, neboť stále trvá. Ten, kdo kvůli tobě zapadl, když jsi byl ztracen, bude ti *zorous* na zpáteční cestě. A tak se mi zdá, že *Vezmi své lehátko* znamená: miluj svého bližního.

9. Ale to je dosud nejasné a žádá si výklad, jak se domnívám, proč se sebráním lehátka představuje láska k bližnímu - jestli nás to spíše nepohorší, že skrze lehátko, věc pošetilou a beze smyslu, představuje bližního. Ať se bližní nepohoršuje, je-li nám představen skrze věc, která je bez duše i beze smyslu. Sám náš Pán a Spasitel Ježíš Kristus je nazván náročným kamenem, aby v sobě spojil dvě (části).¹²⁸ Nazván je i skálou, z níž prýští voda: *Skálou však byl Kristus.*¹²⁹ Co je tedy na tom divného, pokud je Kristus skálou, že bližní je dřevem? Ovšem ne jakýmkoli dřevem, jako ani ne jakoukoli skálou, ale tou, z níž vyšla žíznivým voda; ani jakýmkoli kamenem, ale náročným, který sám v sobě spojil dvě stěny, které se sbíhají z odlišných směrů. Tak ani neber bližního jako jakékoli dřevo, ale lehátko. Co je tedy, prosím tě, v lehátku? Co, když ne to, že ten nemocný na lehátku byl přinesen, avšak zdravý lehátko nesl? Co je řečeno apoštolem? *Navzájem břemena neste, a tak naplníte Kristův zákon.*¹³⁰ Kristův zákon je tedy láska, ale láska není naplněna, pokud svá břemena navzájem neneseme. *Snášejte se*, praví, *navzájem v lásce a horlivě se snažte zachovávat jednotu ducha, spojení poutem pokoje.*¹³¹ Když jsi byl nemocný, nesl tě tvůj bližní; jsi uzdraven, nes svého bližního: *Navzájem břemena neste, a tak naplníte Kristův zákon.* Tak doplníš, ó člověče, co ti scházelo. *Vezmi tedy své lehátko.* Ovšem když je vezmeš, nezůstávej, *chod'*. Když miluješ bližního a máš péči o svého bližního, jsi na cestě. Na jaké cestě, ne-li k Pánu Bohu, k tomu, kterého musíme milovat celým srdcem, celou duší a celou myslí? K Pánu jsme totiž ještě nedospěli, ale vedle sebe máme bližního. Proto přines toho, s kým jdeš, abys dospěl k tomu, s kým si přeješ zůstat. *Vezmi proto své lehátko a chod'.*

10. On toto učinil a židé byli pohoršeni. Viděli totiž člověka, jenž nese své lehátko v sobotu, ale neosočovali Pána, že ho uzdravil v sobotu, protože by jim mohl odpovědět, že pokud někomu z nich padne dobytek do studny, vytáhne ho i v sobotu a zachrání svůj dobytek;¹³² a tak již mu nevytýkali, že byl v sobotu uzdraven člověk, ale že nesl své lehátko. Kdyby zdraví nebylo uštědřeno, copak by byla přikázána práce? *Není ti dovoleno*, pravili, *činit, co činíš, nosit své lehátko.* A on původce svého uzdravení předložil žalobcům jako protiargument a pravil: *Ten, kdo mě uzdravil, mi řekl: „Vezmi své lehátko a chod'.“* Neměl bych přijmout nařízení od toho, od něhož jsem přijal znovu zdraví? Oni na to: *Kdo je ten člověk, který ti řekl: „Vezmi své lehátko a chod'?“*

11. *Ale ten uzdravený nevěděl, kdo to je, od koho to slyšel. Ježíš se totiž*

---

¹²⁷ Iz 58,7-8.

¹²⁸ Tj. židy i pohany. Srov. Ef 2,14-20; viz také Tr. 9, 17 a 15, 26.

¹²⁹ 1 Kor 10,4.

¹³⁰ Gal 6,2.

¹³¹ Ef 4,2-3.

¹³² Srov. Lk 14,5.

od něj, když toto učinil a přikázal, vzdálil v zástupu. Pohleďte, jakým způsobem je i toto naplněno. Přinášíme bližního, a jdeme, k Bohu; ale toho, k němuž kráčíme, ještě nevidíme; proto také on ještě Ježíše nepoznal. Toto tajemství,¹³³ že věříme v toho, koho ještě nevidíme, se představuje tím, že se vzdaluje v zástupu, aby nebyl viděn. Je obtížné vidět v zástupu Krista; nutná je jakási opuštěnost naší mysli; Bůh je viděn jakousi opuštěností myšlenek. Zástup má hřmot; toto spatření si žádá ústraní. *Vezmi své lehátko*, přines sám nesen svého bližního; a *chod*, abys došel. Nehledej Ježíše v zástupu, vždyť není jedním ze zástupu; předešel celý zástup. Ona veliká ryba¹³⁴ vystoupila první z moře a sedí v nebesích a přimlouvá se za nás;¹³⁵ jako velekněz, jediný vstoupil do vnitřního stánku; zástup stojí venku.¹³⁶ Ty, kdo přinášíš svého bližního, chod; pokud ses ty, kdo jsi byl často přinášen, naučil nosit. A zatím jsi ještě nepoznal Ježíše, ještě nevidíš Ježíše; co pak následuje? Protože nepřestal nosit své lehátko ani (nepřestal) chodit, *později ho Ježíš viděl v chrámě*. V zástupu ho neviděl, v chrámě viděl. Pán Ježíš jej však viděl v zástupu i v chrámě; avšak ten nemocný Ježíše v zástupu nepoznal, v chrámě poznal. A tak dospěl až k Pánu; viděl ho v chrámě, viděl ho na posvátném místě, na místě svatém. A co od něj slyšel? *Hle, jsi zdrav; už nehřeš, aby tě nestihlo něco horšího*.

12. Tu pak uviděl Ježíše a poznal Ježíše, původce svého uzdravení, a nebyl líný zvěstovat o tom, co viděl: *Odešel a oznámil židům, že ho uzdravil Ježíš*. On zvěstoval a oni zuřili; on mluvil o svém zdraví, oni své zdraví nehledali.

13. *Proto židé Ježíše pronásledovali, že dělal takové věci v sobotu*. Poslyšme tedy, co Pán právě židům odpověděl. O uzdravování lidí v sobotu jsem řekl, co obvykle odpovídal, že svůj dobytek v sobotu nezanedbávají, leč odvažují ho a živí. Co odpověděl o nošení lehátka? Před očima židů byla učiněna tělesná práce: ne tělesné uzdravení, ale tělesná práce; což se nezdálo tak důležité jako uzdravení. Proto ať Pán jasně řekne o tajemství soboty a o znamení toho jednoho zjeveného dne, které bylo židům dáno v čase; že zajisté v něm přišlo ono naplnění tajemství. *Můj Otec*, praví, *je až dosud činný, i já jsem činný*. Způsobil mezi nimi veliký zmatek; voda se víří příchodem Páně, ale kdo způsobuje víření, je skryt. Nicméně kvůli rozvíření vody, tj. kvůli utrpení Páně, je celý svět coby jeden velký nemocný uzdraven.

14. A tak pohleďme na odpověď Pravdy: *Můj Otec je až dosud činný, i já jsem činný*. Řeklo tedy Písmo klamně, že *Bůh odpočinul sedmého dne od veškeré své práce?*¹³⁷ A hovoří Pán Ježíš proti tomuto Písmu, které poskytnul Mojžíš, když říká židům: *Kdybyste věřili Mojžíšovi, věřili byste i mně, neboť on psal o mně?*¹³⁸ Proto pohleďte, zda Mojžíš chtěl něco naznačit tím, že *Bůh odpočinul sedmého dne od veškeré své práce*. Bůh se totiž nevysílil, když pracoval na svém

¹³³ Sacramentum.

¹³⁴ „BERROUARD, M. F., *Homélie XVII-XXXIII*, 727-728, zde vidí řecké slovo ἰχθύς, které užívali prvotní křesťané a které znamená: Ježíš Kristus, Boží Syn, Spasitel.“ AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 2, s. 119, pozn. 40.

¹³⁵ Srov. Řím 8,34.

¹³⁶ Srov. Žid 6,19-20 a Lk 1,8-10.

¹³⁷ Gen 2,2.

¹³⁸ Jan 5,46.

stvoření, a neměl zapotřebí odpočinku jako člověk. Jak by se mohl vysílit ten, kdo činil slovem? Přesto je také pravda, že *Bůh odpočinul sedmého dne od veškeré své práce*; i toto je pravda, co říká Ježíš: *Můj Otec je až dosud činný*. Ale kdo je s to vysvětlit to slovy – člověk lidem, nemocný nemocným, neučený těm, kdo si žádají poučení - i kdyby snad něčemu rozuměl, není schopen to vypovědět a vysvětlit lidem, kteří třeba obtížně chápou, i kdyby mohl vysvětlit to, co chápe? Kdo, pravím, bratři moji, vysvětlí slovy, jak Bůh během odpočinku činí a během činění odpočívá? Prosím vás, abyste to odložili na později; tento pohled si žádá Boží chrám, žádá si svaté místo; přineste bližního a chod'te; uvidíte ho tam, kde si neřádate lidská slova.

15. Snad můžeme snáze říci, že i v tom, jak *Bůh sedmého dne odpočinul*, se naznačovalo veliké tajemství samotného našeho Pána a Spasitele Ježíše Krista, jenž zde hovořil a promlouval: *Můj Otec je až dosud činný, i já jsem činný*. Neboť i Pán Ježíš je zajisté Bůh. On sám je totiž Slovem Božím, a slyšeli jste, že *na počátku bylo Slovo*; a ne jakékoli slovo, ale *Slovo bylo Bůh a všechno povstalo skrze ně*;¹³⁹ zřejmě bylo naznačeno, že přestane sedmého dne s veškerou prací. Jen čtete evangelium a pohled'te, jaké věci Ježíš vykonal. Vykonal naši spásu na kříži, aby se v něm naplnilo vše, co předpověděli proroci; trním byl korunován, byl vyzdvižen na dřevo; řekl: *Žízním*, přijal ocet na houbě, aby dovršil to, co je psáno: *a v žízni mne napojili octem*.¹⁴⁰ Avšak když byla dovršena veškerá jeho práce, šestý den, před sobotou, naklonil hlavu, odevzdal ducha¹⁴¹ a v sobotu odpočíval v hrobě od veškeré své práce. Proto takto mohl říci židům: Proč očekáváte, že nebudu pracovat v sobotu? Sobotní den vám byl přikázán jako znamení o mně. Pozorujte skutky Boží; já jsem byl tam, když se děly, skrze mne je vše učiněno, já vím: *Můj Otec je až dosud činný*. Otec učinil světlo; řekl ovšem, budiž světlo;¹⁴² pokud řekl, činil Slovem; jeho Slovem jsem byl já, já jím jsem; skrze mne je učiněn svět v oněch dílech, skrze mne je řízen svět v těchto dílech. Můj Otec i tehdy činil, když tvořil svět, a také nyní činí, když svět řídí; a proto skrze mne činil, když činil, a skrze mne vládne, když vládne. Toto řekl, ale komu? Hluchým, slepým, chromým, nemocným, těm, kteří nepoznali lékaře, a přece těm, kdo si ho přáli zabít jako myslí zbavení a šílení.

16. Nuže, co dále říká evangelista? *To byl další důvod, proč se ho židé snažili zabít: nejen, že rušil sobotu, ale také, že nazýval Boha svým vlastním otcem*. Ne jakýmkoli způsobem, ale jak? *Stavěl se Bohu naroveň*. Vždyť všichni říkáme Bohu: *Otče náš, jenž jsi na nebesích*,¹⁴³ čteme, že také židé říkají: *A přece ty jsi náš Otec*.¹⁴⁴ Kvůli tomu, že Boha nazýval otcem, se však nehněvali, ale že to (činil) zcela jiným způsobem než lidé. Hle, židé rozumí tomu, čemu nerozumí ariáni. Ariáni totiž tvrdí, že Syn je nerovný Otci, a proto byla tato hereze od církve zavržena. Hle, dokonce sami slepí, sami vrahové Krista přece jen rozuměli slovům Krista. Nepoznali, že to byl Kristus ani nepoznali, že to byl

---

¹³⁹ Jan 1,1.3.

¹⁴⁰ Žl 68,22.

¹⁴¹ Srov. Jan 19,2.18 a 28-29.

¹⁴² Srov. Gen 1,3.

¹⁴³ Mt 6,9.

¹⁴⁴ Iz 63,16 a 64,8.

Boží Syn, ale přece v těch slovech poznali, že byl představen jako Syn Boží, který je roven Bohu. Nevěděli, kým je; nicméně si uvědomovali, že se takto (jako Syn Boží) představoval, když *nazýval Boha svým vlastním otcem a stavěl se tak Bohu naroveň*. Nebyl tedy rovný Bohu? On sám se nestavěl naroveň Bohu, ale on (Bůh) ho zplodil rovným. Pokud by se sám stavěl naroveň Bohu, padl by za kořist. Kdo se totiž chtěl stavět naroveň Bohu, ač jemu nebyl, padl,¹⁴⁵ a z anděla se stal ďábel, a člověku dal okusit tuto pýchu, pro níž byl on sám svržen. Vždyť toto řekl člověku, kterému on, padlý, záviděl, že stojí: *Okuste a budete jako bohové*.¹⁴⁶ to jest: zmocněte se neprávem toho, čím nejste, neboť i já jsem tak učinil a byl jsem sražen. Sám to přímo nevyjevil, ale radil k tomu. Kristus však byl zrozen rovný Otci, nestvořený: zrozen z podstaty Otce. A takto ho představuje apoštol: *Ačkoli má božskou přirozenost, nic nelpěl na tom, že je rovný Bohu*. Co to znamená: *Nic nelpěl?* Nechtěl se zmocnit toho, že byl roven Bohu, ale byl v tom, v čem byl zrozen. A jak my můžeme přistoupit k tomu, kdo je roven Bohu? *Sám sebe se zřekl, vzal na sebe přirozenost služebníka*.¹⁴⁷ Nezřekl se totiž sebe tak, že by ztratil to, čím byl, ale tím, že přijal, co nebyl. Židé, pohoršení onou přirozeností služebníka, nemohli poznat, že Kristus je roven Otci, ačkoli nemohli pochybovat, že to řekl o sobě, a proto zuřili; a přesto je až dosud snášel a usiloval o uzdravení těch, kdo proti němu zuřili.

---

¹⁴⁵ Srov. Iz 14,14.13.

¹⁴⁶ Srov. Gen 3,5.

¹⁴⁷ Fil 2,6.7.

TRACTATUS XXIV.

Od toho místa, jak je psáno: *Potom Ježíš odešel na druhou stranu Galilejského neboli Tiberiadského moře; až k tomuto: To je jistě ten Prorok, který má přijít na svět.*

(Kap. VI, 1-14.)

1. Zázraky, které učinil náš Pán Ježíš Kristus, jsou jistě božská díla; a z toho, co lze vidět, vybízejí lidskou mysl k poznání Boha. Vždyť on není takové podstaty, která by mohla být viděna očima, a jeho zázraky, jimiž řídí celý svět a spravuje veškeré tvorstvo, když se opakují, ztrácejí na své působivosti, takže téměř nikdo není s to si povšimnout, jak jsou Boží díla pozoruhodná a úžasná ať už v jakémkoli jádře zrna. Podle svého milosrdenství si vyhradil některá díla, která by činil v příhodný čas mimo obvyklý běh a řád přírody, aby při pohledu na ta díla, nikoli větší, ale neobvyklá, lidé užasli nad těmi, která se dějí všedně.¹⁴⁸ Větším zázrakem je totiž vláda nad celým světem než nasycení pěti tisíců lidí pěti chleby;¹⁴⁹ a přece se tomu nikdo nediví; to druhé lidé obdivují ne proto, že je to větší, ale že je to vzácné. Kdo totiž i dnes vyživuje celý svět, ne-li ten, kdo z malých zrnek utváří obilí? Takže on učinil totéž co Bůh. Jakkoli totiž rozmnožuje malá zrna v obilí, tak také ve svých rukou rozmnožil pět chlebů. Moc totiž byla v Kristových rukou¹⁵⁰; těch pět chlebů bylo jakoby zrna, která ovšem nebyla odevzdána zemi, nýbrž rozmnožena tím, kdo stvořil¹⁵¹ zemi. Proto tímto vybídl smysly, aby byla povzbuzena mysl, a bylo ukázáno očím, aby sílilo pochopení; abychom skrze viditelná díla užasli nad neviditelným Bohem, a pozdvižení k víře a skrze víru očištění, zatoužili vidět neviditelně toho, kterého coby neviditelného poznáváme z věcí viditelných.

2. Nestačí však na tato díla v Kristových zázracích pohlížet. Zeptejme se zázraků samých, co nám o Kristu říkají; vždyť mají, pokud se jim rozumí, svůj vlastní jazyk. A protože sám Kristus je Slovo Boží, také skutek Slova, je pro nás slovem. Proto když jsme slyšeli, jak je tento zázrak veliký, hledejme také, jak je hluboký; nenechme se utěšit pouze jeho povrchem, ale prozkoumejme také hloubku. To, čemu se díváme navenek, má také něco uvnitř. Viděli jsme, dívali jsme se na něco velikého, něco přeslavného, naprosto božského, což nemohlo být učiněno jinak než od Boha; kvůli skutku jsme pochválili Tvůrce. Ale jako nám nestačí, kdybychom někde zahlédli krásná písmena, pochválit ruku¹⁵² pisatele, který je učinil stejnoměrná, rovná i vkusná, pokud bychom zároveň nečetli, co nám skrze ně ukázal; tak i ten, kdo se dívá na skutek, je potěšen krásou díla, aby

---

¹⁴⁸ Srov. *Tr.* 8,1; 9,1; 17,1 a 49,1.

¹⁴⁹ Zázrak rozmnožení pěti chlebů a dvou ryb, který je předmětem výkladu této perikopy, uvádějí všechna čtyři evangelia: Jan 6,1-14; Mt 14,15-21; Mk 6,35-44; Lk 9,12-17.

¹⁵⁰ Srov. *Tr.* 9,5.

¹⁵¹ Doslova *fecit* znamená „učinil“, „udělal“. Na některých místech podle smyslu překládáme „stvořil“.

¹⁵² Latinské slovo *articulum* doslovně označuje „prst“.

žasl nad umělcem; kdo tedy rozumí, jako by četl. Jinak je totiž viděn obraz, jinak jsou viděna písmena. Když uvidíš obraz, viděl jsi, chválil jsi, a to je vše; když uvidíš písmena, není to vše, neboť si uchováš v paměti také to, co jsi četl. Vždyť přece, uvidíš-li písmena a neumíš je přečíst, říkáš: Co si myslíme, že se zde píše? Ptáš se, co to je, teprve až něco vidíš. Od koho se snažíš dovědět, co jsi viděl, ti chce ukázat něco jiného. Jiné má oči on, jiné ty. Což nevidíte podobně tvary písmen? Ale znamením podobně nerozumíte. Ty tedy vidíš a chválíš, on vidí, chválí, čte a rozumí. Proto když jsme viděli, když jsme chválili, také čteme a rozumějme.

3. Pán je na hoře: kéž lépe pochopíme, že Pán na hoře je Slovem na výsosti. Proto nespočívá dole to, co se stalo na hoře; ani to nešlo přejít bez povšimnutí, nýbrž pohledět vzhůru. Viděl zástupy, poznal, že jsou hladové, milosrdně je nasýtil; nejen ve své dobrotě, ale určitě také v moci. Co by prospěla pouhá dobrota, kdyby nebyl chléb, jímž by se hladové zástupy nasýtily? Pokud by moc nepřispěla dobrotivosti, onen zástup by se nadále postil a hladověl. Konečně i učedníci, kteří byli s Pánem o hladu a sami chtěli nasýtit zástupy, aby nezůstávaly hladové, ale neměli je odkud nasýtit.¹⁵³ Pán se ptal, kde lze koupit chléb k nasycení zástupů. A Písmo praví: *To však řekl, aby ho zkoušel – totiž učedníka Filipa, kterého se dotázal. Sám věděl, co chce udělat.* Tedy k jakému prospěchu ho zkoušel, než aby dokázal učedníkovu nepochopení? A poukazem na nepochopení učedníka zřejmě naznačil ještě něco jiného. Proto nám to zjeví, až sám začne rozmlouvat o tajemství pěti chlebů a ukazovat, co znamená; pak také uvidíme, proč Pán tímto skutkem chtěl ukázat učedníkovu nepochopení, když se ptal na to, co věděl. Někdy se totiž ptáme na to, co neznáme, a chceme slyšet (odpověď), abychom se poučili; někdy se ptáme na to, co známe, a chceme vědět, zda to zná i ten, koho se ptáme; Pán znal obojí; věděl to, nač se ptal, věděl totiž, co chce učinit; a rovněž věděl, že Filip to neví. Pročpak se ho zeptal, ne-li proto, aby dokázal jeho nepochopení? A proč toto učinil, jak jsem řekl, porozumíme později.

4. Ondřej řekl: „*Je tu jeden chlapec, ten má pět chlebů a dvě ryby. Ale co to je pro tolik lidí?*“ Když dotázaný Filip řekl, že ani za dvě stě denárů¹⁵⁴ chleba nepostačí, aby se takový zástup občerstvil, byl tam jeden chlapec, který nesl pět ječných chlebů a dvě ryby. *A Ježíš řekl: „Postarejte se, ať se lidé posadí!“ Bylo pak na tom místě mnoho trávy. Posadili se tedy, lidí bylo asi pět tisíc. Pán Ježíš vzal chleby, vzdal díky, rozkázal, chleby byly lámány a předkládány sedícím. Již tam nebylo pět chlebů, nýbrž tam bylo to, co k nim rozmnožením přidal ten, který je i stvořil. Stejně i ryby, kolik kdo chtěl.* Malý byl ten zástup, když ještě po jeho nasycení zůstaly zbytky. A bylo přikázáno posbírat je, aby nepřišly nazmar; *a bylo to plných dvanáct košů kousků.*

5. Jen ve stručnosti, abychom pokročili; pěti chleby se rozumí pět knih

---

¹⁵³ „BERROUARD, M. F., *Homélie XVII-XXXIII*, 4,11 ukazuje, že toto je odkaz na popis zázraku udávaný v synoptických evangeliích; viz Mt 14,15; Mk 6,35-36 a Lk 9,12.“ AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 2, s. 233, pozn. 6.

¹⁵⁴ *Denarius* byla římská stříbrná mince o hodnotě 16 assů. Jeden denár byla obvyklá dělníková mzda na den.

Mojžíšových; správně nejsou pšeničné, ale ječné, neboť patří ke Starému zákonu. Přece víte, že ječmen je stvořen tak, aby se k jeho jádru stěží dostávalo; jádro je obaleno ochrannou plevou, a to plevou pevnou a srostlou, takže to chce práci, aby bylo vyloupeno. A taková je i litera Starého zákona, obalena ochranou tělesných tajemství; ale dostaneme-li se k jejímu jádru, vyživuje a sytí. Proto jeden chlapec nesl pět chlebů a dvě ryby. Pokud se ptáme, kdo byl tím chlapcem, zřejmě to byl izraelský lid; ten dětsky nesl, aniž by jedl. Věci, které pak přinášel, zatěžovaly, dokud byly zavřené, když však byly otevřené, vyživovaly. Zdá se nám, že dvě ryby nám označují dvě vznešené osoby ve Starém zákoně, kněze a krále, které byly pomazány, aby lid posvěcovaly a vládly mu. Až konečně přišel tajemně ten, kdo byl skrze ně naznačen; konečně přišel ten, na něhož ukazovalo ječné jádro, ale jehož ječná pleva ukryvala. On přišel jako ten, kdo přináší v sobě obě osoby, kněze i krále: kněze kvůli oběti, když se sám za nás obětoval Bohu; krále, neboť nad námi panuje; a tím jsou otevřeny věci, které byly přineseny zavřené. Díky jemu; sám v sobě naplnil to, co bylo zaslíbeno Starým zákonem. A rozkázal lámat chleby; lámáním byly rozmnoženy. Nic pravdivějšího. Existuje totiž pět knih Mojžíšových. Kolik knih z nich však vzniklo, když se vykládají, jakoby rozlamují, tj. jejich rozborem? Protože se v onom ječmeni ukryvala neznalost prvního lidu, bylo o prvním lidu řečeno: *Dodnes leží rouška na jejich srdci, kdykoli se předčítá Mojžíš.*¹⁵⁵ (Dosud tedy nebyla rouška odhalena, neboť dosud nepřišel Kristus; dosud nebyla chrámová opona roztržena, když ještě visel na kříži); jelikož nepochopení lidu bylo v Zákoně, proto ono zkoušení Páně představovalo nepochopení učedníka.

6. Zkrátka a dobře, nic není beze smyslu, vše má význam, ale žádá si to někoho, kdo rozumí. Vždyť i počet nasyceného lidu označoval lid postavený pod Zákon. Proč jich totiž bylo pět tisíc, ne-li proto, že byli pod Zákonem, ti, kterýmžto zákon je vykládán v pěti knihách Mojžíšových? A proto bylo i pět sloupořadí,¹⁵⁶ kam vstupovali nemocní, aniž byli uzdraveni. Kdo tam uzdravil nemocného, také zde z pěti chlebů nasýtil zástupy. Také se posadili na trávu; rozuměli¹⁵⁷ tedy tělesně a odpočívali v tělech. *Každé tělo je tráva.*¹⁵⁸ A čím jiným jsou ony kousky, než tím, co lid nemohl sníst? Těmi se rozumí tajná místa k pochopení, jimž zástup není s to rozumět. Co tedy zbývá, než aby ona tajná místa k porozumění, kterým nemůže rozumět zástup, byla svěřena těm, kdo jsou schopni učit jiné, jako byli apoštolové? Proto bylo naplněno dvanáct košů. Stalo se to podivuhodně, neboť se stala veliká věc; i prospěšně, neboť se stala duchovně. Kdo to tehdy viděli, byli udiveni; my se však nedivíme, když o tom slyšíme. Stalo se to proto, aby oni viděli, a napsáno to bylo, abychom my slyšeli. Co v jejich případech hodnotily oči, to v našem případě víra. Vždyť vnímáme duchem to, co nejsme očima schopni; a vynikáme nad nimi, protože o nás je

---

¹⁵⁵ 2 Kor 3,15.

¹⁵⁶ Srov. Jan 5,2-9; Tr. 17, 2-3.

¹⁵⁷ „*Sapiebant*. Toto slovo obsahuje slovní hříčku, jež se často objevuje v traktátech. Jeho společný význam je 'chutnat' a 'rozumět'. 'Ochutnávali' tělesný chléb, ale 'neochutnávali' porozumění' duchovního smyslu zázraku. Srov. Tr. 9, 3-4.“ AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 2, s. 236, pozn. 13.

¹⁵⁸ Srov. Iz 40,6.

řečeno: *Blahoslavení, kdo neviděli, a uvěřili!*¹⁵⁹ Připojuji tedy, že jsme snad i porozuměli tomu, čemu zástup nerozuměl. A tak jsme byli nasyceni, když jsme dospěli až k jádru ječmene.

7. Co si mysleli poté lidé, kteří to viděli? *Když lidé, praví, viděli znamení, která učinil, říkali: „To je jistě ten Prorok.“* Možná až dosud považovali Krista za proroka, neboť se posadili na trávu.¹⁶⁰ On však byl Pánem proroků, naplnitel¹⁶¹ proroků, posvětitel proroků, ale též prorok; vždyť i Mojžíšovi bylo řečeno: *Vzbudím jim proroka tobě podobného.*¹⁶² Podobného podle těla, ne podle vznešenosti. A že to zaslíbení Páně má smysl u samého Krista, je otevřeně vysvětleno ve Skutcích apoštolů, kde se o tom čte.¹⁶³ Sám Pán o sobě praví: *Prorok ve svém rodném kraji není ve vážnosti.*¹⁶⁴ Pán je Prorok a Pán je Slovo Boží a bez Božího Slova žádný prorok neprorokuje; Boží Slovo je s proroky a prorok je Boží Slovo. Dřívější doby si zasluhovaly proroky inspirované a naplněné Božím slovem; nám se však dostalo jako proroka samotného Božího Slova. A tak je Kristus Prorok jako Pán proroků a Kristus je Anděl jako Pán andělů. Dokonce je totiž nazýván i Andělem veliké rady.¹⁶⁵ Co však říká prorok na jiném místě? Ani vyslanec, ani anděl, ale sám přijde, a spasí tě;¹⁶⁶ to znamená: ke spáse jim nepošle vyslance, nepošle anděla, ale přijde sám. Kdo přijde? Anděl sám. Zajisté ne skrže anděla, leda že je andělem jako Pán andělů. Proto jsou „andělé“ latinsky „poslové“. Pokud by Kristus nic neohlašoval, andělem by nebyl nazýván; pokud by Kristus nic neprorokoval, prorokem by nebyl nazýván. Povzbudil nás k víře a k úsilí o věčný život; oznámil něco přítomného, něco budoucího předpověděl. Protože oznámil přítomné, byl andělem; protože předpověděl budoucí, byl prorokem; a proto, že se Boží Slovo stalo tělem,¹⁶⁷ byl Pánem andělů i proroků.

---

¹⁵⁹ Jan 20,29.

¹⁶⁰ Tj., jejich chápání bylo stále tělesné; viděli Krista pouze v těle. Viz odstavec 6.

¹⁶¹ „Latinské slovo *impletor* se před Augustinem nevyskytuje, viz *TLL (Thesaurus Linguae Latinae)* 7, 1, 639.“ AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 2, s. 237, pozn. 18.

¹⁶² Dt 18,18.

¹⁶³ Srov. Sk 7,37.

¹⁶⁴ Jan 4,44; srov. také Mt 13,57; Mk 6,4; nebo také Lk 4,24.

¹⁶⁵ Srov. Iz 9,6 (*LXX*).

¹⁶⁶ Tamtéž 35, 4.

¹⁶⁷ Srov. Jan 1,14.

TRACTATUS XXV.

Od toho místa, jak je psáno: *Když Ježíš poznal, že přišli, aby se ho zmocnili; až k tomuto: A já ho vzkřísím v poslední den.*

(Kap. VI, 15-44.)

1. Na včerejší čtení evangelia navazuje toto dnešní, o kterém má být dnešní kázání. Poté, co se stal onen zázrak, kde Ježíš nasýtil pěti chleby pět tisíc lidí, a zástupy žasly a nazývaly ho velikým prorokem, jenž přišel na svět, následuje toto: *Když Ježíš poznal, že přišli, aby se ho zmocnili, aby ho prohlásili za krále, odebral se zase na horu, úplně sám.* Lze tedy pochopit, že Pán, když seděl na hoře se svými učedníky a viděl, jak k němu přicházejí zástupy, sestoupil z hory a nasýtil zástupy v okolních níže položených místech. Ale jak by se mohlo stát, aby se tam opět odebral, kdyby z hory nejprve nesestoupil? Něco tedy znamená to, že Pán sestoupil z výšiny, aby nasýtil zástupy. Nasýtil je a vystoupil.

2. Proč však vystoupil, když poznal, že se ho chtěli zmocnit a prohlásit za krále? Pročpak? Nebyl králem ten, kdo se bál stát králem? Byl jím zcela; ale ne jako král prohlášený lidmi, ale jako ten, kdo dával království lidem. Cožpak také zde nám něco nenaznačuje Ježíš, jehož slova¹⁶⁸ jsou skutky? Že by tehdy, když se ho chtěli zmocnit a prohlásit za krále, a on se proto sám odebral na horu, toto v onom skutku mlčel, nic neříkal, nic nenaznačoval? Nebo snad zmocnit se ho znamenalo chtít předejít čas jeho království? Vždyť právě přišel, ne ještě kralovat, jak bude kralovat v tom smyslu, když říkáme: *Přijď království tvé.*¹⁶⁹ Jistě, stále kraluje s Otcem, protože je Boží Syn, Slovo Boží, Slovo, skrze něž vše povstalo. Také proroci předpověděli jeho království, a také podle toho se stal Kristus člověkem, a ty, kdo v něj věří, učinil křesťany. Bude tedy království křesťanů, které je již shromažďováno, které je již vytvářeno, které je již Kristovou krví vykupováno; bude konečně zjeveno jeho království, když se zjeví sláva jeho svatých po soudu, který on vykoná; a sám o tom soudu řekl, že ho Syn člověka vykoná.¹⁷⁰ I apoštol přece řekl o tomto království: *Až odevzdá království Bohu a Otci.*¹⁷¹ Vždyť on sám říká: *Pojďte, požehnaní mého Otce, přijměte jako úděl království, které je pro vás připraveno od založení světa.*¹⁷² Avšak kdo v něj věřili, učedníci a zástupy, si mysleli, že takto přišel, aby již kraloval; toto znamená chtít se ho zmocnit a prohlásit za krále, chtít předejít jeho času, který sám u sebe skrýval, aby v pravý čas vystoupil a v pravý čas jej na konci věků lidem ohlásil.

---

¹⁶⁸ „Slova jsou znamení, která sdělují význam. Skutky mohou být znamení, která sdělují význam; takové skutky jsou pak slova. Augustin pohlíží na Ježíšovy skutky v tomto smyslu jako na slova. Viz *De doctrina christiana* 2,3.“ AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 2, s. 239, pozn. 1.

¹⁶⁹ Mt 6, 10.

¹⁷⁰ Srov. Jan 5, 22 a 27; Tr. 19, 5,16 a 18,19; 21, 11-15; 23, 13-15. AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 2, s. 240, pozn. 4.

¹⁷¹ 1Kor 15,24.

¹⁷² Mt 25,34.

3. Vězte tedy, že ho chtěli prohlásit za krále, tedy předbíhat a již mít zjevné království Krista, který nejprve měl být souzen a poté soudit; když byl ukřižován, ti, kteří v něj doufali, již ztratili naději v jeho vzkříšení; po svém zmrtvýchvstání pak našel dva z nich, jak zoufale mezi sebou rozmlouvají, když hovořili s pláčem o tom, co se stalo; zjevil se jim coby neznámý a jejich oči něco zadržovalo, aby ho poznaly, vmísil se do jejich hovoru; tu mu oni vypravovali, o čem mezi sebou rozmlouvali, a řekli, že byl zabit předními kněžími veliký prorok ve skutečích i slovech; *My však, pravili, jsme doufali, že on je ten, který má vykoupit Izraele.*¹⁷³ Správně jste doufali, pravdivě jste doufali: v něm je vykoupení Izraele. Ale proč jednáte ukvapeně? Chcete se ho zmocnit. Toto nám přece ukázal, tento smysl, když se ho ptali učedníci na konec a řekli mu: *Obnovíš teď, Pane, v Izraeli království?* Již totiž dychtili, aby nastalo, již je chtěli, to znamená: chtít se ho zmocnit a prohlásit za krále. Ale učedníkům říká, neboť se sám nyní chystal vystoupit: *To není, pravil, vaše věc, abyste znali čas a okolnosti, jak je Otec z vlastní moci ustanovil. Ale až na vás sestoupí Duch svatý, dostanete moc a budeteými svědky v Jeruzalémě, v celém Judsku a Samařsku, ano až na konec země.*¹⁷⁴ Chcete, abych již zjevil království; nejprve však chci shromáždit to, co mám zjevit; milujete povýšení a dosahujete povýšení, ale skrze ponížení mě následujete. Tak je o něm totiž předpovězeno: *Shlukne se kolem tebe shromáždění národů a navrát se kvůli němu na výšinu;*¹⁷⁵ tj., aby se mohly kolem tebe shluknout národy, abys mnohé shromáždil, navrát se na výšinu. Tak to učinil, nasýtil a vystoupil.

4. Jenže proč je řečeno, *odebral se?* Vždyť by jistě, pokud by nechtěl, nemohl být zadržen, pokud by nechtěl, nebyl by uchvácen, pokud by nechtěl, ani by nemohl být poznán. Přesto, abyste poznali, že toto bylo učiněno tajemně¹⁷⁶, ne nezbytně, ale aby označil záměr, což uvidíte právě v následujícím, neboť se zjevil týmž zástupům, které ho žádaly, a také jim mnoho řekl, když s nimi obšírně hovořil o nebeském chlebě. Cožpak nerozmlouval o chlebě s těmi, od nichž utíká, aby nebyl zadržen? Nemohl tehdy také způsobit, aby se ho nezmocnili, právě jako poté, když s nimi hovořil? Proto svým odchodem něco označoval. Co to znamená: *odebral se?* Jeho povýšení nemohlo být pochopeno. Cokoli totiž nepochopíš, o tom říkáš: *To mi uniká. Tedy: Zase se odebral na horu, úplně sám. Prvorozený z mrtvých,*¹⁷⁷ který vystupuje nad všechna nebesa a který *se za nás přimlouvá.*¹⁷⁸

5. Když mezitím vystoupil vzhůru sám velekněz, jenž vstoupil dovnitř za oponu, zatímco lid postával venku, (ve Starém zákoně jej totiž označoval onen kněz, který to jednou do roka činil);¹⁷⁹ a proto když vystoupil vzhůru, co zakoušeli učedníci na lodi? A tak když se ocitl na výšině, ona loďka představovala církev. Pokud nejprve neporozumíme v církvi tomuto, co

---

¹⁷³ Srov. Lk 24,13-21.

¹⁷⁴ Sk 1,6-8.

¹⁷⁵ Žl 7,8.

¹⁷⁶ *Mystice.*

¹⁷⁷ Srov. Kol 1,18.

¹⁷⁸ Srov. Řím 8,34.

¹⁷⁹ Srov. Žid 9,12.

zakoušela ona loďka, tyto události nic neoznačovaly, ale jednoduše byly pomíjivé; avšak pokud vidíme pravdu těch znamení vyjádřených v církvi, je zjevné, že Kristovy skutky jsou druhy řečí. *Když nastal večer, praví, šli jeho učedníci dolů k moři, vstoupili na loď a jeli na druhý břeh moře do Kafarnaa.* (Text) nakonec rychle pověděl o tom, co poté nastalo. *Jeli na druhý břeh moře do Kafarnaa.* A (text) se vrací, aby vysvětlil, jak se přeplavili, poněvadž se přeplavili přes jezero. Když pluli k tomu místu, o němž se už řeklo, že tam dorazili, opakovaně vysvětluje, co nastane: *Už byla tma, a Ježíš k nim ještě nepřišel.* Správně říká, že *byla tma*, neboť dosud nepřišlo světlo: *Už byla tma, a Ježíš k nim ještě nepřišel.* Až nastane konec světa, vzrostou pochyby, bude se vzdmáhat násilí, budou růst nepravosti, bude růst nevěra,¹⁸⁰ a konečně světlo, které je u evangelisty Jana¹⁸¹ dosti a jasně představuje lásku, když říká: *Kdo svého bratra nenávidí, je ve tmě,*¹⁸² se často zháší. Tyto temnoty bratrské nenávisti rostou, každodenně rostou; a Ježíš dosud nepřichází. Jak je zjeveno, že „rostou“? *A protože se značně rozmůže nepravost, ochladne u mnoha lidí láska.*¹⁸³ Temnoty rostou a Ježíš dosud nepřichází. Rostou temnoty, ochlazuje se láska, rozmnožuje se nepravost – toto vše jsou vlny, které zmítají lodí; bouře a větry jsou křikem zlořečících. Tak se ochlazuje láska, tak se vzdmáhá vlnobití a loď se zmítá.

6. *Moře se vzdouvalo nárazy silného větru.* Temnoty přibývaly, pochopení se zmenšovalo, nepravost vzrůstala. *Když uveslovali pětadvacet nebo třicet honů.*¹⁸⁴ Zatím se však plavili, pluli kupředu; a ani ty větry a bouře, vlnobití a temnoty nepůsobily, že by loď neplula dále či se poničila a potopila, ale plula mezi těmi všemi zly. Přestože se rozmohla nepravost, láska mnohých byla ochlazená, vzrůstalo vlnobití, temnoty se vzdmáhaly, vítr zuřil; ale loď přece pluje. *Kdo totiž vytrvá až do konce, bude spasen.*¹⁸⁵ Ani nemůže být zanedbán tento počet honů. Je totiž nemožné, aby nic neznamenal, co bylo řečeno: *Když uveslovali pětadvacet nebo třicet honů, tu k nim přišel Ježíš.* Postačilo by *pětadvacet*, postačilo by *třicet*, zejména, když to byl odhad, něco nepotvrzeného. Cožpak se odhadem neuvádí pravda v nebezpečí, pokud se neřekne, že honů bylo přesně třicet, či honů bylo přesně dvacet pět? Ale z pětadvaceti učinil třicet. Ptejme se na číslo pětadvacet. Odkud se uvádí, odkud pochází? Z pětice. Pětice je číslo, které náleží k Zákonu. Je to právě pět knih Mojžíšových, právě pět sloupořadí, kde se shromažďovali nemocní, právě pět chlebů, které zasytily pět tisíc lidí.¹⁸⁶ Proto číslo pětadvacet označuje Zákon; neboť pětkrát pět je

¹⁸⁰ Tato věta obsahuje v latině tři rýmy: *errores a terrores a iniquitas a infidelitas a crescunt a crebrescunt.*

¹⁸¹ „Augustin spolu s celou soudobou církví uznával apoštola Jana jako autora čtvrtého evangelia a bez nějakých obtíží mu připisoval i původ tří Listů, které nesou jeho jméno, rovněž i Apokalypsu.“ BERROUARD, M. F., *Introduction aux homélies de saint Augustin sur l'évangile de saint Jean*, s. 39.

¹⁸² Srov. 1Jan 2,11.

¹⁸³ Mt 24,12. Zde je použit jiný rým ve verši *iniquitas a caritas*, nepravost a láska.

¹⁸⁴ 25-30 honů (stádií) je asi 5-6 km. *Nový zákon*, s. 301. „Původně byl *stadion* podle délky starověkého závodíště, délka byla 600 stop, tato základní míra však byla v různých místech různá. Proto délka *stadiu* vytvořená podle stop kolísala mezi 160 až 210 m. Srov. LÖWE, G. a STOLL. L., *ABC Antiky*, s. 239.

¹⁸⁵ Srov. Mt 24,12,13.

¹⁸⁶ Srov. Jan 5,2-3 a 6,9-10.

pětinásobek pěti, a to činí pětadvacet, mocninu pěti. Ale tomuto Zákonu, dříve než přišlo evangelium, chyběla dokonalost. Dokonalost je pak obsažena v čísle šest. Proto Bůh dokončil svět v šestém dni,¹⁸⁷ a sama pětka je skrze šestku rozmnožena, aby byl Zákon skrze evangelium doplněn, aby šestkrát pět činilo třicet. Proto k těmto, které naplňují Zákon, přichází Ježíš. Ale jak přichází? Kráčí po vlnách; má všechny bouře světa pod nohama, sešlapává všechny světské povýšenosti.¹⁸⁸ Toto se děje, když přibývá času, nakolik postupuje věk světa. V tomto světě se vzmáhají soužení, vzmáhají se špatnosti, vzmáhají se trýzně, toto vše narůstá: Ježíš přechází a kráčí po vlnách.

7. A přece jsou taková soužení, kdy i sami ti, kdo v Ježíše uvěřili a kdo se pokoušejí vytrvat až do konce, děsí se, aby neumdleli; když Kristus kráčejší po vlnách utápí okázalosti a výšiny světa, křesťan se bojí. Cožpak mu to nebylo předpovězeno? Správně se *bojí*, když Ježíš kráčí vlnami; tak jako křesťané, ač mají nějakou naději v budoucím věku, když vidí zatopené výšiny tohoto světa, jsou zpravidla z útrap lidských záležitostí zděšeni. Otevírají evangelium, otevírají Písma; a nacházejí tam vše toto předpověděné, neboť toto činí Pán. Utápí povýšené světa, aby byl oslaven od ponížených. O těchto výšinách je řečeno: *Vyvrátíš nejpevnější města; a: Nepřátelům došly síly,¹⁸⁹ rozbořil jsi města.¹⁹⁰* Proč se tedy bojíte, křesťané? Kristus praví: *To jsem já, nebojte se!* Proč se toho děšíte? Proč se bojíte? Já jsem tyto věci předpověděl, já je činím, je nezbytné, aby nastaly. *To jsem já, nebojte se!* Když ho poznali, radovali se a *chtěli ho vzít na loď a již se nebáli. A vtom loď přirazila k břehu, ke kterému jeli.* Konec nastal na zemi; z mokrého k suchému, z neklidného ke stálému, od cesty k cíli.

8. *Druhý den si všiml zástup, který zůstal na protějším břehu moře, odkud oni odjeli, že tam byl jenom jediný člun a že Ježíš zároveň se svými učedníky na loď nevstoupil, ale že jeho učedníci odjeli sami. Přijely jiné čluny z Tiberiady blízko k místu, kde jedli chléb, nad kterým Pán vzdal díky. Když zástupy viděly, že ani Ježíš, ani jeho učedníci nejsou (na břehu), nasedali do člunů, přijeli do Kafarnaa a hledali Ježíše. Ale přece na ně zapůsobil veliký zázrak. Viděli totiž, že učedníci vstoupili sami do člunu, a že jiný člun tam nebyl. Avšak také čluny přistály nedaleko od toho místa, kde jedli chléb; na těchto ho zástupy následovaly. S učedníky nenastoupil a jiná loď tam nebyla; jak by se Ježíš hned dostal přes moře, kdyby byl nepřešel po moři, aby zjevil zázrak?*

9. *Když ho zástupy našly na druhé straně. Hle, představuje se zástupům, kterých se bál, že se ho zmocní, a odebírá se před nimi na horu. Konečně*

---

¹⁸⁷ Srov. Gen 1.

¹⁸⁸ „Augustin v těchto kázáních rozlišuje mezi *mundus*, fyzickým světem a rozmanitou skupinou lidí, kteří v něm žijí, a *saeculum*, jednou z šesti částí lidských dějin, jaké udává v *Tr.* 9,6 a 15,9. Tento věk je šestý, a to od Jana Křtitele, přes přítomnost až ke konci světa.“ AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 2, s. 244, pozn. 25.

¹⁸⁹ „*Framea*; *framea* v klasické latině označovalo kopí germánského typu, ale v křesťanské latině bylo slovo užíváno pro řeckou *rhomphaia*, původně široký thrácký meč, poté běžně 'meč'. V *Enarrationes in Psalmos* 9, 8 na tento verš Augustin srovnává *framea* s latinským *gladius*, podobně také v *Enarrationes in Psalmos* 21, 2.21, *Sermo* 3, 12.4 a *Epistula* 140, 16.41.“ Srov. AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 2, s. 245, pozn. 28.

¹⁹⁰ Žl 9,7.

dokazuje a dává nám poznat, že to vše je řečeno tajemně a učiněno ve velikém tajemství,¹⁹¹ aby něco označil. Hle, on je tím, kdo se před zástupy odebrává na horu; cožpak se stejnými zástupy nerozmlouvá? Jen ať ho hned chytanou a prohlásí za krále. *Když ho našli na druhé straně moře, zeptali se ho: „Mistře, kdy jsi sem přijel?“*

10. Po tajemství zázraku přednáší řeč, aby, je-li to možné, byli nasyceni sytí a aby těm, jimž břicha nasýtil chleby, nasýtil i řečí jejich mysl; ale jen pokud porozumějí. A pokud neporozumějí, ať se posbívá to, čemu nerozumí, aby nic nepřišlo nazmar. Ať on hovoří, my poslouvejme. *Ježíš jim odpověděl: „Amen, amen, pravím vám: hledáte mě ne proto, že jste viděli znamení, ale, že jste se dosyta najedli z mých chlebů. Hledáte mě kvůli tělu, ne kvůli duchu. Jak mnozí hledají Ježíše jen proto, aby jim působil dobra časná! Jeden má obchodní záležitosti, vyhledává přímluvu duchovenstva;¹⁹² jiný je utlačován od mocnějšího, utíká se k církvi; jiný zase chce přímluvu pro sebe před tím, před kým se cítí malým: ten tak, ten onak; takovými se církev plní každý den. Sotva se hledá Ježíš kvůli Ježíši. Hledáte mě ne proto, že jste viděli znamení, ale že jste se dosyta najedli z mých chlebů. Neusilujte o pokrm, který pomíjí, ale o pokrm, který zůstává k věčnému životu. Hledáte mě kvůli něčemu jinému, hledejte mě kvůli mně samému. Tedy sám sebe označil tímto pokrmem, jak se dále vyjasňuje: *Ten vám dá Syn člověka..* Očekával jsi, myslím, že opět budeš jíst chléb, opět usedneš, opět se napeš. Ale on řekl: *ne pokrm, který pomíjí, ale který zůstává k věčnému životu*, jak i dříve řekl oné Samařance:¹⁹³ *Kdybys věděla, kdo ti říká: „Dej mi napít,“ spíše bys ty poprosila jeho, aby ti dal živou vodu.* Ona však řekla: *Vždyť ani nemáš vědro, a studna je hluboká.* Odpověděl Samařance: *Kdybys věděla, kdo ti říká: „Dej mi napít,“ spíše bys ty poprosila jeho, aby ti dal vodu; kdo se z ní napije, nebude žíznit navěky, kdo se napije této vody, bude zase žíznit.* A ona se zaradovala a chtěla ji přijmout, aby už nemusela snášet tělesnou žízeň, aby již nemusela s námahou čerpat vodu; a tak během řeči tohoto druhu přešel k nápoji duchovnímu. A stejně také zde.*

11. *Proto ne pokrm, který pomíjí, ale který zůstává k životu věčnému; ten vám dá Syn člověka. Otec, Bůh, ho osvědčil svou pečeti.¹⁹⁴ Nepřijímejte tohoto Syna člověka, jako jiné lidské syny, o nichž je řečeno: *Synové lidští se utíkají do stínu tvých křídel.*¹⁹⁵ Tento Syn člověka, který jaksi zprostředkuje milost Ducha a podle těla je synem člověka, je vzat z počtu lidí; je to syn člověka. Tento syn člověka je i Syn Boží, tento člověk je i Bůh. Na jiném místě se táže učedníků: *„Za koho lidé pokládají mě, Syna člověka?“* Odpověděli: *„Jedni za Jana, druzí za Eliáše, jiní za Jeremiáše nebo za jednoho z proroků.“* Řekl jim: *„A za koho mě pokládáte vy?“* Petr odpověděl: *„Ty jsi Mesiáš, Syn živého**

---

¹⁹¹ *In magno sacramento.* Slovo *sacramentum* se spolu se slovem *mysterium* v tomto Augustinově díle vyskytují často.

¹⁹² „Biskup měl právo obstarat soud a dle zákona pomáhat občanům v civilních případech; Augustin, ač byl zaneprázdňený duchovními úkoly, takto pravidelně činil, a nacházel zde těžké břímě, přesto žádný nezanedbával.“ AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 2, s. 247, pozn. 31.

¹⁹³ Srov. Jan 4,5-26 a Tr. 15,12-16.

¹⁹⁴ *Signavit.*

¹⁹⁵ Žl 35,8.

*Boha.*¹⁹⁶ On se nazval Synem člověka, Petr ho nazval Synem Boha živého. On se především zmiňoval o tom, co dal milosrdně najevo; on (Petr) se zmiňoval o tom, co přebývá ve slávě. Boží Slovo připomíná svou poníženost, člověk poznává slávu svého Pána. A opravdu si, bratři, myslím, že je to spravedlivé; on se ponížil kvůli nám, my ho oslavujme. Není totiž synem člověka kvůli sobě, nýbrž kvůli nám. Byl tedy synem člověka tak, že *Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi.*¹⁹⁷ Proto ho *Otec, Bůh, osvědčil pečeti.* Co to znamená „osvědčit pečeti“, ne-li položit něco vlastního? Toto totiž znamená osvědčit pečeti: něco vložit, co nelze zaměnit s ostatními. Osvědčit pečeti znamená vložit do věci znak. Kdekoli umístíš značku věci, umístíš značku proto, aby nemohla být zaměněna s ostatními a abys ji mohl poznat. Proto jej *Otec osvědčil pečeti.* Co to znamená *osvědčil*? Dal mu něco vlastního, aby nebyl zaměněn s ostatními lidmi. Proto je o něm řečeno: *Bůh, tvůj Bůh tě pomazal olejem radosti před tvými druhy.*¹⁹⁸ Co to tedy znamená osvědčit pečeti? Mít nějakou výhradu, což je ono *před tvými druhy.* A proto, praví, nepohrdejte mnou, neboť jsem syn člověka; a hledejte u mě *ne pokrm, který pomíjí, ale který zůstává k věčnému životu.* Tak jsem totiž synem člověka, že nejsem jedním z vás; tak jsem synem člověka, jak mne Bůh Otec osvědčil pečeti. Co to znamená „osvědčil pečeti“? Daroval mi něco vlastního, čímž bych nebyl zaměňován s lidským rodem, ale aby lidský rod byl skrze mne osvobozen.

12. *Zeptali se ho: „Co máme dělat, abychom konali skutky Boží?“ Řekl jim totiž: Neusilujte o pokrm, který pomíjí, ale o pokrm, který zůstává k věčnému životu. Ptali se: Co máme dělat? Co máme dodržovat, abychom toto přikázání mohli naplnit? Ježíš jim odpověděl: „Toto je skutek Boží, abyste věřili v toho, koho on poslal.“* To tedy znamená: *nejíst pokrm, který pomíjí, ale který zůstává k věčnému životu.* Na co připravuješ zuby a břicho? Věř, a už jsi jedl. Víra se tedy liší od skutků, jak říká apoštol: *Člověk je ospravedlňován skrze víru, bez skutků předepsaných Zákonem.*¹⁹⁹ A jsou skutky, které se zdají být dobré bez víry v Krista, ale nejsou dobré, neboť nejsou zaměřeny k cíli, z něhož dobra pocházejí: *Vždyť cíl Zákona je Kristus, aby dostal ospravedlnění každý, kdo věří.*²⁰⁰ Proto nechtěl rozlišovat mezi vírou a skutkem, ale o samé víře prohlásil, že je skutkem. *Vždyť sama víra se projevuje láskou.*²⁰¹ Ani neřekl: *Toto je váš skutek; ale: To je skutek Boží, abyste věřili v toho, koho on poslal; aby ten, kdo se chlubí, chlubil se v Pánu.*²⁰² I když je pak vyzýval k víře, oni stále žádali znamení, pro která by uvěřili. *Pohleď, zda si židé nepřejí znamení.*²⁰³ Řekli mu: *Jaké tedy ty děláš znamení, abychom viděli a uvěřili ti? Co konáš?* Bylo málo těch, kteří byli z pěti chlebů nasyceni? Někteří to věděli, ale před tímto chlebem upřednostňovali nebeskou manu. Pán Ježíš však takto o sobě mluvil, že má

---

¹⁹⁶ Mt 16,13-16.

¹⁹⁷ Jan 1,14.

¹⁹⁸ Žl 44,8.

¹⁹⁹ Řím 3,28.

²⁰⁰ Řím 10,4.

²⁰¹ Srov. Gal 5,6.

²⁰² Srov. 1 Kor 1,31.

²⁰³ Srov. 1 Kor 1,22.

před Mojžíšem přednost. Ani Mojžíš se neodvážil o sobě říci, že by dával *pokrm, který nepomíjí, ale který zůstává k věčnému životu*. Tak Ježíš přislíbil něco víc než Mojžíš. Skrže Mojžíše bylo přislibováno království a země oplývající mlékem a medem, časný mír, hojnost dětí, zdraví těla a vše ostatní, co je časné, avšak v duchovní podobě: neboť to bylo přislibováno starému člověku ve Starém zákoně. Tak dávali pozor na přísliby dané skrže Mojžíše a dávali pozor na přísliby dané skrže Krista. Tamten přislíboval plné břicho na zemi, ale pokrmem, který pomíjí; tento pak přislíboval pokrm, který nepomíjí, ale který zůstává k věčnému životu. Dávali pozor na toho, kdo více přislíboval, a jako by dosud neviděli, že činil větší věci. Dávali pozor, co činil Mojžíš, a chtěli, aby nastaly ještě větší skutky skrže toho, kdo nabízel tak veliké věci. Co učiníš, pravili, abychom ti uvěřili? A abys poznal, že ony divy s tímto divem srovnávali, a že ty, které činil Ježíš, pokládali za menší, pravili: Naši otcové jedli na poušti manu. Ale co je mana? Snad jste si toho nevšimli. Jak je psáno: Dal jim k jídlu manu. Skrže Mojžíše naši otcové přijali chléb z nebe, ale Mojžíš jim neřekl: Usilujte o pokrm, který nepomíjí. Ty přislíbujеш pokrm, který nepomíjí, ale který zůstává k věčnému životu; a nečiníš takové skutky, jaké činil Mojžíš. On nedal ječný chléb, ale dal manu z nebe.

13. *Ježíš jim řekl: „Amen, amen, pravím vám, chléb z nebe vám nedal Mojžíš, ale pravý chléb z nebe vám dává můj Otec. Neboť pravý chléb z nebe je ten, který sestupuje z nebe a dává život světu.“* Pravý chléb je tedy ten, který dává život světu; a on je pokrm, o němž jsem před chvílí hovořil: *Neusilujte o pokrm, který pomíjí, ale o pokrm, který zůstává k životu věčnému*. Proto i ona mana označovala toto, a to všechno byla moje znamení. Zamiloval sis moje znamení; opovrhujеш tím, koho označovala? Chléb z nebe vám nedal Mojžíš; chléb dává Bůh. Ale jaký chléb? Snad manu? Nikoli, ale chléb, který označovala mana, totiž samotného Pána Ježíše. *Pravý chléb vám dává můj Otec. Neboť chléb Boží je ten, který sestupuje z nebe a dává život světu.* Řekli mu: „*Pane, dávej nám ten chléb pořád.*“ Stejně jako i Samařanka, již bylo řečeno: *Kdo se však napije této vody, už nebude žíznit.* Ona pak rozumí těmto slovům podle těla, ale chce se zbavit své potřeby, proto praví: *Dej mi, Pane, tu vodu.* A tak i oni: *Pane, dávej nám ten chléb, jenž by nás občerstvil a neubývá.*²⁰⁴

14. *Ježíš jim řekl: „Já jsem chléb života! Kdo přichází ke mně, nebude hladovět, a kdo věří ve mne, nebude nikdy žíznit.“* *Kdo přichází ke mně, toto je, jako když pravil: a kdo věří ve mne; a když řekl: nebude hladovět, to je třeba chápat: už nebude žíznit* V obou případech se označuje věčná sytost, kde není žádná nouze. Toužíte po chlebu nebeském; před sebou ho máte, ale nejíte ho. *Ale řekl jsem vám: Viděli jste mě, a přece nevěříte.* Avšak kvůli tomu jsem lid nezatratil. Přestane snad vaší nevěrností věrnost Boží?²⁰⁵ Pohleď, co následuje: *Každý, koho mi Otec dává, přijde ke mně, a kdo ke mně přijde, toho nevyženu ven.* Jaký je ten vnitřek, odkud se nevychází ven? Vznešená svatyně a líbezná ústraní! Ó, ústraní bez únavy, bez hořkosti zlého uvažování, bez překážky pokušení a bolesti! Není to pak ústraní, kam vstoupí ten, komu Pán řekne jako

²⁰⁴ Slovní hříčka, *reficiat nec deficiat*.

²⁰⁵ Srov. Řím 3,3.

dobrému služebníku: *Vejdi v radost svého pána?*²⁰⁶

15. *A kdo ke mně přijde, toho nevyženu ven. Protože jsem sestoupil z nebe, ne abych konal svou vůli, ale vůli toho, který mě poslal.* Proto nevyženeš pryč toho, kdo by k tobě přišel, neboť jsi sestoupil z nebe, ne abys konal vůli svou, ale toho, který tě poslal? Vznešené tajemství! Prosím vás, tlučme společně;²⁰⁷ ať k nám vyjde něco, co by nás živilo, podle toho, jak nás potěšil. Vznešené a líbezné ústraní: *Kdo ke mně přijde.* Poslyš, poslyš a uvažuj: *Kdo ke mně přijde, toho nevyženu ven.* Tedy: *Kdo přijde, praví, toho nevyženu ven.* Proč? *Protože jsem sestoupil z nebe, ne abych konal svou vůli, ale vůli toho, který mě poslal.* To je tedy ten důvod, proč nevyháníš ven toho, kdo k tobě přichází, protože jsi nesestoupil z nebe, abys konal svou vůli, ale vůli toho, který tě poslal? Je to tak. Proč se tážeme, zdali je tomu tak? Sám říká, že je tomu tak. Ani by se nám nepatřilo o tom usuzovat jinak, než jak říká: *Kdo ke mně přijde, toho nevyženu ven.* Snad se zeptáš: Proč? *Protože jsem nepřišel konat svou vůli, ale vůli toho, který mě poslal.* Bojím se tedy, že by duše měla odejít pryč od Boha, poněvadž byla pyšná; o tom nepochybuji. Je totiž psáno: *Počátkem všeho hříchu je pýcha;*²⁰⁸ a: *Pýcha člověka začíná tím, že odpadne od Hospodina.* To je psáno, to je trvalé, to je pravdivé. Co je dále řečeno o pyšném smrtelníkovi, který je oděn tělesným rouchem a který je zatěžován břemenem porušitelného těla, a přitom se vychvaluje, aniž dbá šatů, do nichž je oděn – co jemu říká Písmo? *Proč se pyšně vypíná prach a popel?* Proč se vypíná? Ať řekne, proč se vypíná. *Protože už za živa pohrdl nitrem.*²⁰⁹ Co to znamená, že *pohrdl*, než že odložil? Toto znamená vyjít ven. Vstupovat totiž znamená toužit po nitru; pohrdat nitrem naopak odcházet pryč. Pyšný pohrdá nitrem, pokorný touží po nitru. Pokud nás vyžene pýcha, pokorou se navracíme.

16. Zdrojem všech nemocí je pýcha, jelikož pýcha je zdrojem všech hříchů. Kdyby lékař odstraňující nemoc léčil jen to, co nastalo z nějakého důvodu, ale neléčil by důvod, pro nějž (nemoc) nastala, zdá se, že léčí pouze načas, důvod zůstává a nemoc se vrací. Například, abych se jednoznačněji vyjádřil: vlhkost v těle způsobuje svrab či vředy; v těle nastává vysoká horečka a nemalá bolest; jsou užívány nějaké léky, které potlačí svědění a zklidní žár onoho vředu; a jsou užívány a pomáhají; vidíš člověka, který byl plný vředů a se svrabem, že je uzdraven; ale protože nebyla odstraněna ona vlhkost, svědění se opět vrací. Když toto lékař pochopí, vymítí vlhkost, odstraní důvod nemoci a svrabu již více nebude. Kvůli čemu se šíří nepravost? Kvůli pýše. Uzdrav pýchu a nepravosti již více nebude. Aby tedy byl uzdraven důvod všech nemocí, to jest pýcha, Boží Syn sestoupil a ponížil se. Proč se vyvyšuješ, člověče? Bůh se kvůli tobě ponížil. Snad by ses styděl napodobit poníženého člověka; alespoň napodobuj poníženého Boha. Boží Syn přišel jako člověk a ponížil se; přikazuje se ti, aby ses stal poníženým, nepřikazuje se ti, aby ses z člověka stal dobyt看kem. On, Bůh, se stal člověkem; ty, člověče, poznej, že jsi člověk; veškerá tvá pokora je v tom,

---

²⁰⁶ Mt 25,23.

²⁰⁷ Srov. Mt 7,7; Lk 11,9.

²⁰⁸ Sir 10,15 a 14.

²⁰⁹ Sir 10,9.10.

že poznáš sebe. Protože Bůh vyučuje pokoře, proto pravil: *Nepřišel jsem konat svou vůli, ale toho, který mě poslal.* Toto je tedy doporučení pokory. Pýcha totiž činí vůli svou; pokora činí vůli Boží. Proto ten, *kdo ke mně přijde, toho nevyženu ven.* Proč? *Protože jsem nepřišel konat svou vůli, ale vůli toho, který mě poslal.* Přišel jsem pokorný, přišel jsem učit pokoře, přišel jsem jako učitel pokory; kdo ke mně přichází, je do mne vtělen; kdo ke mně přichází, stává se pokorným; kdo ke mně přilne, bude pokorným, neboť nekoná vůli svou, ale Boží; a proto nebude vyhnán ven, ale kdo by byl pyšný, byl by ven vyhnán.

17. Pohled', že vnitřní smysl je představen v žalmu: *Synové lidští se utíkají do stínů tvých křídel.*²¹⁰ Pohled', co to znamená „vstoupit v nitro“, pohled', co to znamená „utíkat se do jeho ochrany“, pohled', co to znamená „spěchat pod rány otce“:²¹¹ vždyť šlehá každého, koho přijímá za syna. *Synové lidští se utíkají do stínů tvých křídel.* A co je to uvnitř? *Sytí se hojností tvého domu.* Když je pošleš dovnitř, vstupují v radost svého Pána. *Sytí se hojností tvého domu, napájíš je proudem svého blaha. Neboť u tebe je pramen života.* Ne venku mimo tebe, ale uvnitř u tebe, tam je pramen života. *A v tvé záři vidíme světlo.*²¹² *Zachovej svou milost těm, kdo tě znají, svou spravedlnost těm, kdo jsou upřímného srdce.* Kdo následují vůli svého Pána a nehledají své věci, nýbrž to, co je Pána Ježíše Krista,²¹³ ti jsou upřímného srdce, jejichž nohy nezakolísají. *Jak dobrý je Bůh Izraele k těm, kdo jsou upřímného srdce! Téměř již mé nohy zakolísaly,* praví. Proč? *Neboť jsem záviděl bezbožným, když jsem pozoroval blahobyť hříšných.*²¹⁴ Tedy ke komu je Bůh dobrý, ne-li těm, kdo mají upřímné srdce? Bůh se nelíbil mému pokřivenému srdci. Proč se znelíbil? Protože dal zlým štěstí; a proto mé nohy zavrávaly, jako bych Bohu sloužil zbytečně. Proto moje kroky málem zakolísaly, neboť jsem neměl upřímné srdce. Co to znamená mít upřímné srdce? Když se následuje vůle Boží. Jeden si užívá, druhý se plahočí; jeden špatně žije a je šťastný, druhý pak správně žije a plahočí se. Ať se nepohoršuje, kdo správně žije a plahočí se; uvnitř má to, co ten, který si užívá, nemá. Ať není tedy smutný, ať není rozmrzelý, ať neochabuje. Tamten šťastný má zlato ve své pokladně, tento má Boha ve svědomí. Porovnej nyní zlato a Boha, pokladnu a svědomí. Tamten má, co zaniká, a to na místě, kde to zaniká; tento má Boha, který zaniknout nemůže, a to na místě, odkud ho nelze vzít, avšak pokud má upřímné srdce; tu on vstupuje a neodchází. A tak co říkal? *Neboť u tebe je pramen života,* ne u nás. Proto musíme vstoupit, abychom žili, ne jakoby nám stačilo, že zanikneme, jakoby nám stačilo sytit se z vlastního, abychom usychali; ale abychom přiložili ústa k samému prameni, kde vody neubývá. Protože chtěl Adam žít podle svého úsudku, upadl kvůli tomu, kdo se dříve sám zřítíl kvůli pýše, který mu podal také kalich samotné pýchy. *Neboť u tebe je pramen života, v tvé záři vidíme světlo;* uvnitř se napijme, uvnitř se podívejme. Proč potom odcházet? Slyš proč: *Noha nadutců ať mne nepřišlápne.* Tedy ten, koho přišlápne noha nadutců, odešel. Ukaž, že kvůli tomu odešel. *A ruka hříšníků ať se mnou*

---

²¹⁰ Žl 35,8.

²¹¹ Srov. Žid 12,6.

²¹² Žl 35,9-10.

²¹³ Srov. Fil 2,21.

²¹⁴ Srov. Žl 72,1-3.

nesmýká kvůli noze nadutců. Proč to říkáš? *Hle, padli všichni, kdo páchali nepravost. Kde padli? Ve vlastní pýše. Jsou svrženi, nemohou povstat.*²¹⁵ Pokud tedy vypudila pýcha ty, kdo nemohou povstat, pokora vpustila ty, kdo mohou na věky stát. Proto ten, který řekl: *Zajásají pokořené kosti*, předpověděl: *Dopřej mi slyšet hlas veselí a radosti.*²¹⁶ Co to znamená: *dopřej mi slyšet?* Když tě slyším, jsem šťasten, jsem šťasten z tvého hlasu; když piji uvnitř, jsem šťasten. Proto nepadám, proto *zajásají pokořené kosti*; proto *stojí přítel ženichův a naslouchá mu;*²¹⁷ stojí proto, že naslouchá. Z vnitřního pramene pije, proto stojí. Ti, kdo nechtěli pít z vnitřního pramene, *tam padli; jsou vyhnáni, a nejsou schopni povstat.*

18. A tak učitel pokory nepřišel, aby činil vůli svou, ale vůli toho, který jej poslal. Přistupme k němu, vejděme k němu, buďme vtěleni do něj, abychom ani my nečinili vůli svou, ale vůli Boží; a on nás nevyžene ven, neboť jsme jeho údy, neboť chtěl být naší hlavou, aby nás učil pokoře. Konečně slyšte samu řeč: *Pojďte ke mně, kdo se lopotíte a jste obtíženi. Vezměte na sebe mé jho a uče se ode mě, neboť jsem tichý a pokorný srdcem; a když se tomuto naučíte, naleznete pro své duše odpočinek,*²¹⁸ odkud nebudete vyhnáni ven, protože jsem sestoupil z nebe, ne abych konal svou vůli, ale vůli toho, který mě poslal. Učím pokoře; žádný ke mně nemůže přijít, není-li pokorný. Ven nevyhání nic než pýcha. Jak může odejít pryč ten, kdo zachovává pokoru a nekolísá od pravdy? Nakolik mohlo být řečeno o skrytém smyslu, natolik je řečeno, bratři; zde se totiž dosti skrývá význam, a nevím, zda jsem vhodnými slovy vyprávěl a představil, proč nevyhání ven toho, kdo přichází k němu, protože nepřišel konat svou vůli, ale vůli toho, který ho poslal.

19. *A to je vůle toho, který mě poslal, praví, Otce, abych neztratil nikoho z těch, které mi dal.* Sám byl dán tomu, kdo zachovává pokoru; toho přijímá; kdo nezachovává pokoru, je vzdálen od učitele pokory. *Abych neztratil nikoho z těch, které mi dal. Stejně tak je vůle vašeho nebeského Otce, aby nezahynul jediný z těchto nepatrných.*²¹⁹ Z nadutých může zaniknout, z maličkých nikdo nezahyne, neboť *jestliže nebudete jako tento nepatrný, nevejdete do nebeského království.*²²⁰ *Z těch, které mi Otec dal, neztratil jsem nikoho; a já ho vzkřísím v poslední den.* Pohleďte, jak i zde se vyjadřuje o dvojím vzkříšení.²²¹ *Kdo přichází ke mně, hned povstává a stává se pokorným v mých údech; ale také ho vzkřísím v poslední den, podle těla. Neboť to je vůle mého Otce, který mě poslal, aby každý, kdo vidí Syna a věří v něho, měl život věčný. A já ho vzkřísím v poslední den.* Dříve řekl: *Kdo slyší mé slovo a věří tomu, který mě poslal; teď však: kdo vidí Syna a věří v něho.* Neřekl: „Vidí Syna a věří v Otce“, věřit v Syna je totiž to, co věřit v Otce. *Jako*

---

²¹⁵ Žl 35,8-13.

²¹⁶ Žl 50,10.

²¹⁷ Srov. Jan 3,29.

²¹⁸ Srov. Mt 11,28-29.

²¹⁹ Mt 18,14.

²²⁰ Mt 18,3-4.

²²¹ Srov. Tr. 19, 8-18; 23, 12-15. AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 2, s. 257, pozn. 68.

totiž Otec má život sám v sobě, tak dal i Synovi, aby měl život sám v sobě.²²² Aby každý, kdo vidí Syna a věří v něho, měl život věčný, když věří a přechází k životu, jakoby oním prvním vzkříšením. A že to není jediné (vzkříšení), praví: A já ho vzkřísím v poslední den.

---

²²² Jan 5,24.26.

TRACTATUS XLIV.

Od místa, jak se píše: *Cestou uviděl člověka, který byl od narození slepý; až k tomuto: Vy však říkáte: „Vidíme.“ Proto váš hřích trvá.* (Kap. IX.)

1. Bylo předneseno obsáhlé čtení o člověku, který byl narozen slepý a kterého Pán Ježíš osvítil; pokusíme-li se pojednat o všem jednotlivě, jak si to (čtení) zasluhuje a jak budeme schopni, nepostačí nám den. Proto žádám a k tomu vybízím vaši lásku, abyste od nás nežádali promluvu o tom, co je jasné; neboť bude nadmíru zdlouhavé prodlévat u nich jednotlivě. Proto se stručně věnuji tajemství o tom osvíceném slepém. Vždyť ty věci, slova i skutky, které učinil náš Pán Ježíš Kristus, jsou k úžasu a podivení: skutky proto, že se staly; slova proto, že jsou znameními.²²³ Pokud tedy uvažujeme nad tím, co označuje to, co se stalo, lidský rod je tímto slepcem; tato slepota totiž nastala skrze hřích v prvním člověku, od něhož my všichni odvozujeme původ, nejen pokud jde o smrt, ale také pokud jde o nepravost. Je-li totiž slepota nevěrou a osvícení vírou, koho Kristus nalezne věřícího, až přijde? Právě jako apoštol narozený v národě proroků říká: *I my jsme kdysi svou přirozeností byli děti hněvu jako ostatní.*²²⁴ Jestliže *děti hněvu*, pak také děti pomsty, děti trestu, děti pekla. Jak jinak *přirozeností*, než-li tak, že s hříchem prvního člověka vrostla nákaza do přirozenosti? Vrostla-li nákaza do přirozenosti, podle ducha²²⁵ se každý člověk narodil slepým. Pokud totiž vidí, nepotřebuje vůdce; pokud vůdce a světitele potřebuje, je slepým od narození.

2. Pán přišel; co činil? Představil veliké tajemství. *Plivl na zem, ze své sliny učinil bláto; neboť Slovo se stalo tělem.*²²⁶ A potřel slepému oči. Byl potřený, ale ještě nic neviděl. Poslal jej k rybníku jménem Siloe. Evangelistovi záleželo na tom, aby nám představil jméno tohoto rybníka a říká: *To znamená „Poslaný“.* Již víte, kdo byl poslán; pokud by totiž nebyl poslán on, nikdo z nás by nebyl zbaven nepravosti.²²⁷ Umyl si tedy oči v tom rybníku, který znamená Poslaný, byl pokřtěn v Krista. Jestliže jej tedy pokřtil v sebe, také jej osvítil; když jej pomazal, jakoby ho učinil katechumenem. Jistě, hloubka takového tajemství²²⁸ se může vyložit a projednat tak či onak; ale kéž toto postačí vaši velké lásce; slyšeli jste o velikém tajemství. Ptej se člověka: Jsi křesťan? Odpoví ti: Nejsem, je-li pohan či žid. Pokud by však řekl: Jsem; tu se ho zeptej: Katechumen, nebo věřící? Odpoví-li, že je katechumen, byl pomazán, ale dosud ještě nebyl omyt. Ale odkud je pomazaný? Ptej se a odpoví ti; zeptej se ho, v koho věří; a on proto, že je katechumen, řekne: V Krista. Hle, nyní hovořím k věřícím i katechumenům. Co jsem řekl o slině a blátě? Že Slovo se stalo tělem. To slyší i katechumeni;

---

²²³ Srov. Tr. 24,2 a 25, 2 a 5.

²²⁴ Ef 2,3.

²²⁵ *Secundum mentem.*

²²⁶ Srov. Jan 1,14.

²²⁷ *Nisi enim ille fuisset missus, nemo nostrum esset ab iniquitate dimissus.*

²²⁸ *Sacramenti.*

avšak těm nestačí, že byli pomazáni; pokud hledají světlo, ať pospíchají k omytí.²²⁹

3. Proto si nyní kvůli některým otázkám tohoto čtení, spíše projdeme slova Páně a celého tohoto čtení, než abychom je rozebírali. *Cestou uviděl člověka, který byl slepý, a ne jen tak nějaký slepý, ale od narození. Jeho učedníci se ho zeptali: „Rabbi.“* Víte, že *rabbi* je učitel. Nazývali ho učitelem, neboť se toužili učit; předložili tedy Pánu otázku coby učiteli: *Kdo zhřešil: on sám, nebo jeho rodiče, že se narodil slepý? Ježíš odpověděl: „Nezhřešil ani on, ani jeho rodiče, že se narodil slepý.“* Co znamená to, co řekl? Není-li žádný člověk bez hříchu, cožpak byli bez hříchu rodiče tohoto slepého? Cožpak byl zrozen bez prvotního hříchu anebo se během života ničeho nedopustil? Či snad, že měl oči zavřené, žádostivosti se vůbec neprobouzely? Kolik zlého se dopouštějí slepí! Od čeho zlého se zdrží zlá mysl, byť by byly zavřené oči? Nemohl vidět, ale dokázal uvažovat a zřejmě žádat něco, co jako slepý nemohl uskutečnit, ale co v srdci mohl posoudit srdcem, které zpytuje. Pokud tedy jeho rodiče měli hřích, i on měl hřích; proč tedy Pán řekl: *Nezhřešil ani on, ani jeho rodiče*, než kvůli tomu, nač byl dotázán, *že se narodil slepý?* Jeho rodiče totiž měli hřích, ale hříchem samým nebylo způsobeno, že se narodil slepým. Pokud to tedy nebylo způsobeno hříchem rodičů, že se narodil slepý, proč se narodil slepý? Poslouchej, jak Učitel učí; hledá věřícího, aby mu dal porozumět. On sám uvádí důvod, proč se ten (člověk) narodil slepý: *Nezhřešil ani on, praví, ani jeho rodiče, ale mají se na něm zjevit Boží skutky.*

4. Co následuje dále? *Musím konat skutky toho, který mě poslal.* Hle, to je ten poslaný, v němž si slepý umyl tvář. A pohleďte, co řekl: *Musím konat skutky toho, který mě poslal, dokud je den.* Pamatujete si, jakým způsobem odevzdává veškerou slávu tomu, z něhož pochází; neboť ten má syna, kdo z něho pochází, zatímco on sám nemá nikoho, z koho by pocházel.²³⁰ Ale proč jsi řekl, Pane: *dokud je den?* Poslouchej proč. *Přichází noc, kdy nikdo nebude moci pracovat.* Ani ty, Pane? Cožpak bude mít ta noc takovou sílu, abys ani ty v ní nemohl pracovat, je-li noc tvým dílem? Myslím totiž, Pane Ježíši, či spíše nemyslím, nýbrž věřím, a jsem si jist, že jsi tam byl, když Bůh pravil: *Bud' světlo; a bylo světlo.*²³¹ Pokud totiž činil Slovem, skrze tebe činil; a proto bylo řečeno: *Všechno povstalo skrze ně a bez něho nepovstalo nic.*²³² *Bůh oddělil světlo od temnoty; světlo nazval dnem a temnotu nazval nocí.*²³³

5. Jaká je ona noc, která až přijde, nikdo nebude moci pracovat? Poslouchej, co je den, a tehdy pochopíš, co je noc. Od koho uslyšíme, kdopak je tímto dnem? Ať řekne sám: *Pokud jsem na tomto světě, jsem světlo světa.* Hle, on sám je den. Slepý ať si umyje oči ve dne, aby viděl den. *Pokud, praví, jsem na světě, jsem světlo světa.* A tak nevím, jaká bude noc, když tam Kristus nebude;

---

²²⁹ Srov. Tr. 11, 3-4. AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 2, s. 177, pozn. 8.

²³⁰ Srov. např. Tr. 19, 13; 29, 5 a 43, 14. AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 2, s. 178, pozn. 10.

²³¹ Gen 1,3.

²³² Jan 1,3.

²³³ Gen 1,4 a 5.

proto nikdo nebude moci pracovat. Zbývá to prozkoumat, bratři moji, trpělivě dovolte, abych to prozkoumal; s vámi hledám, s vámi ať najdu toho, u něhož hledám. Je známo, je to jasné a také zřetelné, že Pán se na tomto místě zmiňuje o sobě jako o dni, to je o světle světa. *Pokud*, praví, *jsem na světě, jsem světlo světa*. A tak on sám je činný. Avšak jak dlouho je v tomto světě? Uvažujeme, bratři, že tehdy zde byl a nyní už zde není? Uvažujeme-li totiž takto, již po nanebevstoupení Páně nastala tato strašlivá noc, v níž nikdo nemůže pracovat; pokud po nanebevstoupení Páně nastala tato noc, odkud apoštolové činili takové věci? Cožpak byla tato noc, když přišel Duch svatý a naplnil všechny, kdo byli na jednom místě, a dával jim promlouvat jazyky všech národů?²³⁴ Cožpak byla noc, když byl onen chromý na Petrovo slovo uzdraven, či spíše na slovo Páně setrvávající v Petrovi?²³⁵ Cožpak byla noc, když před procházejícími učedníky kladli nemocné na lůžcích, aby se jich dotkl alespoň stín těch, kteří šli kolem?²³⁶ Avšak Pán, když byl zde, nikoho neuzdravil svým stínem, když procházel; ale sám učedníkům řekl: *Větší skutky budete konat*.²³⁷ Pán tedy řekl: *Větší skutky budete konat*; ale ať se tělo a krev nevyvyšuje; ať slyší, jak říká: *Beze mne nemůžete dělat nic*.²³⁸

6. Co tedy? Co řekneme o této noci? Kdy nastane to, že nikdo nebude moci pracovat? To bude noc bezbožných; to bude noc těch, jimž se nakonec řekne: *Jděte do věčného ohně, který je připraven pro ďábla a jeho anděly*.²³⁹ Ale zde se mluví o noci, ne o plameni, ne o ohni. Poslouchej, že je to také noc. O jednom služebníku říká: *Svažte mu ruce i nohy a vyhoďte ho ven do temnot*.²⁴⁰ Proto člověk, dokud žije, ať pracuje, aby ho nepředěšla ona noc, v níž nikdo nemůže pracovat. Nyní je čas, aby pracovala víra skrze lásku; a pokud nyní pracujeme, to je den, to je Kristus. Poslouchej, co přislubuje, abys nemyslel, že zde není. On sám řekl: *Hle, já jsem s vámi*. Jak dlouho? Ať mezi námi, kteří žijeme, není obava; abychom, je-li to možné, o tom slovu ujistili také ty, kdo teprve v budoucnu přijdou. *Hle*, praví, *já jsem s vámi až do konce světa*.²⁴¹ Tento den, který se naplní oběhem slunce, má málo hodin; den Kristovy přítomnosti sahá až do skonání světa. Ano, po vzkříšení živých i mrtvých, když těm po pravici řekne: *Pojďte, požehnaní mého Otce, přijměte království*, těm po levici řekne: *Jděte do věčného ohně, který je připraven pro ďábla a jeho anděly*,²⁴² tam bude noc, kde nikdo nemůže pracovat, ale může přijmout to, na čem pracoval. Jiný je čas práce, jiný přijímání; Pán totiž odplatí každému podle jeho skutků.²⁴³ Co se chystáš učinit, učíš, pokud žiješ; noc totiž v tu dobu, až se přivalí na bezbožné, bude mocná. Ale i nyní každého nevěřícího, když umírá, ta noc pojímá; nelze, aby se tam pracovalo. V oné noci hořel boháč a toužil po kapce vody z prstu chudého;

---

²³⁴ Srov. Sk 2,1-6.

²³⁵ Srov. Sk 3,6-8.

²³⁶ Srov. Sk 5,15.

²³⁷ Jan 14,12.

²³⁸ Jan 15,5.

²³⁹ Mt 25,41.

²⁴⁰ Mt 22,13.

²⁴¹ Mt 28,20.

²⁴² Mt 25,34 a 41.

²⁴³ Srov. Mt 16,27.

trpěl, soužil se, vyznával se, ale nepomohlo se mu, i zkoušel prokázat dobro. Privil tedy Abrahámovi: *Otče Abraháme, pošli Lazara k mým bratřím, ať jim řekne, co se zde děje, aby se také oni nedostali do tohoto místa muk.*²⁴⁴ Ó, nešťastníku, když jsi žil, tehdy byl čas pracovat; teď již jsi v noci, v níž nikdo nemůže pracovat.

7. *Po těch slovech plivl na zem, udělal ze sliny bláto, potřel mu tím blátem oči a řekl mu: „Jdi se umýt v rybníku Siloe“ – což se překládá „Poslaný“.* Šel tam tedy, umyl se, a když se vrátil, viděl. Protože tyto věci jsou jasné, přejdeme je.

8. *Sousedé a ti, kdo ho dříve vídali žebrat, se ptali: „Není to ten, který tu sedával a žebral?“ Jedni tvrdili: „Je to on.“ Jiní říkali: „Není, ale je mu podobný.“* Otevřené oči proměnily tvář. *On řekl: „Jsem to já.“* Jsou to vděčná slova, aby nevděčnost nebyla odsouzena. *Říkali mu tedy: „Jak to, že teď vidíš?“ On odpověděl: „Člověk jménem Ježíš udělal bláto, pomazal mi oči a řekl: „Jdi k rybníku Siloe a umyj se.“ Šel jsem tedy, umyl se a vidím.* Hle, stal se zvěstovatelem milosti; hle, hlásá evangelium, vidí a vyznává. Ten slepý vyznával, ale srdce bezbožných se lámalo, neboť neměli v srdci, co již on měl ve tváři. *Ptali se ho: „Kde je ten, kdo ti otevřel oči?“ Odpověděl: „To nevím.“* V těch slovech byl jeho duch už podobný tomu, kdo byl pomazán, ještě ale nevidí. Tak vyložme, bratři, že ono pomazání měl toliko v duchu²⁴⁵. Káže, ale neví, o kom káže.

9. *Přivedli toho bývalého slepce k farizeům. Ten den, kdy Ježíš udělal bláto a otevřel mu oči, byla zrovna sobota. Také farizeové se ho znovu vyptávali, jak nabyl zraku. On jim odpověděl: „Přiložil mi na oči bláto, umyl jsem se a vidím.“* Někteří farizeové říkali – ne všichni, ale někteří; někteří totiž už byli pomazáni. Co tedy říkali ti, kdo ani neviděli, ani nebyli pomazáni? *Ten člověk není od Boha, protože nezachovává sobotu.* Spíše ji však zachovával ten, kdo byl bez hříchu. Duchovní sobota totiž znamená nemít hřích. Nuže, bratři, Bůh toto připomíná, když ustanovuje sobotu: *Nesmíte vykonávat žádné služebné dílo.*²⁴⁶ Toto jsou Boží slova, která ustanovují sobotu: *Nesmíte vykonávat žádné služebné dílo.* A teď se zeptejte předešlých čtení, co to znamená služebné dílo; a poslyšte Pána: *Každý, kdo páchá hřích, je otrokem hříchu.*²⁴⁷ Ale tito ani vidoucí, ani pomazaní, jak jsem řekl, dbali na sobotu tělesně, duchovně ji porušovali. *Jiní ale namítali: „Jak by mohl hříšný člověk dělat taková znamení?“* Hle, jsou pomazáni. *A nemohli se dohodnout.* Ten den rozdělil světlo od temnot. *Znovu se tedy zeptali toho slepého: „Co ty o něm říkáš, když ti otevřel oči?“* Co si o něm myslíš? Co o něm míníš? Co o něm soudíš? Hledali způsob, jak by obvinili člověka, aby byl vyloučen ze synagogy, avšak nalezen Kristem. A on neohroženě vyjádřil, co si myslil. Privil totiž: *„Je to prorok.“* Stále jistě byl pomazán v srdci, dosud nevyznává Božího Syna, ale přece ani nelže. Sám Pán totiž o sobě privil: *Nikde*

---

²⁴⁴ Lk 16,24-28.

²⁴⁵ *In animo.*

²⁴⁶ Lev 23,8.

²⁴⁷ Jan 8,34.

prorok neznamená tak málo jako ve své vlasti.²⁴⁸

10. Židé však tomu nevěřili, že byl slepý a že nabyl zraku, až si zavolali rodiče uzdraveného slepce a zeptali se jich: „Je to váš syn, o kterém vy říkáte, že se narodil slepý? Jak to, že teď vidí?“ Jeho rodiče odpověděli: „Víme, že je to náš syn a že se narodil slepý. Ale jak to přijde, že teď vidí, to nevíme, a kdo mu otevřel oči, to my nevíme.“ A řekli: „Zeptejte se jeho. Je dospělý, ať mluví sám za sebe!“ Jistě, je to náš syn, ale po právu jsme byli nuceni hovořit za nemluvně, poněvadž sám za sebe mluvit nemohl; dávno začal mluvit, nyní vidí; poznali jsme, že byl slepý od narození, víme, že dávno začal mluvit, nyní ho vidíme vidoucího; zeptejte se jeho, abyste se dověděli; z čeho nás obviňujete? *To jeho rodiče řekli, protože se báli židů. Židé se už totiž usnesli, aby každý, kdo ho vyzná jako Mesiáše, byl vyloučen ze synagogy. Už nebylo špatné být vyhnán ze synagogy. Oni byli vyobcováni, ale Kristus se jich ujal. Proto jeho rodiče řekli: „Je dospělý, zeptejte se jeho.“*

11. Zavolali tedy ještě jednou toho bývalého slepce a řekli mu: „Vzdej Bohu chválu!“ Co to znamená: *Vzdej Bohu chválu?* Popři, co jsi přijal. To jistě neznamená vzdát Bohu chválu, ale spíše se Bohu rouhat. *Vzdej, praví, Bohu chválu! My víme, že ten člověk je hříšník. On však řekl: „Zda je hříšník, to nevím, ale vím jedno: že jsem byl slepý, a teď vidím.“ Zeptali se ho tedy: „Co s tebou udělal? Jak ti otevřel oči?“* A on již podrážděný zatvrdelostí židů a z pozice slepého, který vidí a nesnese slepé, odpověděl jim: „Už jsem vám to řekl, ale jako byste to neslyšeli. Proč to chcete slyšet znovu? Chcete se snad i vy stát jeho učedníky?“ Co to znamená: *Snad i vy, než že já už jím jsem? Nechcete i vy? Nyní vidím, ale nezávidím.*²⁴⁹

12. Zlořečili mu a řekli: „Ty jsi jeho učedník!“ Takové zlořečení na nás a na naše děti. Zlořečení totiž je v tom, pokud prorazíš srdce, ne pokud posuzuješ slova. *My jsme učedníci Mojžíšovi. My víme, že k Mojžíšovi mluvil Bůh, o tomhle však nevíme, odkud je. Kéž byste věděli, že k Mojžíšovi mluvil Bůh; věděli byste totiž, že skrze Mojžíše byl hlásán Bůh. Máte totiž Pána, který říká: Kdybyste totiž věřili Mojžíšovi, věřili byste i mně, neboť on psal o mně.*²⁵⁰ Následujete snad služebníka, a proti Pánu se stavíte zády? Ale ani služebníka nenásledujete; neboť skrze něho byste byli k Pánu vedeni.

13. Ten člověk jim odpověděl: „To je skutečně divné, že vy nevíte, odkud je – a otevřel mi oči. Víme, že hříšníky Bůh neslyší, ale vyslyší toho, kdo je zbožný a plní jeho vůli.“ Až dosud hovoří pomazaný. Vždyť i hříšníky vyslyší Bůh. Kdyby totiž Bůh hříšníky nevyslyšel, nadarmo by onen celník řekl, když klopal oči k zemi a bil se v prsa: *Pane, buď milostiv mně hříšnému!*²⁵¹ A toto vyznání si zasloužilo ospravedlnění, stejně jako tento slepý osvětlení. *Od věků nebylo slycháno, že by někdo otevřel oči slepému od narození. Kdyby tento člověk nebyl*

²⁴⁸ Mt 13,57. Srov. Tr. 15, 23-24 a 24, 7. Srov. AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 2, s. 182, pozn. 29.

²⁴⁹ Krásná slovní hříčka: *Iam video, sed non invideo.*

²⁵⁰ Jan 5,46.

²⁵¹ Lk 18,13.

od Boha, nic by nedokázal. Upřímně, neohroženě, pravdivě. Toto totiž, co učinil Pán, od koho se stalo, ne-li od Boha? Nebo jak by takové věci učinili učedníci, pokud by v nich Pán nepřebýval?

14. Řekli mu: „*V hříších ses celý narodil.*“ Co to znamená: *celý*? S očima zavřenýma. Ale kdo otevřel oči, uzdravil jej celého; kdo dal tváři osvětlení, ten dá vzkříšení na pravici.²⁵² „*V hříších ses celý narodil – a ty nás chceš poučovat?*“ *A vyhnali ho.* Sami ho činili učitelem, sami se ho tolikrát dotazovali, aby se poučili, a nevděční pohrdli tím, kdo je učil.

15. Ale co jsem řekl již dříve, bratři, oni ho vyhánějí, Pán jej přijímá; a tak, protože byl vyhnán, stal se navíc křesťanem. *Ježíš se dověděl, že ho vyhnali; vyhledal ho a řekl mu: „Věříš v Syna Božího?“*²⁵³ Právě umývá tvář srdce. *Odpověděl, coby ještě dosud pomazaný: „A kdo je to, pane, abych v něho uvěřil?“ Ježíš mu řekl: „Viděl jsi ho: je to ten, kdo s tebou mluví.“* Tamten (Kristus) byl poslán, tento si umývá tvář v Siloe, což znamená Poslaný. Konečně již s umytou tváří srdce a s očištěným svědomím, když ho poznává už nejen jako syna člověka, jak předtím věřil, ale již jako Božího Syna, který přijal tělo, praví: *Věřím, Pane.* To je málo, (říci): *Věřím; chceš vidět, v koho věří? A padl před ním na kolena.*

16. *Ježíš mu řekl.* Právě to je ten den, který rozděluje světlo od temnot. *Přišel jsem na tento svět soudit: aby ti, kdo nevidí, viděli; a kdo vidí, oslepli.* Co to znamená, Pane? Unaveným jsi položil vážnou otázku; ale probud' naše síly, abychom dokázali porozumět tomu, co jsi řekl. *Přišel jsi, aby ti, kdo nevidí, uviděli;* a to právem, neboť jsi světlo; a to právem, neboť jsi dnem; a to právem, neboť vysvobozuješ z temnot; toto každá duše uznává, tomu každá rozumí. Co znamená to, co následuje: *A kdo vidí, oslepli?* Kvůli tomu, že jsi přišel, oslepnou ti, kdo viděli? Slyš, co následuje a snad porozumíš.

17. Byli tedy rozčileni těmito slovy *někteří farizeové a řekli mu: „Jsme snad i my slepí?“* Slyš nyní to, co je popuzovalo: *A kdo vidí, oslepli. Ježíš jim odpověděl: „Kdybyste byli slepými, neměli byste hřích.“* Ačkoli i sama slepota je hřích. *Kdybyste byli slepí,* to znamená, pokud byste zpozorovali, že jste slepí, pokud byste přiznali, že jste slepí a běželi k lékaři; *kdybyste tedy takto byli slepými, neměli byste hřích,* protože já jsem přišel zbavit hříchu. *Vy však nyní říkáte: „Vidíme.“ Proto váš hřích trvá.* Proč? Protože, když říkáte: *Vidíme,* nehledáte lékaře a ve své slepotě zůstáváte. Toto pak je to, čemu jsme před chvílí neporozuměli, jak pravil: *Přišel jsem, aby ti kdo nevidí, viděli;* co znamená: *aby ti, kdo nevidí, viděli?* Kdo o sobě vyznává, že nevidí, ale hledají lékaře, aby viděli. *A kdo vidí, aby oslepli;* co znamená: *kdo vidí, aby oslepli?* Kdo si myslí, že vidí, ale nehledají lékaře a ve své slepotě setrvávají. A tedy toto rozlišení nazval soudem, když pravil: *Přišel jsem na tento svět soudit,* čímž rozlišuje případ věřících a vyznávajících od pyšných, kteří si myslí, že vidí, a tím jsou vážněji zaslepeni; tak jako mu řekl hříšník, jenž vyznává a hledá lékaře: *Bože,*

---

²⁵² Srov. Mt 25,31-34.

²⁵³ Dle překladu používaného při liturgii a který používáme při citaci, také textová varianta: *Věříš v Syna člověka?*

*zjednej mi právo a ujmi se mé pře proti bezbožnému lidu;*²⁵⁴ to jest těch, kdo říkají: *Vidíme*, a jejichž hřích trvá. Avšak nepřinesl do světa ještě ten soud, kterým bude soudit na konci věků živé i mrtvé. S ohledem na něj totiž řekl: *Já neposuzuji nikoho,*²⁵⁵ protože nejprve přišel, *ne aby svět odsoudil, ale aby svět byl skrze něho spasen.*²⁵⁶

---

²⁵⁴ Žl 42,1.

²⁵⁵ Jan 8,15.

²⁵⁶ Jan 3,17.

TRACTATUS XLIX.

Od místa, kde se čte: *Byl jeden nemocný, Lazar; až k tomuto: Odešel do kraje blízko pouště, do města zvaného Efraim, a tam pobýval s učedníky.*

(Kap. XI, 1-54.)

1. Mezi všemi zázraky, které náš Pán Ježíš Kristus učinil, se káže především

o Lazarově vzkříšení. Avšak zaměříme-li pozornost na toho, kdo to učinil, musíme být spíše potěšeni než udiveni. Člověka vzkřísil ten, kdo člověka také stvořil; on sám je totiž Jediný (Syn) Otce, skrze něhož, jak víte, všechno bylo stvořeno.²⁵⁷ Proto, pokud bylo skrze něj všechno stvořeno, co je divného na tom, byl-li skrze něj vzkřísěn jeden, když se denně skrze něj rodí takové množství (lidí)? Více znamená lidi tvořit než křísit. Přesto ráčil i tvořit i křísit: všechny tvořit, některé křísit. Neboť i když Pán Ježíš učinil mnoho takových věcí, nebyly všechny zapsány; stejně jako sám svatý evangelista Jan dosvědčuje, že Kristus Pán řekl i učinil mnohé věci, které nebyly zapsány;²⁵⁸ avšak k zapsání byly vybrány ty, které se jevily, že postačí pro spásu věřících. Slyšel jsi totiž, že Pán Ježíš vzkřísil mrtvého; tobě postačí vědět, že kdyby chtěl, vzkřísil by všechny mrtvé. A právě toto si ponechal na konec věků. Neboť *přichází hodina*, jak říká ten, o němž jste slyšeli, nevelikým zázrakem vzkřísil z mrtvých (člověka) po čtyřech dnech v hrobě, *kdy všichni v hrobech uslyší jeho hlas a vyjdou*. Vzkřísil zapáchajícího, ale přesto až dosud byl v zapáchající mrtvole tvar údů; on v poslední den jedním zvoláním přemění popel opět v tělo. Ale bylo třeba, aby nyní učinil nějaké (skutky), jimiž by nám byla dána znamení jeho síly, abychom v něj uvěřili a připravili se k onomu vzkříšení, které bude k životu, ne k odsouzení. Právě proto praví: *Přichází hodina, kdy všichni v hrobech uslyší jeho hlas a vyjdou: ti, kdo konali dobro, budou vzkříseni k životu, kdo páchali zlo, budou vzkříseni k odsouzení.*²⁵⁹

2. Nicméně v evangeliu čteme o třech mrtvých, které Pán vzkřísil, a asi ne nadarmo. Neboť skutky Páně nejsou pouhými skutky, ale jsou znameními.²⁶⁰ Pokud jsou tedy znameními, kromě toho, že jsou podivuhodné, jistě něco označují; objevit význam těchto skutků je o něco náročnější než o nich číst nebo poslouchat. Když se četlo v evangeliu o tom, jak byl Lazar oživen, poslouchali jsme s podivem, jako by nám byla před oči postavena podívaná na veliký zázrak. Zaměříme-li pozornost na zázračnější Kristovy skutky, každý, kdo věří, opět vstane; zaměříme-li všichni pozornost a porozumíme, že jsou bídňější smrti, že každý, kdo hřeší, umírá. Ale každý člověk se bojí smrti těla, málokdo však smrti

---

²⁵⁷ Srov. Jan 1,3.

²⁵⁸ Srov. Jan 20,30.

²⁵⁹ Jan 5,28 a 29.

²⁶⁰ Srov. Tr. 24, 2; 25, 2 a 5; 44, 1. AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 2, s. 239, pozn. 5.

duše. O tělesnou smrt, která bez pochyb někdy přijde, se starají všichni, aby nepřišla; to je zdroj jejich lopoty. Člověk smrtelný usiluje, aby neumřel, a člověk, který má žít navěky, se nesnaží, aby nehřešil. A když usiluje, aby neumřel, usiluje o to bezpředmětně; činí to totiž, aby smrt ještě oddálil, ne aby jí unikl; ovšem nechce-li hřešit, nebude se namáhat a bude žít navěky. Ó, kéž bychom dokázali lidi povzbudit a zároveň s nimi být povzbuzeni k tomu, abychom byli takovými milovníky života trvalého, jako jsou lidé milovníky života pomíjivého! Co člověk neučiní, když se ocitne v nebezpečí smrti! Když meč strměl nad jejich krky, vzdali se lidé čehokoli, jen aby se zachránili a přežili. Kdo se hned nevzdal, aby nebyl usmrcen? A asi po vzdání se stejně byl usmrcen. Kdo by poté nechtěl přijít o to, co slouží k životu, jen aby přežil, a zvolil by raději nuzný život než rychlou smrt? Komu bylo řečeno: Plav, abys nezemřel; a on váhal? Komu bylo řečeno: Pracuj, abys nezemřel; a zůstal lenořit? Abychom žili navěky, Bůh přikazuje snadné věci, ale bráníme se poslouchat. Bůh ti neříká: Zbav se toho, co máš, abys žil nakrátko ve starostech a lopotě; ale: Dej chudým z toho, co máš, abys žil v bezpečí bez námahy. Dělají nám výčitky milovníci časného života, který oni nemají, ani když chtějí, ani na jak dlouhou dobu chtějí; a my si naproti tomu nic nevyčítáme, tak leniví, tak neteční k získání se věčného života, který budeme mít, budeme-li chtít, a když ho budeme mít, neztratíme ho; avšak tuto smrt, již se bojíme, třebaže ji nechceme, mít budeme.

3. Jestliže tedy Pán svou velikou milostí a svým velikým milosrdenstvím křísí duše, abychom neumřeli navěky, správně rozumíme, že ti tři mrtví, které vzkřísil tělesně, něco označují a znázorňují o vzkříšení duší, které se děje skrze víru: vzkřísil dceru představeného synagogy, která dosud ležela v domě;²⁶¹ vzkřísil mladého syna vdovy, který byl vynášen za brány města;²⁶² vzkřísil Lazara, již čtyři dny pochovaného. Ať se každý zamyslí nad svou duší; hřeší-li, umírá; hřích je smrtí duše. Ale někdy se hřeší v mysli. Měl jsi zálibu ve zlém, souhlasil jsi, zhřešil jsi; a ten souhlas tě zahubil; ale smrt je uvnitř, neboť zlé uvažování ještě nevešlo do skutku. Pán, aby označil, že takovou duši vzkřísí, vzkřísil onu dívku, která dosud nebyla vynesena ven, ale ležela mrtvá v domě, jako by se skrýval hřích. Avšak pokud jsi nejen přivolil zlé zálibě, ale dokonce jsi sám zlo učinil, jako bys mrtvého vynesl za bránu; již jsi venku a mrtvý jsi byl vnesen. A přece i jeho Pán vzkřísil a navrátil jeho ovdovělé matce. Pokud jsi zhřešil, lituj! A Pán tě vzkřísí a navrátí církvi, tvé matce. Třetí mrtvý je Lazar. Je to hrozný druh smrti, nazývá se návyk ke zlému. Jiné je totiž zhřešit, jiné je činit hřešení návykem. Kdo zhřeší a hned se napravuje, brzy se vrací k životu; neboť dosud není zapleten návykem, není pochovaný. Kdo si však navykl hřešit, je pochovaný a správně se o něm říká: *zapáchá*; začíná totiž mít tu nejhorší pověst, jakoby šeredný puch. Takoví jsou všichni, kdo si navykli zločinnosti, kdo jsou zvrácených mravů. Říkáš mu: Nedělej to. Kdy tě vyslechne ten, koho země tak zadržuje a hnilobou je rozkládán a spoustou návyků je zatížen? A přece Kristova moc nebyla nedostačující k tomuto vzkříšení. Známe a viděli jsme, denně vidíme lidi, kteří změnili nejhorší návyky, že žijí lépe než ti, kdo jim je vyčítají. Zlořečil

---

²⁶¹ Srov. Mk 5,41 a 42.

²⁶² Srov. Lk 7,14 a 15.

jsi člověku; hle, sama sestra Lazarova (je-li to sama ta, která pomazala olejem nohy Páně a otřela je svými vlasy, když je smáčela slzami) byla lépe vzkříšena než její bratr: ona byla osvobozena od spousty zlých návyků. Byla to totiž proslulá hříšnice; a o ní bylo řečeno: *Muselo jí být odpuštěno mnoho hříchů, když mně nyní prokazuje tolik lásky.*²⁶³ Vidíme mnohé, známe mnohé; nikdo ať si nezoufá, nikdo ať na sebe nespolehá. A je špatné zoufat si i spoléhat se na sebe. Tak si nezoufej a hleď si zvolit toho, na koho se máš spolehnout.

4. Tedy Pán vzkřísil také Lazara. Slyšeli jste, co bylo zač Lazarovo vzkříšení, tj., co označuje. A tak již čtěme; a protože v tomto čtení je mnohé jasné, nežádejme si rozbor v jednotlivostech, abychom pojednali o nezbytném. *Byl jeden nemocný, Lazar z Betánie, vesnice, jeho sestry Marie a Marty.* V předchozím čtení jste si připomenuli, že Pán unikl z rukou těch, kdo jej chtěli kamenovat a odešel za Jordán, kde křtil Jan.²⁶⁴ Když tam Pán pobýval, onemocněl Lazar v Betánii, což byla vesnice blízko Jeruzaléma.

5. *To byla ta Marie, která pomazala Pána olejem a utřela mu nohy svými vlasy. Ten nemocný byl její bratr Lazar. Sestry tedy poslaly k němu se vzkazem.* Již víme, kam poslaly – (na místo) kde byl Pán, protože byl pryč, totiž za Jordán. Poslaly k Pánu a vzkázaly, že jejich bratr onemocněl, aby, pokud by mohl, přišel a zbavil jej nemoci. On odkládal uzdravení, aby mohl vzkřísit. Co tedy vzkázaly jeho sestry? *Pane, ten, kterého miluješ, je nemocen.* Neřekly: Přijď; tomu totiž, který miluje, stačilo pouze oznámit. Neodvažovaly se říci: Přijď a uzdrav; neodvažovaly se říci: tam rozkaž, a zde se stane. Byla-li pochválena víra onoho setníka, proč ne i tyto (sestry)? On přece pravil: *Pane, nezasloužím si, abys vešel do mého domu. Ale řekni jen slovo, a můj služebník bude uzdraven.*²⁶⁵ Nic z tohoto tyto (sestry) neřekly, než pouze: *Pane, ten, kterého miluješ, je nemocen.* Stačí, abys to věděl; nemiluješ totiž a zoufáš si. Ale někdo říká: Jak mohl být v Lazarovi znázorněn hříšník a přitom jej Pán tak miloval? Ať poslechne, co říká: *Nepřišel jsem totiž povolovat spravedlivé, ale hříšníky.*²⁶⁶ Kdyby totiž Bůh nemiloval hříšníky, z nebe na zemi by nesestoupil.

6. *Když to Ježíš uslyšel, řekl: „To není nemoc k smrti, ale k slávě Boží, aby jí byl oslaven Boží Syn.“* Takové jeho oslavování jemu nic nepřidalo, ale nám prospělo. Proto pravil toto: *Není k smrti,* neboť ani ta smrt nebyla k smrti, ale spíše k zázraku, pro který by lidé uvěřili v Krista a vyhnuli se skutečné smrti. Dobře se podívejte, jak jakoby nepřimo Pán o sobě řekl, že je Bůh, kvůli některým, kteří popírají, že Syn je Bůh.²⁶⁷ Neboť jsou bludaři, kdo toto popírají, že Syn Boží je Bůh. Hle, ať slyší: *To není nemoc,* praví, *k smrti, ale k slávě Boží.* K jaké slávě? A jakého Boha? Slyš to, co následuje: *Aby jí byl oslaven Boží Syn.* Tedy *to není nemoc,* praví, *k smrti, ale k slávě Boží, aby jí byl oslaven Boží Syn.* Skrze co? Skrze onu slabost.

---

²⁶³ Srov. Lk 7,37-47.

²⁶⁴ Srov. Jan 10,39-40.

²⁶⁵ Mt 8,8.10.

²⁶⁶ Mt 9,13.

²⁶⁷ Narážka na arianismus.

7. Ježíš měl rád Martu a její sestru Marii i Lazara. On nemocný, ony zarmoucené, všichni milovaní; ale měl je rád i Uzdravitel nemocných, ba dokonce Buditel mrtvých a Těšitel zarmoucených. *Když tedy uslyšel, že je nemocen, zůstal ještě dva dni v místě, kde byl. Vzkázaly mu tedy, on tam zůstal; tak uběhla doba, až se naplnily čtyři dny. Nikoli nadarmo, to spíše snad, ba určitě proto, aby i sám počet dní naznačoval nějaké tajemství. Potom teprve znovu řekl svým učedníkům: „Pojďme do Judska,“* kde byl málem ukamenován ten, kdo, zdá se, kvůli tomu odtud odcházel, aby nebyl ukamenován. Odešel totiž jako člověk; ale při návratu jako ten, kdo nedbá na slabost, ukázal sílu. *Pojďme, praví, do Judska.*

8. Pohleďte, jak byli učedníci ustrašeni poté, co toto řekl. *Učedníci mu řekli: „Mistře, nedávno tě chtěli židé ukamenovat – a zas tam jdeš?“ Ježíš odpověděl: „Nemá den dvanáct hodin?“* Co znamená tato odpověď? Oni řekli: *Nedávno tě chtěli židé ukamenovat – a zas tam jdeš, aby tě ukamenovali? Pán na to: Nemá den dvanáct hodin? Kdo chodí ve dne, neklopýtne, protože vidí světlo tohoto světa. Kdo však chodí v noci, klopýtne, protože v něm není světlo.* Zajisté mluvil o dni, ale v našem porozumění jako by ještě stále byla noc. Vzávejme den, aby zapudil noc a (svým) světlem osvětlil srdce. Co totiž Pán chtěl říci? Nakolik se mi to zdá vhodné, nakolik z této věty prosvítá výška i hloubka, chce vyvrátit jejich pochybnost a nevěru. Chtěli totiž dát Pánu radu, aby nezemřel, zatímco on přišel zemřít, aby oni sami nezemřeli. Tak i na nějakém jiném místě svatý Petr milující Pána, když ještě úplně nepochopil, proč přišel, bál se, aby nezemřel a znelíbil se životu, tj. samému Pánu; neboť když naznačil učedníkům, že bude v Jeruzalémě od židů umučen, odpověděl Petr za ostatní a pravil: *Bůh uchovej, Pane! To se ti nikdy nestane!* Načež Pán říká: *Jdi mi z očí, satane, neboť nemáš na mysli věci božské, ale lidské!* A krátce předtím, když vyznává, že je Syn Boží, zasloužil si chválu; uslyšel totiž: *Blahoslavený jsi, Šimone, synu Jonášův, protože ti to nezjevilo tělo a krev, ale můj nebeský Otec.*²⁶⁸ Ten, jemuž řekl: *Blahoslavený jsi,* tomu říká: *Jdi mi z očí, satane, neboť blahoslavený nebyl sám od sebe. Ale odkud? Protože ti to nezjevilo tělo a krev, ale můj nebeský Otec.* Hle, odkud jsi blahoslavený, ne ze svého, ale z mého. Ne proto, že já jsem Otec, ale že všechno, co má Otec, je moje.²⁶⁹ Pokud je blahoslavený kvůli tomu, co je ze svého Pána, satan od čeho? Tehdy to řekl; neboť udal důvod blahoslavení, jak řekl: *Nezjevilo ti to tělo a krev, ale můj nebeský Otec;* toto je důvod tvého blahoslavení. Že jsem však řekl: *Jdi mi z očí, satane,* slyš také o důvodu této věci: *Nemáš na mysli věci božské, ale lidské.* Proto ať se nikdo neklame: ze svého je satanem, z Božího je blahoslavený. Co totiž znamená „ze svého“, ne-li ze svého hříchu? Vezmi hřích – co zůstane tvé? Spravedlnost, praví, je z mého. Co totiž máš, co bys nedostal?²⁷⁰ Proto když chtěli lidé dávat radu Bohu, učedníci učitelí, služebníci Pánu, nemocní lékaři, pokáral je a pravil: *Nemá den dvanáct hodin? Kdo chodí ve dne, neklopýtne. Mne následujte, nechcete-li klopýtat; nechtějte mi dávat radu vy, kteří ode mne*

---

²⁶⁸ Srov. Mt 16,16-23.

²⁶⁹ Srov. Jan 16,15.

²⁷⁰ Srov. 1 Kor 4,7.

máte radu přijmout. Čeho se tedy týká: Nemá den dvanáct hodin? Neboť aby ukázal, že on je den, vyvolil dvanáct učedníků. Pokud já jsem, praví, den a vy hodiny, dávají snad hodiny dni radu? Hodiny následují den, nikoli den hodiny. Pokud tedy oni byli hodinami, co tam dělá Jidáš? Nebyl i on mezi dvanácti hodinami? Pokud byl hodinou, osvěcoval; pokud osvěcoval, jak to, že vydal den na smrt? Ale Pán v tom slově (nehovořil) o samém Jidáši, ale předvídal jeho nástupce. Když totiž odpadl Jidáš, nastoupil za něj Matěj a počet dvanácti se zachoval.²⁷¹ Proto ne nadarmo Pán vyvolil dvanáct učedníků, ale protože je sám duchovním dnem. Ať tedy hodiny následují den, ať hodiny zvěstují den, ať hodiny ode dne jsou osvěcovány, ať jsou hodiny ode dne ozařovány a skrze zvěstování hodin ať svět uvěří v den. Tedy toto pravil v krátkosti: Mne následujte, nechcete-li klopýtat.

9. *Po těch slovech ještě dodal: „Náš přítel Lazar spí, ale jdu tam, abych ho probudil ze spánku.“* Řekl pravdu. Pro sestry zemřel, pro Pána spal. Zemřel pro lidi, kteří ho nemohli vzkřísit; neboť Pán ho tak snadno probudil z hrobu, jako ani ty neprobudíš spícího z lůžka. Tedy v ohledu na svou moc hovořil o spícím; neboť i jiní mrtví jsou často nazváni v Písmech „spící“, jak apoštol říká: *Nechceme vás, bratři, nechat v nevědomosti o těch, kteří už zesnuli, abyste nebyli zarmoucení jako ostatní, kdo nemají naději.*²⁷² Proto i on je pojmenoval jako „spící“, protože předpovídal, že budou vzkříšeni. Spí tedy každý mrtvý, i dobrý i špatný. Ale právě jako záleží těm, kdo denně usínají a probouzejí se, na tom, co každý vidí ve snech – jedni prožívají příjemné sny, jiní trýznění, proto, takže se ten, kdo bdí, bojí usnout, aby se k tomu opět nevrátil – tak každý člověk usíná ve svém stavu i probouzí se ve svém stavu. A záleží na tom, jakou stráží je kdo přijat, aby byl poté přiveden k soudu. Neboť i vězení se hlídky přidělují podle druhu případů; úředníci jsou sjednáni pro ochranu jedněch, při přátelské a jemné práci a ve věci občanské; jiní jsou předáni správcům²⁷³; další jsou posláni do žaláře; a v samotném žaláři nejsou všichni, ale z důvodu vážnějších případů jsou nastrkáni do nejhlubších (částí) žaláře. Proto, jako jsou odlišné stráže při výkonu úřadu, tak jsou odlišné stráže mrtvých i odlišné druhy vzkříšených. Byl přijat chudý, byl přijat bohatý; ale jeden do Abraháмова náručí; jeden tam, kde žíznil a nenašel kapku vody.²⁷⁴

10. A tak všechny duše mají, abych při této příležitosti poučil vaši lásku, všechny duše mají, když opustí svět, své odlišné přijetí. Dobré mají radost, zlé muka. Ale až vskutku nastane vzkříšení, i radost dobrých se rozhojní, i muka zlých budou tvrdší, když s tělem budou trýznění. Svatí patriarchové, proroci, apoštolové, mučedníci, dobří věřící byli přijati v pokoji; přesto všichni až na závěr přijmou to, co Bůh přislíbil: jim bylo totiž přislíbena také vzkříšení těla, zničení smrti, věčný život s anděly. Toto všichni zároveň přijmeme; neboť odpočinutí, jež je dáváno záhy po smrti, každý přijme tehdy, až umře, bude-li

---

²⁷¹ Srov. Sk 1,26.

²⁷² 1 Sol 4,13.

²⁷³ „*Optiones* jsou ti, kdo spravují různé úřady; mohou to být správci dílny, úřadu či žaláře – o těchto posledních je zde řeč [...]“ *Corpus Christianorum, Series Latina* 36, VIII, s. 425, pozn. 1.

²⁷⁴ Srov. Lk 16,22-24.

toho hoden.²⁷⁵ Jako první je přijmou patriarchové; pohleďte, jak dlouho odpočívají; později proroci, hned nato apoštolové, pak svatí mučedníci a dobří věřící všech dní. A jedni v tomto odpočnutí už jsou dlouho, jiní ne tak dlouho, další nemnoho let a zase jiní až po delším čase. Až však procitnou z tohoto spánku, všichni zároveň přijmou, co bylo přislíbeno.

11. *Náš přítel Lazar spí, ale jdu tam, abych ho probudil. Učedníci mu řekli – jak rozuměli, tak odpověděli: Pane, jestliže spí, uzdraví se. Spánek nemocných totiž bývá známkou zdraví. Ježíš však mluvil o jeho smrti, oni ale mysleli, že mluví o usnutí ve spánku. Tehdy jim Ježíš řekl otevřeně. Nepřímo totiž řekl: spí; pravil proto otevřeně: Lazar umřel. A jsem rád, že jsem tam nebyl, kvůli vám, abyste uvěřili. A vím, že umřel, a já jsem tam nebyl; bylo totiž vzkázáno, že je nemocný, nikoli mrtvý. Ale co mohlo zůstat skryto tomu, kdo stvořil a do jehož rukou duše zemřelého odešla? Pravil toto: A jsem rád, že jsem tam nebyl, kvůli vám, abyste uvěřili, abyste se již začali divit, že Pán mohl říci, že je mrtev, což ani neviděl ani o tom neslyšel. Jistě zde musíme připomenout, že víra jeho učedníků, kteří v něj již uvěřili, byla až dosud postavena na zázracích; ne aby ta, která nebyla, začala existovat, ale aby ta, která již začala existovat, rostla; i když užil takového slova, jako by teprve začínali věřit. Nepravil totiž: Jsem rád kvůli vám, aby se vaše víra zvětšovala nebo upevňovala; ale pravil: abyste uvěřili. Tomu se musí rozumět: abyste více a pevněji uvěřili.*

12. *„Ale pojďme k němu!“ Tomáš – řečený Blíženec – vyzval ostatní učedníky: „Pojďme i my, ať zemřeme s ním!“ Když Ježíš přišel, shledal, že Lazar je už čtyři dny v hrobě. O čtyřech dnech lze toho zajisté říci mnoho, jako se tomu má s temnými místy Písma, která pro odlišnost těch, kdo jim rozumějí, vyjevují mnohé smysly. Řekněme i my, co se nám zdá, že označuje ten, kdo byl po čtyři dny mrtvý. Jak jsme totiž v onom slepém rozpoznali jaksi lidský rod, tak asi i v tomto mrtvém mnoho vyrozumíme; jedna skutečnost totiž může být označena různými způsoby. Když se narodí člověk, už se narodí se smrtí, neboť přebírá hřích od Adama. Proto apoštol říká: *Skrze jednoho člověka přišel na tento svět hřích a skrze hřích smrt, a tak smrt přešla na všechny lidi, protože všichni zhřešili.*²⁷⁶ Hle, máš zde jeden den smrti, který přenáší člověk ze smrti na potomstvo. Poté roste, začíná se blížit k rozumným létům, aby rozuměl přirozenému zákonu, který mají všichni vepsán do srdce: To, co nechceš, aby ti bylo činěno, ani ty nečiň druhým.²⁷⁷ Cožpak to, co se lze na těchto stránkách naučit, není jaksi čteno i v samotné přirozenosti? Chceš trpět krádež? Jistě nechceš. Hle, zákon v tvém srdci: Co nechceš trpět, nechtěj činit. A ten zákon lidé překračují: hle, druhý den smrti. Byl dán dokonce božský zákon skrze Božího služebníka Mojžíše; bylo tam řečeno: *Nezabiješ; nezczizoložíš; nevydáš křivého svědectví; cti otce i matku; nebudeš dychtit po ničem, co patří tvému bližnímu; nebudeš dychtit po ženě svého bližního.*²⁷⁸ Hle, zákon byl napsán a opovrhne se jím; hle, třetí den smrti. Co zbývá? Přichází také evangelium,*

---

²⁷⁵ Srov. Tr. 26, 16.

²⁷⁶ Řím 5,12.

²⁷⁷ Srov. Tob 4,16.

²⁷⁸ Srov. Ex 20,12-17.

hlásá se nebeské království, všude je ohlašován Kristus, hrozí peklem, přislubuje věčný život, ale pohrdá se jím. Lidé překračují evangelium: hle, čtvrtý den smrti. Právem již zapáchá. Cožpak vůči těmto se musí popírat milosrdenství? Nikoli. Pán se neopomene přiblížit ani k takovým, aby je probudil.

13. *K Martě a Marii přišlo mnoho židů, aby je potěšili (v žalu) nad bratrem. Když Marta uslyšela, že Ježíš přichází, chvákala mu naproti. Marie zůstala v domě. Marta řekla Ježíšovi: „Pane, kdybys tu byl, můj bratr by byl neumřel. Ale vím i teď, že ať bys žádal Boha o cokoli, Bůh ti to dá. Neřekla: Ale i tak tě prosím, abys vzkřísil mého bratra. Vždyť odkud věděla, bude-li užitečné pro jejího bratra, aby byl vzkříšen? Jen tolik řekla: Víím, že můžeš, a chceš-li, učiníš; zda bys to měl učinit, to je věc tvého úsudku, nikoli mého očekávání. Ale víím i teď, že ať bys žádal Boha o cokoli, Bůh ti to dá.*

14. *Ježíš jí řekl: „Tvůj bratr vstane.“ To bylo dvojznačné. Nepravil totiž: Nyní vzkřísím tvého bratra; ale: „Tvůj bratr vstane.“ Marta mu odpověděla: „Vím, že vstane při vzkříšení v poslední den.“ Oním vzkříšením jsem si jistá, tímto však si jistá nejsem. Ježíš jí řekl: „Já jsem vzkříšení.“ Říkáš: Můj bratr vstane při vzkříšení v poslední den; to je pravda! Ale skrze koho jednou povstane, může i nyní, neboť: *Já jsem, praví, vzkříšení a život. Slyšte, bratři, slyšte to, co říká. Jistě bylo veškeré očekávání okolostojících, že obživne Lazar, jenž byl po čtyři dny mrtv; poslyšme a povstaňme. Jak mnozí jsou mezi tímto lidem, které svírá tíha návyků! Snad mne slyší někteří, jimž je řečeno: Neopíjejte se vínem, vede to jen k výstřednostem;*²⁷⁹ říkají: Nemůžeme! Snad mě slyší někteří nečistí, poskvrnění nevázanostmi a nemravnostmi, jimž je řečeno: Nečiňte to, abyste nezahynuli; a odpovídají: Nemůžeme se vzdát svého návyku. Ó, Pane, tyto opět probud'. *Já jsem, praví, vzkříšení a život. Proto vzkříšení, neboť život.**

15. *Kdo věří ve mne, i když umřel, bude žít, a žádný, kdo žije a věří ve mne, neumře navěky. Co to znamená? Kdo věří ve mne, i když umřel, bude žít, jako Lazar umřel, bude žít; neboť on není Bohem mrtvých, ale živých. O dávno zemřelých otcích, to je o Abrahámovi, Izákovi a Jakubovi, dal židům takovou odpověď: *Já jsem Bůh Abrahámův, Izákův a Jakubův. On není Bohem mrtvých, ale živých: neboť všichni žijí pro něho.**²⁸⁰ Věř tedy; a i kdybys umřel, budeš žít; ovšem pokud nevěříš, i když žiješ, jsi mrtvý. Dosvědčme i to, že pokud nevěříš, třebaže žiješ, jsi mrtvý. Tomu, kdo otálel, aby ho následoval a říkal: *Dovol mi, abych napřed šel a pochoval svého otce, tomu odpověděl: Nech, ať mrtví pochovávají své mrtvé, ty pojď, následuj mě.*²⁸¹ Byl tam mrtvý k pochování, byli tam i mrtví, kteří se připravovali mrtvého pochovat; on mrtvý v těle, oni v duši. Odkud se bere smrt v duši? Když není víra. Odkud se bere smrt v těle? Když není duše. Proto duši tvého života je víra.²⁸² *Kdo věří ve mne, praví, i když umřel v těle, bude žít v duši, dokud i nevstane tělo, které už nikdy nezemře. Toto*

²⁷⁹ Ef 5,18.

²⁸⁰ Mt 22,32 a Lk 20,37-38.

²⁸¹ Mt 8,21-22.

²⁸² Ergo animae tuae anima fides est.

znamená: *Kdo věří ve mne, i když umřel v čase kvůli smrti těla, neumře navěky kvůli životu ducha a nesmrtelnému vzkříšení. Toto znamená to, co pravil: „A žádný, kdo žije a věří ve mne, neumře navěky. Věříš tomu?“ Odpověděla mu: „Ano, Pane, věřím, že ty jsi Mesiáš, Syn Boží, který přišel na svět.“* Když jsem tomuto uvěřila, uvěřila jsem, že ty jsi vzkříšení, uvěřila jsem, že ty jsi život; uvěřila jsem, že kdo věří v tebe, i když umřel, bude žít; a kdo žije a věří v tebe, neumře navěky.

16. *Po těch slovech odešla, zavolala svou sestru Marii v tichosti²⁸³ a řekla jí: „Mistr je tu a volá tě.“* Je třeba si všimnout, jak se ticho vyjádřilo v utajení hlasu. Neboť jakým způsobem byla potichu ta, která zároveň řekla: *Mistr je tu a volá tě?* Je třeba si všimnout také toho, že evangelista neřekl, kde, kdy či jak Pán zavolal Marii, aby se to spíše vyrozumělo ze slov Marty a zachovala se stručnost při vypravování.

17. *Jak to uslyšela, rychle vstala a šla k němu. Ježíš totiž dosud nedošel do vesnice, ale byl ještě na tom místě, kam mu Marta přišla naproti. Když uviděli židé, kteří byli u Marie v domě a těšili ji, že rychle vstala a vyšla, šli za ní; říkali si, že jde k hrobu, aby se tam vyplakala.* Proč to bylo pro evangelistu důležité vypravovat? Abychom uviděli to, co způsobilo, že tam byli mnozí, když byl Lazar vzkříšen. Když si totiž židé mysleli, že utíká, aby pro svou bolest hledala útěchu v slzách, následovali ji, aby tak veliký zázrak vzkříšení mrtvého po čtyřech dnech našel mnohé svědky.

18. *Jakmile Marie došla tam, kde byl Ježíš, a uviděla ho, klesla mu k nohám a řekla mu: „Pane, kdybys tu byl, můj bratr by byl neumřel.“* Když Ježíš viděl, jak pláče ona a jak pláčou i židé, kteří přišli zároveň s ní, v duchu byl hluboce dojat, zachvěl se a zeptal se: *„Kam jste ho položili?“* Nevím, co nám naznačil tím, že byl v duchu hluboce dojat a že se zachvěl. Kdo by jím totiž mohl zachvět, než on sám sebou? Proto, bratři moji, nejprve zaměřte pozornost na jeho moc a teprve hledejte význam. Ty, ač nechceš, zachvěješ se; Kristus se zachvěl, protože chtěl. Ježíš hladověl, to je pravda, ale protože chtěl; Ježíš usnul, to je pravda, ale protože chtěl; Ježíš zesmutněl, to je pravda, ale protože chtěl; Ježíš zemřel, to je pravda, ale protože chtěl; v jeho moci bylo, tak či tak být dojat, nebo nebýt dojat. Slovo totiž přijalo duši i tělo, celou lidskou přirozenost spojenou v jednotě osoby. Vždyť i apoštolova duše byla osvícena Slovem, Petrova duše byla osvícena Slovem, Pavlova duše i duše ostatních apoštolů a svatých proroků byly osvíceny Slovem; ale o žádné nebylo řečeno: *Slovo se stalo tělem;*²⁸⁴ o žádné nebylo řečeno: *Já a Otec jedno jsme.*²⁸⁵ Kristova duše i tělo je jednou osobou se Slovem Božím, jeden Kristus. A tak skrze toto (Slovo), v němž spočívá nejvyšší moc, je na pokyn vůle ovládána slabost: Toto znamená: *zachvěl se.*

19. Mluvil jsem o moci, (nyní) zaměřte pozornost na význam. Veliký viník

---

²⁸³ Liturgický překlad překládá: *vocavit Mariam silentio, dicens*, „zavolala Marii stranou a řekla jí,“ my kvůli jasnějšímu smyslu nahrazujeme: „zavolala Marii v tichosti a řekla jí“.

²⁸⁴ Srov. Jan 1,14.

²⁸⁵ Srov. Jan 10,30.

je ten, koho označuje smrt po čtyři dny a onen pohřeb. Co tedy znamená, že se Kristus zachvěje, než aby se ti označilo, jak ty se musíš zachvět, když jsi zatěžován a tlačěn takovou tíhou hříchu? Všiml sis totiž sebe, viděl jsi, že jsi viník, zúčtoval jsi se sebou: to jsem učinil, a Bůh mě ušetřil; toho jsem se dopustil, a měl se mnou strpení; slyšel jsem evangelium a nedbal jsem ho; byl jsem pokřtěn, ale znovu jsem se vrátil k témuž (způsobu života); co činím? Kam jdu? Jak vyvážnu? Když toto říkáš, již Kristus burcuje, neboť burcuje víra. V burcujícím hlase se zjevuje naděje na vzkříšení. Je-li v nitru víra, je tam Kristus burcující; je-li víra v nás, je v nás Kristus. Co totiž jiného pravil apoštol: *aby Kristus vírou přebýval ve vašich srdcích?*²⁸⁶ Proto tvá víra v Krista znamená: Kristus ve tvém srdci. Odsud pochází i důvod, proč spal v loďce; a když se učedníci strachovali a již bylo nablízku ztroskotání, přistoupili k němu a vzbudili ho; Kristus vstal, pohrozil větrům a vlnám, a nastalo veliké ticho.²⁸⁷ Tak je to i s tebou; větry vstupují do tvého srdce, ať už se kdekoli plavíš, kdekoli procházíš tímto životem coby bouřlivými a nebezpečnými vodami; vstupují větry, valí se vlny, kymácejí lodí. Co jsou větry? Slyšel jsi výčitku a hněváš se; výčitka je vítr, hněv vlny; jsi v nebezpečí a hodláš odpovědět, hodláš oplatit zlořečení zlořečením, a nyní se loď blíží ztroskotání; probud' spícího Krista. Proto se totiž zmítáš a připravuješ se, že oplatíš zlem za zlo, neboť Kristus spí v loďce. Kristův spánek v tvém srdci je totiž zapomenutí víry. Ale pokud vzbudíš Krista, tj., obnovíš víru, co ti říká jakoby bdící Kristus ve tvém srdci? Slyšel jsem (o mně říkat): *Jsi pomatený,*²⁸⁸ ale modlil jsem se za ně; Pán slyší a trpí; sluha slyší a pohoršuje se! Ale chceš být pomstěn. Cože? Copak já jsem byl již pomstěn? Když ti tvá víra říká toto, jako by se prikazovalo větrům a vlnám, a tak nastává veliké ticho. A tak jako probudit Krista na lodi znamená probudit víru, tak ať se v srdci člověka, kterého utlačuje veliká tíha a návyk k hříchu, v srdci člověka, jenž dokonce přestupuje svaté evangelium, jenž pohrdá věčnými tresty, ať se chvěje Kristus, ať si člověk dělá výčitky. Slyš ještě toto: Kristus plakal, ať nad sebou pláče člověk. Vždyť proč Kristus plakal, než aby naučil plakat člověka? Proč byl dojat a zachvěl se, než že se víra člověka, který je po právu nespokojen sám se sebou, jaksí musí zachvět při výčítkách zlých skutků, aby rázným pokáním odstoupil návyk k hříchu?

20. A zeptal se: „Kam jste ho položili?“ Věděl jsi, že umřel, ale nevíš, kde byl pohřben? Také toto je znamení, protože Bůh jakoby nezná tak ničemného člověka. Neodvážil jsem se říci: Nezná; co totiž on nezná? Ale jakoby nezná. Jak to dokážeme? Slyš, co Pán řekne při soudu: *Neznám vás. Odejďte ode mě.*²⁸⁹ Co to znamená: *Neznám vás?* Nevidím vás ve svém světle, nevidím vás v oné spravedlnosti, kterou znám. Tak i zde, jakoby neznalý takového hříšníka, řekl: *Kam jste ho položili?* Takový je i Boží hlas v ráji, poté co člověk zhřešil: *Adame, kde jsi?*²⁹⁰ *Odpověděli mu: „Pane, pojď se podívat.“* Co to znamená: *Pojď se podívat?* Smiluj se. Pán totiž vidí, když se smilovává. Proto je mu řečeno: *Popatř*

²⁸⁶ Srov. Ef 3,17.

²⁸⁷ Srov. Mt 8,24-26.

²⁸⁸ Jan 7, 20.

²⁸⁹ Mt 7,23.

²⁹⁰ Gen 3,9.

*na mou bídu a trápení, odpusť mi všechny hříchy!*²⁹¹

21. *Ježíš zaplakal. Židé proto řekli: „Hle, jak ho miloval!“ Co to znamená: Miloval ho? Nepřišel jsem totiž povolat spravedlivé, ale hříšníky k pokání.*²⁹² Ale někteří z nich řekli: „Copak nemohl ten, který otevřel oči slepému, také učinit, aby on neumřel?“ Kdo nechtěl učinit, aby neumřel, hodlal učinit to, co je více: aby mrtvý povstal.

22. *Ježíš byl znovu hluboce dojat a přišel ke hrobu. Ať vzbudí dojetí i v tobě, jsi-li přichystán obživnout. Každému člověku, který je utlačován nejhorsšími návyky, je řečeno: Přišel k hrobu. Byla to jeskyně a na ní ležel kámen. Mrtvý pod kamenem, viník pod zákonem. Víte totiž, že zákon, který byl dán židům, byl napsán na kameni.*²⁹³ A všichni hříšníci jsou pod zákonem; dobře žijící jsou však v souladu se zákonem. Zákon nebyl ustanoven proti spravedlivému.²⁹⁴ Co tedy znamená: *Odstraňte kámen?* Hlásejte milost. Apoštol Pavel tedy říká, že *slouží nové smlouvě, která (nespočívá) v liteře, ale v duchu. Neboť litera, praví, zabíjí, ale duch oživuje.*²⁹⁵ Litera, která zabíjí, je jako kámen, který utlačuje. *Odstraňte, praví, ten kámen.* Odstraňte tíži zákona; hlásejte milost. *Kdyby totiž byl dán nějaký takový zákon, který by byl schopen dávat život, pak by ovšem ospravedlnění pocházelo skutečně ze Zákona. Písmo však uzavřelo všechny pod hříchem, aby bylo z víry v Ježíše Krista dáno zaslíbení těm, kdo věří.*²⁹⁶ Tedy odstraňte kámen.

23. *Sestra zemřelého Marta mu namítla: „Pane, už zapáchá, vždyť je tam čtvrtý den.“ Ježíš jí odpověděl: „Což jsem ti neřekl, že budeš-li věřit, uvidíš slávu Boží?“ Co to znamená: uvidíš slávu Boží? Že vzkřísí i toho, kdo už zapáchá po čtvrtém dni. Vždyť všichni jsou hříšníky a nedostává se jim Boží slávy;*²⁹⁷ *a: Kde se však rozmnožil hřích, (tam) se v míře ještě daleko štědrější ukázala milost.*²⁹⁸

24. *Odstranili tedy kámen. Ježíš obrátil oči vzhůru a řekl: „Otče, děkuji ti, že jsi mě vyslyšel. Já jsem ovšem věděl, že mě vždycky vyslyšíš. Ale řekl jsem to kvůli zástupu, který stojí kolem mě, aby uvěřili, že ty jsi mě poslal.“ Po těch slovech zvolal mocným hlasem. Byl dojat, zaplakal, zvolal mocným hlasem. Jak ztěžka povstává ten, koho utlačuje tíha mnoha zlých návyků! Ale přece povstává; je vnitru oživen skrytou milostí; po mocném hlase povstává. Co se stalo? Po těch slovech zvolal mocným hlasem: „Lazare, pojď ven!“ A mrtvý ihned vyšel, ovázan na nohou i na rukou pruhy (plátna) a s tváří omotanou šátkem. Divíš se, jak vyšel s ovázanýma nohama, ale nedivíš se, že vstal po čtyřech dnech? To i to způsobila moc Páně, ne síly mrtvého. Vyšel a stále byl ještě ovázaný; stále ještě svázaný, třebaže již vyšel ven. Co to znamená? Když opovrhuješ, ležíš mrtvý;*

---

²⁹¹ Žl 24,18.

²⁹² Mt 9,13.

²⁹³ Srov. Ex 31,18.

²⁹⁴ Srov. 1 Tim 1,9.

²⁹⁵ 2 Kor 3,6.

²⁹⁶ Gal 3,21-22.

²⁹⁷ Řím 3,23.

²⁹⁸ Řím 5,20.

a pokud opovrhuješ takovými věcmi, o nichž jsem mluvil, ležíš pohřbený; když to vyznáš, vyjdeš. Co totiž znamená vyjít, ne-li jakoby vystoupit z tajných míst a objevit se? Ale aby ses vyznal, Bůh působí a volá silným hlasem, tj., když volá velkou milostí. A tak když vyšel mrtvý stále ještě svázaný, když se vyznával, stále ještě byl viník; aby jeho hříchy byly rozvázány, řekl Pán jeho služebníkům: *Rozvažte ho a nechte odejít!* Co to znamená: *Rozvažte a nechte odejít?* Co rozvázete na zemi, bude rozvázáno také na nebi.²⁹⁹

25. *Mnoho z těch židů, kteří přišli k Marii a uviděli, co Ježíš vykonal, v něj uvěřilo. Někteří z nich však odešli k farizeům a pověděli jim, co Ježíš vykonal. Ne všichni z židů, kteří přišli k Marii, uvěřili, ale přece mnozí. Ale někteří z nich, ať už z židů, kteří přišli k Marii, nebo z těch, kteří uvěřili, odešli k farizeům a pověděli jim, co Ježíš vykonal; ať už zvěstující, aby také oni uvěřili; nebo spíše zrazující, aby je rozčilovali. Ať už jakkoli či od kohokoli, toto se doneslo farizeům.*

26. *Velekněží a farizeové svolali proto veleradu a radili se: „Co učiníme?“ Neřekli přece: Uvěřme. Víc totiž zpropadení lidé uvažovali, jak by uškodili, aby ho zahubili, než jak by se poradili, aby nezhylnuli; ale přece se báli a radili se. Řekli totiž: „Co učiníme? Vždyť ten člověk koná mnoho znamení! Necháme-li ho tak, všichni v něho uvěří, a pak přijdou Římané a vezmou nám (svaté) místo i národ.“ Báli se, že ztratí časné věci, a přitom nemysleli na život věčný; a tak přišli o obojí. Vždyť po utrpení Páně a jeho oslavení zabrali Římané jejich místo i národ, vypleněním a přemístěním; a dostihne je to, co bylo řečeno jinde: *Ale synové tohoto království půjdou do temnot venku.*³⁰⁰ Avšak toho se báli, že pokud by snad všichni uvěřili v Krista, nikdo by nezůstal, kdo by ochraňoval Boží město a chrám proti Římanům; neboť o nauce Kristově mysleli, že stojí proti samému chrámu a zákonům otců.*

27. *Jeden z nich, Kaifáš, který byl v tom roce veleknězem, jim řekl: „Vy vůbec nic nevíte ani nemyslíte na to, že je pro nás lépe, když jeden člověk umře za lid, než aby zahynul celý národ.“ To neřekl ze sebe, ale jako velekněz toho roku prorokoval. Jsme zde poučeni, že duch proroctví dokáže předpovídat budoucnost i skrze zlé lidi; nicméně to evangelista přičítá božskému tajemství, že byl velekněz čili nejvyšší kněz. Může být zajímavé, jak to, že je nazýván „veleknězem toho roku“, když Bůh ustanovil jednoho nejvyšším knězem, po jehož smrti další nastupoval.³⁰¹ Ale je třeba vědět, že později jich pro ctižádost a spory mezi židy bylo ustanoveno více a po jednotlivých letech sloužili ve svých třídách. Vždyť také o Zachariášovi je řečeno: *Když jednou byla na řadě jeho třída a on vykonával před Bohem kněžskou službu, padl na něj podle kněžského řádu los, aby vešel do chrámu Páně a obětoval kadidlo.*³⁰²*

²⁹⁹ Srov. Mt 18,18 a 16,19.

³⁰⁰ Mt 8,12.

³⁰¹ „V období herodovské vlády v Římě se stalo velekněžství politickým úřadem a pouštělo se od toho, aby bylo zastáváno jednou osobou doživotně; velekněz mohl být ustanoven a sesazen z úřadu dle vůle autority. Proto vedle úřadujícího velekněze byl počet dřívějších veleknězů, kteří si udržovali pojmenování a měli jistá privilegia a moc, např. členství v synedriu.“ Srov. AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 2, s. 258, pozn. 51.

³⁰² Lk 1,8-9.

Tímto je zjevné, že jich bylo více a že měli své třídy; vždyť se nedovolovalo obětovat kadidlo, leda nejvyššímu knězi.³⁰³ A snad i více jich sloužilo během jednoho roku, po nichž nastupovali další rok jiní, z nichž ten, na koho připadl los, obětoval kadidlo. Co tedy znamená to, co prorokoval Kaifáš? *Že Ježíš měl umřít za národ – a nejen za národ, ale i proto, aby rozptýlené Boží děti shromáždil vjedno.* Toto evangelista připojil; neboť Kaifáš prorokoval pouze o židovském národě, v němž byly ovce, o kterých sám Pán praví: *Jsem poslán jen k ztraceným ovcím domu izraelského.*³⁰⁴ Ale evangelista věděl, že byly i jiné ovce, které nebyly z tohoto ovčince, které bylo třeba přivést, aby byl jeden ovčín a jeden pastýř.³⁰⁵ Avšak toto bylo řečeno vzhledem k předurčení: vždyť kdo dosud neuvěřili, nebyli ještě ani jeho ovce, ani Boží děti.

28. *Od toho dne se rozhodli, že ho zabijí. Proto Ježíš už mezi židy veřejně nevystupoval, ale odešel odtamtud do kraje blízko pouště, do města zvaného Efraim, a tam pobýval s učedníky.* Ne že by ho opustila moc, v níž by zajisté, kdyby chtěl, veřejně hovořil s židy a nic by mu neučinili; ale v lidské slabosti dal učedníkům příklad k životu, aby zjevil, že není hříchem, pokud jeho věřící, kteří jsou jeho údy, se ztratí z dohledu pronásledovatelům, a spíše ve skrytu uniknou hněvu zločinců, než aby je svým předstoupením daleko více roznítily.

---

³⁰³ Srov. Ex 30,7.

³⁰⁴ Mt 15,24.

³⁰⁵ Srov. Jan 10,16.

TRACTATUS CXXII.

Od následujícího: *Ježíš vykonal ještě mnoho jiných zázraků; až k tomu: A přesto, že jich bylo tolik, síť se neprotrhla.*

(Kap. XX, 30n., a XXI, 1-11.)

1. Po vyprávění o události, kdy učedník Tomáš, když mu bylo nabídnuto dotknout se místa ran v Kristově těle, uviděl to, čemu věřit nechtěl, načež uvěřil, vkládá evangelista Jan toto a říká: *Ježíš vykonal před očima učedníků ještě mnoho jiných zázraků, které v této knize nejsou popsány. Tyto však jsem zaznamenal, abyste věřili, že Ježíš je Mesiáš, Syn Boží, a s vírou abyste měli život v jeho jménu.* Tato kapitola jakoby označuje konec této knihy; ale vypráví se zde dále, jak se Pán zjevil u moře Tiberiadského a při rybolovu představil tajemství³⁰⁶ církve, jaké to bude nakonec při vzkříšení z mrtvých. Proto soudím, že se hodí k představení to, co bylo jakoby na závěr knihy vloženo, co bylo také jako úvod následného vyprávění, čemu by se jaksi poskytlo význačnější místo (při vyprávění) a jehož vyprávění začíná takto: *Potom se Ježíš znovu zjevil svým učedníkům u Tiberiadského moře. Zjevil se takto: Byli pohromadě Šimon Petr, Tomáš zvaný Blíženec, Natanael z galilejské Kány, synové Zebedeovi a ještě jiní dva z jeho učedníků. Šimon Petr jim řekl: „Půjdu lovit ryby.“ Odpověděli mu: „I my půjdeme s tebou.“*

2. Často se (někdo) ptá ohledně tohoto rybolovu učedníků, proč se Petr a synové Zebedeovi navrátili k tomu, čím byli dříve, než byli Pánem povoláni; byli totiž rybáři, když jim řekl: *Pojďte za mnou, a udělám z vás rybáře lidí.*³⁰⁷ Neboť oni ho tehdy následovali, aby opustivše všechno přilnuli k jeho učení; až do takové míry, jako když od něho odešel onen smutný boháč, jemuž řekl: *Jdi, prodej, co máš a rozdej chudým, a budeš mít poklad v nebi. Pak přijď a následuj mě,* Petr mu řekl: *Hle, my jsme opustili všechno a šli jsme za tebou.*³⁰⁸ Jakto tedy, že nyní jakoby opustivše apoštolát, stali se tím, čím byli, a vrátili se k tomu, čeho zanechali, jako by zapomněli na to, co slyšeli: *Žádný, kdo položil ruku na pluh a ohlíží se za sebe, není způsobilý pro Boží království?*³⁰⁹ Ale pokud by to byli učinili po Ježíšově smrti, dříve, než by byl vzkříšen z mrtvých – což zajisté nemohli, neboť den, v němž byl ukřižován, je všechny udržoval v bdělosti, až do jeho pohřbu, který nastal před večerem; následujícího dne pak byla sobota, kdy jim zvyk otců, který zachovávali, jistě nedovoloval pracovat; ale třetího dne byl Pán vzkříšen a znovu je povolal k naději, kterou již o něm začali ztrácet – nicméně pokud by to v té době činili, mysleli bychom, že to učinili v oné beznaději, která opanovala jejich duše. Avšak nyní, poté, když se jim z hrobu navrátil živý, když jejich očím a rukám nabídl nejzřejmější skutečnost svého

---

³⁰⁶ *Sacramentum.*

³⁰⁷ Mt 4,19.

³⁰⁸ Mt 19,21-22 a 27.

³⁰⁹ Lk 9,62.

znovu ožvlého těla, a to nejen k vidění, ale dokonce k dotknutí a k pohazení; po nahlédnutí do místa ran, až k vyznání apoštola Tomáše, který nejprve říkal, že jinak neuvěří; po přijetí Ducha svatého, když na ně vdechl, po slovech pronesených jeho ústy vstříc jejich uším: *Jako Otec poslal mne, tak i já posílám vás; komu hříchy odpustíte, tomu jsou odpuštěny, komu je neodpustíte, tomu odpuštěny nejsou,*³¹⁰ náhle se stávají tím, čím byli, už ne rybáři lidí, ale ryb.

3. Proto těm, které toto znepokojuje, je třeba odpovědět, že jim nebylo zakázáno shánět se po nutném živobytí svou dovedností, zajisté oprávněnou a dovolenou, a zachovávat přitom úplnost svého apoštolátu, pokud by neměli nic jiného, jak by se užívali. Ledaže se někdo odváží uvažovat či říkat, že apoštol Pavel nedosahoval dokonalosti těch, kteří vzdavše se všeho následovali Krista, poněvadž on, aby nezatěžoval nikoho z těch, jimž hlásal evangelium, obstarával si své živobytí vlastníma rukama,³¹¹ a tím se zde více potvrdilo, co pravil: *Pracoval jsem daleko více než ostatní;* a připojil: *Vlastně ne já, nýbrž Boží milost se mnou;*³¹² aby tímto též zjevil, že se musí připsat Boží milosti to, že mohl pracovat zároveň duchem i tělem o to více, než oni všichni, že nejen neupustil od kázání evangelia, ale ani, jako oni, nevydržoval tento život z evangelia, ačkoli je rozsával v mnohem větším rozsahu a plodněji v tolika národech, v nichž Kristovo jméno nebylo prorokováno. Zde ukázal, že žít z evangelia, tj. mít živobytí, nebylo apoštolům uloženo jako nutnost, nýbrž dáno jako možnost. A tuto možnost připomíná týž apoštol, když říká: *Jestliže my jsme pro vás rozsávali dobra duchovní, je to snad příliš, kdybychom sklízeli u vás dobra časná? Jestliže toto právo u vás přísluší jiným, proč by nemělo příslušet tím spíše nám? Ale my jsme, praví, této moci nepoužili.* A krátce na to: *Kdo slouží oltáři, praví, mají podíl na oltáři; tak i Pán nařídil, aby ti, kdo hlásají evangelium, z evangelia měli svou obživu. Ale já jsem z toho nepoužil ničeho.*³¹³ Je proto dosti jasné, že apoštolům to nebylo přikázáno, ale předloženo jako možnost, aby se odjinud neživil, leč z evangelia, a od těch, kterým kázáním evangelia rozsávali duchovní (dobra), sklízeli by tělesná; to znamená: převzali by výživu pro toto tělo a jako Kristovi vojáci by přijali povinný žold, jako od Kristových provinciálů³¹⁴. Proto týž slavný voják o něco výše o té věci řekl: *Kdopak kdy koná vojenskou službu na vlastní útraty?*³¹⁵ A přece sám ji konal, neboť nad ně všechny se namáhal. A tak pokud blažený Pavel, aby neužil spolu s ostatními té možnosti, kterou dozajista měl spolu s ostatními hlasateli evangelia, ale sloužil by jako voják na vlastní útraty, aby jeho učení jakoby (nabídnuté) na prodej nepobuřovalo národy, které jsou zcela cizí Kristovu jménu, (třebaže) byl vzdělán v něčem jiném, naučil se dovednosti, kterou dříve neuměl, aby, zatímco se učitel živí vlastníma rukama, žádný posluchač nebyl zatěžován; oč spíše blažený Petr,

---

³¹⁰ Jan 20,21-23.

³¹¹ Srov. 2 Sol 3,8.

³¹² 1 Kor 15,10.

³¹³ 1 Kor 9,11-15.

³¹⁴ *Provinciales*, obyvatelé provincie. „Obyvatelstvo provincie se muselo postarat o zaopatření svého místodržitele a oddílů, které zde byly s posádkou.“ Srov. LÖWE, G. a STOLL, H. A., *ABC Antiky*, s. 208; také viz BAHNÍK, V. a kol., *Slovník antické kultury*, s. 512.

³¹⁵ 1 Kor 9,7.

který již dříve byl rybářem, činil to, co dříve již uměl, pokud za onoho přítomného času nenašel jiný způsob, jak by se živil?

4. Ale někdo namítne: A proč nenašel (jiný způsob obživy), když Pán přislíbil, jak řekl: *Nejprve hledejte Boží království a jeho spravedlnost, a to všechno vám bude přidáno?*³¹⁶ Právě i tímto Pán naplnil to, co přislíbil. Vždyť kdo jiný tam vložil ty ryby, které byly uloveny? A tak je třeba věřit, že z jiného důvodu jim neuchystal nouzi, která je přinutila jít lovit ryby, než že chtěl ukázat zázrak; aby takovým tajemstvím, jež by představil v počtu ryb, nasýtil zároveň hlasatele svého evangelia a aby se rozmohlo i samo evangelium. A o tom také my musíme říci, co nám uložil.

5. *Šimon Petr tedy řekl: „Půjdu lovit ryby.“ Odpověděli mu ti, kdo byli s ním: „I my půjdeme s tebou.“ Vyšli tedy a vstoupili na loď, ale tu noc nic nechytily. Když už nastávalo ráno, stál Ježíš na břehu, ale učedníci nevěděli, že je to on. Ježíš se jich zeptal: „Dítky, nemáte něco k jídlu?“ Odpověděli mu: „Nemáme.“ On jim řekl: „Hodte síť na pravou stranu lodi, a najdete.“ Hodili ji tedy, a nemohli ji už ani utáhnout pro množství ryb. Tu onen učedník, kterého Ježíš miloval, řekl Petrovi: „Pán je to!“ Jakmile Šimon Petr uslyšel, že je to Pán, přehodil přes sebe svrchní šaty – byl totiž nahý – a skočil do moře. Ostatní učedníci dojeli s lodí – nebyli od země daleko, jen tak asi dvě stě loket, a táhli síť s rybami. Když vystoupili na zem, viděli tam žhavé uhlí a na něm položenou rybu a chléb. Ježíš jim řekl: „Přineste několik ryb, které jste právě chytily.“ Šimon Petr vystoupil a táhl na zem síť plnou velkých ryb, (bylo jich) stotřiapadesát. A přesto, že jich bylo tolik, síť se neprotrhla.*

6. Toto je veliké tajemství ve velikém Janovu evangeliu; a aby to bylo představeno s co největším důrazem, bylo to napsáno na posledním místě. Poněvadž bylo na tom rybolovu sedm učedníků, Petr, Tomáš, Natanael, dva synové Zebedeovi a další dva, o jejichž jménech se mlčí, označují tito svým počtem sedmi konec času. Neboť veškerý čas je zahrnut do sedmi dnů.³¹⁷ Toho se týká skutečnost, že za svítání stál Ježíš na břehu; protože také břeh je koncem moře, a proto označuje konec věku. Stejný konec věku ukazuje i to, jak Petr vytáhl síť na souš, to je na břeh. To sám Pán odhalil, jak na nějakém jiném místě dal podobně spustit síť do moře: *A vytáhnou ji, praví, na břeh.* A aby vysvětlil, co znamená břeh, pravil: *Tak to bude při skonání věku.*³¹⁸

7. Ale ono podobenství spočívá ve slovu, ne v události; avšak jako Pán na tomto místě označil událostí, jaká bude církev na konci věku, tak zase jiným rybolovem, jaká je nyní. Tamto ale uskutečnil na začátku svého kázání, toto však po svém vzkříšení, čímž ukázal, že onen rybolov označuje dobré i zlé, ty, které nyní církev zahrnuje; ale tento pouze dobré, které zahrne na věčnosti, dovršené na konci tohoto věku vzkříšením mrtvých. Konečně tam Ježíš nestál jako zde

---

³¹⁶ Mt 6,33.

³¹⁷ „Augustinovo nejběžnější vysvětlení alegorického významu sedmičky je, že představuje Ducha svatého, protože Bůh posvětil sedmý den tím, že odpočinul od prací.“ AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 5, s. 66, pozn. 15.

³¹⁸ Mt 13,48 a 49.

na břehu, když přikázal lovit ryby; *ale vstoupil na jednu z lodí, která patřila Šimonovi, a požádal ho, aby trochu odrazil od břehu. Posadil se a z lodi učil zástupy. Když přestal mluvit, řekl Šimonovi: „Zajeď na hlubinu a spusťte síť k lovení!“*³¹⁹ A tam ryby, co byly uloveny, zůstaly na lodích, netáhli je jako zde v síti na souš. Těmito znameními a jinými, pokud by se dala nalézt, tam byla církev představena v tomto věku, zde však na konci věku; proto se tamto stalo před, toto však po vzkříšení Páně; neboť tam nám Kristus označil povolání, zde vzkříšené. Tam síť nebyla vhozena na pravou stranu, aby neoznačovala pouze dobré, ani na levou stranu, aby (neoznačovala) jen zlé; ale neurčitě: *Spusťte, praví, síť k lovení*, abychom rozeznali dobré i zlé, kteří jsou smíšení; zde však praví: *Hodte síť na pravou stranu lodi*, aby označil ty, kteří stáli napravo, pouze dobré. Tam se síť trhala kvůli označení rozdělení; zde ovšem, protože tehdy již v onom svrchovaném pokoji svatých nebude žádné rozdělení, náleželo evangelistovi, aby řekl: *A přesto, že jich bylo tolik*, to jest tak velký počet, *síť se neprotřhla*; jako kdyby se znovu díval na tamtu, která se trhala, a srovnáním s oním zlem se představilo dobro. Tam bylo uloveno takové množství ryb, že se potápěly dvě naplněné lodi, tj., byly zatíženy až klesaly; jistě se nepotápěly, ale přesto byly v nebezpečí. Odkud se totiž bere v církvi, že tolik naříkáme; než že nelze odolávat takovému zástupu, který vstupuje se svými zvyky zcela cizími cestě svatých, aby bezmála potopil kázeň? Avšak zde spustili síť na pravou stranu a *nemohli ji už ani utáhnout pro množství ryb*. Co to znamená, že *ji nemohli už ani utáhnout*, ne-li to, že ti, kdo směřují ke vzkříšení života, to jest napravo, a skonají uvnitř sítě křesťanství³²⁰, nezjeví se než na břehu, to jest na konci věku, až budou vzkříšeni? Proto nemohli ani síť vytáhnout, aby do lodi vysypali ryby, které nalovili, jak se to s nimi všemi stalo, když se jimi síť trhala a lodě byly přetíženy. Avšak církev chová tyto, kdo jsou na pravé straně po konci tohoto života ve spánku pokoje jako na hlubině ukryté, dokud síť nedospěje ke břehu, kam byla tažena, asi okolo dvě stě loket. Myslím, že to bylo představeno dvojicí lodí kvůli obřízce a neobřezanosti, na tomto místě ve dvou stech loktů kvůli obojímu původu vyvolených, obřezaných i neobřezaných, jakoby stu a stu, neboť při sčítání stovek číslice přechází napravo.³²¹ V posledku při onom (prvním) rybolovu nebyl vyjádřen počet ryb, jako by tam nastalo to, co bylo předpovězeno skrze proroka: *Ohlásil jsem a promluvil jsem, je jich více, než by se dalo sečíst*;³²² ale zde jich není několik nad počet, ale počet je určený – sto padesát tři; s pomocí Páně se musí vyjádřit smysl tohoto počtu.

8. Pokud bychom totiž určili číslo, jež má označovat Zákon, jaké bude, ne-li deset? Vždyť jsme nejlépe zpraveni o Zákonu desatera, tj. o těch nejznámějších deseti přikázáních, která byla napsána na dvojici kamenných desek prstem Božím.³²³ Ale Zákon, když mu nenapomáhá milost, činí viníky a přebývá pouze

---

³¹⁹ Lk 5,3-4.

³²⁰ ... *intra christiani nominis retia*.

³²¹ V římských číslicích 200 = CC, což je C plus další C směřující napravo; tak 300 = CCC, C a C a C opět směřující napravo. Ale takové není uspořádání u Řeků, a proto tento výklad nemůže posloužit pro řecký text. Srov. AUGUSTINE, A., *Tractates on the Gospel of John*, vol. 5, s. 66, pozn. 20.

³²² Žl 39,6.

³²³ Srov. Dt 9,10.

v liteře; kvůli tomuto totiž především praví apoštol: *Litera zabíjí, ale duch oživuje.*³²⁴ Proto ať přistoupí duch k liteře, aby litera nezabíjela toho, koho neoživuje duch; ale abychom konali přikázání Zákona ne svými silami, nýbrž přispěním Spasitele. Avšak když přistupuje milost k Zákonu, tj. duch k liteře, jakýmsi způsobem se číslo sedm připojuje k desítce. Tímto číslem, to jest sedmičkou, je totiž označován Duch svatý, což dosvědčují a upozorňují texty Svatých písem. Zajisté totiž svatost či posvěcení přísluší především Duchu svatému; jakkoli je totiž i Otec duch i Syn je duch, neboť Bůh je duch,³²⁵ a Otec je svatý i Syn je svatý, přece se nazývá vlastním jménem duch obou Duch svatý. Kde tedy poprvé v Zákoně zaznělo posvěcení, ne-li v sedmý den? Bůh totiž neposvětil den první, ve kterém učinil světlo; či druhý, ve kterém oblohu; či třetí, ve kterém oddělil moře od souše a země vydala rostlinstvo a stromoví; či čtvrtý, ve kterém byly stvořeny hvězdy; či pátý, ve kterém (stvořil) živočichy, kteří ve vodách žijí a ve vzduchu létají; či šestý, ve kterém (stvořil) pozemskou zvířenu a člověka samého; ale posvětil den sedmý, ve kterém odpočinul od svého díla.³²⁶ Správně se tedy Duch svatý označuje číslem sedm. Také prorok Izaiáš říká: *Spočine na něm duch Páně; a hned nato mu svěruje sedmero díla či darů a praví: duch moudrosti a rozumu, duch rady a síly, duch poznání a zbožnosti a naplní ho duch bázně před Bohem.*³²⁷ Co je v Apokalypse? Cožpak se nehovoří o sedmeru duchů Božích,³²⁸ i když je jeden a týž Duch, rozdělující každému co náleží, jak sám chce?³²⁹ Ale sedmeré dílo jediného Ducha bylo pojmenováno týmž Duchem, který byl přítomen u pisatele, aby nazval sedm duchů. A tak když se připojuje k desítce ze Zákona Duch svatý skrze číslo sedm, činí to sedmnáct; a toto číslo rostoucí sčítáním od jedné až k samo sobě, směřuje ke sto padesáti třem. K jedné totiž, pokud přidáš dvě, jistě to činí tři; pokud k těmto přidáš tři a čtyři, vše to činí deset; pokud pak přidáš všechna čísla, která následují až po sedmnáct, dospěje se v součtu až k výše zmíněnému číslu; tj., pokud k deseti, ke kterým jsi dospěl od jedné až ke čtyřem, připojíš pět, činí to patnáct; k těmto připojíš šest, a činí to dvacet jedna; k těmto připojíš sedm, a činí to dvacet osm; k těmto připojíš osm a devět a deset, a činí to padesát pět; k těmto připojíš jedenáct, dvanáct a třináct, a činí to devadesát jedna; k těmto zase čtrnáct a patnáct a šestnáct, a činí to sto třicet šest; tomuto číslu přidej to, které zbývá z toho, o co se jednalo, to jest sedmnáct, a naplní se onen počet ryb. Proto to neznamena pouze sto padesát tři svatých, kteří mají být vzkříšeni k životu věčnému, ale tisíce svatých, kteří směřují k milosti Ducha; čímž se milost spolu s Božím zákonem jakoby svým protikladem sjednocují, aby když Duch oživuje, litera nezabíjela, ale aby se to, co se skrze literu přikazuje, s pomocí Ducha naplňovalo, a pokud něco schází, aby to bylo prominuto. Proto byli tímto číslem představeni, tj., obrazně jsou označováni, všichni, kdo k této milosti směřují. A toto číslo také obsahuje třikrát číslo padesát, a navíc ještě tři kvůli tajemství

---

³²⁴ 2 Kor 3,6.

³²⁵ Srov. Jan 4,24.

³²⁶ Srov. Gen 1,3-2,3.

³²⁷ Iz 11,2-3.

³²⁸ Srov. Zj 3,1.

³²⁹ Srov. 1 Kor 12,11.

Trojice; a padesátka je sedminásobkem sedmi a pomocí jedné je doplněna; neboť sedmkrát sedm činí čtyřicet devět. Jedna je pak připojena, aby se tím označilo, že je jeden, který je skrze sedmičku označen kvůli sedmerému dílu; a víme, že Duch svatý, jehož měli učedníci přikázáno očekávat podle příslibu, byl seslán padesátý den po nanebevstoupení Páně.³³⁰

9. Nadarmo tedy nebylo řečeno o těch rybách, že jich bylo tolik a takových, tj. stotřiapadesát³³¹, a že byly veliké. Tak je totiž psáno: *A táhl na zem síť plnou velkých ryb, (bylo jich) stotřiapadesát.* Když totiž Pán řekl: *Nepřišel jsem zrušit Zákon, ale naplnit,* zajisté chtěje dát Ducha, skrze něhož lze Zákon naplnit, jako by sedm přidal k deseti, po několika málo přidaných slovech pravil: *Kdyby tedy někdo zrušil jedno z těchto nejmenších přikázání, a tak učil lidi, bude v nebeském království nazván nejmenším. Kdo se však bude jimi řídit a jim učit, bude v nebeském království nazván velikým.* Ten tedy bude moci náležet k počtu velikých ryb. Avšak onen nejmenší, který porušuje skutky to, co učí slovy, může být v takové církvi, jakou označuje onen první rybolov, která zahrnuje dobré i zlé, protože i tato je nazvána nebeským královstvím; kvůli tomu, co pravil: *Nebeské království je podobné síti, která se spustí do moře a zahrne všechno možné.*³³² Tím chce rozumět dobré i zlé, o nichž říká, že budou rozděleni na břehu, tj. na konci věku. A poté, aby ukázal, že tito nejmenší budou odmítnuti, kteří slovy učí dobré věci, které porušují špatným životem, nebudou asi ani nejmenšími ve věčném životě, ale vůbec tam nebudou, když totiž pravil: *Bude v nebeském království nazván nejmenším,* hned dodal: *Říkám vám: Nebude-li vaše spravedlnost mnohem dokonalejší než spravedlnost učitelů Zákona a farizeů, do nebeského království nevejdete.*³³³ To jsou jistě zákoníci a farizeové, kteří sedí na Mojžíšově stolci a o nichž se praví: *Dělejte, co vám řeknou; ale podle jejich skutků nejednejte, neboť mluví, ale nejednají.*³³⁴ Učí řečmi to, co porušují mravy. Proto následuje, že ten, kdo je nejmenším v nebeském království, jakým je církev nyní, nevejde do nebeského království, jakým bude církev poté; neboť když učí tomu, co porušuje, nebude patřit ke společenství těch, kteří činí to, co učí; a proto nebude v počtu velikých ryb; protože *kdo se však bude jimi řídit a jim učit, bude v nebeském království nazván velikým.* A protože tady bude velikým, proto bude tam, kde onen nejmenší nebude. Neboť tam budou až tak velicí, aby ten, kdo je tam menší, byl větší než ten, nad něhož zde nikdo větší není.³³⁵ Ale přesto ti, kdo jsou zde velicí, tj., kdo jsou v nebeském království, kde síť shromažďuje dobré i zlé, činí dobro, kterému učí, sami budou v oné věčnosti nebeského království většími, tito, kteří patří napravo a ke vzkříšení života, jak naznačují ryby. Následuje (vyprávění) o snídani Páně s těmito sedmi učedníky a o tom, o čem hovořil po snídani, a o samém závěru

³³⁰ Srov. Sk 2,2-4; a 1,4.

³³¹ Číslo 153 je tzv. triangulační číslo, které je součtem číselné řady od 1 do 17, podobně jako např. číslo 666 je součtem číselné řady od 1 do 36 (Zj 13,18); číslo 120 součtem číselné řady od 1 do 15 (Sk 1,15); nebo číslo 276 součtem číselné řady od 1 do 23 (Sk 27,37). Nový zákon má v tomto druhu čísel zálibu. Srov. MÁNEK, J., *Když Pilát spravoval Judsko*, s. 36.

³³² Mt 13,47.

³³³ Mt 5,17-20.

³³⁴ Mt 23,2-3.

³³⁵ Srov. Mt 11,11.

evangelia – o tom pojednejme, jak Bůh dopřeje; ale to již nelze vměstnat do této promluvy.